

FEESTBUNDEL: LEERREDENEN

Johannes Jacobus Oosterzee



616
2

3129

F12

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK



0540 0343



FEESTBUNDEL.

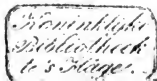
LEERREDENEN

VAN

J. J. VAN OOSTERZEE.

NIEUWE, GOEDKOOPE UITGAAF.

SCHIEDAM,
H. A. M. ROELANTS.
1871.



II 51269/1

AL DE

LEERREDENEN

VAN

J. J. VAN OOSTERZEE.

I.

FEESTBUNDEL.

SCHIEDAM,
H. A. M. ROELANTS.

1871.



VOORREDE.

De Heer Boekhandelaar-Uitgever Roelants, door aankoop eigenaar geworden van al de Leerredenen — met uitzondering van die over den Heidelbergischen Catechismus — die ik vroeger en later liet drukken, wenschte eene nieuwe, Goedkoope Uitgaaf daarvan ter perse te leggen, en vond mij al spoedig gereed om hem, zooveel noodig en mogelijk, bij die onderneming de behulpzame hand te bieden. Tot Eerste Deel werd op veler verlangen de Feestbundel bestemd, ten jare 1864 uitgegeven, en sinds geruimen tijd uitverkocht. Ik mag dat Eerste Deel aan het hoofd dezer Vervolgreeks niet in het licht zien verschijnen, zonder een woord van ootmoedigen dank aan den God mijns levens, die mij in deze nieuwe Uitgave een voorrecht vergunt, waarop ik zeker bij den aanvang mijner kerkelijke loopbaan wel allerminst durfde hopen. Bedenk ik, hoe ver reeds de meeste mijner Preeken verspreid zijn, en lovenal, hoeveel er op kerkelijk gebied sinds de laatste vijf en twintig jaren gebeurd en veranderd is, ik kan slechts met verhoogden nadruk het woord herhalen, waarmede ik toen (1846) schoorvoetend mijn eerste kanselwerk in het licht zond: „het is met deze Leerredenen gegaan, als met haren opsteller: God heeft haren weg boven verwachting en verdienste voorspoedig gemaakt.”

Aangaande de wijze der uitvoering van deze onderneming is voorts in haar Prospectus het noodigste in het midden gebracht, dat hier geene herhaling behoeft. Ik vlei mij, dat reeds dit Eerste Deel de bewijzen van het streven bevat om de daar gedane beloften niet onvervuld te laten. Ik hoop verder aan de herziening van inhoud en vorm al die zorg te besteden, die met eene vernieuwde uitgave van het zooveel vroeger geschrevene zich slechts eenigzins vereenigen laat, en voorts het nieuwe

*Plan van rangschikking nauwkeurig te volgen. Komen daarbij de Voorrede's der vroegere uitgaven, als geheel verouderd, van zelf te vervallen, in stede daarvan zal aan elk Deel dezer nieuwe Editie de noodige aanwijzing van de plaats en het jaartal der eerste toegevoegd worden. Wat eindelijk de laatste Leerredenen aangaat, in den Prospectus beloofd, ben ik, in overleg met den geachten Uitgever, te rade geworden om de hiervoor bestemde stukken ter hunner plaats in te voegen in de Leerredenen over vrije stoffen uit de Schriften des O. en N. V., die op dezen Feestbundel volgen. Deze, tot dusver geheel onuitgegeven preeken zullen op den Omslag van iedere Aflevering met een * worden kenbaar gemaakt. Om echter jegens de bezitters der vorige Uitgaven niet onbillijk te zijn, heeft de tegenwoordige Uitgever besloten een genoegzaam aantal dezer „laatste” Leerredenen over verschillende onderwerpen, bij Afleveringen met afzonderlijken Titel en Omslag buiten Intekening verkrijgbaar te stellen.*

Mag het mij gebeuren de voltooiing van dezen arbeid te beleven, en daaraan, gelijk de eerste, ook de laatste hand te leggen, dan is het niet onmogelijk, dat ik in eene meer uitvoerige Na-rede het een en ander over de Evangelie-prediking in het algemeen, en de mijne in het bijzonder ter nederschrijf, dat ik reeds lang op het hart heb. Voor het tegenwoordige vergenoeg ik mij met den biddenden wensch, dat, ook in dit haar nieuw gewaad, deze Evangelie-prediking in geschrifte haren weg niet ongezegd vervolge, den Heer der gemeente tot eer, en haar zelve tot waarachtige stichting. Wat ook, allermeeest in het oog van den hoogsten Rechter, aan mijnen arbeid ontbreke, de vernieuwde belijdenis: „ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken” schrijf ik ook op dit blad, als voor zijn aangezicht, met volle vrijmoedigheid neder.

Utrecht, Oct. 1871.

J. J. VAN OOSTERZEE.

INHOUD.

	Bl.
I.	
<u>HET PARADIJS-EVANGELIE. (Adventspreek.)</u>	1
GENESIS III: 15.	
II.	
<u>DE KRIBBE VAN JEZUS. (Eerste Kerstdag.)</u>	24
LUCAS II: 1—7.	
III.	
<u>EEN BEDEVAART NAAR BETHLEHEM. (Tweede Kerstdag.)</u>	45
LUCAS II: 15, 16.	
IV.	
<u>HET EINDE VAN DEN TIJD. (Oudejaarsavond.)</u>	65
OPENB. X: 5, 6.	
V.	
<u>DE NAAMDAG DES HEEREN. (Nieuwejaarsdag.)</u>	84
LUCAS II: 21a.	
VI.	
<u>RUST NA STRIJD. (Goede Vrijdag-avond.)</u>	105
LUCAS XXIII: 54b.	
VII.	
<u>DE DERDE MORGEN. (Eerste Paaschdag.)</u>	125
MATTH. XXVIII: 1—8.	
VIII.	
<u>NAAR EMMAUS. (Tweede Paaschdag.)</u>	145
LUCAS XXIV: 13—35.	

INHOUD.

	Blz.
IX.	
<u>HET IS DE HEER. (Na Paschen.)</u>	<u>166</u>
<u>IOHANNES XXI: 7^b</u>	
X.	
<u>ZICHTBAAR VERHOOGD. (Hemelvaartsdag.)</u>	<u>188</u>
<u>HAND. I: 9.</u>	
XI.	
<u>HET FEEST DER HERSCHEPPING. (Eerste Pinksterdag.)</u>	<u>211</u>
<u>HAND. II: 1—4.</u>	
XII.	
<u>HET EVANGELIE IN EUROPA. (Tweede Pinksterdag.)</u>	<u>231</u>
<u>HAND. XVI: 9, 10.</u>	
XIII.	
<u>DE GROOTE VRAAG. (Vóór het Avondmaal.)</u>	<u>254</u>
<u>IOHANNES IX: 35^b</u>	
XIV.	
<u>DE CHRISTELIJKE LOOPBAAN. (Ná het Avondmaal.)</u>	<u>274</u>
<u>HEBREËN XII: 1—3.</u>	
XV.	
<u>GELOOFSTRIOMF. (Hervormingsfeest.)</u>	<u>295</u>
<u>1 JOHANNES V: 4.</u>	
XVI.	
<u>ONZE TOEKOMST. (Gedenkdag van Nederlands verlossing.)</u>	<u>316</u>
<u>JESAJA VII: 9.</u>	

I.

HET PARADIJS-EVANGELIE.

ADVENTSPREEK.

Gez. 50: 3, 4. Ps. 103: 2. Gez. 14: 7.

GENESIS III: 15.

EN IK ZAL VIJANDSCHAP ZETTEN TUSSENEN U EN TUSSENEN DEZE VROUW, EN TUSSENEN UW ZAAD EN TUSSENEN HAAR ZAAD: DATZELVE ZAL U DEN KOP VERMORZELEN, EN GIJ ZULT HET DE VERZENEN VERMORZELEN.

„Gij hebt het profetisch woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht geeft, als op een licht, schijnende in een duistere plaats, tot dat de dag aanbreke, en de morgenster opga in uw harten.” Dat heeft de Apostel der hope wèl gezegd, M. H., en de ervaring van elken dag geeft aan zijne woorden getuigenis. Terwijl de waarde van ieder ander deel der Schrift voor alle eeuwen dezelfde blijft, wint het profetisch woord, het ligt in den aard der zaak, van eeuw tot eeuw in belangrijkheid aan. Maar inzonderheid in deze dagen van jaarlijksche voorbereiding voor het naderend Kerstfeest richt zich ons oog met dubbele voorliefde op de rolle der profetie, waarheen de Heer en zijne Apostelen zoo vaak met opzet verwezen. Zoo vaak wij ons in den geest bij de SIMEON's en ANNA's, de JOSEPH's en MARIA's, de JOHANNESSEN en ZACHARIA's verplaatsen, treft het

ons, die allen in meerder of minder mate vervuld te zien van dezelfde Messias-verwachting. Op de vraag, uit wat bron zij dat zielverheffend uitzicht geput hebben, wijzen zij ons, als een éénig man, op de getuigenis der heilige boeken, en inderdaad, nauwelijks hebben wij die gewijde orakels ontsloten, of de jongste der Zieners verzekert ons, dat de Engel des Verbonds snellijk gereed staat tot zijn tempel te komen. Het klinkt raadselachtig ons tegen, en wij gaan al verder en verder terug, in de hoop van meer licht te ontvangen. Maar hoe diep wij ook in den nacht der eeuwen terugtreden, gedurig weder zien wij de ster der Messias-verwachting, nu beneveld, dan helder aan den hemel der tijden verrezzen. DANIEL troost er zich mede in de Babylonische ballingschap, maar reeds lang vóór zij aanbrak, heeft JESAJA uit ISAI'S stam het teeder rijsje zien spruiten, en bij het onderzoek, wie reeds vóór hem zich in die hope verblijd heeft, wijst de koning onder Israëls profeten ons terug naar den profeet onder Israëls koningen. Bij het sterfbed van DAVID klinkt ons de zwanenzang toe, duizend jaren vóór MARIA'S loflied weerklonk: „daar zal een heerscher zijn onder de menschen; een rechtvaardige, in de vreeze des Heeren.” Maar op de herhaalde vraag, of de Geest der waarheid één het eerst dat onschatbaar geheim heeft ontsluit, wijst hij ons met bijna stervende hand naar een ander sterfbed, onderscheiden eeuwen vroeger, terug, en aan JACOB'S veerge lippen hooren wij de belofte van den Silo ontvloeien, terwijl hij geloovig de zaligheid des Heeren verbeidt. En verwondert u niet, dat die brekende blik met zooveel helderheid den scepter in Juda ziet zwaaien; ook die stem is slechts de versterkte wederklank van vroegere, profetische tonen. Het uitzicht, dat zijn avond verheldert, is in den morgen zijner dagen als een kostbare erfschat uit de eene aarts-vaderlijke tent in de andere overgedragen. Bij herhaling heeft het in min bestemden vorm de verwachting van ABRAHAM opgewekt, en zelfs eer deze van een zegen voor heel de wereld mocht hooren, had er een zinrijke zegengroet geruischt over het gebogen hoofd van zijn eerbiedwaardigen stamvader SEM. Zoo is het licht der Messias-hoop als opgedoken van uit de donkere stroomen des zondvloeds, en het eene geslacht heeft een geheimzinnige toezegging van troost en vrede toegefluisterd aan een ander geslacht. Waar is toch het punt, waar het eerst de draad werd gespannen, die geslachten en eeuwen verbindt? Zou wellicht in de schaduw van Eden's dreeven de wondere knoop zijn gelegd, waarvan het Evangelie der verzoening de heerlijke ontknooping mag heeten? Op die vraag blijft

gij niet in het onzekere rondtasten, wanneer gij aan het tekstwoord het oor leent.

„Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, tusschen uw zaad en tusschen haar zaad; datzelve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.” Ziet daar dan de moederbelofte, Gel., gelijk zij met nadruk genoemd is; de wortel van dien breedgetakten boom der voorspelling, van wier kroon wij met een enkelen vluchtigen blik tot de takken, tot de stam, tot de kiemen zijn afgedaald. Behoef ik met vele woorden uwe belangstellende aandacht bij de verkondiging van dit Paradijs-Evangelie te vragen? Maar het is bijna de aangewezen tekst in deze stille Advents-dagen. Waar wij het voor uwe oogen ontsluiten, daar — vergeeft ons de vergelijking — doorstroomt ons een gelijksoortig gevoel, als den moedigen reiziger door Egypte, wien het na oneindig veel teleurstelling en moeite gelukken mag, op te klimmen tot de vroeger onbekende bronnen des Nijls, en die nu eindelijk in stille aandoening staat op de nog nooit betreden plek, waar het weldadig stroomnat te voorschijn schiet. Meer dan alle stroomen der aarde, een stroom van verkwikking en lavenis ontspringt hier voor den schuldigen zondaar: o, alle gij dorstigen, komt tot de wateren! Wij erkennen het, voor ons, die met meer bepaalde beloften bekend zijn en deze reeds sinds onze kindsheid vernamen, kan zij niet zoo liefelijk als voor onze eerste stamouders klinken. Maar daarentegen bezitten wij een sleutel tot hare verklaring, aan hunne handen ontzegd, en geplaatst in het licht der vervulling, verkrijgt zij verhoogde beteekenis. Wij weten het, er blijven hier raadselen over, aan wier oplossing wij wellicht wanhopen moeten; als een geheimzinnig sphinxenbeeld in de vlakten des Nijls staat dit orakel hier voor ons, aan den ingang van het heiligdom der bijzondere Openbaringen Gods. Maar indien ook ons oog hier onvermijdelijk schemeren zal, ons gemoed kan zich niettemin onder hooger zegen bevredigd vinden bij een' blik op dezen, slechts halfontblooten grondslag van het heerlijk gebouw der verlossing. Niet moeilijk zou het zijn, de Paradijs-belofte uit één enkel belangwekkend oogpunt u voor te stellen, maar mag ik uw gevoel naar het mijne beoordeelen, liever nog wilt gij de parel van groote waarde, die der menschheid in dit heil- en troostrijk woord is geschonken, zooveel mogelijk van alle zijden bezien. Zoo dan, broeders, wij maken u bekend het Evangelie, hetwelk gij ook aangenomen hebt, in hetwelk gij ook staat, door hetwelk gij ook zalig wordt,

indien gij het behoudt op zoodanig eene wijze, als het u naar de Schriften verkondigd is. Verplaatsen wij ons te zamen op dien avond in het Paradijs, den eersten na den droevigen zondenvall, toen de stem des Heeren op de wieden van den avondwind zweefde over Eden's geboomte. Mag het ons gegeven worden te hooren, gelijk het zondaren past, wij zullen eene belofte vernemen, die ons menigen donkeren avond op aarde verhelderen, en nog den doodsnacht vervroolijken kan. Immers, wij gaan het u opzettelijk aanwijzen: door het Paradijs-Evangelie wordt

de nacht van Eden verhelderd;
 de strijd der eeuwen geteekend;
 de heerlijkheid des Heeren gepredikt;
 de bestemming der menschheid gewezen;
 de zegepraal der toekomst verzekerd.

En Gij, die het reeds aan den morgen der schepping getoond hebt, dat Gij geen lust hebt in den dood van den zondaar, spreek zelf tot onze zielen van vrede, Heer, en maak ons levend naar úw Woord! Amen.

I. Het verwondert u immers niet, Gel., dat ik allereerst van den nacht van Eden gewage? Ik erken het, waar gij u met uwe verbeelding in den weelderigen lusthof verplaatst, is er niets voor het uitwendige, dat die sombere benaming rechtvaardigt. De zon is nog nauwelijks ondergegaan over een plek, zoo uitgelezen en schoon, als wellicht de aarde thans nergens meer een plek kan vertoonen. Het paradijs is een heiligdom, met Gods heerlijkheid in het rijk der Schepping vervuld: maar waar is in dien tempel de priester? De priester . . . , ach, voor het eerst steekt zijne hand het avondoffer niet aan, want de kroon der reinheid is zijnen schedel ontvallen, en het vijgeblad der schaamte heeft het priesterkleed der onschuld vervangen. Welk een onderscheid voor ADAM en EVA tusschen het begin en het eind van dien dag! 's Morgens den blik hoopvol ten hemel, 's avonds den blik schaamrood ter aarde geslagen; 's morgens opgestaan om in Gods nabijheid te wandelen, 's avonds opgeschrikt door het ritselen van het dichte gebladert, dat hun een doorschijnend loverdak biedt; 's morgens te zamen een vreugd voor den hemel, 's avonds te zamen een speelbal der hel! En dat alles de vrucht van éenen noodlottigen appel-

beet; en dat alles reeds bekend bij dien Rechter, die de schuldigen ten gerichte komt dagen; en dat alles de voorproef van een vonnis, dat zij nog niet vernamen, maar waarvan reeds de voorstelling hun harte sidderen doet. Neen, zij vreezen niet te veel van de toekomst: daar wordt het reeds op den toon der diepste verontwaardiging aan hun verleider gezegd: „omdat gij dit gedaan hebt, zijt gij vervloekt,” ach, hoeveel zwaarder vloek dan van een redeloos dier staat hún niet te wachten die weten, tegen wien zij misdreven! Maar hoort, gelijk een zachte regen uit een van onweder zwangere wolk, klinkt op eenmaal een woord van belofte hen tegen: „Ik zal vijandschap zetten”, zoo hooren zij den verzoeker verzekeren — „tusschen u en tusschen deze vrouw; tusschen uw zaad en tusschen haar zaad: hetzelfde zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.”

Gewichtige, veelomvattende toezegging! Zal het noodig zijn met vele woorden de geestelooze verklaring te weerspreken van hen, die hier niets dan de onverzoenlijke vijandschap tusschen menschen en slangen aangeduid vinden? Het zou wel der moeite waard zijn, dat eene bijzondere openbaring geschiedde, om deze onherroepelijke wet te verkondigen: „voortaan zullen er geen erger vijanden zijn, dan slangen en menschen!” Ongetwijfeld, zij bestaat, deze vijandschap, en mag allerminst voorbij gezien worden, waar men met de meeste uitleggers, naar de letter des verhaals, eene eigenlijk gezegde slang als verleider der eerste menschen beschouwt. Maar in ieder geval was die slang toch slechts werktuig, op wat wijze dan ook, van eene andere, tegen God vijandige macht, en gewis hebt gij het reeds in stilte vermoed, hoe hier de vernedering van den zichtbaren slechts als zinnebeeld der vernedering van den onzichtbaren verzoeker wordt voorgesteld. En zoo is het ook, M. H., en eerst, waar wij op dit standpunt ons plaatsen, beginnen wij den diepen zin van dit woord te bevatten. Naar het onschatbaar onderwijs van den Heer en zijne Apostelen bestaat er een rijk van persoonlijke, tegen God en zijn Rijk onverzoenlijk vijandige geesten, die najverig op het geluk of den rang der pasgeschapen menschen, de vreugd van Eden belaagden, en de strikken der verzoeking er spanden, gij weet met wat noodlottige uitkomst. Maar thans verneemt gij, hoe duur die oogenblikkelijke triomf den Geest des kwaads zal te staan komen. Heeft hij gemeend, dat de mensch van nu af aan zijn weerloos slachtoffer, wellicht zijn gehoorzaam werktuig zal zijn, die verwachting wordt hem aanstonds ontnomen. „Ik zal vijandschap zet-

ten, spreekt de Rechter, tusschen u en tusschen deze vrouw;" tusschen u en haar is voortaan een groote klove gevestigd, die gij gedurig overschrijden, maar nimmer aanvullen zult; „tusschen uw zaad en tusschen haar zaad." Bij het woord: zaad hebben wij niet alleen aan natuurlijke, maar bepaaldelijk ook aan zedelijke afstammingen en verwantschap te denken. Het zaad der slang of des duivels zijn alzoo dezulken, die zijne begeerten of werken doen, en zich juist daardoor dus ook kinderen des Boozen betoonen. Door het zaad der vrouw daarentegen worden die allen bedoeld, die weerstand aan het rijk der duisternis bieden, onder de uit haar gesproten nakomelingen, en even daardoor in al de kracht van het woord den naam van mensch kunnen dragen. Tusschen slangenzaad en vrouwenzaad, beide geheel in het algemeen en als één geheel gedacht, zegt de Heer, zal een voortdurende vijandschap heerschen, die tot onophoudelijke strijd zal geleiden. Van dien strijd zal intusschen de uitkomst niet bij beide partijen gelijk zijn. Het zaad der vrouw zal u, slang, den kop vermorzelen, en derhalve niet slechts zwaar, maar doodelijk wonden. Gij, integendeel, zult het, de verzenen vermorzelen, het niet slechts belagen, maar wonden. Gelijk de slang aan den weg op den weerloozen reiziger loert, en beproeft om schuifelend langs het voetpad op de eerste de beste plaats hem te treffen, zoo zult gij onophoudelijk pogen aan het zaad der vrouw gevaarlijke wonden te slaan. Werkelijk zult gij het bijten, maar op de minst gevaarlijke plaats. De vereelde hiel is te ver van het hart, dan dat dáar de steek van een adderentong onherstelbare schade zal aanrichten. Gij zult onophoudelijk woeden, gij slang, maar het zaad der vrouw zal u dooden!

Of hier dan eene eigenlijk gezegde aankondiging van den Verlosser gevonden wordt? Wel niet in dien zin, Gel., dat hier rechtstreeks en uitsluitend op Hem gewezen zou worden. In dat geval zou het gewis billijke verwondering wekken, dat deze uitspraak door geen der schrijvers van het N. T. is vermeld onder die lange reeks van voorspellingen, die zij van niemand anders, dan van den Heiland der wereld verklaren. Volgens alle wetten van uitlegkunde moet het woord: „zaad," waar het in hetzelfde vers tweemaal voorkomt, beide malen dezelfde beteekenis hebben, en duidt het nu de eerste maal geheel het geslacht aan der slang, onmogelijk kan het één enkel Persoon, met uitsluiting van alle anderen, aanduiden, waar het een ondeelbaar oogenblik daarna ten aanzien der vrouw wordt gebezigd. Dat gevoelde reeds de groote CALVIN, die hier aanstekende: „dat er niet slechts van CHRISTUS gesproken wordt." Neen,

het is geheel de strijd van licht en duisternis, die hier met één enkelen aanschouwelyken trek wordt beschreven; een strijd, onophoudelyk en met gedurig wisselende kansen gevoerd. Maar even daarom is dan ook de CHRISTUS hier nog veel minder uitgesloten, dan afzonderlyk aangeduid. Wat zeg ik, juist Hij is het, tegen wien de strijd in ongekende woede ontbrand, door wien alleen de volle triomf is verzekerd. Geheel de paradijsbelofte zou, bepaaldelyk in haar tweede gedeelte, slechts leugen en ijdelheid zijn, wanneer Hij niet verschenen ware, van wien een Apostel ons zegt, dat Hij de werken des duivels verbroken heeft. En juist omdat wij Hem kennen, van wien een ander Apostel niet zonder nadruk herinnert, dat Hij „geworden is uit eene vrouw,” schrijven wij boven dit wonderspreukig woord vrijmoedig het reeds aangeduid opschrift: het Paradijs-Evangelie.

Wat onze eerste ouders er van hebben verstaan: wie durft het na zoo vele eeuwen bepalen? In ieder geval sprak de Heer wel tot, maar niet uitsluitend voor hen in hun tegenwoordigen toestand. En wat onbeantwoorde vragen overigens op hunne lippen ook zweefden — helaas, zij hadden te dier ure weinig rust en lust om te vragen — genoeg, reeds de enkele voorstelling, dat het werktuig van hun val op zijne beurt ten diepste vernederd zou worden, heeft een droppel van lavenis in hunne pas ontsloten wonden gestort. Straks gaan zij henen om de gevolgen hunner zonde te dragen, terwijl hun schreiend oog nauwelijks durft terugblikken naar dien verboden heuvelgrond, waar hen vroeger de vrucht van den boom des levens verkwikte. Maar al siddert hun hart voor den Cherub met het vlamrende zwaard, als een Engel der vertroosting zweeft het uitzicht hun voor: op zijne beurt zal hun ergste vijand bezwijken. Nauwelijks ten halve begrepen, wordt Gods belofte de staf, die hen voor neerzinken hoedt tusschen de eerste distels en doornen op den onherbergzamen bodem. En gij, Gel., waar gij een ondoordringbaar duister op de wieg der menschheid ziet rusten, en niet eenmaal weet, wat plek haar bakermat droeg, is het u niet, als zaagt gij hier op eenmaal den nacht van Eden verhelderd?

II. Maar ziet dan hier tevens, wij duiden het reeds aan, met één trek den strijd der eeuwen geteekend. Of is hier niet in twee volzinige regels, de geschiedenis der menschheid sinds bijna zestig eeuwen

vervat? Daar gaan de ballingen uit Eden dan henen, tot zwerven en dolen bestemd, en het is of de hoop op de vervulling der Paradijsbelofte zich reeds uitspreekt in EVA's vreugdetoon bij de geboorte van KAIN. Helaas, arme moeder der levenden, gij weet het nog niet, hoe rijk uwe toekomst aan zuchten en tranen zal wezen! De paradijsslang is niet om den verlaten boom blijven kronkelen: zij is u nageslopen, om al uwe zonen den opgeheven hiel te doorwonden, en den weg hunner voeten te teekenen met sporen van bloed. Uw eerstgeboorne is naar den vleesche úw zaad, maar naar den geest aan den verleider verwant, en de worsteling uwer beide telgen, waarvan ABEL als slachtoffer valt, is slechts voorproef van den strijd, die heel de menschheid zal afmatten. Weldra splitst zij zich in twee ongelijksoortige helften, en het is, als sprak God een: „wast en vermenigvuldigt u” over de kinderen der ongehoorzaamheid uit. Vóór ADAM en EVA tusschen de doornen hun graf zien gedolven, vinden zij reeds de aarde met wrevel vervuld, en al heeft LAMECH bij de geboorte van NOACH gejuicht: „deze zal ons troosten van wege onzen arbeid en de smart onzer handen,” neen, nog is geen verlossing in aantocht, maar veeleer een dreigend gericht. HENOCH en NOACH ervaren het in den haat hunner tijdgenooten, dat de wond aan de verzenen wel niet doodelijk, maar echter uiterst smartelijk is. Toch kunnen alle wateren des zondvloeds de bedorven aarde niet reinigen, en bij vernieuwing staan, bij de herstelling der menschheid, vrouwenzaad en slangenzaad onverzoenlijk tegenover elkander. Afgoderij neemt de plaats van vroeger Godvergetelheid in, en een afzonderlijk volk wordt geroepen om Gods kennis en dienst te bewaren. Maar schijnt het niet, of al de vijandschap der Heidensche wereld zich tegen Israël als in één brandpunt te zamentrekt? De Egyptenaren verdrukken, de Moabieten verleiden, de Midianieten vernederen, de Assyriërs teisteren, de Babyloniërs overweldigen, de Romeinen vertreden het. En in Israël zelf, ziet, hoe het vleeschelijk en geestelijk Israël door een breede kloof zijn gescheiden! Ten strijde zijn Gods edelste vrienden geroepen, maar allen, die zich tot den kamp lieten opschrijven, bestaan hem als met vermorzelde verzenen. DAVID moet zwerven, ELIA moet voor JESABEL beven, DANIEL moet in den leeuwenkuil dalen, en de drie jongelingen in den brandenden oven ervaren, hoe hittig en heftig de vijandschap der duisternis is. Zelfs in het Heidendom ontwikkelt zich bloedige tweespalt tusschen wie de duisternis liefhebben, en wie enkele gebroken lichtstralen van waarheid en leven aanschouwen. En geheel de menschheid,

veertig eeuwen aan één, aan de macht der zonde ten prooi, vertoont zich aan ons oog als één lichaam, met tallooze wonden bedekt.

Daar opent zich de hemel ten laatste, om van vrede tot de aarde te spreken. De CHRISTUS verschijnt, om aan een verloren geslacht een verloren paradijs te hergeven en de gapende kloof te dempen. Hem, meent gij, Godseigen Zoon zal toch het zaad der slang niet durven trotseeren of aanvallen? Verplaatst u uit den hof van Eden in een barre woestijn, waar geen overvloed maar gebrek u omringt. Daar is de tweede ADAM veertig dagen achtereen aan een listigen verzoeker ten prooi, die Hem, geene bekoorlijke vruchten alleen, maar al de koninkrijken der aarde met al hare heerlijkheid biedt. „Ga achter mij Satan”, is het onherroepelijk antwoord, maar dat woord is het sein tot een nimmer rustenden kamp. Hemel en aarde, staar den strijd met bewondering aan, want hier staat nog eenmaal een paradijs, hier staat het heil der geheele menschheid wederom en voor altijd op het spel! Hoe de Satan slechts van Hem week voor een tijd, en hoe zich de verzoeking gedurig weder in andere vormen herhaalde, het is u bekend, M. H. Maar treft het u niet, dat zelfs zoo veel liefde en reinheid, als de tweede ADAM vertoont, den vlammenenden haat niet ontwapent? Helaas, dit is het oordeel, dat het licht in de wereld gekomen is, en de menschen hebben de duisternis liever gehad dan het licht, omdat hunne werken boos waren. Nazareth's rots en Jeruzalem's tempel, Gethsemané's dreven en KAJAPHAS' rechtzaal, Gabbatha's steenen en Golgotha's vloekhout, zij vereenigen zich met ijzingswekkende kracht om te staven, dat sinds het verloren paradijs nog volstrekt niets veranderd is in den stand der beide partijen. Wat zaad der slang de aarde draagt in de Joodsche en Heidensche wereld, het slaat de handen in één, met het doel om den schoonsten der menschenkinderen niet den voet alleen, maar het heilig hart te doorwonden. Ziet Hem krimpen, hoort Hem klagen, voelt Hem lijden aan het akelig slavenkruis! Satan, Satan, meesterlijk is de stoute greep u gelukt: zelfs waar uw kop wordt vertreden, het is door gansch vermorzelde verzenen!

En is het wel anders, Gel., met de menschheid ná CHRISTUS geworden? Het Godsrijk wordt op aarde gesticht, doch nog in de negentiende, zoo goed als in de eerste en tweede eeuw, draagt de kerk des Heeren het karakter eener strijdende kerk. Den haat, dien de vorst der duisternis vruchteloos aan Gods Heilige koelde, droeg hij op zijne discipelen over, en is zijn overmacht ook gefnuikt, zijn overmoed bleef hardnekkig

dezelfde. Den Jood wordt het Evangelie verkondigd, maar waar hij de prediking niet wederleggen kan, werpt hij de predikers uit. Den Heidenen wordt vrede door het bloed des kruises gebodschapt, en eeuwen achtereen verklaren zij den oorlog aan „de secte, die overal wordt tegengesproken.” Slaat het oog op de lange rei van martelaars, van vervolgd en om der gerechtigheid wil, van ballingen uit ieder aardsch paradijs, alleen omdat zij het hemelsche zochten, en twijfelt dan nog, zoo gij kunt, of de wedloopers in de Christelijke loopbaan hun weg met bebloede verzenen loopen! En meent niet, dat die vijandschap in eenig opzicht bekoeld is, nadat de wereld den Christelijken doop heeft ontvangen. Neemt er slechts de proef van, door u opentlijk met woord en daad te verklaren voor een discipel van den Heer, die enkel Hem en nimmer een mensch naar de oogen ziet, en wacht dan, wat lot u verbeidt. Als instinctmatig zal de wereld het raden, dat gij niet meer tot de haren behoort, en gif van haar spot voor u mengen, zoo zij u niet met den dolk van haar haat kan vermoorden. Nauwelijks begint ergens een adem des levens door het dorgebeente te ruischen, of alles vereenigt zich, om dat leven met geweld te bestrijden, of anders met list te versmoren. En nu sprak ik van dien stillen kampstrijd nog niet, dien ieder Christen moet voeren tegen de heerschappij der zonde daarbinnen, die voet voor voet de heerschappij van den Geest der genade betwist, zoodat nauwelijks de strijd van buiten geluwd is, of de vreeze van binnen verdubbelt. Voorwaar, voorwaar, steeds meer beginnen wij te vatten, wat wereld in het woord ligt besloten: „Ik zal vijandschap zetten,” en bij elken blik op de geschiedenis der eeuwen ontrolt zich een tooneel van strijd voor ons oog, waarbij geen bloedig slagveld kan halen. Wereld, wereld, veel is er sinds dien avond in het Paradijs op uw onrustigen bodem veranderd, maar al wat wij nog thans zien gebeuren, wat is het anders, dan herhaling op grooter schaal van wat hier in het klein is geteekend!

III. De strijd van vrouwenzaad en slangenzaad, verbazend, onrustwekkend verschijnsel! Hoe zullen wij het overeenbrengen met de aanbiddelike volkomenheid Gods? Gij gevoelt het, Gel., onze beschouwing moet zich hoogerverheffen. Ik sla ten derden male op het Paradijs-Evangelie een blik, en het is mij, als wordt in dit woord de heerlijkheid des Heeren gepredikt.

„Ik zal vijandschap zetten.” Wat vlekkeloze heiligheid ademt dat woord! In der waarheid, wèl mag zij ons treffen, de eerste openbaring van Gods vreeslijk misnoegen, die de jeugdige schepping aanschouwde. Neen, uw geweten heeft u met geen ijdele spooksels geveid, stamvader van ons gevallen geslacht, toen het u als een riet deed ineenkrimpen uit vrees voor dat bliksemend oog. Pas is de rijkswet der gehoorzaamheid door den onderkoning der schepping verzaakt, of hij wordt voor den Monarch van hemel en aarde gedagvaard. Geen vijgeblad dekt, geen verontschuldiging geldt, geen ontwijking wordt aangenomen. Daar valt het oog des Heeren op het werktuig der verleiding, dat wriemelt in het stof zijner voeten, en een vloek treft terstond zijn kop. „Ik zal vijandschap zetten,” spreekt de Heer, als wilde Hij verleider en verleiden zoo ver mogelijk van elkanders nabijheid verwijderen. Ach, aan zich zelve overgelaten zou de mensch telkens vaster verbond met de oorzaak van zijn jammer gesloten hebben; maar het eerste, wat God doet, is aan dien vrede een einde maken, die voortaan doodelijk zijn zou. Hij, de Alwetende, voorziet, wat zeeën van tranen en wat stroomen van bloed de strijd, dien Hij verkondigt, zal kosten, en toch, Hij spaart dien strijd aan zijne menschenkinderen niet; Hij kan dien niet sparen, zonder dat Hij den naam van vlekkeloos Licht zou verbeuren. Eene oorlogsverklaring, zietdaar het eerste woord, dat de God des vredes over de zondige wereld doet klinken, en in de verste verte belooft Hij geen vrede aan één enkelen nazaat der vrouw, zoo lang hij de zonde blijft dienen. Die zonde zelve, zij wordt hier in de paradijsslang veroordeeld ten dood; vernietigd moet zij worden, de macht, die zich aan den stedehouder Gods dorst vergrijpen. Heeft de menschheid éénmaal gehoor gegeven aan den raad, dien de slangenwijsheid deed hooren, welnu, zij zal dan ook, eeuw in eeuw uit, in hare edelste leden kampen, zonder ruste te kennen. Wat zullen wij tot deze dingen zeggen, Gel.? Klagen, dat de weg zoo eng en de poort zoo nauw wordt gemaakt, voor wie uit Eden's poort zijn gedreven? Dan beschuldige het schepsel zijn Formeerder van onrecht, en de zondaar klage den Heilige aan, die zonde en smart onafscheidelijk te zaam heeft verbonden! Neen, wij buigen het bezoedeld hoofd, gelijk ADAM en EVA het bogen, en waar ons oog bij den lichtglans van Gods vlekkeloze heiligheid schemert, herhalen wij deemoedig het woord: „de Rechter der gansche aarde doet gewisselijk recht.”

Meent echter niet, dat wij hier slechts zwijgen moeten, zonder iets in

het minste te peilen. „Ik zal vijandschap zetten” — wat aanbiddelijke wijsheid Gods, die ons het Paradijs-Evangelie vermeldt! Nooit, voorwaar, scheen die wijsheid dieper te leur gesteld, dan toen de zonde was in de wereld gekomen. De mensch wordt toegerust met den edelsten aanleg om het pronkstuk van Gods schepping te worden, en die aanleg wordt op eenmaal verbasterd. Eene bestemming is hem afgebakend, die schier een Engel benijden zou, en steeds hooger loopt het pad, dat naar die bestemming geleidt; helaas, daar opent zich voor zijne voeten een afgrond, en hij stort in die peillooze diepte van schuld en ellende ter neer. Den Booze is het gelukt, niet slechts de harmonie der Engelenkoren, maar ook die der aardsche schepping te breken, en het werk van God is bedorven. Maar onherstelbaar bedorven? Neen, dat zal niet kunnen gezegd worden, dat de geest des kwaads machtiger is dan de Vader der geesten. Hij, die Schepper is, daalt af om herschepper te worden, en heeft de mensch zich zelven moedwillig in den afgrond gestort, welnu, juist dóór dien afgrond heen zal de weg van herstelling en redding gebaad worden. 't Zal een lange, een moeilijke, van het begin tot het eind een bloedige weg zijn: maar, wat nood? God is geduldig, omdat Hij eeuwig is, en wat de hel misdeed in een oogenblik, zal de hemel zelf in den loop der eeuwen herstellen. Terstond wordt de eerste hand aan dat werk der herstelling geslagen; de paradijsbelofte wordt den eersten zondaar gebracht, niet dagen, niet jaren na zijn rampzalig vergrijp, maar op het oogenblik zelf, dat hij begint al de zwaarte van het misdrijf te voelen; gebracht in een vorm, voor zijn kinderlijken toestand berekend, en juist geschikt om zich onuitwischbaar diep in zijn geheugen te prenten. Neen, de mensch moet niet wanhopen aan zijn volkomen behoud: moedeloosheid voert hem geheel den verleider in de geopende armen; daarom vangt God dadelijk aan met hem moed in het schuldig harte te storten. Tot strijd wordt hij geroepen, maar juist die strijd zal aan zijne ontwikkeling dienstbaar worden, beter dan een vadsige vrede. Wonden zullen hem worden geslagen, maar juist die wonden, zij zullen hem te meer doen gevoelen, hoe kwaad en bitter het is, te zondigen tegen den Heer zijn God, en een gekwetste voet zal te wiser zich haasten om de strikken des verderfs te ontvluchten. Den kop zal de Paradijsslang verheffen, maar juist dan, als zij de diepste wond aan het zaad der vrouw zal geslagen hebben, zal zij haar eigen vonnis bewerken, reeds geteekend in het bloed, dat zij stroomen laat. Zoo wordt het kwaad schijnbaar volkomen vrijgelaten,

maar juist in zijne hoogste ontwikkeling dienstbaar gemaakt aan zijne eigene bestrijding en het heerlijkst goed voor de menschheid. Voorwaar, voorwaar, zijn Gods gedachten anders, zij zijn ook hooger dan de gedachten der menschen!

En nu sprak ik nog van de liefde Gods niet, die ons het Paradijs-Evangelie verkondigt. Maar wat zal ik er ook van zeggen, Gel., dat niet geheel beneden de waarde is der allesoverklimmende zaak? Ach, ons valt het in zeker opzicht gemakkelijk, strafwaardigen kwijt te schelden; althans, het moest ons gemakkelijk vallen, omdat wij zelven zondaren zijn, die geen recht hebben om den staf der veroordeeling over één' enkel zondaar te breken. Maar God — voorwaar, men zou God zelf moeten zijn om te vatten, wat zonde is in zijne heilige oogen! Wee, driewerf wee den schuldigen ADAM, als de toorn, die tegen de slang is ontstoken, ook tegen haar misdadig slachtoffer losbreekt! Één vonk van dien toorn, en het vijeblad zengt, en het Paradijs staat in vlammen, en de aarde, waarop Gods naam is ontluisderd, zinkt weg. Maar neen, dat komt zijn eernaam te na van Vader en Ontfermer, die uit liefde schiep, en uit liefde wat Hij heeft geschapen, in stand houdt. Hij kan verderven, en Hij spaart; Hij mag fiolen van straf in de hand nemen, en Hij heeft gedachte des vredes. Zou de vluchtende mensch van Hem zich steeds verder verwijderd hebben, Hij zelf zoekt den vluchteling op. Te voorschijn moet ADAM komen van uit zijne armhartige schuilplaats, maar het zal zijn om in den Rechter te gelijk een meedoogend Vader te vinden. Schuldbelijdenis zal moeten gehoord worden, maar is deze vernomen, terstond zal het uitzicht op herstelling zich openen. Den verleider alleen treft het vonnis der vernietiging; den mensch wordt reeds terstond de tijd der genade verlengd. Elke wonde, door de Paradijsslang geslagen, wordt door den God van alle vertroosting gebalsemd, en op talloze wijzen maakt Hij goed wat de mensch heeft bedorven, en doet rozen uit distelen groeien. En waar eindelijk geheel de menschheid machteloos is om de ketenen der zonde te breken, ziet, daar zendt Hij zelf uit den Hemel den machtigen Bevrijder op aarde, en zijn eigen Zoon verschijnt in de gelijkheid des zondigen vleesches, opdat Hij hem door zijn dood zou te niet doen, die het geweld des doods had. Veel, duldeloos veel moet Hij lijden, eer zijn kruis de boom wordt des levens, maar al gaat elke nagel, die de handen doorvlijmt van den Zoon, als het ware door het hart van den Vader, Hij spaart den Eenige niet, en schenkt het leven aan een geslacht, dat zich zelven den

dood heeft gekozen. Wat zeg ik, in CHRISTUS schenkt Hij de wereld meer zaligheid, dan haar ooit in ADAM ontviel, en voert ons geslacht tot hooger heiligheid op, dan den eersten stamvader sierde. Dát wist gij niet, moeder aller levenden, dat zooveel heils in de halfverstane beeldspraak der Paradijsbelofte besloten lag! Maar wij, die haar beschouwen met een oog, door geschiedenis en ervaring verhelderd, wij begroeten haar als den kostbaarsten schat, die uit het verloren Eden bewaard bleef, en waar wij in bewondering wegzinken voor eene liefde, die de kennis te boven gaat, roepen wij stamelend uit: „wie is een God, gelijk Gij!”

IV. Neen, zóó groot, zóó goddelijk, zóó oneindig, als reeds in het Paradijs-Evangelie, zien wij den hoogen God in de werken van schepping en voorzienigheid niet. Maar is het niet, Gel., of dat juweel in het donker meer stralen schiet, naar mate gij het kleinood langer in oogenschouw neemt? Niet slechts over God, maar ook over den mensch gaat hier bij gezette beschouwing een bevredigend licht voor u op. Door het Paradijs-Evangelie wordt u niets minder dan de bestemming der menschheid gewezen.

De bestemming der menschheid; kent gij ééne andere zaak, waarover de gedachten verder uiteenloopen? Zooveel gevoelen de meesten, wij zijn op aarde gasten en vreemdelingen, maar van waar wij komen, en waarheen de reis is gericht, zegt het ons, wijzen der wereld, neen, weest nederig van hart en erkent, dat uwe hand den sluier niet opheffen kan! Wij gelukkigen, wij vinden dien sluier weggeslagen in het gedenboek der openbaringen Gods, bepaaldelijk in het Evangelie des heils, en wel te recht heeft een Christenwijze gezegd, dat de menschheid één onoplosselijk raadsel is, zoo men het derde hoofdstuk van Genesis uit de Schrift heeft gescheurd. Maar van dit hoofdstuk, waar ligt weder het bevredigend middenpunt, dan juist in het woord van den tekst? Dat woord, het wijst dadelijk naar het Paradijs ons terug, maar merkt het wel op, naar een paradijs, dat reeds door de zonde verbeurd is, en straks zijne lustpriëlen onverbiddelijk voor den zondaar zal sluiten. Neen, gij zijt niet meer op aarde, o mensch, om in een Paradijs van rust en vreugde te leven, waarin gij van alle boomen vrij en onbelemmerd moogt eten. De hand, die eenmaal naar Godenspijs greep, is veroordeeld om doornen en distelen uit de harde aarde te rukken, en het hart, waarin de zonde ten troon steeg,

het is verwezen om buiten God een prooi der onrust te zijn. Alle schoone droomen, waarin zoo vaak onze geest zich verliest, van een hemel op aarde bereid, en van een aarde, die het hart volkomen bevredigen kan, zij worden verstoord door het ééne, onherroepelijke feit, waarop het Paradijs-Evangelie ons wijst: het Paradijs is door de zonde verloren. Zoek geen Paradijzen rondom u, kortzichtige sterveling, áchter u ligt de lusthof van Eden; bouw geen tabernakelen hier in het land der vreemdelingschap, vóór u ligt het Paradijs, dat bovenal moet gezocht worden! En vraagt gij: langs wat weg zal de menschheid, zal ook ik die hooge bestemming bereiken? Het Paradijs-Evangelie heeft het voor alle volgende eeuwen gepredikt: door strijden en lijden tot zegepralen over de machten der hel! „Strijden,” neen, voorwaar, het leven is geen spel, lichtzinnige jongeling, als van het kind, dat op een bloemenbed dartelt: het is een strijd, als van den man, die met een doodvijand tred voor tred om zijn leven worstelen moet. Uw doodvijand, gij kent hem; het is dezelfde, die in Eden hellenangst voor hemelvreugd schonk, en den God der waarheid schaamteloos een leugenaar schold. Al kon hij van zijne zijde uw vriend zijn, God-zelf zou die vriendschap verbreken, want Hij wilde vijandschap zetten. Erfgenaam van ADAMS zonde, gij moogt het willen of niet, gij zijt hier op aarde in een hachelijk strijdperk geplaatst, en rekent er op, de vijand uwer ziel laat u even weinig met rust, als hij uwe stamouders liet. Het is zijne stem, die daar spreekt in iederen toon der verzoeking; het is zijn striknet, dat staat uitgespannen bij iederen verboden boom; het is zijn werktuig, dat u ontmoet in iederen vriend der zonde, die u het sirenenlied voorzingt: „laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij! Strijdt, zoo roept het Paradijs-Evangelie u toe: onder allen, die uit vrouwen geboren zijn is er niemand, wien het door God is vergund, in vrede met de zonde te leven! Waakt, staat in 't geloof; weest manlijk, zijt sterk; de duivel gaat om als een brullende leeuw; zonder strijd geen zegepraal, en zonder overwinning geen kroon! — Wat zult gij doen, Gel., waar u deze levensbestemming gewezen wordt? U zelve onttrekken aan den kamp, door wapenstilstand met den vijand te sluiten? Maar wapenstilstand met den vijand is niets dan laaghartige dienstbaarheid, die in banden der duisternis eindigt. U zelve beklagen dan, dat gij in den strijd tegen de zonde zoo veel lijden en dragen moet? Maar nog eens, gij zijt niet op aarde geplaatst om te genieten, o mensch, die tijd is reeds bijna zes duizend jaren voorbij; maar om door gemis en ontbering ge-

vormd te worden voor hooger genot. Het is juist een bewijs, dat gij een goed strijder tegen het rijk der duisternis zijt, wanneer gij wonden te toonen hebt: zijne bondgenooten en vrienden laat de Overste der wereld met vrede, slechts zijn' aanvallers belaaft hij zonder ruste den voet, en bijt, zoo fel hij slechts kan. Voor den Christen zijn die wonden eere-teekenen in den strijd des geloofs, en prikkels voor den voet om tot den God aller erbarming te vluchten. Zoolang de toegang tot Eden gesloten blijft, kan het opschrift niet uitgewischt worden boven de poort van de Godsstad daarboven, dat wij door vele verdrukkingen moeten ingaan in het koninkrijk Gods. En murmureert nu eindelijk niet, dat zulk een levensbeschouwing vreugdeloos en hopeloos is; zij zou het zijn, zoo het Paradijs-Evangelie het éénig Evangeliewoord in geheel de Schrift was gebleven. Maar ziet, wij kennen Hem, die alleen een kamp heeft bestaan, waarin al het zaad der vrouw zonder Hem onmogelijk had kunnen verwinnen, en wij hooren zijn woord, tot al zijne vrienden gericht: „hebt goeden moed, ik heb de wereld verwonnen!” Gij hebt overwonnen, Heer JESUS? Maar dan is het ook onmogelijk, dat de Overste der wereld, die aan u volstrekt niets gehad heeft, eenig wezenlijk letsel aan uwe discipelen doen zou; dan zijn allen, die u aanhangen, niet slechts tot kampen, maar ook tot triomfeeren geroepen; ja dan is in en door u reeds de volle triomf over de macht der zonde behaald! Welk eene gedachte voor den Christen, Gel., Hij telt al de wonden, die hem de paradijsslang kan slaan, en de leger-machten, die het zaad dier slang tegen hem over kan plaatsen; maar hij mag het woord van PAULUS herhalen: „in deze allen zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem, die ons liefgehad heeft.” Het geloof in den grooten Zoon der vrouw verheldert zijn oog, om gedurig beter de lagen des vijands in elken vorm te herkennen; verwarmt zijn hart, om door liefde gedrongen, de zonde boven alles te haten, en versterkt zijn voet, om in het worstelperk pal te staan, ofschoon hem een leger belegert. Zoo stelt de gemeenschap met den tweeden ADAM ons in staat, om tot de hooge bestemming te naderen, hier den eersten ADAM gewezen, en ééne plante met Hem zullen wij niet slechts zegevieren, maar hebben wij reeds de zegepraal over de hel en al hare machten. Aan al degenen, die in CHRISTUS JESUS zijn, wordt het woord des Apostels vervuld: „de God des vredes zal den Satan haast onder uwe voeten verpletteren,” en sinds zijn koninkrijk op aarde gesticht is, zijn er reeds ontelbare voordeelen op den verleider behaald, die Gods eersten beelddrager tot opstandeling tegen zijn

Maker deed worden. En wie zegt ons, tot wat hooge bestemming de menschheid in CHRISTUS nog verder geroepen mag zijn! Nog ligt de laatste bladzijde van haar geschiedboek niet vóór ons, maar reeds deze eerste doet ons groote dingen voor later dagen verwachten. Door strijden en lijden is de verlostte menschheid bestemd, om tot steeds hoger hoogte te stijgen, en haar loopbaan, aan de vier rivieren van Eden begonnen, strekt zich uit tot de Godsrivier, die stroomt voor den troon van het Lam. Heerlijke verwachting, hoe doet gij het hart der ballingen uit Eden ontgloeien!

V. Of zou die verwachting nimmer vervuld worden, 'T. ? Maar, al hadden wij ook geen anderen grond, reeds door het Paradijs-Evangelie, wordt, ten laatste, de zegepraal der toekomst verzekerd. De toekomst — beken het andermaal, wijze der wereld, gij hebt er geen helderen blik op, en weet volstrekt niet, hoe de geschiedenis der menschheid zal afloopen. Wie begint met een val aan den aanvang te loochenen, is ook onvatbaar om eene herstelling aan het eind te verwachten, en stelt onwillekeurig de menschheid zich voor, als van geslacht tot geslacht strijdende, maar zonder een kroon in de toekomst. Hoeveel schooner is het verschiet dat het Paradijs-Evangelie ons opent, zooals het in CHRISTUS wel aanvaankelijk, maar nog geenszins ten volle vervuld is! Het zegt ons, van waar wij kwamen, maar ook waar wij henen gaan, en in drie woorden spelt het ons, wat de eindgeschiedenis der menschheid zal wezen tot den jongsten morgen der wereld. Twee van die drie woorden, ik weet het, zij klinken lang niet verblijdend, en doen menigeen, die droomt van steeds beter tijden op aarde, onbarmhartig uit dien sluimer ontwaken. Gij wacht toenemende verbroedering van menschen en menschen, naarmate beschaving en verlichting vooruitgaan? Ik ontken het, dit Paradijs-Evangelie in handen, dat van onverzoenlijke vijandschap tussehen vrouwenzaad en slangenzaad spreekt. Van huid kan de Paradijsslang veranderen, maar nimmer van haat; wat meer is, nooit zal naar het woord der Schrift de Satan heviger woeden, dan kort vóór de toekomst des Heeren, als hij weet, dat hem slechts een kleine tijd is gesteld. Gij hoopt op rustige dagen, discipel des Heeren, nu gij vroegeren strijd reeds gelukkig achter u ziet? Ik ontken het wederom, dit Paradijs-Evangelie in handen, dat bloedige wonden voorspelt. Reken er nooit op, dat u hier beneden zal volgen, wat de wereld het goede en de weldadigheid noemt: met een eerkrans

kunt gij, zoo gij volhardt, het strijdperk der aarde verlaten, maar zonder gewonde verzenen niet. Allen, die Godzalig willen leven in CHRISTUS JEZUS, zullen in klimmende mate vervolgd worden, naarmate de openbaring van den Mensch der zonde krachtiger voorbereid en klaarder gezien wordt, en geen getuigen des Heeren zullen zwaarder kamp te verduren hebben, dan die zijne laatste verschijning vooraf gaan. Al de jammeren onzer dagen zijn nog slechts een beginsel der smarten: de smeltkroes moet mogelijk nog zevenmaal heeter gestookt, waarin ons geslacht zal gelouterd worden. „Maar bij die voorstelling kan mij schier geheel de wereld te eng worden!” Ik ontken het nog eenmaal, Gel., dit Paradijs-Evangelie in handen, waarvan het laatste woord beslissende zegespraal is. Neen, de strijd van licht en duisternis voert tot deze uitkomst ons niet, dat, na een tal van worstelingen, de partijen in dezelfde verhouding tot elkander blijven, als toen er nog geen druppel bloeds was gestort. Geen aanval, die de macht des vijands niet mindert; geen wonde van één strijder voor CHRISTUS, die de zaak van zijn rijk niet bevordert. Reeds is de vijand in beginsel vernietigd, schoon hem de macht nog voor een tijd is gelaten, en iedere nieuwe aanval wordt hem slechts vergund onder voorbehoud, dat hij juist door het vruchteloos van zijn tegenstand den grooten lof des overwinnaars nog grooter zal maken. Moesten veertig eeuwen verlopen, eer de menschheid haar weg van Eden's poort tot Bethlehem's kribbe voleind had, na pas achttien eeuwen kan het ons niet verwonderen, dat het zalig Godsrijk op aarde nog ver van zijne volkomenheid is. Nogthans, wij wanhopen niet, en waar wij ú al de vreugd van het Tegenwoordige laten, kind dezer wereld, daar zeggen wij die gelooven: de Toekomst, de Toekomst is onzer, want zij is onzes Heeren, en wij zijn de zijnen met haar! Met ieder oordeel, dat wij ook in onze onrustige eeuw over het huis Gods zien beginnen, wordt het vonnis over de ongeloovige wereld verhaast, en in dat gericht is het lot van haar Overste wel minst van allen onzeker. Vrij geve de zondaar tot den einde toe aan de vleitaal der zonde gehoor: „neem en eet, de verboden vrucht is uw levensboom” — eindelijk verschijnt de Rechter, om een beslissende vierschaar te spannen, en de angst, de verbijstering, de teleurstelling, die hier in ADAM gezien werd, herhaalt zich in allen, die de slang meer geloofden dan God. Dan is de laatste wonde, den aartsverleider geslagen, en zijne eigene stonde genaakt. Is reeds op de tweede bladzijde der Schrift zijn vonnis geteekend, op hare voorlaatste bladzijde ziet gij dat vonnis volvoerd. Het oog van den verruk-

ten JOHANNES zag de oude slang duizend jaren in den afgrond geworpen, en toen ja, nog eenmaal ontketend, maar daarna ook voor altijd tot den poel van vuur en sulfer verwezen. Met een Paradijs is de geschiedenis der menscheid begonnen, met een Paradijs zal die geschiedenis sluiten, maar een Paradijs, waarin geen slang meer zal schuifelen, waarin geen verboden boom meer zal bloeien, waarin de boom des levens aan allen zijne schaduwen en vruchten zal bieden. Hoe het dan, in die nog verborgene toekomst zal wezen? Nog eenmaal naar het lang verloren Eden terug, en in den schoonsten morgen, die den stillen hof in onbeschrijflijken luister deed blinken, het beeld gezien van dien nieuwen hemel en die nieuwe aarde, waarop gerechtigheid woont! Ja, ook de aarde ontvangt haar deel van het heil, door den tweeden ADAM verworven. Bij den val bevekt en ontlusterd, wordt zij weer verheerlijkt, als eene bruid, voor den man versierd, wanneer zonde en dood op haar bodem verbannen zijn ten eeuwigen dage. Zoo komt in waarheid een tabernakel Gods bij de menschen, en zij zijn Hem tot een volk, en Hij is hun tot een God, die hen niet meer verschrikt, maar verblijdt, zoo vaak Hij hen opzoekt en vraagt: „verloste zondaar, waar zijt gij?” Vijandschap is een woord, dat onbekend is in de taal van den hemel; verzenen worden niet meer vermorzeld, als alle knieën voor den troon zijn gebogen, en waar nu eindelijk te niet gedaan is alle macht en kracht, die zich tegen het Godsrijk verheft, en God-zelf alles is geworden in allen, daar eerst is het woord volkomen vervuld, dat geschreven is: „de kop der Paradijsslang vermorzeld!” Wegen Gods, hoe heilig zijt gij; oordeelen Gods, hoe zegenrijk wordt gij!

En nu, Gel., het Paradijs-Evangelie is ons de fakkel geweest, die het voorledene, en tegenwoordige, en toekomende met helderen glans overstroomde. Thans wenschte ik wel, dat aller oor en hart was geopend, om ten slotte de roepstemmen te ontvangen, die zulk een heerlijk Evangelie ons in de ooren doet klinken. Die roepstemmen, wij kunnen ze u slechts vertolken: moge de Geest der waarheid zelf ze u meer dan ooit doen verstaan! Het Paradijs-Evangelie zegt tot elken afkeerige: kom; tot elken dubbelhartige: kies; tot elken begenadigde: roem!

Tot elken afkeerige — gij zijt immers niet te trotsch van harte, Gel., om dien naam te vernemen, als de juiste uitdrukking van uw natuur-

lijken toestand? Voorwaar, niemand onzer heeft recht, zich aan die benaming te stooten, want de geschiedenis van het Paradijs, zij heeft zich in ons allen herhaald. Niet ééns, maar tallooze malen zijn wij gewaarschuwd tegen de stem der verleiding; niet ééns, maar tallooze malen hebben wij die waarschuwing beantwoord met te plukken, wat een lust was der oogen. Als ADAM hebben wij onzen eigen' wil boven dien des Heeren doen gelden, en elken leugenaar méér geloofd dan den éénigen waarachtigen God, en het oor geleend aan de inblazingen van hoogmoed en wantrouwen. Doch als ADAM hebben wij het ook ondervonden, dat er op dien weg geen vrede te vinden was, maar enkel teleurstelling, en wij sidderen vaak voor de stem onzes Makers, en zouden Hem wel, zoo ver wij konden, ontvluchten willen. En wèl moogt gij sidderen, zondaar, want gij hebt bestaan, wat zich geen Seraf vermeet, de wet uws Gods te trotseeren, en wèl moet gij wenschen te vluchten, maar, arme mensch, waarheen dan toch, als de Heer u toeroept: „waar zijt gij?” Hoe verder gij u verwijdert van God, te wissel snelt gij van de éénige bron des levens en der gelukzaligheid af; o, geloofd zij God, dat gij u voor zijn oog niet kunt bergen! Immers, dat oog zoekt u op, ook in den donkersten schuilhoek der aarde, maar niet om u te verschrikken, neen, om u op den weg des levens te leiden. „Komt,” zoo roept het Paradijs-Evangelie aan alle wederhoorigen toe, en bij dat woord is het mij, alsof ik den Vader van alle barmhartigheid met open armen op allen zie wachten, die gezondigd hebben in gelijkheid der overtreding van ADAM, en alsof ik het voorspel van het Evangeliewoord hoor: God heeft het eerst ons liefgehad! Ja, verbaas u vrij, mijn medezondaar, wiens oog is geopend om uw eigen naaktheid te zien, en die een afkeer van uwe ongerechtigheid hebt, verbaas u vrij, dat zulk een God een zoo ondankbaar schepsel nog sparen, nog roepen, nog begenadigen kan; het is verbazend, maar zeker; het is onbegrijpelijk, maar onbetwifelbaar tevens. Want, ziet gij, het is niet ónze stem, die het zegt, het is een stemme Gods, die het in ADAM aan heel de menschheid gezegd heeft: „Ik weet de gedachten, die Ik over u denke, gedachten des vredes, en niet des kwaads.” Reeds vóór gij zondigen kondt, heeft God een weg van verlossing geopend, en nu staat de Alërbarmmer daar vóór u, buiten het Paradijs even ontfermend en trouw als daar binnen, en biedt met beide handen dit heerlijk Evangelie u aan, en wacht, of het u toch niet eindelijk eens behagen zal, afkeerig kind, die gij zijt, op te staan in het vreemde land, waar gij doolt, en neer te zinken aan

zijn liefdevol hart. Zondaar, zondaar, het zal u hard vallen, de verzenen tegen zulke prikkels te slaan, en dit, zeg ik u, zal de hel in de hel zijn, niet dat gij zooveel heiligheid beleedigd, maar dat gij zooveel liefde met onverwinnelijken ondank beloond hebt! Maar waarom zoudt gij nog dézen avond niet doen, wat ADAM dien avond in het Paradijs heeft gedaan? Kom, u opgemaakt, en u zelven in het volle licht der waarheid geplaatst, en begonnen, met, gelijk hij de slang, zoo gij de zonde als de grootste bron van uw jammerlijk onheil te noemen! Kom, gelijk gij onder den vloek van den eersten ADAM gebukt gaat, uw aandeel aan den zegen van den tweeden gezocht, en Hem aangenomen, in wien het Paradijs-Evangelie vervuld is! Geen zegepraal over de zonde gehoopt buiten gemeenschap met CHRISTUS, maar ook geen vrede aan u zelven gegund, zoo lang gij u nog niet verzoend weet met God! Och of het u van heden af onophoudelijk ware, alsof gij die Godstern tot den gevallen zondaar u overal toeroepen hoordet: zoon van ADAM, waar zijt gij? Beken uwe ongerechtigheid, geloof in Gods vergevende liefde, bekeer u van uwe booze wegen, en spreek eindelijk eens uit een verbroken gemoed: „ziet hier ben ik, ik kom tot U, want gij, o Heer, zijt mijn God!”

Of gaat gij nog altijd voort, op twee gedachten te hinken? Maar dat mag in geen geval voortduren; het Paradijs-Evangelie zegt aan alle dubbelhartigen: „kies.” In elken anderen strijd kan een stelsel van onzijdigheid staatkundig of wenschelijk zijn; maar in de worsteling tusschen licht en duister, waarop ons déze toezegging wees, is onzijdigheid volslagen onmogelijk, en de overste Leidsman roept het allen zonder onderscheid toe: „Die niet vóór Mij is, die is tégen Mij.” Gij hebt het gehoord, de grenslijn loopt dóór, die in het Paradijs werd getrokken, dóór in ieder werelddeel, in iedere gemeente, in ieder kerkgebouw, in ieder menschelijk hart; Gel., aan wat zijde staat gij? Twee rijken zijn er sinds dien avond in het Paradijs op aarde gegrondvest, het eene onder de verdraagzaamheid, het andere door de barmhartigheid Gods, en in beide worden geheel tegenstrijdige beginselen en wetten gehuldigd: welke van die beide telt ú onder zijne waarachtige onderdanen? Leeft gij nog in de zonde, of leeft alleen de zonde in u? Volbrenkt gij den wil des vleesches en der gedachten, of is het uwe bovenal begeerlijke spijs, den wil des Vaders te doen? Kan de wereld nog op u rekenen, zoodra er slechts eenig vermaak te genieten valt, al strijdt het ook met Gods stellig gebod, of hebt gij u van heeler harte onder de strijders vóór CHRISTUS doen opschrijven, die geen won-

den ontzien, mogen zij slechts in zijne zegepraal deelen? Het antwoord is alleen daarboven bekend, en wij beslissen niet, of hier velen, dan weinigen zijn, wien de Heer als aan de Joden zou toeroepen: „gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerten uws vaders doen.” Maar dit kunnen wij niet te luide herhalen: waar God vijandschap stelde, moet het u ook onmogelijk zijn twee heeren gelijktijdig te dienen, even onmogelijk, als dat ADAM te dier ure het eene oor aan de slang, het andere aan den Heer had geleend. Vriend der wereld, wat handelt gij dwaas, met uw hart aan een vijand te geven, wiens vonnis reeds vóór zoo veel eeuwen geveld is, en wat hebt gij weinig reden, om u zelven trotsch te verheffen! Of merkt gij het niet op, menschen, die aan den Booze verwant zijn, worden niet eenmaal tot het echte zaad der vrouwe gerekend; de heerschappij der zonde doet eindelijk zelfs den eernaam van mensch u verbeuren. O, laat u verlossen van hare drukkende kluisters door dien Sterkeren, die dezen sterke verwon, en schaaft u dan uit dankbare liefde onvoorwaardelijk onder zijne banieren! Zet toch de poging niet voort, waaraan reeds millioenen, maar altijd te vergeefs, zich vermoeiden, om te deelen, waar gekozen moet worden, en geeft aan een eervollen strijd boven een schandelijken vrede de voorkeur! De Heer roept u niet, om den kamp van voren af te beginnen, maar alleen om zijne zegepraal voort te zetten; nog eenmaal, kies, tusschen zegepraal met, of nederlaag onder Hem!

En hebt gij gekozen, gij begenadigde des Heeren, neen, dan heeft onze mond het u niet met vele woorden te herinneren: roemt, reeds heeft uw eigen hart het heden luide gezegd. Wat dankzegging zullen wij vergelden aan dien Vader, die in ADAM ook aan ons de reddende handen heeft toegereikt, toen wij midden in den dood lagen neergezonken; wat offer aan dien Zoon, die zich voor ons ten schuldoffer stelde, en wiens naam zooveel helderder voor ons oog, dan in het raadselschrift van den ouden dag staat te lezen; wat hulde aan dien Geest dergenade, die in zijne gemeenschap ons strijden leert, en van volle overwinning verzekert! Laat die roem luide op ons Kerstfeest weerklinken, en ook daarna niet op de lippen verflauwen, Gel., al is het, dat gij hier een weinig tijds, zoo het noodig is, bedroefd wordt door menigerlei verzoeking. Ik weet het, ons wordt menige wonde door de Paradijs-slang geslagen, te schrijnender vaak, naarmate wij die te zorgvuldiger moeten verbergen voor anderer oogen. Maar, o wonder van genade, voor iedere wonde is het volkomen geneesmiddel veil in het bloed, dat zij op Golgotha stroomden deed, en

zijn wij ook ontrouw, de God, die het Paradijs-Evangelie verkondigt, vervuld en als bij vernieuwing voor uwe ooren heeft uitgeroepen, is de getrouwe en waarachtige God. Smaakt dan met onderwerping iedere wrange vrucht der overtreding van den eersten, en plukt met blijdschap de zoete vrucht, die de gehoorzaamheid van den tweeden ADAM voor al de zijnen doet groeien! Ja, verblijdt u in den Heer te aller tijd, en bedenkt, al is ook de aarde geen Eden, zij ligt toch tusschen twee Paradijzen in. Met een Paradijs-belofte achter u, en schooner Paradijs in de toekomst, Christenen, wat zoudt gij angstig treuren? Néen, het leven is niet vreugd- en hopeloos meer, waar God zulk een vriendelijken morgenstraal in den nacht der zonde deed blinken, en niet te zwaar wordt de weg door een tranendal, waarin Hij zulk een bron van hemelschen troost liet ontspringen. Laaft er u gedurig aan, strijdgenooten, zoo vaak gij nieuwe wonden voelt gloeien, en ziet ook den laatsten kamp zonder bange vrees te ontmoet. Nog éénmaal genaakt in de jongste ure de vijand, en dreigt u het hoofd te verpletteren, maar weest gerust, 't is slechts een onschadelijke wond aan de verzenen, een oogenblik later genezen. Want, gelijk gij hier het beeld des aardschen gedragen hebt, zoo zult gij dáar, ontheven aan zonde en dood, het beeld des hemelschen dragen.

A M E N.

II.

DE KRIBBE VAN JEZUS.

EERSTE KERSTDAG.

Ps. 98: 1, 2. Gez. 112: 1, 6, 10. Gez. 113: 2. Ps. 103: 11.

„Hosanna, gezegend zij Hij, die daar komt in den naam des Heeren, Hosanna in de hoogste hemelen!” Met dien blijden feestgroet, Gel., treden wij heden voor uw aangezicht op. Ja, zijt ons welkom, driemaal welkom aan den morgen van dezen hartverheffenden feestdag, waarop het bij vernieuwing u tegenklinkt: Immanuël, God met ons! Is het niet, of in den jongstverloopen nacht nog eenmaal de Engel gedaald is, om bij het ontwaken aan ieder onzer den morgengroet toe te roepen: „vrees niet, want zie, ik verkondig u groote blijdschap”? Wat onderscheid tusschen wat ons heden gewoonlijk het rijk der natuur en het rijk der genade ver- toont! In de schepping alles verstijfd of verstorven, en het witte lijkkleed over het gelaat des aardrijks verspreid; in de gemeente Gods een stem des gejuichs, en het blijde feestgewaad aangetogen, waar zij het woord des Heeren vervuld ziet: „ziet, Ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde”. Van de aarde stijgen duizend zangen ten hemel, en de hemel, wat aanschouwt hij op aarde, zoo vaak weer die Kerstnacht, schooner dan de dagen, voor het licht der Decemberzon wijkt! In noord en west, in zuid

en oost, ontelbare oogen gericht op één stad, op één stal, op één krib; in bijna tweehonderd talen het ééne woord Bethlehem met onbeschrijflijke vreugde herhaald; en aangezichten, blank en bruin en zwart, nú besproeid met den traan van een gevoel, dat vruchteloos naar woorden gezocht heeft, en dán als blinkende van de naschemering van dat hemelsch licht, dat daalde in Ephrata's velden. O zegenrijke nacht, die kunt opwegen tegen tallooze nachten van jammer! O zalige dag, die uw licht werpt op al de donkere dagen achter of voor u, voor het zuchtend schepsel verzezen! Wij danken God, dat wij leven, omdat wij u weder mogen beleven op aarde, en met nieuwe vreugd stijgt het oude lied naar omhoog: „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in menschen een welbehagen!”

Met nieuwe vreugd het oude lied — och of het zoo ware, Gel., en deze dag niet ten avond mocht zinken, zonder gij het allen in ongekende mate verstaan hadt, wat het is zich in den Heer te verblijden! Bijna zou ik kunnen wenschen, dat wij voor een oogenblik alles vergeten konden, wat wij immer van de dierbaarheid des Verlossers vernamen; dat wij ditmaal voor het eerst het Evangelie hadden opengeslagen: „alzo lief heeft God de wereld gehad.” Hoe veel heeft heden de zendeling, die zijn eerste kerstfeest met arme, maar heilbegeerige Maleiers of Javanen mag vierèn, voor wier oog de hemel zich opent als nimmer te voren, boven den Evangeliedienaar vooruit, die honderden voor zich ziet, voor wie het nieuwe heil, dat God in zijn Zoon heeft gesticht, reeds zoo oud is, indien maar niet in hunne schatting verouderd! Ja, zoo wij nog eens kinderen waren; ja, zoo wij nog eens een kinderhart omdroegen! Maar wat wensch en droom ik, Gel., als of het Evangelie slechts, waar het voor het eerst werd gehoord, zijne volle kracht openbaren kon? Als of het wonder van Bethlehem niet bij iedere vernieuwde beschouwing zou rijzen in onze eerbiedige schatting! Als of wij met geen God te doen hadden, die ons het oude woord in nieuwe kracht als op de ziele kon leggen, en gelijk daar driten het ijs van den winter, alzo hier binnen ook de ijskorst der zonde kon doen smelten voor zijn levenwekkenden adem! Dát heeft Hij reeds zoo dikwijls gedaan, en Hij wil, Hij zal het ook lieden. Neen, een onbedrieglijk gevoel verzekert het ons, deze dagen zullen voor ons niet voorbij gaan, zonder dat er zijn, die het thans voor het eerst zullen leeren verstaan, wat zij zoo dikwijls reeds hoorden: God heeft welbehagen in ù. Deze ure zal niet eindigen, zonder dat wij uit het diepst onzer zielen herhalen: wij hebben

de heerlijkheid des Heeren gezien! God heeft groote dingen gedaan in den nacht van JEZUS' geboorte; God zal groote dingen doen op het feest van JEZUS' verschijning. Laat het u slechts wezen, Gel., als waart gij thans in den stal bij de kribbe; als zaagt gij zelve het heil der wereld verschenen; als hoordet gij, niet een zwakken mensch, die tegenover deze verborgenheid der godzaligheid niets is, maar een engel Gods, die ook u de groote blijdschap verkondigt. „Dit is de dag, dien God ons schenkt,” zoo klinkt het lied der inwijding van ons heuglijk Christenfeest! Maar vooraf worde die feestviering met al hare psalmen en liederen en overdenkingen Gode geheiligd in het Hem verheerlijkend

DANKGEBED.

LUKAS II: 1—7.

EN HET GESCHIEDDE IN DIEZELVE DAGEN, DAT ER EEN GEBOD UITGING VAN DEN KEIZER AUGUSTUS, DAT DE GEHEELE WERELD BESCHREVEN ZOU WORDEN.

DEZE EERSTE BESCHRIJVING GESCHIEDDE, ALS CYRENIUS OVER SYRIË STADHOUDER WAS.

EN ZIJ GINGEN ALLEN OM BESCHREVEN TE WORDEN, EEN IEDELIJK NAAR ZIJNE EIGENE STAD.

EN JOZEF GING OOK OP VAN GALILEA, UIT DE STAD NAZARETH, NAAR JUDEA, TOT DE STAD DAVIDS, DIE BETHLEHEM GENAAMD WORDT, (OMDAT HIJ UIT HET HUIS EN GESLACHT VAN DAVID WAS)

OM BESCHREVEN TE WORDEN MET MARIA, ZIJNE ONDERTROUWDE VROUW, WELKE BEVRUCHT WAS.

EN HET GESCHIEDDE, ALS ZIJ DAAR WAREN, DAT DE DAGEN VERVULD WERDEN DAT ZIJ BAREN ZOUDEN.

EN ZIJ BAARDE HAAR EERSTGEBOREN' ZOON, EN WOND HIJ IN DOEKEN, EN LEIDDE HIJ NEDER IN DE KRIBBE, OMDAT VOOR HENLIEDEN GEENE PLAATS WAS IN DE HERBERG.

„En zij baarde haar eerstgeboren Zoon, en wond Hem in doeken, en leidde Hem neder in de kribbe, omdat voor hen geene plaats was in de herberg.” Ja waarlijk, zó staat er, en dat van Hem! Kan weergaloozer gebeurtenis op meer eenvoudige, bijna zeide ik op meer chroniekmatige wijze verhaald worden? Wel is er eene treffende overeenstemming tusschen de wijze, waarop die gebeurtenis te boek gesteld werd, en den aard der gebeurtenis zelve. Bijna gelijktijdig treft ons de soberheid van LUKAS' bericht en — de diepe armoede van Hem, die daarvan de hoofdpersoon uitmaakt. Maar wederom, gelijk daar in den stal van Bethlehem als 't ware de kostbaarste parel in de onaan-

zienlijkste schelp ligt besloten, zoo is juist in dit eenvoudig verhaal voor het oog, dat door den H. Geest is verlicht, een schat van waarheid en wijsheid en heerlijkheid weggelegd, die nauwelijks overzien, veel minder ontledigd kan worden. Gij verwacht niet, dat wij breedvoerig bij uitlegkundige bezwaren vertoeven, meer malen door ons of anderen besproken en zoo veel mogelijk opgelost. Wij hebben op hoorders gerekend, die zich liever bij de verlossing, dan bij de opschrijving der geheele wereld bepalen, en meer verlangen om van Koning JEZUS, dan van Keizer AUGUSTUS te hooren. Zeker geeft gij ook aan een vrije uitstorting van het hoog gestemd feestgevoel de voorkeur boven eene ingewikkelde en gekunstelde rede, en verlangt niets liever dan zoo spoedig mogelijk terzake te komen. Wat behoeven wij ook meer dan een middenpunt, van waar wij telkens uitgaan, waartoe wij gedurig terugkeeren, en dat middenpunt, wat zou het kunnen, wat zou het mogen zijn dan één woord aan het slot van den tekst: „zij leidde Hem neder in de kribbe.” Welaan, JEZUS kribbe, beschouwd in het licht des geloofs, ziet daar het onderwerp, niet willekeurig gekozen, voorwaar, maar als door hooger hand aan spreker en hoorders gewezen. Wij willen daar staan in vereeniging met allen, die den Heer in onverderfelijkheid liefhebben; of liever, wij willen er in stilte ons neerzetten als MARIA, en staren en peinen. tot het alles stil wordt daar binnen, gestemd tot aanbidding en dankzegging. Kan het anders, of wij voelen de gedachten vermenigvuldigen in het binnenste van ons? Nog eens zien wij als van zelve terug, want wij weten het, die kribbe is het eindpunt eener heilsverwachting, sinds tal van eeuwen gekweekt. Maar dan blikken wij al spoedig omhoog, want te midden dezer aardsche geringheid zien wij het licht der heerlijkheid Gods, verzezen over dien schamelen stal. Bij dat licht staren wij nu wat dieper in de kribbe, en wij verliezen ons zelve bij de vraag: wie daar ligt, en hoe, en waartoe. Rondom de kribbe vinden wij met ons geheele scharen vereenigd, die in de belijdenis samenstemmen, dat zij alles wat zij zijn en voor eeuwig wezen zullen, alleen aan dit kind zijn verplicht. En zien wij eindelijk als over die kribbe vooruit, wij kunnen niet nalaten althans eenigzins te berekenen, wat heil de wereld tot in de verste toekomst van het hier gebeurde mocht en mag hopen. Heb ik uwe gedachten en wenschen geraden, Gel.? Komt, volgt ons dan, ik zeg niet bij de ontwikkeling, wat is ontwikkeling hier, maar bij de korte aanstipping der aangegeven gedachten, die ons van zelve zullen leiden om ten slotte een'

ernstigen blik naar binnen te slaan. Och of die beschouwing mocht dienen om ons de rijke kerstvreugde zoo voor ons zelf te doen smaken, dat wij het als nooit te voren herhaalden: „Mijn ziel maakt groot den Heer, en mijn geest verheugt zich in God, mijn Zaligmaker.” En Gij, die dat bidden hoort, ook waar het stamelen blijft, verlicht onze oogen, ontgloeï onze harten, beziel onze lofzangen, heilig onze overdenkingen, en doe verzoening over onze gebrekkige feestoffers, Amen.

I. Daar zijn — want wij gaan thans met onze gedachten meer dan achttien eeuwen terug — daar zijn in het gebergte van Judea in de jongstverloopen weken en maanden ongewone dingen besproken. Een vrome priester heeft vadersvreugde genoten in den laten herfst zijner dagen, en bij de geboorte van den zoon zijner reeds vergrijzende gade is zijn nederig huis het schouwtooneel van een treffend wonder geweest. Maanden lang tot gedwongen zwijgen veroordeeld, is zijne tong op eens weder losgemaakt, en wie getuigen der zonderlinge naamgeving van het pasgeboren kindeke waren, hebben van die ontkluisterde lippen een lofzang vernomen, die hooge verwachtingen wekt. Die verwachtingen, trouwens, zij sluimerden reeds lang in het hart van een SIMEON en ANNA, een ZACHARIAS en ELIZABETH, een JOZEF en MARIA, en hadden slechts een enkele aanraking noodig, om met ongekende kracht te ontwaken. Al wat er in den laatsten tijd is gebeurd, heeft krachtig medegewerkt om het voorgevoel in hun hart te doen toenemen, dat zij aan den vooravond staan van onberekenbaar groote gebeurtenissen. Sinds eeuwen is geen profeet meer verschenen in Israël; zwaar drukt de ijzeren hand der Romeinen op het naar vrijheid smachtende hart; diep treurt het vroom gemoed over het verval van godsdienst en zeden.... daar breekt op eens een lichtstraal door de duisternis heen. De heilheraut is geboren, die den Heer een weg zal bereiden, en allen, die aan de vrome verwachting van ZACHARIAS geloof slaan, staren reikhalzend ten hemel, waar de blinkende morgenster den naderenden dageraad spelt. Wie weet, hoe menig vrome in Israël aan den morgen, toen JEZUS geboren was, met de bange vraag is ontwaakt: „wachter, wat is er toch; wachter, wat is er thans van den nacht?” De morgenstond is gekomen, en nog is het nacht, neen, nú is het dag, heilbegeerige harten, reeds heeft de hemel gejuicht, vóór de aarde het zonlicht begroette. Wat is er dan gebeurd, waardoor op eenmaal

de weeklacht in een blijde rei is veranderd? Wat — o voor den mensch, die slechts aanziet wat voor oogen is, niets van eenige beteekenis, M. H. Daar is vóór weinig dagen in het kleine Bethlehem onder honderde reizigers ook een paar onbekenden gekomen, uit het even onbeduidende Nazareth. Het is een schamele handwerksman met een jeugdige vrouw, den zegen in haar schoot, maar de vermoëning op haar edel gelaat. Zij hebben aan vele dorpels gestaan, maar overal gesloten deuren, mogelijk ook gesloten harten gevonden. Eindelijk hebben zij in een stal — naar de oude overlevering een spelonk — een veilige wijkplaats gevonden en dat jong gelaat is betrokken: „eene vrouw heeft droefheid, wanneer hare ure gekomen is.” Maar een weinig tijds, en „zij gedenkt der smarte niet meer, omdat een mensch ter wereld geboren is.” Een mensch; en welk een mensch, dat daar in windselen nederligt, weinig zachter dan zijn leger van stroo? „Déze is het dan,” zoo verbeelde ik mij, dat het met duizend stemmen in JOZEF's harte gesproken zal hebben, waar hij met gevouwen' handen op MARIA's eerstgeborene staarde. Ja JOZEF, deze is het, verheug u zeer, gij dochter Sions, want zie, uw Koning komt tot u! Heeft niet de Engel, reeds vóór zijne geboorte gesproken: „deze zal groot zijn, en een Zoon des Allerhoogsten genaamd worden, en God de Heer zal Hem den troon zijns vaders DAVIDS geven”? Zoon van DAVID in uwe eigene stad, heden is dat woord voor uwe oogen vervuld! Voor úwe oogen, maar wát al oogen, die zich vroeger hebben blind getuurd om van ver dat rijzend licht te begroeten; wát al harten, die het hebben tegen geklopt met nimmer rustend verlangen! Rijst op uit uwe graven, gij godvruchtige koningen, en ziet neer uit uwe hemelsche woonsteden, patriarchen en profeten van Israël, want het heerlijkste uit den hemelen het hoogste voor de aarde, ligt hier! ADAM, dát is de slangvertreder, die de Paradijsslang hare list zal doen boeten. ABRAHAM, dát is de Zoon, in wien alle volken gezegend worden, en wiens dag gij verlangd hebt te zien. JACOB, dát was dan de Silo, wiens geheimzinnige gestalte gij in Juda zaagt opstaan, en MOZES, déze is waarlijk de profeet, die in de wereld zou komen! DAVID, hemelsche harpenaar sinds eeuwen, weet gij het nog, hoe gij het aardsche speeltuig voor den zoon hebt besnaard, die van zee tot zee zou regeëren? Daar is hij nu, de zuigeling aan het maagdelijk hart uwer dochter! JESAJA, koning der profeten, heugt het u nog, hoe gij voor meer dan zevenhonderd jaren gejuicht hebt: „ziet de maagd zal zwanger worden, en haar zoon Immanuël heeten”? Aanschouw hoe God woord

heeft gehouden, en aanbid zijn wonder bestel. MICHA, daarom had u dan de Geest het woord op de lippen gelegd: „gij Bethlehem Efrata, zijt geenszins de kleinste onder de steden van Juda,” en MALEACHI, daar rijst dan nu „de zon der gerechtigheid, onder wier vleugelen genezing zou zijn.” Neen, grijze SIMEON, gij hebt niet lang meer te wachten, eer gij den dood zult aanschouwen, want de CHRISTUS des Heeren, dien gij vooraf moet zien, strekt reeds de kinderarmen u tegen. Nu, alle gij kinderen Sions die de vertroosting Israëls verwacht, nu de asch met vreugde-olie en het treurkleed met sieraad verwisseld, want ziet, moogt gij zeggen, deze is onze God, wij hebben Hem verwacht, Hij komt ons zalig maken! Hoe déze, dat hulpeloos kind, de rozen wellicht op de wangen, maar de eerste doornen van stroo reeds onder het teedere lijf? Ja waarlijk, déze is de spruit uit den wortel van ISAÏ, uw eigen koning, o Israël! Neen, twijfelt niet, maar gelooft, het is DAVIDS bloed, dat door zijne aderen stroomt; het is DAVIDS stad, die hem — wel geen herberg, veel min een troon heeft bereid, dat zal de aarde ook niet, dat zal zijn eigen volk, helaas, het minst wel van allen, maar die dan toch de eer heeft zijne kribbe te dragen; het is DAVIDS stamlijst, waarop zijn naam is geschreven, en DAVIDS troon, waarvan Hij erfgenaam wordt! Zegt niet, dat wij er te lang bij stilstaan, Gel., en u als in het voorportaal ophouden. Een hemelgave aan Israël allereerst, die God gedurende zoo vele eeuwen heeft voorbereid, is wel meer dan één oogenblik ook als zoodanig uwe opmerkzaamheid waard. En hoe zouden wij ook dezer dagen ons van heelerharte verplaatsen kunnen in den kring der wijzen en vromen, die het eerst den Heiland aanschouwden, hadden wij niet het minst van hunne vreugd en hunne hope gevoeld? Helaas, dat die hoop voor hun eigen volk zoo weinig verwezenlijkt werd! Aandoenlijke tegenstelling: de kribbe en Israël! Daar is Hij dan, die verschijnt om Israël tot den hoogsten trap der eere te voeren, en gekomen tot het zijne, wordt Hij door de zijnen niet aangenomen. Heden, op het Kerstfeest, vieren wij Christenen uit de Heidenen de geboorte van Israëls Koning, en Israël bedenkt het niet eens, of — vloekt dezen morgen wellicht in stilte den éénigen naam, tot onze, maar ook tot zijne verlossing gegeven. Feestgenooten, een traan van deernis, een gebed des geloofs, een hart vol liefde voor Israël; och of het nog eenmaal, als wij, op het voorleden terugzien en zijn Koning herkennen mocht!

II. Maar reeds richt zich uw blik naar om hoog, van waar de vervulling van Gods belofte aan ABRAHAM afgedaald is, en gij voelt uwe bewondering klimmen. En wel mag zij stijgen, Gel., want, komt en ziet, zoo roepen wij u in de tweede plaats toe, de kribbe beschenen met het licht der heerlijkheid Gods. Ik weet het, voor het zinnelijk oog vertoont zich hier niets dan wolken en donkerheid, en helderder schijnt ons Gods majesteit aan den sterrenhemel boven den stal, dan in het kind in de kribbe tegen te blinken. En toch, toch durven wij de verzekering wagen, dat de heerlijkheid des Heeren in het rijk der natuur nooit helderder dan hier heeft geschitterd, en het is ons, of wij ook boven dit Evangelieblad het profetisch woord zien geschreven: „Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al mijn welbehagen doen.” Of twijfelt gij — maar verplaatst u dan nog eenmaal op het standpunt van de volheid des tijds. Ziet, daar ginds, in een ander werelddeel, zit een machtig keizer op den troon der eere ten neder. Reeds lang ging zijn geest zwanger van het stoute ontwerp, om al de macht, waarover hij beschikken kan, in al haar omvang te meten. Er zal een volkstelling plaats hebben van allen, die voor Rome's scepter zich buigen. Ook Judea — neen, dat klein gewest wordt niet eenmaal afzonderlijk te Rome genoemd, ook Syrië zal den last zich opgelegd zien, want algemeen is de maatregel, en HERODES, één der gekroonde vasalen, heeft bovendien het misnoegen van CAESAR verdiend, die verklaarde, dat hij den voormaligen vriend nu als onderdaan behandelen zal. De stap zal niet langer uitgesteld worden; daar ligt reeds het beslissend bevelschrift. Hij leest, hij teekent, hij zegelt — machtige AUGUSTUS, hoe machteloos zijt gij voor God! Zonder het te weten, hebt gij het zegel der vervulling aan MICHA's voorspelling gehangen, en neemt MARIA de bange zorg van het hart: „hoe het zal wezen,” dat de DAVIDSZOON toch in de stad van DAVID geboren worde. Daar gaan de renboden henen, die het bevelschrift naar alle oorden verspreiden, maar daar gaat ook de DAVIDSZOON uit Nazareth met zijne ondertrouwde op reis, de voltooiing van dien raad te gemoet, waarvan de trotsche despoot in zijn eenzaam kabinet onwetend het werktuig moest worden. Verbazend, verbazend, Gel., dat samentreffen van de vrije daden der menschen met Gods aanbiddelijk wereldplan! Hebt gij het wel opgemerkt? De tekst begint meteen Keizer, en eindigt met een Koning, maar welk een verschil van die beiden! Die keizer ziet drie werelddeelen bevend voor zijne voeten gebogen; die pasgeboren koning noemt de vier wanden van zijn stal niet eenmaal de zijnen, en toch, de eerste moet in Gods hand

het middel zijn, dat in den laatsten de Schriften vervuld worden, en die laatste, ziet, zijn kinderhand is bestemd om een scepter te dragen, die monarchen als AUGUSTUS met hunne monarchiën tot stof vergruizelen zal. Ja, wèl mogen wij bij de kribbe herhalen, wat Hij, die daar sluimert, later vroeg aan LAZARUS' graf: „heb Ik u niet gezegd, dat, indien gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zult aanschouwen?” Nog eens uw oog op die sterrenpracht, die daar in den Kerstnacht boven Bethlehem fonkelt: niet waar, zij doet u in vlammend schrift den Naam van macht en wijsheid, van trouw en goedertierenheid lezen? Maar nu dan ook wederom het oog op de kribbe, want, in der waarheid, gij zult grooter dingen aanschouwen! Gods almacht wenkt, en — door de kracht des H. Geestes draagt een reine maagd den Verlosser der wereld onder het geloovige hart, en waar de zondaar heeft gezegd: „daar zij nacht,” wenkt God andermaal: „daar zij licht van den hemel!” Gods wijsheid gebiedt, en juist ter goeder ure moet dat licht uit de duisternis en die vrede op aarde verschijnen. Eden's lusthof en Arabie's woestijn; Egypte's ticheloven en Kanaän's inneming; Horeb's donder en Moria's outergeheimen; Babel's val en Rome's veroveringszucht — 't heeft alles op verschillende wijze dit groote feit moeten voorbereiden, en Gods ure langzaam verhaast. Dat Godsplan, 't is als het edelste in de natuur, van lieverlede ontwikkeld, niet gelijk de wonderboom in één nacht opgeschoten, maar als de eik, in honderd zomers volgroeid. „Te laat,” riep mogelijk de twijfelmoedigheid uit; „nog niet,” gaf de eeuwige Wijsheid ten antwoord, geduldig, omdat zij onvergankelijk is. Maar nu, hoort het, gij hemelen, en aanschouw het, gij aarde, nu is Gods ure, en wel de beste ure gekomen. Nu is de naam van JEHOVA genoeg bekend gemaakt in de heidensche, nu de komst van den CHRISTUS genoeg aangekondigd in de Israëlitische wereld, om beider akker geschikt te doen worden voor het zaad van het Koninkrijk Gods. Nu overal een gevoel van hulp- en hopeloosheid is opgewekt, nu zal Hij zijne hemelen scheuren, en den éénigen Redder doen dalen. Nu één taal, de Grieksche, door heel de wereld gesproken wordt, zal Hij het één Evangelie aan alle volken doen brengen; juist nu de tempel van JANUS te Rome gesloten is, omdat de vlam des oorlogs gebluscht werd, zal de Vrededorst uit Bethlehem komen. Het wijze der wereld staat radeloos, nu treedt het dwaze Gods in de plaats; het machtige der wereld bleek te zwak om verlossing te schenken, nu zal de Almacht toonen wat zij vermag door een hulpeloos kind. Ja, Gel., laat vrij de stal van Bethlehem voor

uw bewonderend oog zich in een tempel veranderen, waarin gij den Alleenwijze aanbidt. Maar, éér gij er neerknielt, wij bidden u, ziet even weinig de trouw, en allerminst de liefde voorbij, die in dezen tempel u toeblinkt. Wat is er al veranderd, sinds God het eerste woord van het verbond des vredes deed hooren! Ontbladerd zonk DAVIDS vorstenstam neer, maar ziet, het rijssen bleef niet achter, waaruit zich schooner boom zou verheffen. Profetenstemmen hebben weerklonken in Israël, straks verstomd op de stem van den dood, maar van de profecie zelve viel geen tittel of jota ter aarde. Israël wordt duizendmaal ontrouw, maar JEHOVA blijft trouw, trouw aan Israël, trouw aan de wereld. Hoe, ook aan die wereld, die sinds den morgen der schepping schier niet anders gedaan heeft, dan haar Maker te hoonen? Maar is God dan geen God van orde, die de bliksemen draagt in zijne hand om opstandelingen neder te vellen? Is Hij dan de heilige niet, in wiens oog de zonde walglijk is; de Algenoegzame niet, die zalig kan zijn in zich zelve, al is ook een geslacht van zondaren uitgeroeid? Ja, dat kan Hij, of liever, dat kan Hij niet; want die Algenoegzame wil ons geslacht niet verliezen; die Heilige heeft zondaren lief, het eerst, uit vrije beweging, onuitsprekelijk lief; die God van orde herstelt, ten koste van het dierbaarst offer, de orde door de zonde verstoord. Één middel is daartoe slechts, dat een Aartsengel niet zou hebben durven uitspreken, indien het al in zijn hart had kunnen opkomen, maar wat geen Engelengeest uitdenken kan, de Oneindige doet het, door niets dan gadelooze liefde bewogen. Één middel is er, de gifte van zijn éénigen Zoon — daar is Hij dan, zondige wereld, en in Hem al de genade des Vaders! Wat zullen wij zeggen, en wat zijn menschenlijke woorden tegenover zulke goddelijke daden, Gel.? Het is groot in God, een zondaar te sparen; het is grooter, een zondaar wel te doen; het is schier onbegrijpelijk groot, een zondaar, die van nature vijandig was, des niettemin en nog wel het eerst — te beminnen. Maar wat het is, een zondaar tot een kind van God te verheffen; een onrein bewoner des stofs ten koste van goddelijk bloed tot Engelen-reinheid en Engelen-zaligheid op te voeren — o, de hemel heeft er wis een oneindig krachtiger woord voor, maar de aarde noemt het liefde, door geen mensch of engel te peilen. De oogen schemeren ons, waar wij bij de kribbe opzien ten hooge. Wij moeten ze een oogenblik sluiten, en zeggen: „Gode, Gode zij dank voor zijne onuitsprekelijke gave!”

III. Ja, onuitsprekelijke gavel! Of schijnt u dat woord te sterk, M. H.? Maar nadert dan dichtert tot, blik dieper in de kribbe, en zegt mij, wie het is, die daar in die ruwe rustplaats zijn eerste slaap ligt te slapen? Is het een kind slechts, als onzer één, dat pas aanvangt te leven, sinds het onder het moederhart rust? Een wijze slechts, die de wijzen beschamen zal; de grootste zoon der natuur, in wien de adel der menschheid zal blinken, die zich zelve zoo gelukkig ontwikkelt, dat hij zondeloos blijven zal: of anders, iets meer wellicht, een geschapen geest, een Engel, een heilige hemelling? God is getuige, Gel., zoo wij niets hooger van Hem konden zeggen, wij zouden heimelijk verlegen staan, wat wij u op dit feest moesten prediken; die in JEZUS niets ziet, dan een voortreffelijk mensch, ik begrijp nauwelijks waarom, althans hoe hij nog Kerstfeest zal vieren. Immers de diepste, laat mij zeggen de éénig ware beteekenis van dit feest wordt dan pas voor ons oog openbaar, wanneer wij het, niet maar als het feest der geboorte van JEZUS van Nazareth, maar als het feest der menschwording van Gods Zoon, ja als het feest der persoonlijke menschwording Gods in MARIA's wonderzoon vieren. Of spreek ik te stout? Maar wat zeg ik meer, dan JOHANNES: „in den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God, het Woord, dat vleesch is geworden!” Het Woord — houdt aan dat denkbeeld u vast, Gel., waar gij neerbukt om in de kribbe te staren, want ik voorzie, dat gij duizelen zult. Zonder Hem is geen ding gemaakt, dat gemaakt is; troonen en heerschappijen, overheden en machten, ja alle dingen, zij zijn door Hem en tot Hem geschapen. Hij sprak ook tot dit wereldrond: „rijst”, en tot de morgenzon, die over Ephrata opgaat: „verschijn”, en nu, o verborgenheid der godzaligheid, Hij, die in de gestaltenis Gods was, Hij verschijnt in de gestaltenis van een dienstknecht, neen, dat is vooreerst nog te veel, in die van een hulpeloos kind. „Dien heel de wereld niet omsloot” — zoo mocht LUTHER wel zingen — „dien heel de wereld niet omsloot, die ligt hier in MARIA's schoot; in dit ons arme vleesch en bloed, omhult zich 't eenw'ge, hoogste goed.” M. H., begrijpen kan ik het niet, en een God, dien ik begrijpen kon, zou mij ook niet waard zijn, er de knieën, veel min het hart voor te buigen. Maar ik geloof het op grond van Gods onbedrieglijk Woord: MARIA's eerstgeboorne is en blijft in éénigheid des persoons te gelijk Gods eeniggeboren, en die hier in doeken gewonden ter neer ligt, behoeft het geen roof te achten, zich met het licht als met een kleed te bedekken. Die bestond, eer de bergen geboren waren, wordt geboren in

de volheid des tijds. Die slechts te wenken had, en de ruimte breidde voor zijne handen zich uit, ligt daar in den engen voederbak neder. Zelf middenoorzaak der schepping, vermaagschapt Hij zich alzoo aan het eindige, wat meer zegt aan het zondige schepsel. Hij is het brood uit den hemel, en Hij hongert; het water des levens, en Hij dorst; Hij is de Vader der eeuwigheid, en Hij wordt de zoon van MARIA; Hij is het leven zelf, en Hij verschijnt om te sterven. Ja, treedt vrij nader met gevouwen handen en ontschoeide voeten, Gel. In dat kind, waarvan de eerste tranen voorwaar niet afdruppelen op dons of satijn, woont de volheid der Godheid lichamelijk, en de engelen moeten knielen voor wat de wereld onverschillig voorbijgaat. Voor Hem, die Paradijsrozen plukken kan, heeft de aarde slechts een leger van stroo, en echter, Hij is het, wiens vinger deze aarde aan een niet in de ruimte heeft opgehangen, en die te gelijk een God en een zuigeling is. Wel aan nu, gij schrandere rekenaars, ik zal u óók een afstand te meten geven; meet mij, indien gij kunt, den afstand, die — ik durf het nauwelijks uitspreken — die een sterrentroon van een stal, een Logosheerlijkheid van een beestenkrib scheidt; neen, laat het meetsnoer uwe handen ontvallen, en nog eens, vouwt ze biddende samen! Of hoe ligt Hij daar, de mensch-geworden Troongenoot Gods, en waartoe, en voor wie? Als een kind, zoo hulpeloos, dat HERODES er een geheel getal van kan uitroeien, zonder dat één arm op aarde hem straft; als een arm kind met minder gemakken, dan waarmede gij, povere bedelares, uw zuigeling bij zijne geboorte verbeidt; als een kind, geboren, niet slechts om als allen, maar om voor allen te sterven, Hij de éénige, die schuldeloos is! Maar wat bewoog u dan toch, eeuwig gezegende Heiland, om u zoo grondeloos diep te verlagen, waar Gij zoo mateloos hoog waart gezeten? Bood uw hemel u geen vreugde genoeg, dat Gij vreugd op aarde kwaamt zoeken; hadt Gij te weinig hulde van de engelen, dat Gij die ook van menschen kwaamt vragen? Of — maar wat vragen wij toch, daar ons het antwoord reeds van onze kindsheid bekend is, al zal het ons, schoon wij honderd jaren zochten en zonnen, nog ondoordrongelijk blijven. „Gij weet de genade van onzen Heer JEZUS CHRISTUS,” zoo zou PAULUS u toeroepen, en och of wij althans iets van die liefde be-kennen mochten, die de kennis te boven gaat: „dat Hij arm geworden is, daar Hij rijk was, opdat Hij door zijne armoede u rijk zou maken”! Arm geworden, wij spreken het woord zoo gemakkelijk uit, en voor velen is het ook, helaas, niets dan een klank; maar wat het woord, neen, wat de

daad van zulk een genade beteekent — zegt gij het ons, Engelen Gods, neen, beproeft het maar niet; gij kunt het bezingen alleen, maar óók niet naar waarde beschrijven. Doch waarom Hij die vernedering kiest, wat Hem verlangen deed om mensch onder menschen te worden, dat weten wij, geprezen zij God! Te midden van de hallels der Engelen hoorde Hij den bangen klaagtoon der zondaren, en op den troon van 't groot heelal gezeten, voelt Hij het goddelijk hart van mededoogen met de ongelukkigen op zijue voetbank ontbranden. Liefde dringt, en nu trekt de arme wereld Hem machtiger aan, dan heel de zalige hemel; nu daalt Hij, als door de zonnenzee heen, in het midden van de schaduw des doods; nu gaat Hij gevallen Engelen voorbij, om schuldige menschen te zaligen; nu vernedert Hij niet slechts, neen Hij ontleedigt zich van al zijne majesteit, om als een hulpeloos kind te verschijnen, en straks — den dood der slaven te sterven. En dat voor wie? Maar voor wie anders dan voor u, en voor mij, en voor allen, Gel., die bij den eernaam van menschen den schandnaam van zondaren dragen? Niet slechts voor de rijksten, maar ook voor de armsten van u; niet enkel voor den braafste, maar bovenal voor den diepst gevallen onder u; niet voor u alleen, kinderen in verstand en in boosheid, maar voor ú ook, grijze zondenslaaf, met den schuldenlast van zestig of zeventig jaren beladen! Ja, zie er vrij u zelve met verbazing op aan bij het denkbeeld: ook voor mij dat wonder aller wonderen, het volstrekt ongeloorde geschied; herhaal het vrij meer dan twintig malen: was het mogelijk, goede God, was het mogelijk! Hef het hoofd thans nog fier naar omhoog, zoo gij kunt — neen, laat het trotsche hoofd voor zulk eene genade zich buigen, en zoo gij thans in den geest op de knieën ligt, druk dat bezoedeld hoofd in het stof, waarin die kribbe gestaan heeft. Doch voelt gij dan niet slechts een traan in het oog, maar ook een lied in het hart rijzen, komt, weert het thans ook van de lippen niet langer. Vloei nu, laat u niet bedwingen, gij Godgewijde tranen en zangen, en gij, o Heer, onze Heiland, hoor het, neem het aan en — vergeef!

GEZ. 113: 2.

IV. Verlangt gij niet reeds, Gel., een blik rond om die kribbe te slaan, waarin een zoo onschatbare schat ligt besloten? Doet gij het op dit feest, gij ontmoet een ontelbare schare, sinds een tal van eeuwen gewoon dezen

dag als den geboortedag van de Zon der geestelijke wereld te groeten. Hij is toch niet zonder onderdanen gebleven, de koning, wiens verschijning wij viëren; zijn krib werd het fundament van een rijk, dat hemel en aarde omvat! Niet van deze wereld moge dat koninkrijk zijn, even weinig als de Vorst die het stichtte, maar toch is het op de wereld aanvankelijk geplant en bevestigd, en zij zijn ook onder ons, die, levende door het geloof, tot onderdanen van een koning zijn opgeschreven, wiens heerschappij die van keizer AUGUSTUS lang overleven zal. Maar nu, is het niet even verrassend als heerlijk? In al die millioenen harten, die heden in vijf werelddceelen naar het Kerstkindeke zich getrokken gevoelen, ontdekt gij één grondtoon, de vreugde. Zij reiken elkander de broederhand toe, en stemmen in den jubelzang samen: „gezegend zij de God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, die ons gezegend heeft met alle geestelijke en eeuwige zegeningen uit den hemel in CHRISTUS.” „Met alle geestelijke zegeningen,” — hoe, PAULUS, is toch dat woord niet te veel? Maar oordeelt dan zelve, Gel., en zegt, of JEZUS' kribbe niet met het hoogste recht de rijkdom des christens mag heeten. O, wat ligt er al niet in die kribbe, voor wie slechts oogen om te zien en handen om te grijpen van zijn God heeft ontvangen! Gij gezegenden onder ons, die Hem kent, komt, spreekt ons van uw zegen, opdat de wereld het hoore, en de Heer op zijn geboortefeest nog door iets beters verheerlijkt worde, dan door een stamelend lied! Maar wat al stemmen, die zich nu beginnen te verdringen; wat al lofspraken en belijdenissen, in dat koor van stemmen vervat! Ik, zegt de bange twijfelaar, ik had mij overal vruchteloos aangemeld met de vraag: „wat is waarheid.” Wijzen stonden als kinderen stil voor het raadsel des levens; verstandigen schudden het hoofd, toen ik vroeg naar de geheimen des grafs. Daar raakte de Heer mijne oogen, als die van den blindgeborene aan, en trad voor mij met het woord: „Ik ben de waarheid.” In Hem heb ik den Vader gezien, door Hem mij zelf leeren kennen; van Hem den weg des levens geleerd: ja, Amen, JEZUS is ook voor mij het Licht der wereld gebleken! — En ik, spreekt een diepgevalen zondaar, ik sidderde bij den blik op den hoogen berg mijner schulden. Vruchteloos troost bij menschen gezocht, zij noemden mijne zonden een kleinigheid; vruchteloos bij de natuur, zij sprak van goedheid ja, maar niet van vergevende liefde; vruchteloos bij de wet, zij sprak over mij het doemvonnis uit. Maar daar leidde Gods Vaderhand mij naar Bethlehem henen; daar leerde ik verstaan, wat welbehagen in menschen beteekent; daar zag ik straks op

Golgotha, wat ik reeds in Ephrata vond: een God, wiens ontferming zelfs nog grooter is dan mijne schuld en ellende, een Zaligmaker, die om mijnentwil alles volbracht, en ik juich: „voor mij is er geen verdoemenis meer, CHRISTUS is het Rantsoen mijner zonden!” — Ik, hervat van zijne zijde de zwakke en treurende en bekommerde, ik had een leven rijk aan strijd, en een hart verstoken van vrede. Lang had ik het in mij zelven of bij eenig schepsel gezocht, maar de vriendschap zeide: „bij mij is het niet,” en de liefde: „bij mij is het niet,” en de wereld, die ik kwam vragen om rust, zij had slechts last en leed mij te geven. Hongeren bleef mijn hart, en dorsten naar het onbekende en toch onmisbare deel; daar leerde de H. Geest mij verstaan wat het zegt: „ook ú is de CHRISTUS geboren.” En nu, waar ik zijn Evangelie geloovig had aangenomen, daar smaakte mijn brandend hart de lāfenis, die mij den dorst deed vergeten, en mijn honger zag zich voedsel bereid. Ik hunkerde naar vrede, en Hij stortte ze in; naar troost, en Hij heeft mijne wonden gezalfd; naar liefde, en Hij geeft meer dan ik deelen kan; naar reinheid, en Hij verbrak de heerschappij der zonde daar binnen. Nu weet ik eerst wat leven mag heeten, in den waarachtigen zin van het woord, want CHRISTUS is mij het Brood des levens, de ware Wijnstok geworden! — En ik dan? zoo klinkt het weder van eene andere zijde, van die der rijper ervaring. Ik was eenmaal gelijk aan een dwalend schaap, en nog ben ik iederen dag weer geneigd om af te zwerven van onder den éénigen herderstaf. Maar Hij, die daar in den stal van Bethlehem nederlag, Hij heeft zich ook aan mij als den goeden Herder betoond. Ik heb het zoo onbeschrijfelijk goed, sinds ik mij onder zijn herderstaf schaarde; beter dan Hij het voor het uitwendige dien eersten nacht, en nog zoo vaak daarna heeft gehad. Hij leidt mij voort, als ik stilsta; Hij roept mij terug, als ik dwaal; Hij richt mij op, als ik val; Hij laaft mij, als ik bijna versnacht; Hij wacht mij in schooner veld, dan waarin zijn Engel de herders verscheen, en ben ik ook niets van mij zelven, de CHRISTUS is alles voor mij! — Ik — maar wat doe ik, Gel., loop ik waarlijk al weder gevaar om stroomen van geestelijk heil in mijne handpalmen te willen vergaderen? Vergeef het ons, eeuwige Liefde, zoo wij vergaten, dat de rijkdom onmetelijk is, in die arme kribbe besloten, waarin het werk onzer verlossing begon. Maar gij, Christenen, laat een deel uwer feestviering ook hierin bestaan, dat gij u zelven eens nauwkeurig rekenschap geeft, niet slechts van wat de Heer in 't algemeen voor zondaren is, maar ook van wat Hij zeer bepaald

van God voor ú is geworden, Hij, de éénige mensch, die niet voor zich zelf is geboren. Doorwandelt ze in een stille ure, heden of morgen, die donkere dagen sinds het vorig Kerstfeest, waarin Hij u met zijn licht heeft verkwikt; die steile paden achter u, waarop Hij u bij de hand heeft gevat; die gevaarlijke strijdperken rondom u, waarin Hij u heeft staande gehouden. Denkt aan die raadgevingen, die Hij u in verlegenheid; aan die liefdestemmen, die Hij u in eenzame uren; aan die troostwoorden, die Hij u bij ziek- en sterfbedden hooren liet: kunt gij de druppels wel tellen van de nooit zich verdunnende stralen, waarin deze heilfontein naar alle richtingen hare frissche wateren uitzendt? En nu hebt gij nog slechts gedacht aan u zelve, niet aan die millioenen geloovigen elders, voor wie de CHRISTUS telkens weder wat anders, en toch in den grond geen andere is. Niet aan die millioenen ontslapenen, die daar boven belijden, dat zij nog nooit volkomen waardeerden, wat God in CHRISTUS gedaan heeft. Niet aan die millioenen ongeboornen, die later wellicht in Hem nog meer zullen vinden dan wij. Ik dacht het wel, Gel., gij zoudt het cijfer niet kunnen vermelden der schatten, die hierals in een kort bestek in stal en kribbe vereenigd zijn, en waarbij het ons mag wezen, als riep God op dezen feestdag ons toe: „doet uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen.” O zalig gij, als uw oog, van het zwerven rondom de kribbe vermoeid, met verhoogden lust tot dat kind in de kribbe terugkeert, en gij diepgetroffen herhaalt: En dat alles te danken aan u; en dat alles geschonken aan mij!

V. Ja ook aan mij, Gel., en aan u, en aan wien niet? Maar immers is de vrucht van JEZUS' verschijning in geenen deele beperkt tot enkele geslachten en eeuwen, en onweerstaanbaar voelen wij ons heden gedrongen, om over de kribbe vooruit te zien, en in die kribbe den zegen der wereld te groeten. Ja, wel mocht de plek waar zij stond, Ephrata, de vruchtbare, heeten, want er is een vrucht voor de menschheid ontloken, verkwikkender, dan ooit is gegroeid. Die kribbe, wat is zij al voor de wereld geweest! Immers is de Kerstnacht een keerpunt in hare geschiedenis, dat met geen ander zelfs van verre vergeleken kan worden. Hier staan wij als bij den grensmaal tusschen den ouden, en den nieuwen, den oneindig beteren tijd. Tot aan dien nacht onbeteugelde heerschappij van onkunde, zonde, jammer en dood. Na dien nacht een steeds voortgaande openbaring van waarheid, van gerechtigheid, van vrede en hoop voor de toekomst. Tot zoo ver het O. V. met zijn letter, die dood; van hier af het

nieuwe, met zijn Geest, die levend maakt. Tot zoo ver de bijzondere Godsregeering alleen over Israël; na dien nacht ook heidenen tot het Godsrijk geroepen, en met JEZUS' geboorte de wedergeboorte der geheele menschheid begonnen. Ja waarlijk, wat beide der wet en der wijsbegeerte onmogelijk was, God heeft het gedaan, gedaan door een hulpeloos kind. De dag van dat kindeke komt, en nu, een einde aan uwe onzekerheid, wijzen der eeuwen; de vragen, die gij slechts opgeven kunt, zal deze JEZUS beantwoorden. Een einde aan uwe heerschappij, CAESAR AUGUSTUS, maar nooit aan de zijne; aan uw luister, Jeruzalem, maar nooit aan Bethlehems eer; aan uwe schaduwen, gij oud en verouderd Verbond, maar nooit aan zijn wonderbaar licht! Cijfer deze ééne geboorte een oogenblik weg, en de geheele menschheid wordt u een onoplosselijk raadsel; de sleutel der wereldgeschiedenis, hij ligt in het stroo en tusschen de windsels der krib. — Wat meer is, die kribbe, wat is zij thans voor de wereld, oneindig veel meer dan hare dienaars vermoeden of raden! Zelfs de ongeloofigste wereldling heeft zegeningen aan dien armgeworden' Heiland te danken, waarvan het gemis hem volstrekt ondraaglijk zijn zou. Aan dien CHRISTUS dankt Europa zijne bescheiding; uw vaderland zijne rust; uw huisgezin de gelijkstelling van den man en zijne gade; uwe jeugd de opvoeding voor meer dan een vergankelijk leven; uwe dienstbaarheid hare verzachting; uwe armoede hare verpleging; uw rijkdom zijn onbelemmerd genot; uwe wetenschap een nieuwe ontwikkeling; uwe kunst eene hoogere wijding; uw leven in één woord zijne zonnigste zijden, en uwe wereld hare éénigste hoop! Neemt CHRISTUS weg met al wat Hij door Woord en Geest op aarde gewerkt heeft: nu eerst, meent gij, zou de aarde een hemel zijn? Arme dwaas, een hel zou zij worden, waar zoo veel duivels ontketend zijn, dat gij jammerend om een Verlosser zoudt roepen, om een Verlosser..... zoo als God Hem reeds vóór achttienhonderd jaren gezonden heeft! — En nu sprak ik nog niet eenmaal van wat die kribbe nog later voor de wereld zal worden. Maar wat zou ik er ook van zeggen, dat niet reeds in beginsel is aangeduid in het woord van den Engel, dien gij straks voor uwe oogen ziet dalen: „blijdschap, die ál den volke zal wezen!” Tot een wereldfeest in den letterlijken zin des woords is ons Kerstfeest verordend, want uit álle hemelstreken moeten de vogelen komen tot den boom, dien God in Ephrata plantte. Een wereldfeest — o ik weet het, het ziet er nog weinig naar uit; het schijnt niet zelden, of zelfs dat uitzicht van tijd tot tijd verder terugwijkt. Wie slaat op de teekenen der tijden

het oog, zonder dat het woord „morgen onweder” van zijne lippen gehoord wordt; wie durft indenken wat binnen weinige maanden gebeuren kan? Een stem des geklags uit Noorden en Oosten, uit Zuiden en Westen, een stem der smart — van waar niet? Het gansche schepsel zucht: „wie zal ons het goede doen zien? Ik ellendig mensch, wie zal verlossen?” Maar heden, boven en tegenover die allen een stem uit den hemel: „het licht schijnt in de duisternis; vrede op aarde, in menschen een welbehagen!” En dat welbehagen Gods, ’t wordt volvoerd, M. H., zoo waarachtig een God in den hemel regeert, die getrouw en onveranderlijk is, en immers veel kan toelaten, maar dit ééne niet, dat het Koningskind van Bethlehem geen onderdanen meer zou tellen op aarde. De machtigste tegenstanders, wat zouden zij tegenover Hem en zijn Gezalfden vermogen? Juist even veel, als keizer AUGUSTUS, toen hij het bevel der opschrijving teekende. God heeft óók een bevel gegeven, dat de geheele wereld als onderdanen van Koning JEZUS opgeschreven zal worden, en weest gerust, geen enkele naam van wie Hij heeft geroepen zal in het onafzienbaar register ontbreken! Voor den Christen heeft de wereld niet zelden nog even weinig, als te dier ure Bethlehem voor JOZEF en MARIA, maar zij kan toch de voortgaande geboorte van JEZUS in haren schoot niet beletten. Moge het CHRISTUSkind hier en daar onopgemerkt als in windselen liggen, het is er toch, bestemd om steeds grooter te worden. Hij gaat voort te komen, laat het zijn veracht door de wereld, die zich houdt alsof zij zijne ster niet gezien heeft, maar toch te komen met alles overwinnende kracht; Hij komt weder in heerlijkheid, gelijk Hij kwam in diepe vernedering. Is onze tijd niet in menig opzicht gelijk aan dien tijd van verwarring, ontbinding, verachtering, ellende, die de eerste komst des Heeren voorafging, en zal dan God, die toen zijn woord heeft gehouden, thans den raad zijns vredes niet volvoeren aan ons gevallen geslacht? Neen, er is geen twijfel aan, of de aarde, die de kribbe van Gods heilig kind heeft gedragen, zal nog eenmaal van de zonde gereinigd, een woonstede Gods, eene poorte des hemels zijn, als Bethlehem in dien zaligen nacht. Wij zien vooruit, maar ontdekken nergens de greuzen van het heil, door de verschijning van CHRISTUS der zondige wereld ontsloten. Reeds hoor ik zelfs van hare uiterste einden een stem: „Hosanna, gezegend zij Hij, die ook tot ons met genade voor genade gekomen is; het oude is voorbijgegaan, ziet, alles is nieuw geworden!”

Toen eenmaal de kerkvader HIERONYMUS, die in de dichte nabijheid van Bethlehem woonde, naar veel aanzienlijker bisdom werd geroepen, antwoordde hij: „men voere mij toch van de kribbe des Heeren niet af, want nergens is 't mij beter dan daar; op de plek, waar God zijn Zoon aan de aarde gaf, wil ik mijne ziel naar den hemel zenden” — en hij bleef er wonen tot het einde zijns levens. Bedrieg ik mij, of is er thans iets van dat gevoel ook in uw hart, M. H., en is het u moeilijk van de kribbe te scheiden? Toch roept de tijd er ons toe; echter niet, zonder dat nog ééne taak werd volvoerd. Bij de kribbe neergezeten, hebben wij achtereenvolgens terug en naar boven; voor ons in de diepte, rondom ons in de ruimte, vooruit in de toekomst gestaard: hoe zouden wij kunnen scheiden, zonder ten slotte een blik naar binnen te richten, en ons zelven te vragen: „wat is die kribbe voor u?” Gij staat daar nu ook bij die kribbe, M. H., wellicht onder de schare verloren, maar niet verborgen voor God. Wat voelt thans u w harte voor Hem, die daar ook om uwentwil — gij gelooft het immers — zoo hulpeloos nederlag? Wat vraagt het thans voor zich zelven van al die zegeningen, in die kinderhand door den Vader nedergelegd? Wat heeft het thans aan dien Vader te zeggen, die u zelfs zijn Zoon, zijn éénige niet heeft onthouden? Ach, zoo het daar binnen nog zoo koud is en zoo stil als het graf, wat wil voor den Kenner der harten uwe vernieuwde feestviering zeggen! Wat beteekenen liederen en lofspraken, die niets dan geluiden zijn! Wat kerken vol menschen, als zij ledig zijn van ware aanbidders! En toch, gelijk erstof is tot vragen, zoo is er reden van vreezen, want het is met de kribbe niet anders dan met het kruis van den Heer: den hoogmoedigen een ergernis, den lichtzinnigen eene dwaasheid; hun die gelooven alleen, de kracht en de wijsheid Gods! En daarom, nog eenmaal, feestgenooten, die kribbe, wat is zij voor een iegelijk van u? Neen, lichtzinnige spotters en ongeloovigen verwacht ik in deze vergadering niet. Die waren wel wijzer, dan dezen morgen hier op te komen; zij staan daar buiten, en slaan op de juichende scharen een medelijdenden blik, en herhalen: „die dwazen, die zich verheugen in wat mijn verstand niet begrijpt.” Maar wij vragen naar dat levend geloof, zonder hetwelk die stal slechts een huis is van hout en van steen, en die zuigeling slechts een kind als duizend andere kinderen. Wij vragen: is deze CHRISTUS úw CHRISTUS reeds; is deze zaligmakende genade Gods reeds in u verschenen; staat gij nog van verre als een onverschillige, of reeds nabij als een heilbegeerige, of zoo dicht mogelijk bij de kribbe als een, die er ootmoedig,

maar ook vrijmoedig komt zoeken wat hij voelt in zich zelve te missen? O, M. G., laat toch niemand, neen, niemand onzer dezer dagen van dit kindeke scheiden, zonder van zijn deelgenootschap aan Hem en zijne aanneming tot kind en erfgenaam Gods op goeden grond verzekerd te zijn! Afkeerige kinderen, laat uw hart eindelijk eens van iets anders dan van strijd en tegenstand spreken, en legt de wapenen neder voor Hem, die dit kerstgeschenk voor u in de kribbe gelegd heeft! Dubbelhartige, vraagt of het goed zal zijn, ook dit feest weer te doorleven, gelijk gij er zoo menig besloten hebt, met op twee gedachten te hinken! Wijzen, rijken, deugdzaam in eigen' schatting, leert uw hoogmoed verfoeien, waar God den appel zijner oogen zoo diep heeft vernederd, omdat voor uwe redding geen ander middel meer overbleef! Lichtzinnigen, beeft op de gedachte, wat het zijn zou, als dat uiterst, dat ééuig redmiddel eens voor u vergeefs was bereid! Twijfelmoedigen, doet toch God de schande niet aan, van jegens één zondaar zijn hart te verdenken, waar Hij alzoo aan heel de wereld de hand reikt! Verachterden van Gods genade, laat de kerstzon de fletsche plant van uw geestelijk leven weer opbeuren, en laat het weer tintelen, wat te lang was bevrozen daar binnen! Wie gij ook zijn moogt, medezondaren, zegt er Amen op, als wij u déze kerststemming toebidden, dat gij recht bedroefd moogt worden over zoo veel zondige blijdschap; recht ontrust over zoo veel valsche gerustheid; recht laag in eigen oog, opdat de CHRISTUS hoog bij u stijge! Bidt zelf, dat Hij, die voor u geboren werd, ook in u geboren worde en leve, al is uw hart ook even gering en even onrein als die stal. En is het daar binnen aanvankelijk, als in het rijk der natuur, dat de langste nacht reeds voorbij is, verblijdt u heden in den Heer met een onuitsprekelijke, heerlijke vreugde. Al is de CHRISTUS in u nog zoo klein, als het kind in de kribbe, ziet gij slechts onder de vele windselen het levend kind niet voorbij, en ziet toe, dat het opwassen moge. Het zaadje uwer blijdschap moet een boom, de druppel een zee, het vonkje een vuur worden; neergebogen harten, de Heer wil het, dat op dezen dag niets of niemand uwe blijdschap van u wegnemen zal! Neen, ook van ú niet, arme broeder, die het in uwe woning koud hebt en donker, maar toch licht nog beter dan Hij. Neen, ook van ú niet, verlaten ziel, wien het zijn mag, als of heden dat kinderhandje u toegereikt werd met het woord: „hebt ge dan aan Mij niet genoeg?” O grijpen we die hand, en kussen we haar, en laten we haar niet los, Gel., voor zij ook ons het eerst of op nieuw heeft gezegend! Leeren wij ootmoed van Hem,

die zich om onzentwil zoo diep heeft vernederd : en laat er op dit feest iets in ons zijn van het gevoel, dat DAVID eens bij de Arke deed spreken : „ja, ik zal mij nog geringer houden dan alzo, en nederig zijn in mijne oogen.” Hij moet wassen, wij moeten minder worden : dat is het geheim der waarachtige kerstvreugde, die langer dan twee dagen zal duren. En voorts, is u een stille arme bekend, als JOZEF en MARIA, maakt hem een blijden feestdag, gelijk God u in CHRISTUS gemaakt heeft. Zijn daar vijanden onder u, reikt als over de kribbe elkander de warme hand der verzoening. Licht daar een onzekere toekomst voor u, vergeet niet, dat God u vóór het einde des jaars aan de kribbe zijns Zoons heeft gebracht, en voelt gij u vreemdeling op aarde, als deze beide te Bethlehem, laat het u genoeg zijn, dat gij aan JEZUS vermaagschapt zijt. Zoolang gij nog, als zij, een plekje hebt, waar gij bij de kribbe kunt knielen, is uw last niet ondraaglijk zwaar. Met hen zijt gij Gode bekend, en reist aan zijne vaderhand voort, en komt gij in het hemelsch Bethel, gelijk zij in Bethlehem aan, gij hebt niet te vreezen, dat er voor u geen plaats meer zou zijn. Gij zult er inkomen; gij zult er rusten; gij zult er juichen: „gezegend zij Hij, die daar kwam in den naam des Heeren, Hallelujah!”

A M E N.

III.

EEN BEDEVAART NAAR BETHLEHEM.

TWEEDE KERSTDAG.

Gez. 116: 2, 3. Ps. 98: 3. Gez. 115: 2, 4. Gez. 114: 9, 12.

LUKAS II: 15, 16.

EN HET GESCHIEDDE, ALS DE ENGELN VAN HEN WEGGEVAREN WAREN NAAR DEN HEMEL, DAT DE HERDERS TOT ELKANDER ZEIDEN: LAAT ONS DAN HENENGAAN NAAR BETHLEHEM, EN LAAT ONS ZIEN HET WOORD DAT ER GESCHIED IS, 'T WELK DE HEERE ONS HEEFT VERKONDIGD.

EN ZIJ KWAMEN MET HAASTE, EN VONDEN MARIA, EN JOSEF, EN HET KINDEKE LIGGENDE IN DE KRIBBE.

„Eere zij God in de hoogste hemelen; vrede op aarde, in menschen een welbehagen!” Nog weergalmen in ons bedehuis de laatste tonen van dat verrukkend Engelenlied, en reeds weder klinkt ons de stem in de ooren: „laat ons dan heengaan naar Bethlehem”? Zoo is het, Gel., de vreugde van het Kerstfeest is te groot om hare volle uitdrukking te vinden binnen de grenzen van één enkelen dag; een tweede dag voor het minst moet nog aan den hoogtijd toegevoegd worden. Neen, voorwaar, gij Bethlehem Ephrata, gij zijt geenszins de minste onder de steden van Juda; uit u is ons voortgekomen de Beloofde van ouds, die het Licht zou zijn en het Leven der wereld. Bethlehem! is het niet opmerkelijk, M.H., en te gelijk een verrassend bewijs, hoe God het geringe verhoogt, gelijk Hij het hooge vernedert? De beroemdste steden der oude wereldgeschiedenis zijn in puinhoopen nedergezonken; Babel is gevallen, Ninivé is

omgekeerd, Jerusalem zelfs werd verwoest, maar in onverbleekten luister staat de vorstenster van DAVID nog altijd boven Bethlehems daken te gloriëren, en wat de naam reeds aanduidt, dat is de plaats in oneindig hooger en zinniger, een Huis des broods voor de ziel. Neen, niets verwondert ons minder, dan dat sinds eeuwen een stroom van bedevaartgangers zich naar die heilige plek heeft gespoed, en dat op dezen zelfden oogenblik de aanbiddende schare zich verdringt in de kapel der geboorte, waar een zilveren ster in den grond is gelegd met het veel beteekenend randschrift: „hier is JEZUS CHRISTUS uit de maagd MARIA geboren.” Koningen in blinkende wapendos, en priesters in het monnikenkleed; kruisvaarders het zwaard in de vuist, en boetelingen het scapulier in de handen; geleerden, die voedsel voor hunne weetgierigheid, en armen van geest, die rust voor hunne ziel kwamen zoeken, zijn naar de stad van DAVID gegaan, en wie onzer, Gel., zou heden niet wenschen daar althans ééne enkele ure te toeven? O, wij weten het, God is een Geest, en ons daar niet nader dan hier, maar toch „naar Bethlehem,” — antwoordt heden onwillekeurig een stem in ons hart op de hemelstem; naar het Oosten heen wendt zich de blik, al kan ook de hand den reisstaf niet opvatten, om derwaarts henen te trekken. Maar waarom zou het ons ook, althans in onze verbeelding niet vrijstaan, heden eene bedevaart naar Bethlehems kribbe te doen? Wij noodigen u in des Heeren naam er toe uit, en wenschen u en ons zelve slechts eene gelijke stemming en eene gelijke ervaring, als het deel was der eerste bedevaartgangers.

De eerste bedevaartgangers naar Bethlehem — zoo mogen wij ze immers noemen, die eenvoudige herders, op wie ons het tekstverhaal wijst? Maar wat deden zij eigenlijk anders, dan wat duizenden na hen gedaan hebben, wat gij en ik in dit uur in den geest wenschen te doen, opzettelijk heengaan om de kribbe des Heeren te zoeken? Juist daarom zijn zij ons, niet slechts bekenden der jeugd, maar oude vrienden en geestverwanten, omdat hunne geschiedenis ons als in een helderen spiegel het bestaan en het heil van allen vertoont, van wie Gods Engelen zouden kunnen herhalen: „ik weet, dat gij JEZUS zoekt, die geboren is.” Ik stem het gereedelijk toe, zoo hoog als wat onmiddellijk voorafgaat stemt het feestverhaal van heden ons niet. Het verplaatst ons niet weder in den kring der Engelen, maar in dien van eenvoudige, welmeenende menschen, en noodigt ons tot eene beschouwing, binnen betrekkelijk zeer enge grenzen beperkt. Maar ontvlamt het onze verbeelding ook minder, het stemt ons hart niet te min op

zachten, weldadigen toon, en draagt het den stempel van eenvoud, het ver-
toont juist daarom het onverdenkbaar karakter van waarheid. Hoe is het
mogelijk, dus moeten wij na elke vernieuwde beschouwing weér vragen,
dat het ongeloof ook boven deze bladzijde het woord: kunstig verdichte
fabel dorst schrijven? Ziet, tast, proeft men dan de waarheid niet, ook in
dit besluit van het Kerstverhaal? Dat samenspreken, dat heengaan, dat
zoeken, dat vinden, dat wederkeeren, is het niet als uit het leven gegrepen,
en zijn dat helden der verdichting, die wij hier zien overleggen en han-
delen? Ik erken, wie zich aan al wat wonder is ergert, vindt zelfs in deze
weinig regelen van het geschiedverhaal nog overvloedige stof. „En het
geschiedde als de Engelen” — maar ’t is immers uitgemaakt, dat er geen
Engelen zijn, en dus ook niet kunnen verschijnen? „Weggevaaren waren
naar den hemel” — maar ’t is immers uitgemaakt, dat er geen hemel
vlak boven ons is, even min als rondom of beneden? „Dat de herders tot
elkanderen zeiden: laat ons dan henengaan” — maar ’t is immers uitge-
maakt, dat er in den nacht der geboorte niets buitengewoons is geschied,
en dat het hier geboren kind eerst later gebleken is, iets zeer bijzonders
te wezen? Zoo zegt men, en zeker, zoo dat alles uitgemaakt is, Gel., dan
is de zoon der Kerstgeschiedenis van hare schoonste stralen beroofd, en
wij hebben u eigenlijk niet veel meer toe te roepen, dan „laat ons dan
henengaan” — een iegelijk naar onze eigene woning. Er is wel eens
gesproken van voortaan maar de tweede feestdagen af te schaffen, die in
den regel toch niet veel belangstelling wekken; wij zouden in het voor-
onderstelde geval liever voorstellen, het geheele Kerstfeest ter zijde te
schuiven. Maar waartoe meer? Reeds uwe tegenwoordigheid aan deze
plaats geeft getuigenis, dat gij door een anderen geest zijt beziel, en ons
aangaande, wij danken God, dat wij u heden den weg mogen wijzen om
den waren Kerstzege een iegelijk voor u zelve te smaken, gelijk
wij gister getracht hebben, u iets van de rijke Kerstvreugde in te storten.
Met verhoogde opgewektheid volgen wij de menschen, de herders (zoo
staat er oorspronkelijk in het vijftiende vers, bij merkwaardige tegen-
stelling tegen de hoogere wezens, de Engelen), en waar menig een waant,
dat wij zulke weinig ontwikkelde voorgangers reeds lang zijn ontwassen,
aarzelen wij in geen deele de overtuiging de onze te noemen, dat onze
tijd ook van die eenvoudige gidsen niet weinig kan leeren. Verlangt gij
bewijs? Wel aan, Gel., zonder verder uitstel het tekstverhaal in handen
genomen, ieder woord van zijnen inhoud ons ten nutte gemaakt, en het

ditmaal zeer bepaald als reiskaart gebezigd om het voornemen uit te voeren, dat wij voor heden opgevat hebben: eene bedevaart naar Bethlehem. Wilt gij ons in den geest vergezellen? Terwijl wij ons streng aan de beide tekstverzen binden, hoort gij u achtereenvolgens de vragen beantwoorden, die van zelfs bij ons oprijzen, waar wij gereed zijn op reis te gaan. Ten slotte zullen wij dan, hoop ik, gestemd zijn om te doen, wat deze eerste bezoekers der kribbe wel allerm minst verzuimd zullen hebben. Heer, zend uw licht en uwe waarheid neder, dat die ons geleiden, en dat niemand heen ga van hier, zonder dat hij kan zeggen: „ik ga in vrede, want mijne oogen hebben de zaligheid in CHRISTUS gezien.” Amen.

I. Wij gaan dan te zamen op reis, Gel., naar Bethlehem, en de eerste vraag is natuurlijk: wat gaan wij zoeken? Voor de herders was die vraag op eene wijze beslist, die slechts één antwoord mogelijk maakte; verplaatst u in hunnen zeldzamen toestand! Nog weten zij nauwelijks, of zij waken of droomen, en vangen als met ingehouden adem de laatste tonen op van het wegstervend Engelenlied. Maar doffer wordt de hemelsche lichtgloed, die veld en woud heeft gekleurd: de sterren, voor een oogenblik als druppelen in een hooger lichtzee versmolten, begiunen andermaal door te breken; de hemel is weder verdonkerd, de aarde geheel aarde geworden, en alles zwijgt in het ronde. Doch nu verheft zich op eenmaal de stem van onbedwingbaar verlangen; 't is of alles in hun hart, wat ooit om verlossing gezucht heeft, door de Engelen is wakker gezongen, en al hadden zij land en zee moeten omreizen om den geboren Heilvorst te groeten, neen, zij hadden gewis niet gearzeld. En thans, daar op weinig schreden afstands ligt de hope der vaderen; hun is bekend gemaakt, wat nog aan niemand op aarde is aangezegd; wat zouden zij alzoo anders gaan zien, dan „het woord” — eigenlijk staat er: de zaak —, die hun zoo even bekend gemaakt is? Merkt het op, Gel., het is geen afgetrokken denkbeeld, 't is een feit, dat de grondslag is van Kerstvreugde en Kerstzegen beide. „Maar is dat dan zoo veel groots, gij mannen van Ephrata, dat gij voor dat ééne alles vergeet?” „Zoo veel groots,” is hun antwoord: „o, wellicht voor u niet, die nog de vertroosting Israël's niet verlangend verbeidt; voor u niet, die niet gevoelt wat het zegt een zondaar te zijn en een Verlosser noodig te hebben; voor u niet, die niet doordrongen zijt, òf van de vlekkelooze heiligheid, òf van de gadelooze liefde van God; maar — voor ons!” Zoo is het, Gel., de

beteekenis der groote zaak, die gij te Bethlehem ziet, hangt louter af van het oog, waarmede die beschouwd wordt, en van het hart, dat de beschouwer heeft medegebracht. Voor velen is de zaak slechts een woord, maar als dat woord met een eenvoudig en heilbegeerig herdershart is ontvangen, wat zaak hier op aarde, die niet bij dit wonderfeit wegzinkt! Ja, wat heerlijkheid des Heeren, die over dit Bethlehem schijnt, als wij nog eenmaal herdenken, wat wij reeds gisteren hoorden, en wat nimmer uitgedachte gedachte: „Hij, die in de gestaltenis Gods was, verschenen in dienstknechtsgestalte, en Godheid en menscheid, hemel en aarde, het Al en het Niet, vereenigd in één hulpeloos kind! De behoefte aan verlossing, veertig eeuwen gevoeld, maar nimmer bevredigd, door één weuk der Almacht vervuld, en nu een nieuw tijdperk van heil en leven begonnen; eene nieuwe openbaring geschonken; eene nieuwe schepping gesticht; eene nieuwe hemel op de oude aarde gedaald. Armen, daar ligt dan uw rijkdom, en rijken, daar uw arm geworden Heer uit den hemel; blinden, daar is uw licht, en dorstigen, daar is het water des levens; kranken, daar is de éénige Zielenarts, en doodschuldigen, daar is het Leven-zelf geopenbaard en verschenen.” O, het denkbeeld alleen van zulk eene gave Gods, als ons het Kerstfeest verkondigt, doet ons onwillekeurig in heilige verrukking ontgloeien, maar hoe stijgt zij, als wij het u zelve en ons mogen toeroepen: het is geen woord, geen denkbeeld, geen droom, maar eene zaak, een feit zonder wederga, een daad aller daden Gods, waarop ons dit Bethlehem wijst. Wat die daad beteekent? Ik vraag het u niet, die nog nooit voor uwe zonden gesidderd hebt, omdat gij ze u zelve vergeeft, en rijk zijt aan eigen wijsheid, kracht en verdienste. U vraag ik het, die als deze herders een hart hebt, dat smacht naar vertroosting en vrede, en wij weten reeds, dat gij het onvoorwaardelijk toestemt: het grootste, dat de aarde nimmer uitdenken kon, het werd hier tot werkelijkheid. O, wel mocht de dichter „de doeken, daar dit kind in leit, het purper zijner majesteit” noemen; geen koning op den troon, die zich met den Vreddevorst in de kribbe kan meten. En die zaak, het eerst door Engelen op aarde verkondigd, zij werd ook óns boven velen bekend gemaakt. Maar zijn wij dan beter, dan al de koningen en profeten, die vruchteloos naar dien Redder verlangden; beter dan zoo velen, die nog in duisternis nederzitten; beter dan zij, die onvoorbereid stierven, en nu wellicht zouden kunnen bidden, dat hun dat woord, neen deze zaak, nog éénmaal slechts verkondigd mocht worden? Van haar te

mogen hooren, zonder in den geest te willen heengaan naar Bethlehem, mij dunkt, het zou onnatuurlijk en onvergeeflijk zijn. Komt en ziet, zoo roepen wij daarom elkander, als wel eer PHILIPPUS aan NATHANAËL toe: komt en ziet — wat? Het ideaal der menschheid alleen, den geboren Leeraar der waarheid, het verschenen voorbeeld der deugd, het voortreffelijkst schepsel wellicht? Neen, oneindig meer dan dat: komt en ziet den CHRISTUS, den Heer, den Zaligmaker, den God-mensch; úw Redder, o zondaar, zoo gij als deze herders werkelijk naar verlossing verlangt! Mijn Redder? „Ja, Hem moet ik zien,” zegt de arme van geest, die gebogen is onder het juk zijner schulden. „Hem moet ik groeten,” zegt de treurende, die smacht naar hooger vreugd, dan deze nietige wereld kan geven. „Hem moet ik vinden,” zegt de twijfelmoedige, die reeds zoo lang naar zekerheid zoekt, „want zonder Hem ware het beter, nooit te zijn geboren geweest.” Wat is het leven, indien Hij mijn leven niet wordt; wat wordt het sterven, indien Hij mijn jongsten strijd niet verzacht; wat belooft de eeuwigheid, indien Hij mij niet uit genade de verbeurde zaligheid schenkt? Wijk, wereld met uwe pracht; Jerusalem met zijne paleizen is zoo bekoorlijk niet voor ons oog, als Bethlehem met zijne schamele kribbe! Lang genoeg heeft ons oog op u, op ons zelven, op een nacht zonder morgen gerust — wij wilden JEZUS wel zien, en in dien JEZUS onzen JEZUS, onzen Verlosser, onzen Vriend, den hoogsten lust onzer zielen!

II. Spreekt het al zoo in uw hart, Gel.? Och of het bij u allen zoo sprake! Want, waar wij te zamen op reis gingen, wij moeten u daarop dadelijk voorbereiden, buiten dat ééne, allermerkwaardigste, is er weinig of niets, dat uwe opmerkzaamheid te Bethlehem boeien kan. Ja, de omstreken zijn schoon, de historische herinneringen in menig opzicht belangrijk, doch — wie vraagt daar naar op Kerstdag! Maar wilt gij waarlijk JEZUS, als uwen Heiland aanschouwen, komt, geeft ons de hand; de tweede vraag wordt nu deze: waar is de weg? Wáár — voor de herders was er wellicht slechts één pad om naar de hun welbekende stal en kribbe te komen, zoodat zij in zoo ver niet konden aarzelen. Maar de weg, waarop zij nu eigenlijk onze voorgangers zijn, wat is het anders, dan de weg van eenvoudig geloof? Hoort nog eens wat zij zeggen, niet: „laat ons heengaan en zien, of het waar is”, dit staat bij hen stilzwijgend reeds vast; maar: laat ons zien de zaak „die daar geschied is.” Zij willen dus niet gaan zien, om daarna eerst te gelooven, maar gelooven ook zonder te zien.

Zegt niet, dat dit vrij natuurlijk mag heeten, daar zij immers pas een gezicht van Engelen zagen, dat allen twijfel voor goed onmogelijk maakte. Er schuilt zulk een diepte van twijfelzucht in ieder menschelijk hart, dat zelfs een Engelenboodschap die niet volkomen kan aanvullen, waar althans het hart niet eenvoudig en oprecht is voor God. „Hoe,” konden zij vragen, „zou het ook mogelijk een droomgezicht zijn geweest, en klonk de boodschap niet wonderspreukig genoeg om eene ongerijmdheid te schijnen? Hoe, niemand minder dan de CHRISTUS geboren, en dat óns het eerst van allen verkondigd, en dat koningskind in een kribbe te vinden?” Gewis, dat waren vragen, die de wijsste hunner niet bevredigend beantwoorden kon: och of de eerste Evangelie-prediker uit den hemel nog een oogenblik ware achtergebleven, maar — hij is met zijne broeders teruggekeerd naar de gewesten des lichts, en de herders, zij staan daar nu, in zeker opzicht als straks hunne kudde, geheel aan zich zelven overgelaten. Ziet gij het niet, Gel., dat hun weg naar de DAVIDSstad in den letterlijken zin een geloofsweg moest wezen, en voelt gij niet evenzeer, dat zij zonder dit geloof in het geheel niet zouden heen gegaan zijn, of indien ook al, volstrekt niets bijzonders aanschouwd zouden hebben? Maar niet anders is het weder met ons, die heden van verre hunne voetstappen naar de DAVIDSstad drukken! Zegt mij, welke de maté is van uw welverzekerd geloof, en ik zal u zeggen, wat de mate van uwen Kerstzegen wezen zal. Zonder geloof, geen aanschouwing der heerlijkheid Gods; zonder sluiten van het zinnelijk, geen ontsluiten van het geestelijk oog. Ach, daarom gaan zoo velen dezer dagen naar Bethlehem op, die wederkeeren zonder iets rijker en reiner en rijper voor den hemel geworden te zijn; zij hebben slechts de onedele schaal gezien, maar niet de kostbare vrucht, die in deze schaal lag besloten; slechts den CHRISTUS, maar niet hun Zaligmaker en Heer. Gelukkige Engel, die het eerste Evangelie gepredikt hebt, gij vondt weinige slechts en onkundige, en mogelijk bevooroordeelde, maar althans geene ongeloovige en twijfelmoedige toehoorders. Wij, arme predikers van den onnaspeurlijken rijkdom van CHRISTUS, wij hebben wellicht een talrijk, een beschaafd, een aanzienlijk gehoor, maar hoe velen zijn de harten, waarin het Amen des geloofs op Gods getuigenis klinkt, zonder met de heimelijke vraag des twijfels vermengd te zijn: „is het ook, dat God heeft gezegd?” Inderdaad, wij spreken slechts uit, wat allen beseffen, als wij beweren, dat de booze geest des twijfels aan de onzienlijke dingen de kinderen onzer eeuw in steeds ruimer mate beheerscht. Zegt

niet, dat dit ook vroeger, dat dit ten allen tijde zoo was. Twijfelingen zijn er zeker ook vroeger dikwijls geopperd; maar de twijfelzucht, die zich voedt met elke bedenking; die er kennelijk behagen in schept, wanneer weer een deel der Schrift voor onecht, voor verlicht, voor ongeloofwaardig verklaard is; die eeuwig bij hare eigene bedenkingen staan blijft, en zich zelve daarbij veel belangwekkender vindt, dan door het onvoorwaardelijk aannemen der gewisse getuigenis Gods — neen, zij heeft zelden zoo algemeen, als in onze dagen geheerscht. Ja, ook gij, Gel., die wellicht nooit met welbewusten twijfel moest kampen, en zeggen kunt, dat gij de groote hoofdzaak van het Kerst-Evangelie onvoorwaardelijk toestemt: zoo gij vraagt, waarom het nog bij u tot de volle blijdschap en den vollen vrede der verlostten niet kwam, wat zou vaak de reden anders dan dezelfde, u zelve misschien slechts half beleden twijfelmoedigheid zijn? Gij belijdt wel, dat JESUS CHRISTUS voor u in het vleesch is gekomen; gij aanbidt wel, gij roemt wel, maar (onderzoekt uzelf een goed) in den grond gelooft gij niet vast. O, zoo gij het zoo zeker als uw leven gelooftet: ik was verloren buiten CHRISTUS, maar ik ben behouden in Hem, hoe veel helderder zou het daar boven u zijn, en hoe veel kalmer daarbinnen. Och of gij u toch nevens de herders onder de kinderen en eenvoudigen scharen woudt, aan wie geopenbaard wordt, wat aan wijzen en verstandigen in eigen oog is verborgen! Neen, meent niet dat wij, u wekkende tot zulk een eenvoudig geloof, u zouden willen dringen om de rechten des verstands te vertreden. Het Evangelie schroomt den toets van een onpartijdig onderzoek niet; het vraagt er om, het dringt er zelfs met nadruk op aan. Hadden de herders blindelings berust in het bericht der geboorte, zonder het zelve te toetsen, zij hadden even min den wenk des hemels verstaan, als hunne eigene behoefte bevredigd. Het ongeloof onzer eeuw komt niet daarvan, dat men al te veel, maar dat men niet genoeg onderzoekt; niet daarvan, dat men al te wijs, maar dat men nog niet wijs genoeg is geworden. Onderzoek vrij, eerlijke twijfelaar, of er gronden bestaan, om de blijde boodschap, die het Kerst-Evangelie u brengt, eene goddelijke tijding te noemen; ook de herders waren niet voldaan, voor zij uit eigen oogen gezien hadden. Zelfstandigheid is immers het groote woord van den tijd? Wel nu, tot zulk een zelfstandig onderzoek roepen wij met allen nadruk u op. Alleenlijk, onderzoek heilbegeerig, en eer gij het dieplood uitwerpt, weet het wel, dat het geen beek is, maar een oceaen, dien gij peilen moet; eer gij de wateren des levens

met uwe vuisten wilt meten, bereken, hoe veel vocht een maat, zoo klein als een vuist, kan omvatten. Wil beginnen, gelijk de herders begonnen, niet met door begrijpen tot gelooven, maar door gelooven tot begrijpen te komen, en bedenk, dat de hemelsche Waarheid haar geelaat aan niemand ontsluit, die niet aanvangt, met zich als leergierig kind aan hare voeten te zetten. Om op geestelijk grondgebied het hoogste te winnen, moet ook het hoogste gewaagd worden, de stoute greep des geloofs. O zalig, dierwerf zalig, die dezen weg heeft gekozen! Maak u op, word verlicht, gij die in duisternis woont, want úw licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op!

III. Maar, hoor ik u klagen, die weg is zoo donker, het pad is zoo steil, en de kracht zoo jammerlijk zwak. Ik gevoel die zwaarigheid, M.H., en zij legt ons een derde vraag op de lippen: Wie licht ons voor? Wij kennen nu het doel, wij ontdekten den weg, maar, waar is de gids, die ons voorgaat? Want wel zijn wij te zamen op reis gegaan, maar wij moeten het u openhartig belijden, zulk een onfeilbare leidsman kunnen ook wij voor geen enkelen tochtgenoot zijn; wij behoeven zelve een hand, die het ware spoor ons doet vinden. Doch hebt gij niet verstaan, wat de herders zeggen: „laat ons gaan, en zien wat de Heer ons bekend gemaakt heeft”? Neen, zij gaan niet af op een bedrieglijk schijnsel, maar houden een vaste ster in het oog, of liever, zij nemen het woord des Engels als een helderen fakkel in handen, waar zij ijlings naar het stedeke snellen. Stelt u voor, dat zij tot elkander gesproken hadden: „laat ons zien, wat de menschen al zoo van den Zoon des menschen getuigd hebben; laat ons, wat wij zien zullen, vergelijken met onze eigene denkbeelden aangaande het aanstaande Messiasrijk, en daar naar beoordeelen, of de boodschap in waarheid Goddelijk heeten mag” — ik bid u, zou ooit teleurstelling zoo grievend als de hunne geweest zijn? Ach, Gel., dat is de reden waarom zoo velen onzer nog niet waarlijk tot den Heer zijn gekomen, en dus ook de blijdschap zijner verlost niet smaken. Men wil wel gaan tot den Heiland, maar niet bij het éenig licht, door God ontstoken, het licht van zijn onbedrieglijk Woord. Hier zie ik er een, die vraagt of het Kerst-Evangelie wel juist overeenkomt met zijn kortzichtig verstand; hij onderzoekt, hij stuit op wonder en raadsel, en met het woord: „wat ik niet begrijpen kan, kan ik niet gelooven,” sluit hij het Evangelieblad toe. Daar vind ik een ander, die zijn gevoel tot rechter verheffen wil over wat hem

waarheid en onwaarheid zal zijn; maar telkens vindt hij, wat dit gevoel of niet bevredigt of pijnlijk aandoet of onwillekeurig vernedert, en hij gaat heen zonder gewonnen te zijn. Elders maakt een derde zich op, om bij CHRISTUS te zoeken wat hij hoorde dat anderen vonden; maar hij vindt hunne woorden geen waarheid, hij ervaart niets van wat zij zeggen onder-vonden te hebben, hij besluit dat hij zich zelf heeft bedrogen, en staat weemoedig van verre. Maar, Feest- en Tochtgenooten, moeten dan menschen uwe leidslieden, moeten gevoel en verstand uwe hoogste leidssterren zijn op den weg naar de kribbe des Heeren? Ach, dát zijn dwalende, dat zijn verschietende sterren; Gods Woord, ziet daar de éénige vaste! Wilt gij waarlijk nog heden als de herders JESUS aanschouwen, ziet toe, en doet, wat zij deden! Niet in u zelve, niet in de menschen, maar in Gods getuigenis moet gij de hoogste kenbron der waarheid, den zekeren Leidsman ten leven vinden. Hadden later de wijzen uit het Oosten een ander sterrebeeld gevolgd, dan dat naar Judea hen heenwees, zij waren nimmer tot CHRISTUS gekomen; hoort gij naar eene andere stem, dan die van het onvervalscht Evangelie, gij bereikt nimmer de kribbe, waar Gods vrede in CHRISTUS u wacht. Wilt gij haar vinden, ziet hier het kompas, waarop gij veilig kunt afgaan, op de zee van iederen twijfel. „Die op het Woord verstandiglijk let, zal het goede vinden,” dus roepen wij met den wijzen koning u toe; „dat Woord is als een licht, schijnende in een duistere plaats.” Acht dat licht geen dwaallicht, al beweert menig kortzichtigte, dat hij er vlekken in ziet; bluscht het niet roekeloos uit, gij zoudt in duisternis rondtasten! Daarom, nog eens, gaan in onzen tijd zoo veel duizenden voor aarde en hemel verloren, omdat op hen het verwijt des profeets toepasselijk is: „zij hebben des Heeren woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan hebben.” Ik weet wel, dat onvoorwaardelijk afgaan en bouwen op de gewisse getuigenis Gods, het wordt door velen voor een eisch gehouden, met de menschelijke waarde in strijd. Maar ik zie tevens voor mijne oogen, wat er van komt, als men dien helderen fakkel versmaadt, om liever een iegelijk bij zijn eigen kaarsje te wandelen, en ik voorzie een tijd, dat men eindelijk of aan alle waarheid en zekerheid wanhopen, of nog tijdig zal moeten besluiten, om tot dat Woord met al zijn wonderen en geheimen, maar ook met al zijn weldaden en lichtstralen weêr te keeren, omdat het alleen ons den zekeren weg tot CHRISTUS, dat is tot het leven onzer ziele doet vinden. O wij bidden u, zoo het u waarlijk om Hem en om dat leven te doen is, onderzoekt de

Schriften, die van Hem getuigen, in het eerbiedig besef, dat waar God heeft gesproken, gelooven, ook zonder begrijpen, voor ons de éénige wijsheid mag heeten. Acht het niet beneden u, voor het gezag van zijn Woord u te buigen; alle geloof, dat later tot zelfstandig weten en inzien zal opklimmen, moet beginnen met het aannemen der waarheid op gezag eener wel bewezen getuigenis. Onderzoekt onpartijdig en heilbegeerig de onomstootelijke gronden, waarop de waarheid en Goddelijkheid van het Woord der openbaring berust. En komen zij u als ons, in de hoofdzak voldoende, ja onwedersprekelijk voor, weigert dan geen geloovig vertrouwen, ook waar gij op raadselen stuit, en weest verstandig genoeg om in te zien, dat gij ook onmogelijk het wonder der herschepping, nog veel minder dan de wonderen der schepping begrijpen kunt. Gel., gelijk de val onzer natuur is begonnen, toen men God in het aangezicht tegensprak, zoo moet onze verlossing daarmede beginnen, dat wij den Waarachtige weder kinderlijk op het Woord zijner waarheid gelooven, en daaraan volkomen genoeg hebben. 't Zou den herders weinig gebaat hebben, of zij al op stemmen van den hemel gewacht of gewenscht hadden, dat hun een andere Engel verschijnen mocht; 't ware ook uiterst ondankbaar geweest, zij moesten het nu doen met het Woord. Ook wij, niet waar, wij behoeven, wij willen geen ander? Die dit licht versmaadt, ach, ik vreeze dat hij nimmer het CHRISTUSkind vinden zal. Over wie naar dezen regel wandelen, zal vrede en barmhartigheid zijn!

IV. Wat gaan wij zoeken; waar is de weg; wie licht ons voor? Reeds hebben wij op deze drie vragen het antwoord. Het wordt tijd om aan een vierde te denken. Hoe moet men komen? Gewichtige vraag, waar het een bezoek geldt bij de kribbe des Heeren, in wien wij immers niemand minder dan den Koning van het Godsrijk erkennen. Onder vorstenoogen verschijnt men niet, zonder dat de vraag: wat zal ik aantrekken, hoe mij voordoen, door wien mij laten vergezellen of inleiden, verhoogde betekenis kreeg. Maar hier, Gel., kunnen wij u op dergelijke punten al aanstonds gerust stellen; op de vraag: hoe moet men komen, antwoordt u voor alle dingen het voorbeeld der herders: juist zoo als wij zijn. Zij gaan niet eerst naar hunne schamele woning om het feestgewaad aan te trekken: dat hadden zij wellicht voor HERODES gedaan, maar voor den koning in de kribbe durven zij zich in hun dagelijksch kleed, in hunne ware gedaante vertoonen. De bedevaartganger naar het heilige land werd

in vroeger eeuw onderkend aan de JACOBS-schelp op het grauwe gewaad, en de waterkruik aan het bovenst eind van zijn pelgrimsstaf. Maar de geestelijke pelgrim naar de kribbe wordt niet in de eerste plaats aan zijn kleed, maar aan zijn hart onderkend, en juist zulke aanbidders zoekt de Heer op het feest van zijne geboorte, die komen geheel zoo als zij zijn, met ledige handen des noods — de herders brengen ook geen goud, geen wierook en mirre —, maar met heilbegeerige harten. Gij moogt komen, zoo als gij zijt, arme, die het kleed der behoefte draagt, en rijke, die onder dat der weelde, wie weet hoe groote zonden en hoe zware zorgen bedekt; komen, zonder andere aanbeveling dan uwe diepe ellende; komen, zonder masker of bedeksel der schande, want de oogen van het Kerstkind zien 'scherp; 't zijn tevens die van den Heer, die de gansche aarde doorloopen. Zeker, één offer wordt stilzwijgend van u, gelijk van de herders, geëischt. Gelijk zij op dat oogenblik de kudde vaarwel moeten zeggen om den grooten Herder te zoeken, zoo moet ook gij scheiden van al wat zich heimelijk of in 't openbaar tusschen den Heer en uw harte zou plaatsen. Hadden zij gezegd: „o, wij zouden zoo gaarne heengaan, maar wie zal onze nachtwacht betrekken,” zij hadden misschien in elkanders oog zeer bedachtzaam gehandeld, maar zich zelve van de ware vreugde beroofd. Blijft gij altijd spreken: „ja, ik zou wel tot den maaltijd des koninkrijks komen, maar die akker die gekocht, maar die ossen die beproefd, maar die vrouw die getrouwd worden moet”? Gel., gij komt, ik durf nauwelijks uitspreken, wáár, maar zeker nooit met uw volle hart aan Bethlehems kribbe. O, wij misprijzen het niet, dat de aardsche zorg u zwaar op de ziel weegt, maar daar is eene eerlijkheid en trouw in het aardsche, waarbij men zijne eigene ziel hoogst oneerlijk en ontrouw behandelt; daar is een slaven om winst, dat uitloopt op eeuwige schade. Wilt gij óók mede naar Bethlehem, laat achter, wat vergeten, en scheidt, wat niet vereenigd kan worden. Voor wat gij achterlaat is duizendvoudige vergoeding bij uwen Heiland te vinden, maar geen welkom in zijne nabijheid is denkbaar, zonder vaarwel aan eindeloos veel hier beneden. Gij moet komen als de herders, na kloek beraad, maar voorts, als zij, vergeten wat achter is, en dan juist zoo, als gij zijt!

Ik vraag andermaal: hoe moet men komen, en hun antwoord is al verder: te zamen. Of gevoelt gij het niet, hoe veel gemakkelijker de geloofsweg zou vallen, indien wij elkander meer tot steun, en minder tot ergernis waren? Och, hoe menige gade, die reeds lang tot den Heer zou

gebracht zijn, indien de echtgenoot niet tot afleiding, meer dan ter opleiding in die keuze geweest was; hoe menig zoekende, die reeds lang de parel van groote waarde gevonden zou hebben, indien het minder aan een helpende hand had ontbroken! Maar is het niet zoo, ook in dit opzicht beschamen de herders ons diep. Wij kunnen het ons zoo gemakkelijk voorstellen, dat het ook in hunnen kring aan de noodige verscheidenheid niet zal ontbroken hebben. Licht hadden zij elkanders inzicht kunnen wantrouwen, over elkanders opvatting van des Engels woorden in strijd raken, en waren zij het eindelijk ééns geworden, één hunner kunnen zenden om kondschap, terwijl de anderen wachtten. Doch in tegendeel, 't is hier niet slechts één gezelschap, maar waarlijk één geest en één harte. Aller zielen zijn van één gloed der geestdrift doortinteld, gelijk straks één licht al de toppen der verschillende heuvelen kleurde. Hunne wenschen smelten te zamen, als zoo even de tonen van den Engelenzang. 't Is geen voorslag van éénen, het is de kreet van hen allen: naar Bethlehem henen. Allen zijn zij broeders, die om éénen Vader; allen onderdanen, die om éénen Heer; allen deelgenooten van denzelfden Geest, die om ééne kribbe zich scharen. M.H., ik onderzoek thans niet, waardoor in onze dagen zoo menig verschil, zoo menige verbittering plaats heeft ook onder hen, die toch zeggen, dat zij zich op éénen weg naar ééne kribbe bevinden. Maar diep betreur ik het, dat de Christenheid onzer dagen al meer gelijk wordt aan de kerk van het heilige graf te Jerusalem, waar hooge en talrijke scheidsmuren tusschen de leden der verschillende Christenkerken zijn opgerezen, en vaak reeds aan den ingang des heiligdoms zoo veel twist en getier wordt vernomen, dat de Muzelman er schande van spreekt. En dit wenschte ik u op dit gedenksteefte der hoogste liefde wel met gevouwen handen te bidden: wilt gij mede het Kerstkind gaan groeten, gaat niet wantrouwend of zelfzuchtig alleen, maar vereenigt u tot eene vreedzame schare van Christelijke bedevaartgangers, die elkander den weg niet door hoogheid en hardheid verzwaren, maar door ootmoed en liefde verlichten. Steil is vaak de weg voor den pelgrim, die eenzaam moet voorttreden; lichter wordt hij, als de wandelaars zich dicht aan elkaar sluiten tot een gezelschap van vrienden en broeders. Reikt elkander de hand, Christenen, gij die voor ééne kribbe wilt knielen; voelt eens op dezen dag aan de scheidsmuren, of zij nog niet beginnen te waggelen, en bedenkt u twee malen, of gij toch voor elkaar niet meer kunt zijn, dan gij tot dus ver geweest zijt. Mijn broeder in

CHRISTUS, waarom zoudt gij mijn vijand zijn, wij roemen immers beiden in ééne liefde, die sterker dan onze haat en onze koelheid moet wezen? Och, hoe jammer, wanneer op heden vooral de zelfzucht van één scheurt wat de liefde innig verbinden moest; hoe treurig, wanneer de vader knielt bij de kribbe, maar de zoon daartoe veel te wijs of — te ijdel is; wanneer de moeder de voeten van haren Heiland kust, maar de dochter zijne reddende handen terugwijst. Niet waar, Gel., zoo zal het heden, zoo zal het verder niet zijn? Neen, op de vraag: wie gaat er mede, verneem ik ééne stem van allerlei zijden: „ik ook, ik ook, zoo waarlijk ik een Zaligmaker noodig heb voor mijne zondige ziele, ik ook!” Met dat: „ik ook” reikt de rijke en de arme, de geleerde en de eenvoudige, de oude en de jonge elkander de hand tot één heiligen bedevaartstocht. Gij gaat óók mede, niet waar, verloren zoon, die tot dus ver nooit met uw hart te Bethleheim waart, maar geheel voor de wereld leeft, wier naam Beth-aven, d. i. huis der ijdelheid is? Zoo waarlijk helpe u God almachtig, ja ook gij, verloren zoon, ook gij grootste der zondaars, gij óók!

Nog eens gevraagd: hoe moet men komen, om waarlijk den CHRISTUS te vinden? Der herderen laatste raad is: volharden. Wij weten niet zeker, hoe ver de afstand van het veld naar de stad is geweest, maar zeker lang genoeg om hun overvloedige gelegenheid aan te bieden van op hunne schreden terug te keeren. Had niet één hunner ter helfte van den weg kunnen spreken: „laat ons liever wijzer zijn dan veel te wagen, om mogelijk weinig te winnen”? Maar neen, zij zoeken niet slechts óm te zoeken, maar tot zij gevonden hebben; zij rusten niet, voor hunne voeten in de poorte der DAVIDSstad staan. Worden zij moede, zij steunen op den vasten staf van Gods beloften, en gudst hun ook het zweet langs de slapen bij het bijna ademloos voortschnellen, zij weten, de uitkomst zal de volharding bekronen. Hoe verder zij vorderen, te minder aarzelen zij; de vrede klimt, naarmate de afstand verkort; reeds is het, of de voorsmaak van een ongekend genot hen verkwikt. — Gel., hoort gij het niet, wat zij juist bij hunne laatste schreden ons toeroepen: „die volharden zal tot den einde toe, die zal zalig worden!” Och, hoe menig een die, als zij, is begonnen, maar zonder als zij te voleinden! Hoe menig jongeling of jonge dochter, die bij den aanvang van het christelijk leven de schoonste verwachtingen wekte, maar thans het verwijt van PAULUS verdient: „gij liept wel, wie heeft u verhinderd, der waarheid gehoorzaam te zijn!” Ja, wie heeft u verhinderd, maar — wie anders dan gij zélf, uwe eigene traagheid en onstandvastig-

heid en stilstand op den weg naar de kribbe, door den treurigsten teruggang gevolgd? Arme vluchteling naar het hemelsche Zoar, niet meer in Sodom, maar als de huisvrouw van LOTH in het midden der vlakke bezweken! Deerniswaardig schip, niet in het midden der zee, maar als in het gezicht der haven vergaan! Wie telt ze, die begonnen zijn met te zeggen: „ik wil mede naar CHRISTUS,” maar die misschien reeds meer dan halverwege gevorderd, nog eindigden met er nimmer te komen! Gel., gij, die waarlijk als de herders begonnen zijt naar JEZUS te vragen, o zegt mij, kunt, zult gij eindigen zonder Hem gevonden te hebben, of zelfs na eenigen tijd het zoeken als vruchteloos opgeven? Neen, liever niet gegaan, dan alzoo ten halve gekeerd! Liever den pelgrimsstaf maar niet opgevat, dan dat gij dien neder zoudt zetten, vóór gij bij de kribbe van Bethlehem uitrust! Op dezen tocht is niets gedaan, zoo lang nog iets te doen is overgebleven. Daarom, laat u even min als de herders aftrekken door wat op den weg u omringt; maar richt op het ééne wit voortdurend het oog, en verhaast, verdubbelt de schreden! Volhardt in het vragen naar het licht, dat God u ontsteekt; in het zoeken, zoo lang tot gij in CHRISTUS de waarheid en het leven gevonden hebt. De geloofsweg is aan den ingang het smalst, maar verder op wordt hij ruimer en vrijer, en hoe meer zwarigheden gij reeds áchter u ziet, te grootere kunt gij vóór u verwinnen. Nog eenige schreden, en gij zijt aan het eind van den proeftijd, en het volle licht gaat in uwe schemering op. Wees welkom, dierbaar Kind uit den hemel, tháns zijt gij ook in ons geboren!

GEZANG 115: 2, 4.

V. Wij naderen het doel onzer reize. Wat zullen wij zien? Zoo luidt onze vijfde vraag, en het antwoord, maar — wie kent schooner, dan dat LUKAS in het woord heeft vervat: „zij vonden MARIA, en JOSEF, en het kindeke, liggende in de krib.” O, hoort gij in den geest het kloppen van de harten der herders, het ruischen hunner voetstappen niet? Daar treden zij den stal, na korter of langer onderzoek binnen, zoo eerbiedig en stil, als ooit den voorhof des Heeren, en nu — och of ik schilder ware, en u den heiligen nacht kon beschrijven, zoo als die hier door LUKAS aangeduid is! Maar ook de schepping der RAFAËL's, der CORREGGIO's, der GUIDO RENI's, wat is zij, bij die aanbiddelijke wezenlijkheid, die ons hier voor oogen wordt afgemaald? Neen, God lof, hier is niet slechts de poëzy uit de christelijke fabeleeuw; hier is eene werkelijkheid, waarbij alles

wegzinken moet. Daar zien zij MARIA, het waas der maagdelijke reinheid en der moederlijke zaligheid, dooreengemengeld op het blozend gelaat; en JOSEF, waarschijnlijk ouder van jaren, maar thans door vreugde verjongd, schier een patriarch in een timmermanskleed. En nevens die beiden het Kind, op wiens hemelsch gelaat zij bij het eerste morgengloren reeds de eerste aanspraken op de eertitels lezen: Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst! Het Kind, liggende in de kribbe, niet eenmaal zijn eigendom, even min als later zijn graf, maar thans den eersten slaap van den zuigeling slapende, in zijne windsels en op armelijk stroo! Ja, knielt, knielt vrij diep in het stof, gij uitverkoornen, die Hem het eerst moogt aanschouwen; als die oogen zich openen, gij zult er een hemel in lezen; als later die lippen zich tot spreken ontsluiten, 't zal zijn om armen van geest, als gij zijt, zalig te roemen! M.H., wie twijfelt er aan, of die nederige stal is hun in waarheid een heiligdom geworden der heerlijkheid Gods, en zijn hier ouden van dagen, als eenmaal JACOB geweest, zij hebben bij den aanblik van dezen JOSEF met zijn pleegkind gesproken: „dat ik nu sterve, omdat ik 't aangezigt zag!” — O, wie benijdt ze niet, maar wat spreek ik van húnne zaligheid, als of die uitsluitend tot een onherroepelijk voorleden behoorde? Immers is er nóg geen grooter zaligheid denkbaar op aarde, dan die het hart mag genieten, als het tot volle licht en vrede en vreugde gekomen, nu in CHRISTUS zijnen Redder aanschouwen, en in Hem de liefde des Vaders erkennen, genieten, met tranen van vreugde aanbidden mag. Of zegt het, Christenen onder ons, wat er anders in uw harte is omgegaan, toen gij het voor het eerst, aan de kribbe gebogen, moecht inzien: „God had welbehagen ook in mij, den grootsten der zondaren!” Toen gij daar in nooit gekende klaarheid al den rijkdom van dat welbehagen tegenover uwe armoede moecht zien; toen gij den Heer even dieht bij uw hart, als uw hart nabij zijne kribbe gevoeldet; toen gij in één woord kondt zeggen: „ik leef, maar niet meer ik, CHRISTUS leeft in mij” — niet waar, toen hadt gij, even min als deze herders, met een koning op zijn troon willen ruilen; toen, en toen eerst, was het leven u schoon, het lijden licht, het sterven u zalig geworden? Ja, gelijk de herders nog meer bij de kribbe vonden, dan hun de Engel met bepaalde woorden had aangezegd, zoo vindt ook gij, in waarheid tot CHRISTUS gekomen, niet slechts de behoeften van uw harte voldaan, maar uwe verwachting nog eindeloos ver overtroffen. Wát gij zult zien, christelijke bedevaartgangers naar de kribbe

van JEZUS? Meer dan wij u thans nog beschrijven; zoo veel, dat gij later onwillekeurig uitroepen zult, dat ook de helft u niet aangezegd was! Veel, dat wij hier op de wereld gaan zien, vertoont op een afstand niet weinig, maar, van naderbij beschouwd, valt het niet zelden jammerlijk tegen. Van de wonderen in den stal is het telkens, gelijk de Heer tot NATHANAËL zeide: gij zult grooter dingen zien dan deze! Thans reeds, is het niet zoo, Gel., zien wij oneindig meer dan deze herders aanschouwden. Het Godsrijk, waarvan zij in het verborgen den eersten grondslag gelegd zagen, wij zien het in alle werelddeelen gegrondvest, zoodat er thans slechts zeer weinige volken van eenige beteekenis zijn, die toch niet althans enkele stralen van het gezegend Kerstlicht begroeten. Den Koning, dien zij in windselen vonden, wij zien Hem, met heerlijkheid en eere omgeven, terwijl Hij met het licht als met een kleed zich bedekt. De onderdanen, waarvan zij de twee eersten in JOSEF en MARIA aanschouwden, wij vinden ze tot meer dan twee honderd millioenen gestegen, en wat hun in een nachtelijk uur als in het oor was gezegd, 't wordt thans op den vollen middag als van de daken verkondigd: ook ú is de CHRISTUS geboren! Geboren — o ik weet het, Gel., in vergelijking met hetgeen Hij nog voor uw hart en voor de grootste helft der wereld moet worden, schijnt de CHRISTUS nog weinig meer dan toen, een nietig kind in de kribbe. Zijn ware kerk is vaak nog even onaanzienlijk als die stal; zijne levende leden zijn vaak nog even gering, als die kribbe met schamele windsels. Maar toch, het CHRISTUSkind wast en neemt toe, beide in de wereld en in het hart der geloovigen; juist de klimmende haat zijner tegenstanders bewijst, dat zijn Evangelie iets meer is dan een ijdele klank, en waar eindelijk hun tegenstand zwicht, zal ook het laatste nageslacht zich aan de heilfontein laven, in Ephrata's dalen ontsprongen. Aardsche koningen sterven, deze Koning leeft tot in eeuwigheid; aardsche koninkrijken gaan onder, het zijne komt met iederen dag. Een eeuwige Koning, een onbeweeglijk Koninkrijk! O, wat ziet uw geloof niet, mijn broeder, als gij in den geest op dezen dag die kinderhand kussen moogt, waarin God den wereldscepter gelegd heeft, en — wat mag de hoop niet verwachten! Zagen de herders den schoonsten dag van hun leven straks achter zich, gij weet dien nog voor u verborgen. Ja, nog éénmaal zal de wereld Hem aanschouwen in blinkenden koningsglans, die haar hier in kindereenvoud verscheen; maar dan niet door een kleine schare van getrouwen, dan door millioenen omgeven, met millioenen verdubbeld.

Reeds zien zij Hem, den Koning in al zijne schoonheid, uwe vrome ontslapenen, die begrijpen waar gij nog gelooven, en zingen, waar gij nog slechts stamelen kunt. Maar ook nog voor u is er plaats, en voor mij; wij trekken als de herders, door den nacht, het rijzend morgenlicht tegen, de Godsstad omhoog te gemoet, en bij de stralen van een eeuwigten morgen aanschouwen wij eindelijk Hem, dien wij hier niet gezien, maar onuitsprekelijk lief gehad hebben, en nu, nu schudden wij het reiskleed af van de leden, en zetten den pelgrimsstaf neêr, om dien niet weder op te vatten, en hebben als de herders den eindpaal bereikt, en zijn voor eeuwig bij JESUS. O zalig einde van den weg des geloofs, waarvan de CHRISTUS het doel, en de redding onzer zielen de vrucht is! Bedevaartgangers, die daarboven reeds vóór ons zijt ingegaan, zegt ons, heeft het pelgrimspad u immer berouwd?

VI. De hemelen antwoorden niet, en wij — zijn als de herders nog altijd in het donker op weg. Maar, niet waar, ons aller weg zal van deze ure af aan de sporen vertoonen, dat wij, niet zonder een nieuwen zegen ontvangen te hebben, de kribbe des Heeren bezochten? M.G., ik heb nog een zesde vraag ten besluite, maar het is nauwlijks noodig het antwoord anders, dan met weinig woorden te geven. Oordeelt zelve: wij vroegen reeds, van onze bedevaart naar die kribbe: „wat gaan wij zoeken; waar is de weg; wie licht ons voor; hoe moet men komen; wat zullen wij zien”; de laatste vraag, wat kan zij anders wezen dan deze: *w a n n e e r g a a n w i j h e e n*? Nog één woord in den tekst blijft ongebruikt, het was dit: zij kwamen met haaste. Is er waarlijk te Bethlehem zoo veel te zien en te vinden, is het dan noodig u met grooten aandrang te wekken, om het voetspoor der herders te drukken? „Zij kwamen met haaste, voor het eerst of bij vernieuwing met haaste”; oeh of de geschiedenis van uwe en mijne feestviering daar boven in dát woord beschreven mocht worden! Maar mag ik verzwijgen, wat vreeze ons hart op dezen zelfden stond overmeestert? Dat er onder ons nog maar al te velen zijn, wien het aan het eerste vereischte der bedevaartreise naar Bethlehem, aan eene heilbegeerige stemming als dezer herders ontbreekt, en wier hart daarom oneindig meer naar de tente der ijdelheid heentrekt, dan naar de kribbe des Heeren. Ik stel mij voor, dat deze herders uit hunne onbekende grafsteden opstaan en rondzien konden in onze gemeente, en vernemen: „dát zijn nu de onderdanen van uwen Messias, en heden juist vieren zij

het feest zijner komst," en zij hoorden dan zoo menig ijdel gesprek, en zagen, hoe menig een zijn Kerstfeest besluit, gelooft gij het óók niet, dat zij verbaasd en teleurgesteld vragen zouden: „is het mogelijk, Heer, is het mogelijk; zoo groote dankstof, en zoo weinig dankbaarheid; zoo veel roepstemmen, en zoo luttel ernst?" O, ziet toe, Gel., dat er in niemand van u zij zulk een boos en ongeloovig hart, om af te wijken van den levenden God en van de kribbe des Heeren! Ziet toe, zoo gij voor het oogenblik getroffen zijt en ten goede gestemd, dat gij den zegen van dit feest niet verliest, en stelt de beslissende schrede niet uit, waartoe alles in deze ure u dringt. Wat gedachte! Misschien, neen zeker is er thans in sommiger hart een gevoel, dat hen dringt om te doen, wat zij nog nimmer of in lange niet deden: met ons aan de kribbe te knielen, en het hart aan JEZUS te geven. Maar daar komt de wereld, die u aan de kerkdeur reeds wacht, en laat hare oude aanspraken gelden op uw hart, uw tijd, uwe kracht, en gij besluit — te wachten tot gij gelegener tijd hebt bekomen. Te wachten, zal dát uw laatste woord zijn, Gel., en zult gij van Bethlehem wederkeeren, zonder dat daar binnen iets is veranderd? Te wachten, dat besloot licht ook deze of gene, die voor twaalf maanden hier nederzat, getroffen zonder gewonnen te zijn, en sinds henen ging naar zijne eigene plaats. Waar is hij thans, en — waar zult gij aanlanden, als een volgend feest u niet meer onder de levenden vindt; als wellicht het einde uwer dagen even nabij is, als thans het einde des jaars? God verhoede, dat het niet spoedig voor eeuwig te laat is, voor wie het thans nog altijd te vroeg noemt! De eeuwigheid nadert, de zonde klimt, het lijden groeit aan, het leven loopt af, de Rechter staat voor de deur, en thans — thans is Hij nog daar als uw Zaligmaker; thans strekt het Kind in de kribbe als het ware vriendelijk de armen u toe; of liever, thans vraagt de Koning op den troon u dit ééne slechts: Mijn zoon, geef mij uw hart! En gij zult nog wachten; gij zult heengaan, zonder de zaligheid in CHRISTUS gezien te hebben; gij blijft besluiteloos staan, waar allen, die Hem lief hebben, thans gereed zijn om met mij aan deze kribbe te knielen? Blijf dan, die gij zijt, en ga henen, hier moeten onze wegen zich scheiden...., maar neen, gij gaat niet, gij knielt mede; gij keert niet weder, zonder het hart Hem achter te laten. Thans zijn wij aan het doel van den tocht. Wat spraken wij toch van eene verre bedevaartreize? Immers, Bethlehem is nabij; JEZUS is hier; de kribbe staat voor het geloofsoog overal, waar verlangende harten Hem toekloppen. Komt, laat ook ons aanbidden en

neêrknien, en zijn wij thans in den geest naar Bethlehem heen gegaan, spreke dan een iegelijk in zijn harte aldus:

Hier zijn wij, dierbare Verlosser, wij, die zoo lang en maar al te vaak van ver bleven staan, en knielen aan uwe voeten ter neder. Wij hebben geen licht, geen leven, geen kracht, geen vreugd dan in u, maar juist wat ledig is, wilt gij met uwen rijkdom vervullen. Wij zijn de armsten der armen, o maak ons rijk, gij rijke Zoon van God! Wij komen zoo als wij zijn, en hoe wij zijn, dat weet Gij alleen, maar wij weten ook, uwe genade gaat zelfs eene ellende, zoo groot als de onze, te boven. Wij komen met elkander; och, laat de zonde niet scheiden, wat thans uwe kribbe vereenigd heeft. Wij komen nog met het aardsche stof aan de voeten; och, maak van dat stof onze harten dagelijks losser. Heer, geef u zelven aan ons, als het heerlijkste Kerstgeschenk; Heer, ontnem ons dit zelfzuchtige, onbuigzame Ik! Hier liggen wij, trouwe Heiland, voor uwe kribbe gebogen; wij kunnen niet opstaan, ten zij dat Gij ons gezegend zult hebben. Och schenk, bewaar, vermeerder ons de gave van uwen Heiligen Geest, en leer ons u vaster gelooven, vuriger lief hebben, trouwer volgen, blijmoediger dienen, meer gelijkvormig worden, dan immer te voren. Heer, wij gaan henen van hier, maar waar wij zijn, laat Bethlehem in ons hart blijven opkomen. Wij gaan heen om te lijden; och, laat bij een blik op uwe vernedering elke klacht op onze lippen verstommen. Wij gaan heen om te sterven; och, leef en heersch in ons hart, tot de dood dat harte zal breken. Wij gaan heen om te staan voor den Rechterstoel; och, wees ook daar onze Voorspraak, en leid ons eens aan uwe hand, na vol-eindigde vreemdelingsreis, het eeuwig vaderland binnen. O Heere JEZUS, U daar te zien, te aanbidden, te danken; daar, gelijk hier het feest uwer menschiwording, alzoo het feest onzer eigene verlossing te vieren; daar, na al onzen strijd, voor eeuwig aan uw liefdehart uit te rusten: wát zullen wij nog hooger voor ons zelven en elkander U vragen? Zie, hier zijn wij, Heer, spreek op die bede uw goddelijk Amen in het heilgdom onzer biddende zielen! Dan herhalen ook wij: het zal zoo zijn! Amen, Heere JEZUS, ja

A M E N.

IV.

HET EINDE VAN DEN TIJD.

OUDEJAARS AVOND.

Ps. 90: 1, 2. Gez. 161: 2, 3. Gez. 160: 4, 6.

„Kinderkens, het is de laatste ure.” Van waar mag het komen, Gel., dat dit woord, herhaald met een oog op den laatsten avond des jaars, ons aangrijpt met onweerstaanbare kracht? Zonderling, en toch gezegend verschijnsel! Zelfs de lichtzinnige, die anders maanden lang zich zelve vergeten kan, voelt zich heden weekhartiger dan anders gestemd, en ook in die kringen, waar men, helaas, onder ijdel gesnap en bedwelmend genot dezen stillen avond ontheiligt, begint in zijne laatste oogenblikken menig maal een veelbeteekenend stilzwijgen, een gespannen stemming te heerschen, als luisterde men onwillekeurig naar het vleugelkleppen des nimmerrustenden tijds. Hier en daar besterft een glimlach op vroolijke en spottende lippen, waar het oor de roepstem verneemt: „ijdelheid der ijdelheden, 't is alles ijdelheid!” En wie dieper denkt, en verder ziet, 't is hem als beginnen heden de uren, de oogenblikken zelfs zwaarder dan anders in zijne schatting te wegen. Ook de vreugde van den beweldadigde bij het terugzien op een weg vol van zegen lost zich op in zachten weemoed, bij het denkbeeld: voorbijgegaan. In de eenzaamheid is heden menige knie minder traag dan gewoonlijk om zich tot bidden te buigen, en het oog, dat anders dagen achtereen op het stof der aarde kan rusten, zoekt

in stilte den eeuwigen hemel, als zag het uit naar een vaste ster in den nevel, die straks het graf van een gestorven jaarkring bedekt. Als heden het gedruisch der wereld ons omringt, gevoelen wij behoefte alleen te zijn, en korter schijnt geen dag ons dan deze, omdat geene zoo rijk aan gemengde herinnering is. Ieder klokslag van een vervlogen uur roept ons toe als met een tong van metaal: „de gedaante der wereld gaat voorbij.” En als eindelijk de vriendelijke kerkklokstoneu voor de laatste maal ons nooden tot het huis des gebeds, menig een treedt er binnen, tot denken endankengestemd, die er anders uit gewoonte in-, of onverschillig voorbijgaat. Als een hert naar de waterstroomen, zoo dorst onze ziele naar God, naar den levenden God. Hoeliefelijk zijn uwe woningen, Heer der heerscharen, telkens op nieuw, maar niet het minst aan den laatsten avond des jaars!

Ik versta die behoefte, Gel., wat meer zegt, ik verblijd er mij in, al is er ook vaak in wat wij gewoon zijn onze Oudejaarsavond-stemming te noemen, wellicht nog meer dat natuurlijk menschelijk, dan dat eigenaardig christelijk is. Immers die stemming, zij biedt den dienaar van het Evangelie overvloedige gelegenheid aan, om op een weeken, ontvangbaren akkergrond het zaad des levens te strooien. Niet weinig is er, voorwaar, dat aan dezen avond zich vereenigt om ons ernstig en plechtig te stemmen. De gedachten worden vermenigvuldigd daar binnen, het zij wij terug of vooruit, het zij wij omhoog of naar binnen zien. Maar onder al de roepstemmen van den Oudejaarsavond is er inzonderheid ééne, die nog luider dan anderen spreekt, en wel geschikt is om de weemoedig sombere gesteldheid van menig gemoed te verklaren. Welke ik bedoel? M. H., eenmaal moest een profeet des Heeren tot het land van Israël zeggen: „het Einde is er, het Einde is gekomen” 1). Als zulk een profetengestalte verschijnt u ook heden — ten hoeveelsten male reeds in uw leven — de zinrijke Oudejaarsavond. Zwijgend wijst hij u, niet slechts terug, niet slechts omhoog, maar voor alle dingen vooruit, vooruit naar uw graf en — het mijne, vooruit naar dien nacht, waarin niemand kan werken, naar dat eeuwig huis, dat binnen een weinig tijds ook voor ons zijne poorten openen zal. Gelijk de stervende JACOB zijne zonen rondom zijne laatste sponde, zoo vergadert het scheidend jaar de kinderen des tijds nog eenmaal rondom zich in de plechtige ure des afscheids, en verkondigt hun wat hun daarna weervaren zal, maar al zijne woorden lossen telkens weder in dit

1) Ezech. VII: 2.

ééne zich op: „gij ziet, dat de Dag nadert” 1). Bedrieg ik mij, of is het dát besef inzonderheid, dat heden aan uwe gedachten en behoeften eene eigenaardige richting geeft? Gij hebt dan ook even weinig te vreezen, dat wij dit maal een anderen toon zullen aanslaan, als dat wij ons zouden vergenoegen met louter algemeene herinneringen van burgerlijken of godsdienstigen aard, meer geschikt om uw blik naar buiten, dan naar binnen te richten. Gij wenscht heden, zoo het wel met u is, bij u zelve, bij uwe naaste toekomst bepaald te worden, en wij, wij wenschen niets liever dan u de eigenaardige stem van dezen aandoenlijken stond te vertolken. Of liever, wij willen te zamen luisteren naar de stem van dien indrukwekkenden prediker, en verstaan, wat de Heer des tijds ons door den mond van zijn scheidenden dienaar laat hooren. Want de Oudejaarsavond, hij is wel waarlijk voor het geloof een Bode van den levenden God: wat dan die bode aan u en mij heeft te zeggen? Verneemt het met eene huivering van stillen eerbied, Gel., en doet met zijn laatste woord overvloedige winst voor u zelve.

OPENB. X: 5, 6.

»EN DE ENGEL, DIEN IK ZAG STAAN OP DE ZEE EN OP DE AARDE, HIEF ZIJNE HAND OP NAAR DEN HEMEL,

EN HIJ ZWOER BIJ DIEN, DIE LEEFT IN ALLE EEUWIGHEID, DIE DEN HEMEL GESCHAPEN HEEFT EN HETGEEN DAARIN IS, EN DE AARDE EN HETGEEN DAARIN IS, EN DE ZEE EN HETGEEN DAARIN IS, DAT ER GEEN TIJD MEER ZIJN ZAL.”

Tijdsbestek noch doel onzer rede gedooft een opzettelijk onderzoek van het verband of de oorspronkelijke bedoeling der tekstwoorden. Het laatste boek des N. V. blijft met zeven zegelen gesloten, gelijk de boekrol, dien de Ziener in hooge verrukking zag toereiken aan den verheerlijkten Heiland. Genoeg, dat hem eenmaal het visioen werd getoond van een hemelbode in majestueuze gedaante, die vóór nog het zevende bazuingeschal van Gods gerichten weerklonk, hem met plechtigen eede verzekerde, dat het dreigend oordeel nu zonder uitstel zou worden ten uitvoer gelegd. De beeldspraak schijnt te zijn ontleend uit DAN. XII: 7, waar wij bijna gelijkkluidende woorden vernemen, en de uitdrukking: »geen tijd meer,” geeft, blijkens het vervolg, met nadruk te kennen, dat de tijd van herstelling en genade weldra geëindigd zou zijn, daar de verborgenheid

1) Hebr. X: 25b.

van Gods toorn tegen zijne hardnekkige vijanden nu zonder uitstel van den hemel geopenbaard stond te worden. Onnoodig, u anders dan in het voorbijgaan op het verhevene en indrukwekkende dergeheele voorstelling opmerkzaam te maken. Even overbodig, ons heden in een onderzoek der vraag te verdiepen, of de hier oorspronkelijk bedoelde oordeelen reeds in vroeger eeuwen voltrokken, dan wel nog in een verborgen toekomst te wachten zijn. Voor ons — en om die reden kozen wij met zekere voorliefde het woord van den tekst — voor ons is de Oudejaarsavond een bode van God, die ons heen wijst naar het einde des tijds. Geen Engel des Heeren, in hemelglans hier in ons midden verschenen, de hand ten hemel geheven, zou ons met hooger gezag kunnen aanzeggen, wat ons deze ure verkondigt met indrukwekkenden ernst: „zoo waarachtig de Heer leeft en uwe ziele leeft, gij hebt geen oogenblik tijd te verliezen.” Al de herinneringen, opwekkingen, verwachtingen, die deze avond brengt of verlevendigt, wij willen ze, naar de gelegenheid des tijds, met deze gedachte verbinden. Allerminst behoeven wij te vreezen, dat het ons daarbij aan rijkdom en belangrijkheid van stof zal ontbreken. Immers, de Oudejaarsavond, als bode van het einde des tijds,

verkondigt eene ernstige waarheid;
vernieuwt een rechtmatigen eisch;
ontsluit een onschatbaren troost.

Och of wij allen den ernst van dezen avond zoo levendig gevoelden, dat ons oor voor zijn eisch werd geopend! Dan zou het ons, ook bij het heengaan van hier, niet behoeven te ontbreken aan den éénigen proefhoudenden troost. Heer, Gij hebt onze dagen een handbreed gesteld, en onze leeftijd is als niets voor u. Immers is een ieder mensch, hoe vast hij staat, enkel ijdelheid. Maar aan die dagen geeft Gij een stem, en tot dat kind der ijdelheid spreekt Gij! Och, bewaar ons, dat toch niemand het oor afwende en het hart verharde, zoo lang het voor hem nog Heden genaamd wordt. Laat het gewicht der eeuwigheid ons allen zwaar op de ziel wegen. En geef, dat ook nog deze laatste ure eene vrucht voor die eeuwigheid drage, die stof van blijden dank aan uwe engelen biedt. Amen.

I. „Een last des Heeren aan u,” zoo spreekt de Oudejaarsavond tot ons, als eens de Ziener tot Israël. „Wat hebt gij ons te zeggen, gij ernstige

bode van Dien, die in alle eeuwigheid leeft?" En de bode heft zijne hand naar den hemel, en zweert bij zijn onzichtbaren Zender: het einde komt zeker. Het einde komt spoedig. Het einde komt onverwacht.

Het einde komt zeker. Men zou het soms niet zeggen, wanneer men de blikken rondom zich slaat. De wijsheid om zijne dagen te tellen wordt zeker meer geroemd dan beoefend, en duizenden leven voort, als of het altijd zou blijven, gelijk het op heden nog is. Zelfs de meer waakzame Christen, die de eene week na de andere, en elke nieuwe maand na een vorige weer wegsnellen ziet zonder bijzondere levenservaringen, schokken of overgangen, vertraagt zoo spoedig en spreekt: „mijn Heer vertoeft te komen,” terwijl de spotter herhaalt: „de belofte zijner toekomst blijft uit.” Maar toch, men moet al zeer diep zijn ingesluimerd, om de ernstige herinnering van het zeker eind des tijds niet te hooren, die deze avond ons brengt. Wij hebben thans een nieuwen mijlpaal op den weg van ons leven bereikt, en de handwijzer strekt den onbewegelijken vinger heen naar een verschiet, waarvan de beteekenis voor niemand twijfelachtig kan zijn. Aan een zoo belangrijk keerpunt genaderd, beseffen wij dieper dan anders, dat de tijd, even min als de wereld met al hare heerlijkheid, bestemd is om eeuwig te blijven. Immers, tijd is verandering en op één volging van enkele oogenblikken, maar gelijk deze eenmaal begonnen is, zoo kan het niet anders, of zij neemt ook eenmaal een einde. De tijd is als een stroom, die in den morgenstond der schepping aan den voet van Gods troon is ontsprongen. Met rusteloozen spoed vliet hij voort, neemt op, wat zich aan hem toevertrouwd heeft, en sleept mede, wat weerstand wil bieden. Breder wordt zijne bedding, holler zijn golfslag, onwederstaanbaarder zijne vaart en zijne kracht, en minder te tellen het aantal van reizigers, die hij medevoert op zijne troebele baren. Hij brengt ze over, waar hij zelf henenspoedt, naar de eeuwigheid, die als een onafzienbare oceaen ook den tijdstroom verzwelgt in zijn onpeilbaren schoot. Aan het einde der eeuwen slaat de doodsklok voor den Tijd, die zoo menig doodvonnis uitsprak. Hij sterft voor deze zichtbare wereld, bij den ondergang der tegenwoordige huishouding. Reeds draagt de aarde in haar zwangeren schoot de kiemen der krachten, die hare gedaante op Gods wenk geheel veranderen zullen. Bij den puinloop van — onnoemelijk veel staat dan wellicht andermaal een Engel, die bij den Eeuwiglevende zweert: „de tijd is voor dat alles voorbij!”

Van dien sterfdag des tijds is de sterfdag des jaars een onbedriegelijk voorteeiken, en al meende iemand, dat die ure der groote beslissing nog eeuwen mocht nitblijven, wat zegt het, daar deze avond aan ieder onzer met stellige gewisheid verkondigt, hoofd voor hoofd: even zeker komt het einde des tijds ook voor u! Ziet, wij noemen het tegenwoordig leven een tijd der genade, maar die benaming zou al hare beteekenis derven, indien de deur der genade niet eindelijk eenmaal gesloten werd. Nu nog doorstroomt ons gezondheid en kracht, maar de laatste polsslag, hij zal zich even min laten wachten als de laatste klokslag des jaars, en — zoo als de boom valt, zoo blijft hij liggen. Dat einde, het komt voor u, gij zoon en dochter des voorspoeds! „Tot hier toe en niet verder,” spreekt de Heer van leven en dood, en de bloemen uwer vreugd worden met cypressen des grafs, en het geklank uwer luiten met somber rouwbeklag, en het praalgewaad uwer ijdelheid met het witte lijkkleed verwisseld. Het komt voor u, rustelooze arbeiders aan de zware taak van het leven! „Het is genoeg,” zegt de Heer van den wijngaard, en op dat woord valt de arm, die met noesten ijver was uitgestrekt, als verlamd en uitgeput neder; zinken de leden, het zij afgemat of nog frisch, in één op het groote rustbed der aarde, en gereed of niet gereed te gaan, wij moeten voor onzen Rechter verschijnen. Het komt voor ons, dienaren van het Evangelie, die eenmaal voor het laatst den gewijden leerstoel betreden. „Trek uwe hand nu af,” gebiedt de groote landheer, die ons ploeg en spade vertrouwde, en het zij wij reeds de avondschatuw groetten of de zon van onzen werkdag nog niet ter middaghoogte gerezen zien, geen korrel kunnen wij meer uitstrooien, geen distel meer wegrukken, voor de maaiers den akker betreden. Ik erken het, ik herhaal wat allen reeds weten, en wat honderd-malen beter gezegd is. Maar zoo lang het geweten ons aanklaagt, dat wij het maar al te dikwijls vergaten, vreezen wij allermint het verwijt, dat die herinnering voor iemand noodeloos is. Wat zeg ik, het plechtige van den Oudejaarsavond wordt juist ook daardoor verhoogd, dat hij telkens met nieuwe kracht ons het oude sterflied weer voorzingt, waarvoor wij, God weet hoe lang en hoe dikwijls, de ooren gesloten hebben, maar waarnaar wij thans wel zijn gedwongen te luisteren. O spreek vrij voort, prediker onzer vergankelijkheid! Al zegt gij aan menig een, wat hij mogelijk liefst zoo weinig mogelijk hoort, wij allen gevoelen het, wij hebben zulke stemmen zoo noodig. Het zou beter staan met een iegelijk onzer, indien dit jaar het denkbeeld ons niet vaak

zoo ver was gebleven, van wat althans voor sommigen zeker zoo dicht, zoo ontzettend nabij is.

Want de Oudejaarsavond vervolgt: „het einde des tijds, het komt spoedig.” Wat het woord der Schrift heeft te zeggen: „nog een weinig tijds, en Hij, die te komen staat, zal komen en niet vertoeven,” wij verstaan het zelden beter dan heden. Of is het niet zoo? Bij het terugzien is het u inwendig, als droomt gij, en waar gij een afscheidsblik op het voorledene slaat, ontglipt u onwillekeurig de zucht: „mijn God, is het waarheid, al weder?” Ja, herhaalt het vrij: „waar bleef dit jaar wederom,” maar vergeet niet, dat gij er eerlang zult bijvoegen: „waar is mijn leven gebleven!” Een jaar is lang, en een jaar is kort, al naar mate wij het nog voor, of voor altijd achter ons zien, en niet anders is het leven op aarde. Eenmaal voorbij, maakt het weinig verschil of de „hand breedte” die van een mans- of een kinderhand was; de een schijnt even smal als de ander. Vruchteloos trachten wij de snelheid des tijds te beschrijven, door haar te vergelijken bij de wiken van den adelaar, bij de vaart van den pijl, bij den duur van den damp, bij de snelle schicht van den bliksem. Die allen, zij gunnen althans onzen blik nog een oogenblik om ze opmerkzaam te volgen, maar terwijl gij uwe aandacht vestigt op den tijd, stond zijn kreitsloop niet stil, en voerde hij u ongemerkt weer eene schrede nader aan den onwrikbaren eindpaal. Wat reuzenschrede zijn wij dan na een geheel jaar niet genaderd tot den weg, van waar niemand weder zal keeren! Reeds bij onze geboorte uit het vleesch, brengen wij de zaden des doods met ons mede. Zij groeien met ons op, en worden door dezelfde stoffen gevoed, waarmede wij dit lichaam onderhouden en sterken. Hier nog een matig tijdsverloop, daar een enkele schok, elders eene korte overspanning van lichaam of geest, en de kiem des verderfs kwam tot rijpheid: de bouwvallige hut zinkt in één, als aangeraakt door een onzichtbaren vinger, en de hand des Doods schrijft op het laatste blad van ons levensboek: voor dezen zal de tijd niet meer zijn. Blijve vrij die stond nog betrekkelijk verre verwijderd, gij zult het ondervinden, Gel., naarmate meer bladen van ons levensboek reeds vol zijn geschreven, is het, of wij de anderen al sneller en sneller zien omslaan. Rustelloozer schieten de zandkorrels neer in ons uurglas, naar gelang zij lichter te tellen zijn, en het is of wij op de afhellende baan te meer vooruitgestuwd worden, naar mate reeds meer voetstappen achter ons liggen. „Heden mijn doodklok,” roept het scheidende jaar u nog toe: „morgen de uwe.” En al

werd dat morgen tot overmorgen, tot over tientallen jaren verschoven, lang is de tijd alleen voor hem, die haakt naar het morgen, of zich in het heden verveelt. De hoogste ontwikkeling onzer kracht grenst aan hare eerste verwelking, en zijt gij ook langzaam tot de bergspits van uw leven geklommen, te sneller begint gij te dalen. Nog een weinig tijds, en gij, die zoo hoog staat in eigen en anderer oog, wordt teruggeschoven, verdonkerd, vergeten. Het uurwerk des levens loopt snel, en ieder uur der twaalf telt af; weldra zijn de raderen verroest, de veeren verlamd of gebroken, en de wijzer staat onbewegelijk stil bij het geheimzinnig woord: „Eeuwigheid.”

„Maar zeg ons dan voor het minst, gij bode der vergankelijkheid, op hoe veel uren van den dag wij althans nog ten naasten bij kunnen rekenen?” Hier zwijgt de Oudejaarsavond, neen, toch heeft hij ons nog iets in den naam van zijn Zender te boodschappen, maar dat iets klinkt het somberst van alles: „het einde komt onverwacht.” En terwijl hij zoo spreekt, wijst hij ons op de nog versche graven van zoo menig een, die met ons den tijdkring begon, en vraagt: wie hunner had het den vorigen Oudejaarsavond gedacht, dat juist hij den volgenden rusten zou bij de gemeente der dooden? Bij arbeid en rust; bij genot en gemis; aan den maaltijd, waar een BELZASAR brast, en in den kerker, waar de boetgezant zucht, treedt de koning der verschrikking ongebeden over den dorpel, en raakt het bestemde slachtoffer aan met zijn onbuigzamen scepter, en zegt: „gij zijt mijne.” Ei, zegt mij, Gel., wat eenmaal JACOB AAN PHARAO zeide: „hoe vele zijn de dagen der jaren uws levens?” „Ik,” zegt de man van kracht, „ik ben eerst veertig of vijftig jaren; voor mijn gezin onontbeerlijk, voor de maatschappij nog ten zegen; ik reken nog jaren vooruit.” En toch staan er op de lange lijst onzer dooden zorgende vaders en teedere moeders, ontruikt aan een kring, waar om hun behoud werd gebeden en bij hunne sponde geweend; sterke eiken, door niemand tot vallen geteekend, op ééns door den ruwen storm als biezen geknakt: wie durft nog op het leven te rekenen? „Ik,” zegt de jongeling of de maagd, „ik blaak van gezondheid, ik tintel van kracht, ik zie mij een hemel op aarde geopend, ik heb wel aan wat anders dan aan ziekte of sterven te denken.” En toch staan er op de lange lijst onzer dooden jonge ontslapenen, waarop wij wellicht tot in grijsen ouderdom toe de hoop van ons leven gevestigd hadden, maar waarop ook het graf in stilte zijne hoop had gezet, en op wat prooi hoopte immer het graf

te vergeefs! Ook in de lente worden rozen van teere stengels gebroken: wie bouwt nog op gezondheid en sterkte? „Ik,” zegt het opwassend kind, „ik begin pas te leven, ik heb nog alles van de aarde te vragen, wat zij reeds den jongeling of den man heeft geschonken, mijn morgen verrees pas, de avond is nog eindeloos ver.” En toch staan op de lange lijst onzer dooden ook kinderen, wier oog zich nauwelijks in het licht begon te verblijden, of het werd door den dood reeds gebroken; geen rozen nog, maar slechts veelbelovende knoppen, onbarmhartig van de moederstruik losgescheurd: wat sterveling is te jong om te sterven? Ach, wie wijst mij onder de duizenden, die ook dit jaar zijn ten grave gedaald de enkelen aan, voor wie de dief in den nacht juist op het steeds verwachte uur is verschenen! Dat, dát is de ernstige stem van den Oudejaarsavond: hier is niets zekers, dan alleen de onzekerheid. De tijd voert ons heen, maar geblinddoekt, en terwijl ons schemerend oog van verre toch iets meent te zien, dat op een blinkenden gezichteinder gelijk, stuit en stoot op eens de voet — aan een grafzerk. Ja, het is mij, of allen, die sinds het begin des jaars zijn nedergelegd in de donkere groeve, uit die enge woningen een oogenblik het hoofd weder opheffen, en ons toeroepen: „Mensch, zondaar, sterveling, het einde komt zeker, het komt spoedig, het komt licht ook voor u onverwacht. Het leven is bedrog, maar dit woord is getrouw en waarachtig!”

II. Eene sombere prediking, denkt mogelijk deze of gene? Maar toch volkomen waarachtig, en juist daarom te meer nog gepast, omdat de Oudejaarsavond als bode van het einde des tijds een zoo rechtmatigen eisch aan een iegelijk onzer vernieuwt. Hoe ernstig roept hij ons, juist als zoodanig, tot te vuriger dankbaarheid, te dieper verootmoediging, te nauwgezetter waakzaamheid op!

Het einde des tijds komt zeker; kunt gij het indenken, Gel., zonder tot vurigen dank jegens den God van uw leven gestemd te zijn? Maar immers juist dan, wanneer wij het leven als tijd der genade beschouwen, stijgt dat leengoed te hooger in waarde. Ware deze wereld de grens van ons aanzijn, ik weet nauwelijks, of ik u en mij zelf zou geluk wenschen, nu God weder een jaar aan onze dagen toegevoegd heeft. Wat is toch het leven, buiten het licht van hooger leven beschouwd, en wat voordeel heeft de mensch van al zijn' arbeid, dien hij werkt onder de zon? Maar nu wij het weten, dat wij voor twee werelden leven, en dit aanzijn

in rechtstreeksch verband met den oogstdag der eeuwigheid staat, hoe roemen wij nu de lankmoedigheid des Erbarmers naar waarde, die aan ons allen zonder onderscheid weder het woord: „laat hem nog dit jaar”, heeft vervuld! Geluk, mijn medemensch, nog bestraalt u het liefelijk licht van den dag der genade; nog is er gelegenheid om het misdrevene te herstellen, het zwakke te sterken, het verzuimde zoo veel mogelijk in te halen! Geluk, herstelde uit gevaarlijke krankheid, het doodelijk zwaard heeft wellicht aan een dunnen draad boven uwe sponde gehangen, maar de Heer uwer dagen wenkte het in zijne scheede terug, en nog is het einde niet daar. Driewerf geluk, medebestraalden met het licht van het Evangelie des heils, voor wie God niets, letterlijk niets onbepoofd heeft gelaten, om hen voor het einde des tijds te bereiden. Ja, loof den Heer, onze ziel, Die u verlost van het verderf, Die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden! Had de Engel, dien JOHANNES aanschouwde, „een regenboog rondom het hoofd” (vs. 1), als teeken van Gods eeuwige trouw, ook daaringelijkt hem deze avond, dat hij voor onze oogen verschijnt met ontelbare bewijzen van Gods ontferming omgeven, die voor het geloofsoog nog schooner dan de kleuren van den regenboog blinken. Moet niet ieder onzer op de vraag: „heeft u ook iets ontbroken?” een ontkenkend antwoord doen hooren, en daarentegen een Amen op de schoone betuiging van JOB: „bij het leven hebt Gij mij de weldadigheid gedaan, en uw opzicht heeft mijn geest bewaard”? Neen, voorwaar, er is niet meer aan zijn wijngaard te doen, dan Hij daaraan ten koste gelegd heeft. Driehonderd vijf en zestig dagen heeft zijn Woord in onze woningen en bedehuizen het liefelijkst licht laten schijnen; iederen rustdag hebben zijne dienaren ons gebeden, dat wij ons met Hem zouden laten verzoenen; tallooze malen heeft de Heer der gemeente bij ons in 't verborgen aan de deur gestaan en geklopt. Toehoorders, herkent gij het doel der hoogste liefde niet, om u zoo voor het einde des tijds te bereiden, dat de eeuwigheid u zaligheid brengt? Ik zet mij in den geest met u neder, om op den afgelegden reisweg terug te zien, en ik zie sommigen onder u, wier leven in den voleindigten tijdkring als in helderen zonneglans blonk. God heeft hun niet slechts naar, maar ook boven hun bidden gedaan; hunne plannen gelukten, hun welvaart nam toe, het was als stond er een muur rondom hunne woning gebouwd om hen te beschutten voor het leed, dat anderen trof, en waar zij de hunnen overzien, kunnen zij dankbaar belijden: „Vader, van degenen die Gij mij gegeven hebt, heb ik niemand verloren.”

Beweldadigden, waren dat geene liefdekoorden, waarmede God u vrijwillig tot zijn dienst wilde trekken, eer het einde van den tijd u gedwongen voor zijn rechterstoel voert? — Ik zie anderen, voor wie het voleindigd jaar als met een zwarte letter geteekend staat. Zij hebben opgezien tegen dezen laatsten avond, want, zeggen zij, dat jaar zal mij heugen. Deze ure vindt hen in rouwgewaad over een onvergetelijk pand, of wat eindeloos zwaarder kan wegen, met een verborgen wond in de ziel, die geen wereld kan peilen of heelen. Wij eerbiedigen uwe tranen, beproefden, maar nog eens, hoort gij op dien donkeren weg de roepstem van Boven niet: „maakt het harte los van de wereld, eer de tijd u voor eeuwig ontzinkt”? Ziet, Gel., waar wij zoo iedere levenservaring in rechtstreeksch verband brengen met het hooger doel en het zeker eind van ons leven, daar gevoelen wij eerst recht onze dure verplichting aan Hem, die ons doorzeggen en tucht wilde voorbereiden voor den morgen der eeuwigheid, eer de avond des tijds voor ons daalt. Daarom heeft Hij dan zoo overvloedig bij ons welgedaan, opdat dat einde ons vinden zou, voor Hem volkomen gewonnen. Daarom leidde Hij ons dan doornen onder het hoofd, opdat wij het hooger zouden verheffen dan dit vergankelijk leven. Daarom voerde Hij ons dan aan het sterfbed onzer dierbare dooden, opdat wij sterven zouden leeren, eer de levensdroom uitgedroomd is. Voorwaar, wij zeggen nog te weinig met het aartsvaderlijk woord: ik ben geringer dan al deze weldadigheden „trouw”; wij moeten in het geloof er nog bijvoegen: al de paden des Heeren ook dit jaar, zelfs de hardste, zijn goedertierenheid en waarheid geweest. Zoo het ons slechts winst voor de eeuwigheid bracht, wat Hij ons schonk of othield, al de tonen van ons hart lossen eindelijk in dezen zich op: „de Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd!”

Zoo het ons slechts winst voor de eeuwigheid bracht: maar deed het dat werkelijk, Toehoorders? Zijn wij reeds op den weg, waarop het einde vrede kan zijn, en indien ook, zijn wij op dien weg gevorderd, of veel eer van lieverlede verachterd? Wie zijn wij, dat wij aan het opzettelijk onderzoek van deze vragen ons zouden kunnen en willen onttrekken! Het einde des tijds komt spoedig, dus predikt de Oudejaarsavond, maar die prediking, waartoe zou zij anders dan tot ernstige zelfbeproeving, en langs dien weg tot diepe verootmoediging leiden? Wel aan, stelt het u eens voor, dat straks de klok van middernacht uw doods-klok zou zijn; dat de Nieuwejaarsmorgen u reeds vond in de wereld der geesten, en dat uw winst of verlies voor de eeuwigheid berekend moest worden naar de

geschiedenis van dit enkele jaar; kunt gij het zonder huivering indenken, naar wat zijde de weegschaal zou overslaan? M. H., de Engel in den tekst had „een geopend boek” in de hand (vs. 2); zoo verschijnt ook deze avond als een bode Gods voor ons oog, en houdt ons het register onzer eigen daden voor oogen; kunt gij het opslaan, zonder beschaamd en verlegen te staan, reeds bij deze enkele vraag: hoe vaak gij in den gestorven tijdkring het einde des tijds hebt vergeten? Kinderen des voorspoeds, wellichtschreidde uw oog dit jaar geen enkelen traan van verdriet; hoe veel tranen van dank liet gij vloeien? Toen gij wandeldet, o jongeling, in de blijdschap der jeugd en naar de aanschouwing uwer oogen, hebt gij het nooit vergeten, dat God u om al deze dingen in zijn gericht zou doen komen? En rijken der aarde, indien te midden van het eeuwig feest van uw leven, Gods vinger verscheen aan den wand, wat vonnis zou hij van u moeten schrijven? Geeft rekenschap! — Treurenden onder ons, gij stondt bij het stof uwer dooden: hebt gij reeds voor u zelve op goeden grond de verwachting des eeuwigen levens? Gij zijt weezen uwer verijdelde hoop: werdt gij kinderen van den God der vertroosting? Gij hebt steenen des aanstoots op uw reisweg ontmoet: staan daarnevens ook de Ebenhaëzers voor Hem, die u voor bezwijken bewaarde? En indien nú de oogstdag der eeuwigheid daagde, zoudt gij vrucht voor de eeuwigheid toonen kunnen, gelijk gij gezaaid hebt met tranen? Geeft rekenschap! — Geroepen tot den arbeid, dien Gods hand u aanvertrouwd had! Waart gij ieder in uw kring aan de les der wijsheid gedachtig: bij al wat gij doet, let op het einde? Gij hebt gehoord, hoe kostbaar de tijd is; hoe veel uren hebt gij verdarteld, jonge menschen, als ware het leven een spel, waarbij geen ziel te verliezen was? Gij hebt gearbeid voor de spijs die vergaat, mannen van kracht; hebt gij u zelve en de uwen de spijs niet onthouden, die blijft tot in het eeuwige leven? Ouden van dagen, gij bukt reeds het hoofd om een rustplaats onder Gods dooden te zoeken; o zegt, heeft uw oog reeds in CHRISTUS úw licht en leven gezien? Of, zoo gij Hem reeds vroeger vondt, is de zaligheid u nu nader, dan toen gij eerst geloofd hebt? Geeft rekenschap! — Het veld van onderzoek is te ruim, ik wil het beperken. Gel. Ik vroeg naar de geschiedenis uwer daden. Ik wil slechts naar die uwer voornemens vragen. Gij zat, herinnert gij het u nog, aan het Avondmaal, en hebt u, voor het eerst of bij vernieuwing, aan God en CHRISTUS verbonden. Gij stondt met uwe kinderen bij het heilig doopwater, Christenouders, en spraakt: „ik en mijn huis, wij zullen den Heer

dienen." Gij hoordet het Evangelie, dat verlorenen riep, en het woord van den verloren zoon werd het uwe: „ik zal opstaan, en tot mijn Vader gaan." O liefelijke bloesems, maar waar zijn de vruchten, of — zijn er waarlijk zoo vele, zijn zij alle afgevallen, zonder vruchten te dragen? Maar gij kunt niet eenmaal het cijfer uwer verijdelde voornemen stellen; wel aan, ik kies nog kleiner maatstaf, ik voer u in den geest naar uwe eenzame binnenkamer. Wat wij in het verborgen waren voor God zal toch wel mede de toetssteen zijn, waaraan Hij onzen geest zal beproeven. Maar wat getuigen dan die stille wanden vóór u of tégen u? Heeft God er in den loop van dit jaar u gedurig gezien als een zondaar, die nergens uitkomst zag buiten CHRISTUS, en niet rustte voor hij een vasten grond zijner eeuwige hoop had geyonden? Was er in uw geest geen bedrog, wanneer gij daar met schuldbelijdenis, geloof en gebed voor zijn heilig oog zijt verschenen? Zal het u goed zijn, als Hij u daar in het verborgen onderzoeken zal over wat er tusschen Hem en uwe ziele is omgegaan? Zal — maar waartoe onze vragen nog voortgezet, daar toch volledigheid onmogelijk is, en het antwoord op de eerste en de duizendste zich reeds vooraf berekenen laat! Ach, zoo wij door Gods genade althans eenigzins met ons zelve bekend werden, en nu het voorleden in het licht der eeuwigheid plaatsen, waarop deze ure ons wijst, hoe moet zelfs de beste onzer in menig opzicht voor het lot van den onvruchtbaren vijgeboom beven! Hoe menig bedrijf, waarop wij in ijdelen waan ons verhieven, als blijk eener blinkende deugd, wordt wèl beschouwd eene blinkende zonde; hoe ontwaakt er eene stem in ons binnenste, die ons dringt om ons diep, dieper nog, állerdiepst in het stof te buigen voor Hem, wiens vlamvend oog door dringt tot op den donkersten schuilhoek der ziele! Ja, het aangezicht in het stof, afkeerige kinderen, die voor tien duizend talenten van schuld geen penning in betaling kunt geven! Het boetkleed om de leden, bij den terugblik op zoo veel weken van onverschilligheid, tegenover uren van ernst; op zoo veel genadearbeid, die geheel vergeefs werd ontvangen; op zoo veel verloren tijd, verloren aan den rand van de eeuwigheid. Ach, indien zelfs te dézer ure die ootmoed voor God u ontbreekt, wij zullen uw vonnis niet vellen. Onder eigen schuldbesef neergebogen, zouden wij liever den leerstoel verlaten om ons onder de breede rei van zondaars te scharen, en een: „Heere, erbarm U onzer" te bidden. Maar het stervend jaar verlaat binnen weinig uren de aarde, en keert terug tot Gods troon, van waar het uitgegaan is. Het treedt daar met zijn geopend gedenkboek,

als getuige onzer trouw, of aanklager onzer onbekeerlijkheid op. Zal die bode Gods van iemand uit u moeten zeggen: „ik heb hem onboetvaardig, zorgeloos, slapend verlaten”?

Zorgeloos en slapende, dat verhoede God, M. H. Nog eens aan den vernieuwden eisch van dezen avond een luisterend oor geneigd. Het einde komt onverwacht; zoo riep hij ten laatste ons toe, maar zoo laat hij ons dan ten laatste eene wekstem tot te nauwgezetter waakzaamheid hooren. JOHANNES beschrijft den Engel, dien hij aanschouwde, als „roepende met eene groote stem” (v. 3), maar niet minder luide voorwaar, is de toon, waarop hij ons het woord des Heeren herinnert: „wat ik tot u zeg, dat zeg ik tot allen: Waakt!” — Waakt! Maar moet deze bode Gods niet allereerst tot sommigen nog iets anders zeggen: Ontwaakt, gij die slaapt? Hij zegt het tot u, zorgeloze, die nog sluimert, waar de afgrond reeds gaapt voor uw voet. Tot u, ongeloovige, die den rijkdom van Gods lankmoedigheid en genade hardnekkig veracht. Tot u, verachterde in de genade, wien de Heer op dezen oogenblik zegt: gij hebt uwe eerste liefde verlaten. En hoe veel, dat zich heden vereenigt, om aan die roepstem een aandoenlijken nadruk te geven! Gij staat bij het graf van een jaar: zal het u dan niet aangaan, dat een deel van uw leven, zoo als gij er wellicht nimmer een weder ziet keeren, onherroepelijk voor uwe verantwoording ligt? Gij staat bij het graf uwer dooden: zijn dan al die voorbeelden vergeefs geweest, om u aan uw naderend lot te herinneren? Gij staat weder dichter bij uw eigen graf: moet gij dan den eeuwigen dood te gemoet gaan, waar gij thans nog kunt opstaan om in nieuwigheid des levens te wandelen? Blijft gij dan altijd maar: vrede, vrede roepen, daar deze ure u zegt: het dreigend gevaar van onbekeerd te sterven neemt met ieder oogenblik toe? Neen, gij wilt niet langer uw hart verharden, waar zoo veel zich vereenigt om u te bidden, dat gij u toch om uws levens wil haasten zult! Heden is het de dag der genade, en een morgen der genade is u nergens beloofd. Wel aan dan, het jaar niet gesloten, zonder dat gij u nederwerpt aan de voeten der eeuwige barmhartigheid Gods; zonder dat gij bidt, gelijk gij nog nooit hebt gebeden; bidt, als ware het de laatste avond van uw leven: „o God, wees mij zondaar genadig!” In het bloed van CHRISTUS, zijn Zoon, wil de Vader die bede verhooren; schreit aan zijne voeten tranen des berouws, opdat gij niet eenmaal tranen van wanhoop moogt storten! Maar toont dan ook de oprechtheid dier boete, door dat noodlottige: „tijds genoeg” niet langer meer te herhalen. De geschiedenis van menig ver-

loopen en verloren jaar heeft u reeds voor lang kunnen leeren, wat er van wordt, als men den boetprediker daar binnen telkens weder verbant met het woord: „voor ditmaal ga henen”. Nu is wellicht onrust, weldadige onrust in uw ontwaakt geweten gewekt. Ziet toe, dat zij niet ander maal vervangen worde door de valsche rust van het zelfbedrog; wat zou het zijn, zoo gij in die bedwelming de eeuwigheid intradt, waar gij wakker zult worden; om eeuwig wakker te blijven? Wie wij ook wezen mogen, Gel., zijn wij voor niets zoo zeer beducht, als voor die jammerlijke doofheid en traagheid des geestes, die ons de hooge waarde des levens vergeten doet, en ons eindelijk beschaamd zou doen staan in den dag der toekomst van CHRISTUS. Haast, haast u te leven, o mensch, weldra hebt gij hier voor altijd geleefd. Laat CHRISTUS uw leven worden, dan alleen wordt u het onzeker sterven gewin. O, al kennen wij Hem aanvankelijk, hoe veel moet nog aan- en afgeleerd worden, eer wij zonder huivering de roepstem zullen kunnen verbeiden, die in den jongsten middernacht klinken zal: „Ziet, de Brudegom komt, gaat uit Hem te gemoet!” Hoe weinig lampen, die voldoende met olie gevuld zijn, en hoe veel wijze maagden zelfs, die onwillekeurig sluimerziek worden, als de Brudegom uitstelt te komen! Hoe menig Christen, die wellicht, indien hij vroeger gestorven ware, er minder tegen had behoeven op te zien om het oog van zijn Heer te ontmoeten, en wien de verlengde levenstijd van lieverlede al trager in het benaastigen vond! Niet alzoo, Christenen, niet alzoo, zoo waarlijk u deze avond met te hooger nadruk naar het beslissend einde heeft heengewezen. „God heeft mij gezegd, dat ik mij haasten zou,” sprak eenmaal een heidensch koning; 1) ons allen mag het zijn, als hadden wij heden van Gods wege een dergelijke boodschap ontvangen. Koopt, zoo roept deze avond u toe, de dagen en uren uit, en benuttigt u de oogenblikken, op wier wicken de eeuwigheid rust. Woekert met den tijd en het aanvertrouwd talent; dat is de éénige woeker, die den Christen geoorloofd is en op het sterfbed niet rouwt. Zaaït in den geest de vruchten der heiligmaking; deze avond predikt het u, de velden der toekomst zijn alreede wit om te oogsten. Ouden van dagen, de werktijd kort op, de Heer, die in de tweede of derde nachtwak niet kwam, zal in de vierde zich in geen geval laten wachten, de lendenen omgord, de kaarsen aangestoken! Wie wij ook zijn mogen, kort is het leven, maar lang genoeg om de groote les

1) 2 Chron. 35: 21b.

te leeren van zoo te sterven, dat wij niet te beven hebben voor het ontzettend schrikbeeld: te laat! Kinderen des tijds, ieder uur kan de tijd ons iets ontrukken, waaraan ons harte zich hecht; laat dan ook ieder uur ons iets brengen, dat voor de eeuwigheid waarde behoudt. Iedere schat, die voor den hemel wordt opgelegd, is verheven boven het gevaar van verlies, dat het liefste op aarde bedreigt; o, zien wij dan toe, dat wij niet ledig en onvruchtbaar bevonden worden, daar de dag aan den dag ons verkondigt: ziet, het is nabij, voor de deur! Arme mensch dan, die in de weinige jaren, hier doorgebracht, schier niets geleerd heeft dan genieten, dan droomen, dan dartelen over geurige bloemen, in plaats van rijpe vruchten te dragen. De schade is onherstelbaar, de schande onuitwischbaar, de Rechter onomkoopbaar. Of de grijsaard al bidt in den oudejaarsnacht des levens: „Vader, geef mij de verloren jeugd nog eenmaal terug,” geen tranen of gebeden brengen het eens verlorene weder. Of de dwaze maagden al roepen in het middernachtelijk duister: „Heere, Heere, doe ons open,” het blijft bij dat ontzaglijk: „voorwaar, Ik kenne u niet”. Of in den eeuwigen nacht, waar weening is en knersing der tanden, het oog al eindeloos uitziert naar een enkelen lichtstraal van hoop, het blijft ook dáár bij den eed: geen tijd meer, geen tijd van herstel en genade!

III. Geen tijd meer van herstel en genade. Ontzettend denkbeeld, en ál te harde rede, zoo zij eene vrucht was van onze eigene wijsheid! Maar is het Gods woord, dat zoo spreekt, o gewis, gij dankt Hem, Gel., dat Hij u heden een hoog ernstige roepstem deed hooren: wanneer zoudt gij die meer behoeven en verlangen dan heden? Meent echter niet, dat de Oudejaarsavond, als bode Gods, ons slechts een woord van heilzamen schrik heeft te brengen: voor wie zijne roepstemmen hoort en zijne verschijning beschouwt in het helder licht des geloofs, is hij veel eer een prediker van onschatbaren troost. Immers, wat zegt hij ons nog, eer hij voor goed van ons scheidt? Het einde komt, maar het verbond der genade staat vast. Het einde komt, maar de morgen der eeuwigheid nadert. Het einde komt, maar Hij, in wiens hand het is, leeft tot in eeuwigheid. Dat is een Evangelie voor u, zondige mensch, lijdende Christen, kortstondige sterveling, zoo als gij het u niet schooner kunt wenschen.

Het einde komt, maar het verbond der genade staat vast. Een

verbond der genade: wanneer zouden wij de waarde van dit denkbeeld meer gevoelen, dan aan dezen avond, die ons niets minder dan een geopend schuldregister boven een ontsloten graf heeft getoond? Een geopend schuldregister boven een ontsloten graf — o, indien dat woord ons laatste moest zijn, zou er treuriger ure wezen, Gel., dan die ons heden bij één ziet? Maar deze zelfde ure bewijst en verkondigt het, God is lankmoedig over ons, niet willende, dat iemand verloren ga, maar dat allen tot bekeering komen. Neen, de huiveringwekkende eed van den Engel des gerichts, dien wij heden hoorden, is de éénige niet, die in zijn Woord staat ver-eeuwigd. God zélf heeft gezworen: „Ik heb geen lust in den dood des zondaars, zoo waarachtig als Ik leef, maar daarin heb Ik lust, dat de zondaar zich bekeere en leve!” Ja, waar — het is de slotsom van geheel dit jaar, — waar weder de zonde meerder geworden is, daar is zijne genade in CHRISTUS veel meer overvloedig geweest, en het verbond zijns vredes staat vast, schoon bergen en heuvelen weken. Ware God even ontrouw aan ons, als thans onze consciëntie ons noemt, wij hadden het ergste te duchten, maar het verbond der genade, waarvan wij in den doop reeds het teeken aan ons voorhoofd ontvingen, het heeft ook op dezen oogenblik nog onverminderde kracht. Toefden wij niet nog onlangs in den geest bij de kribbe van Bêthlehem, en hoorden wij niet het Engelenlied, voor wij heden den eed van den Engelder vergelding vernamen? Ja waarlijk, God heeft wel behagen in menschen, ook dat, dat bovenal mogen wij u ook heden verkondigen, waar wij u in zijnen naam moesten aanzeggen: het einde des tijds is nabij! Wie is er dan onder u, die beseft, dat hém dat einde het ergste doet vreezen, en die heden dorst naar een enkelen droppel van lafenis? Zaligheid is het voor ons hart, het nog eenmaal hem toe te roepen, wat misschien heden over een jaar door ons niet meer gezegd, door u niet meer gehoord worden kan: „die dorst heeft, die kome, en die wil drinke van het water des levens om niet!” Ja, om niet, grijp dat woord als uw éénig plechtanker aan, verlorene in schuld en ellende, en word behouden ten eeuwigen leven! Al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol. De offers, die God op dezen avond met recht van u eischt, maar ook gewis van u aanneemt, het zijn die van een verslagen geest en van een verbrijzelde ziel. Breng ze Hem, als aan den voet van het kruis, en laat u nog heden in CHRISTUS verzoenen met God, eer mogelijk straks de laatste vijand u velt. En dan, moge vrij het einde des tijds voor u aan-

breken, gij wacht het rustig af met het woord: daar is geene verdoemenis meer voor degenen, die in CHRISTUS JESUS zijn.

2. Welzalig, wie met dien troost des geloofs in de ziel zijne jaren henen ziet snellen! Of zou de uwe zich nederbuigen, lijdend Christen, omdat juist deze avond u vindt met een drukkend kruis op de schouders? Maar hoor, als bode Gods heeft de Oudejaarsavond ook tot u een vriendelijk troostwoord te richten. Het einde komt, dus herhaalt hij, maar hij voegt er veel-beteekenend bij: de morgen der eeuwigheid nadert. Neen, wij hebben heden niet enkel van een avond, maar ook van een morgen te spreken; van blijder morgen dan wij, zoo God wil, binnen weinig uren begroeten. De avond van het jaar en het leven smelt voor het oog van den Christen met het morgenrood der eeuwigheid samen, en waar de vreugd des wereldlings eindigt, begint die van den verlost des Heeren. Nog weinige jaren, en dangeen tijd meer op aarde — wat zegt het anders dan dit: het zal toch niet eeuwig duren, wat hier ons drukt en beknelt! De grens des tijds is te gelijk het eind der beproeving, en hoe zwaar ook de last op de moede schouders drukt, nog een strijd ten hoogste van weinige jaren, en de ure der bevrijding genaakt. Het zal niet eeuwig duren, vermoeide en zwakke, dat gij in een brozen tabernakel moet zuchten; hef heden avond met ongekend gevoel het hoofd naar omhoog, de stad, die fundamenten heeft, blinkt reeds van verre u tegen. o, M. G., wij wenschen elkander, en met reden, aan den Nieuwejaarsmorgen geluk; maar zoo wij het leven in al zijne nietigheid kennen, en op goeden grond van eene vaste hoop mogen spreken, mochten wij elkander niet veel eer op Oudejaarsavond met stille erkentenis toeroepen: geluk, dat gij weder eene schrede nader aan het einde van den strijd zijt gekomen? Geluk met uwe ruste, vrome ontslapenen, die dit jaar in vrede zijt heengegaan; u vergeten kunnen wij niet, maar even min u terugwenschen, gij hebt het zooveel beter dan wij! Waar zijt gij onder ons, beproefde vrienden des Heeren, wien binnen luttel maanden of weken reeds de tranen zullen afgewischt zijn? Viert feest op uw Oudejaarsavond; nog weinige stappen, en gij zijt vooreeuwig te huis! Vreemdelingen zijt wij op aarde, wij gevoelen het zelden dieper dan heden. Maar, zalig die het heimwee hebben; wat het Evangelie belooft, dat profeteert de Oudejaarsavond: zij zullen zeker te huis komen!

En zoolang nu de reize nog duurt, waarvan geen reiziger weet, hoe kort of hoe lang? Zoo lang, Gel., blijft voor het geloof het laatste troost-

3. woord van den Oudejaarsavond het hoogste. Het einde komt, maar Hij, in wiens hand het is, leeft tot in eeuwigheid. Gij hebt het immers opgemerkt: de Engel, dien JOHANNES aanschouwde, zwoer „bij Dien, die in alle eeuwigheid leeft”! Zoo wijst ons ook de Oudejaarsavond op Hem, die was, eer de bergen geboren waren, die alleen onsterfelijkheid heeft, en een ontoegankelijk licht bewoont, en na al wat ons heden de ziel heeft vervuld en bewogen, komt eindelijk in Hem ons hart tot zalige rust. Ja, te midden der sombere graftonen, mag ook dezen avond de blijde juichtoon weerklinken: veel is er vergaan in den gestorven tijdkring, maar nog eindeloos meer bleef er over. De vreugd is genoten, maar Die ze schonk is dezelfde, en de bron is niet opgedroogd, waaruit zoo veel zegening stroomde. De wonde is geslagen, maar Hij, die den balsem der genezing bezit, blijft groot van raad en sterk van vermogen. Het leven is ingekort, maar het woord is niet teruggenomen: „Uwe goedertierenheid is beter dan het leven.” „Ik ben de Alfa en de Omega, het begin en het einde, zegt de Heer, die is, en die was, en die komen zal, de Almachtige.” Christenen, kent gij waardiger besluit van het jaar, dan met de Engelen Hem te aanbidden, „die tot in alle eeuwigheid leeft”? O doen wij het heden te zamen, en dan — klemmen wij ons met ieder jaar vaster aan Hem! Wat ook teleurstelle, het zal dan nimmer ontbreken aan stof om telkens op nieuw te herhalen: veel is vergaan, maar nog eindeloos meer bleef er over. Als alles ons in het sterfuur ontzinkt, zijn stok en staf gaan nog met ons; als vleesch en harte bezwijken, Hij blijft de rotssteen van ons hart en ons onveranderlijk deel. Hem, het zij ons laatste woord van dit jaar, het worde eens het laatste woord van ons leven: Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! En als eens de tijd alles heeft gesloopt en veroverd, wat hij slopen en veroveren kon; als de laatste Oudejaarsavond gedaald is voor deze aarde, die voorbijgaat met al hare heerlijkheid; als wij eindelijk — wij kunnen het nog niet indenken — niets dan Eeuwigheid rondom ons aanschouwen, en niets dan Zaligheid daar binnen gevoelen, dan worde het nog eenmaal door ons op volmaakter toon met millioenen herhaald: veel is vergaan, maar nog eindeloos meer bleef er over. Hem, den Koning der eeuwen, den onverderfelijken, den onzienlijken, den alleen-wijzen God, zij heerlijkheid en kracht tot in eeuwigheid!

A M E N.

V.

DE NAAMDAG DES HEEREN.

NIEUWEJAARSDAG.

Gez. 162: 1, 3, 4. Ps. 33: 11. Gez. 142: 5.

LUKAS II: 21a.

»EN ALS ACHT DAGEN VERVULD WAREN, DAT MEN HET KINDEKEN BESNIJDEN ZOUDE, ZOO WERD ZIJN NAAM GENAAMD JEZUS.»

Daar staan wij dan weder, waar niemand van ons voor het eerst, maar menig onzer wellicht voor het laatst is genaderd, aan den ingang van een nieuwen jaarkring. Gel. De slagboom is weder opgeheven, de onbekende baan ligt te wachten, en voorwaarts klinkt de stem, waaraan geen sterveling weerstand kan bieden. De Nieuwejaarsdag — zou er wel één dag zijn onder al de ernstige en blijde gedenkdagen van ons leven, waarvan de hooge beteekenis minderalgemeen wordt verstaan? Een aangename dag is hij voor jongen van jaren; een vervelende dag in de schatting van ouderen onder ons; een onrustige dag naar het oordeel der meesten, die gewoel en gedruisch rondom of nabij zich aanschouwen, maar voor hoe weinigen slechts een ernstige, voor hoe veel minder nog een beslissende dag! De wereld, ach, zij tuimelt als in bedwelming uit den eenen

tijdkring in den anderen over, met gelukwensch en heilgroet bejegend, meestal even ledig van zin, als arm aan waarachtig gevoel. Het is haar reeds veel, zoo zij besluiten kon, aan den plechtigen Oudejaarsavond gedurende een tweetal uren het huis des Heeren te zoeken, maar thans, als of zij zich schaamde over de tranen van oppervlakkige aandoening, bij den blik op het voorleden vergoten, zij beijvert zich, om met een glimlach van zorgelooze vreugd de toekomst tegen te treden. En toch, die toekomst, hoe staat zij daar als een geheimzinnige gestalte, in een ondoordringbaren sluier gewikkeld, terwijl zij onophoudelijk wenkt, maar — niet spreekt. Gewis, bij haar zwijgen laat de behoefte in het hart des Christens zich hooren aan een eigen woord van God ter besturing en bemoediging voor de verdere levensreize. Geprezen zij de liefde van Hem, die ons vergunt de nieuwe loopbaan met een oog op Hem te beginnen, ja die, — is het niet veel beteekenend en verblijdend, Gel.? — reeds op den eersten dag ons tegenkomt met de prediking van het volle Evangelie des heils 1). Christenen, wat buigt uwe ziele zich neder, en wat is zij onrustig in u? Zaagt gij op gister als een Bode Gods voor uwe oogen verschenen, die u heenwees naar het einde des tijds, heden mag het u zijn, als of gij met den zelfden JOHANNES „een anderen Engel” aanschouwdet, „hebbende het eeuwig Evangelie 2).” Boven den ingang des jaars ziet gij als met blinkende trekken den Naam geschreven, waarin zich de hoofdinhoud van dat Evangelie te zamen trekt, en die het eerst recht tot een blijde boodschap verheft: de nieuwejaarsdag is de naamdag van JESUS.

De Nieuwejaarsdag, de naamdag van JESUS: heeft die gedachte wellicht voor sommigen uwer wat vreemds? Gij hebt dan nog nooit een opmerkzamen blik op het eenvoudig tekstwoord geslagen, waarin het toch zoo klaar staat te lezen, dat op den achtsten dag na zijne geboorte de naam van JESUS aan den Redder der wereld gegeven werd. Gij zijt dan onbekend met het vroom gebruik, dat reeds gedurende meer dan dertien eeuwen in de christelijke gemeente heeft plaats gevonden, om op den eersten dag der eerste maand aan de besnijdenis van haren Heer te gedenken. Toen in de vijfde eeuw de geloovigen maar al te dikwijls gevaar liepen om deel te nemen aan heidensche vermaken en uitspattingen, waarmede men de jaarsverwisseling vierde, zochten beroemde kerkvaders

1) Uitgesproken op een nieuwjaars-Zondag, waarop de gemeente te gelijk tot opzettelijke vernieuwing harer belijdenis samenkwam.

2) Openb. X: 5, 6; verg. H. XIV: 6^a.

aan de vreugde eene hoogere richting te geven, en den burgerlijken vierdag tot een christelijken gedenkdag te maken. Zij riepen het der gemeente in het geheugen terug, hoe de Heer eene week na zijnen geboortedag, reeds vroeg op den vijf en twintigsten December gevierd, het teeken van Gods verbond met zijn oude volk in het teeder lichaam ontvangen had, en alzoo tot een leven der gehoorzaamheid onder de wet was verplicht, opdat Hij ons van de dienstbaarheid der wet zou verlossen. Zij wezen op den naam, Hem te dier ure van wege den Vader zelven gegeven, als den besten grond van hoop en troost, bij al de vragen en zorgen, die een blik op den aanvang des jaars van zelve deed oprijzen. Zij wekten zijne gemeente tot die besnijdenis van den geest en het harte, die zonder handen geschiedt, en zochten haar alzoo tot aflegging van den ouden mensch der zonde, in plaats van het deelgenootschap aan heidensche verstrooiing te leiden. Eeuwen achtereen bleef dan ook de voorgelezen tekst het vastgesteld Evangelie voor iederen Nieuwejaarsdag; LUTHER keurde het bepaaldelijk af, dat op heden over iets anders gesproken werd dan over deze hooggewichtige zaak, en ook in onze vaderlandsche kerk is het vroeger een geruimen tijd de gewoonte geweest, de aandacht op heden opzettelijk bij deze stof te bepalen. Ons aangaande, wij zouden niet gaarne gedwongen zijn, om iederen eersten dag des jaars over dit zelfde Evangelie te prediken, gelijk nog heden ten dage in sommige streken van Duitschland blijft voorgeschreven. Maar tusschen altijd en nooit is verschil, en waarom wij heden, met voorbijgang van andere onderwerpen, op een dag als dezen anders meer gewoon en geliefd, uwe aandacht op deze kleine bijzonderheid uit JEZUS' levensgeschiedenis richten, het wordt u bij vluchtig nadenken helder. Gij weet het, met het oog op het naderend Avondmaal worden wij geroepen om onze christelijke belijdenis te vernieuwen, meer bepaald aangaande de leer der verlossing. Daarom willen wij niet scheiden, wat ditmaal, en zeker niet onpassend, is zaamgevoegd. Juist de hoofdzaak van onze Christelijke belijdenis biedt alles aan, wat wij noodig hebben, om onzen weg hier beneden ook in dit jaar met bestendige blijdschap te reizen. En die belijdenis — wat anders is haar kort begrip, dan de naam van den Heer, hier vermeld? Gewis, wie in den naam van JEZUS het Nieuwejaar beginnen, doorbrengen, voleindigen mag, hij zal hier en daarboven zich een onuitputtelijke stof van eeuwigen dank zien bereid!

Over het tekstverhaal zelf slechts een enkel woord, M. H. Het voert

ons nog eenmaal met onze gedachten treurig naar het nederig Bethlehem. Met hoe hooger verwachting zoowel JOZEF als MARIA de toekomst van den Messias verbeidden, met te stipter nauwkeurigheid hadden zij toe te zien, dat niets werd verzuimd, dat door de Mozaïsche wet na de geboorte van een zoon werd gevorderd. De besnijdenis des Heeren had plaats, zonder door eenige buitengewone omstandigheid gekenmerkt te worden, en gewis zijn wij wel de éénigen niet, die in de korthed en eenvoud van LUKAS' verhaal een inwendig bewijs zien der waarheid. Maar wie schetst mij de herinneringen, de aandoeningen, de verwachtingen, die in JOZEF en MARIA ontwaakten, toen de naam van JEZUS door gewijde lippen plechtig over den pasgeboorne werd uitgesproken? Die naam, gij weet het, hij had op zich zelve niets vreemds, en weinig zullen de Levieten, hier tegenwoordig, vermoed hebben, dat hij hier iets meer dan eenige andere naam zou beduiden. Maar de moeder en pleegvader des Heeren — gewis, zij keerden met hunne gedachte naar die ure terug, toen een herhaalde Engelverschijning de eerste met de haar toegedachte eere bekend gemaakt, en den anderen niet lang daarna volkomen gerust gesteld had. Bij beide gelegenheden was de naam JEZUS of JOSUA als de aanstaande naam van den Zoon des Allerhoogsten verordend, en die naam, hij deed naast groote herinneringen, rechtmatige verwachtingen rijzen. Het is opmerkelijk, hoe en een voortreffelijk leeraar in Israël, en een vermaard Hoogepriester, en een vorstelijk held reeds dienzelfden naam met eere gedragen had. Denkt aan JEZUS, den zoon van SYRACH; aan JOSUA, den Hoogepriester, in de profetie van ZACHARIA vermeld; aan den zoon van NUN, die het aardsche Kanaän op Gods bevel had veroverd. Is het niet, alsof al wat in ieder hunner onvolmaakt en gebrekkig gevonden werd, in den Heer volkomen moest uitblinken? Gij kent Hem, Gel., den Leeraar van God gezonden, den Hoogepriester des N. V., den Koning der koningen, die ten bloede toe strijdende, een hemelsch Kanaän voor zondaars ontsloot, en gij weet, dat nooit een naam met hooger recht is gedragen, dan deze heilige JEZUS-naam. Geheel zijn aardsch en hemelsch leven, het mag te gelijk opheldering en bevestiging heeten van wat in deze benaming is uitgedrukt. Uwen Heer als JEZUS belijdende, belijdt gij Hem als den éénigen, den gewilligen, den volkomenen Zaligmaker. Gij noemt Hem alzoo, omdat Hij ons, die in ons zelve verloren waren, behoudt en verlost van al wat ons onzalig doet zijn, de zonde en hare noodlottige vruchten; terwijl Hij ons daarentegen in zijne gemeenschap hier

en hier namaals een geestelijk heil doet genieten, dat geen oog gezien en geen oor had gehoord. Zal ik nog met vele proeven uit het woord der Apostelen, de geschiedenis en de christelijke ervaring ontleend, zijn recht op dien eertitel staven? Maar alzoo zou ik den naam des Heeren beschouwen, buiten verband met den dag, waarop Hij dien naam heeft ontvangen, en slechts herhalen, wat jaarlijks bij de behandeling der elfde Afdeeling van den Heidelbergschen Catechismus der gemeente herinnerd wordt. Neen, wij betreden een anderen weg, om aan de dubbele bestemming van dag en uur te voldoen. Wat de naam des Heeren JESUS juist op heden ons schenkt, maar ook op heden van ons vraagt, ziet daar de dubbele beschouwing, waartoe wij thans zijn geroepen. Met korte woorden, wij wijzen u op

de belijdenis van den naam des Heeren, als een onschatbaren Nieuwejaarszegen;

de getrouwe belijdenis van den naam des Heeren, als een onschendbaren Nieuwejaarsplicht.

En Gij, God en Vader van onzen Heer JESUS CHRISTUS, leer ons in dien nooit volprezen' naam te gelooven, opdat wij een leven mogen leeren kennen, dat met de jaren niet veroudert, en in den dood niet ontvalt, Amen.

I. Wij noemen de belijdenis van den naam des Heeren JESUS een onschatbaren Nieuwejaarszegen. Wij meenen, dat er een helder en verrassend licht op de waardij onzer christelijke belijdenis valt, wanneer wij haar in rechtstreeksch verband brengen met den tegenwoordigen oogenblik. Behoeft gij bewijzen, Gel.? Slaat achtereenvolgens het oog op een wereld, die met ieder Nieuwejaar wisselt; op een schuld, die met ieder Nieuwejaar klimt; op een taak, die met ieder Nieuwejaar aangroeit; op een toekomst, die met ieder Nieuwejaar dreigt. Maar bedenkt te gelijk, wat gij bij dit alles zonder; bedenkt bovenal, wat gij met den éénigen Zaligmaker van zondaren zijt.

1. Een wereld, die ieder oogenblik wisselt: wanneer hebben meer recht dan heden, om alzoo te spreken, Gel.? Maar wie onzer, die het heden niet heeft gedacht of gezegd: „waar is dat jaar weer gebleven!” Gelijk de acht dagen, die tusschen den gedenkdag van JESUS' geboorte en

dien van zijne besnijdenis liggen, zoo gaan de maanden en jaren des levens sneller dan droomen daar henen, en uren en weken, zij varen als schimmen voor onze oogen voorbij. Onder de genoegens van de kinderen dezer eeuw hoort men dikwijls van tijdverdrijf spreken, maar kan er ééne zucht noodlottiger en tevens overtolliger zijn? Neen, voorwaar, gij hebt den tijd niet te verdrijven; hij drijft zich zelven voort met altijd onverminderde kracht; hij drijft ú zonder erbarming steeds verder, tot de nimmer rustende golven van uw levensstroom zich in den oceaan der eeuwigheid oplossen. Niets vluchtiger dan de tijd; nauwelijks geboren, is hij al weder gestorven; wat heden is, wordt morgen voorleden, en het voorleden keert nimmer terug. En hoe veel, dat de tijd in en rondom ons veranderen doet! Wat al wisselingen, voorwaar niet altijd van het kwade voor 't goede, maar ook van het kwade voor erger! Hier een berekening die niet feilen kón, en die toch heeft gefaald; daar een vriendschap en liefde, die tot den dood toe zou duren, en die nog korter bleek, dan het weggestorvene jaar; ginds een luchtkasteel van blijde verwachting, dat onwrikbaar vast scheen gebouwd, maar met de wolken is uit elkander gejaagd. Wereld, wereld, hoe bruischt gij daar rondom ons, als een immer woelende zee, die alles wataan haar zich vertrouwde, vroeg of laat bedekt in haar onmetelijk watergraf! Niets, niets hebt gij te geven, dan beloften, die ons niet gerust stellen; dan genoegens, die ons niet bevredigen; dan vrienden, die ons niet bijblijven; dan schatten, die ons geen uur van bestendig geluk kunnen koopen. En te midden van al die ijdelheid, worden wij zelve van jaar tot jaar ouder; het geluk, dat wij in onze lente gezocht hebben, het zegt in onzen zomer: „nog niet,” en de rust, die wij vruchteloos in onzen herfst hebben tegengesmacht, zij laat zich in onzen winter nog wachten. Gel., heeft het u nimmer op een Nieuwejaarsdag aangegrepen, het drukkend besef hoe nietig, hoe arm, hoe ledig een menschenhart is en leven, alleen bij het licht van déze wereld beschouwd? Hebt gij het nooit uitgeroepen uit het diepst uwer ziel: o, wie geeft mij eens iets bestendigs; iets, waarop ik bouwen kan, zonder dat het ooit zal berouwen; iets beproefds en proefhoudends; iets ouds, dat altijd nieuw, iets waars, dat altijd volle waarheid is, en dit blijft, ook wanneer elke belofte een logen blijkt, door menschen aan menschen gedaan? O, verblijdt u dan met een heerlijke vreugde, wij belijden den naam van JEZUS, en nog naachttien eeuwen is er geen titel of jota ter aarde gevallen van het woord, door den Engel gesproken: „Hij zal zijn volk zalig maken

van hunne zonden." Neen, het is niet alles vergankelijk, kind der vergankelijkheid! Hier ligt het voor ons, dat levend en eeuwig blijvend Woord, dat ons bijna op iedere bladzijde, bedekt of onbedekt, dien schoonen naam geeft te lezen, waarvan het woord des ouden dichters kan gelden: „uw naam is beter, dan uitgelezen olie." Neen, gij hebt nog niet alles verloren, gij rouwdragende, die aan den Oudejaarsavond, schier smeltende in uwe tranen, gesnikt hebt: „noem mij Mara, de Heer deed mij bitterheid aan" — er is één Vriend, één Helper, één Redder, die, gelijk zijn Vader, alleen onsterfelijkheid heeft. Op de belijdenis van JEZUS, als den éénigen Zaligmaker, zijn zij in vrede heen gegaan, onze vrome ontslapenen, die wij heden minder dan immer vergeten, maar ook minder dan immer terug wenschen, en wij zelve, indien onze ure slaat — God zij onzer zielen genadig! — wij zullen die belijdenis vasthouden, al ontzong ons ook het laatste en liefste. Wat is er al veranderd, sinds die JEZUS-naam het eerst aan den Zoon van MARIA geschonken werd! Hij komt tot ons als een herinnering uit de geschiedenis van een volk en een wereld, die tot het langvoorleden behooren. Meer dan vijftig menschengeslachten, die hem of spottend of aanbeddend hebben op de lippen genomen, zijn heengegaan langs dien weg, waarvan niemand weder zal keeren. Maar die naam zelf, hij prijkt nog als in het licht van een eeuwig morgen; hij klinkt nog even welluidend in het oor van iederen Christen, als voor de eersten, die immer geloofden ten eeuwig leven. En gelijk de naam, zoo is Hij, die hem draagt, gister en heden en eeuwig dezelfde. Nog altijd dezelfde macht, om volkomen zalig te maken, als toen hij het eerste verloren schaap van Israëls huis ontvoerde aan den rand van den afgrond; nog altijd dezelfde gewilligheid om in onzen geestelijken nood te voorzien, als toen Hij het eerst het oor leende aan de zieken, die zijne hulpe begeerden; nog altijd dezelfde trouw voor alle de zijnen, als toen Hij de discipelen, die in de wereld waren, ten einde toe lief gehad heeft. Zoo is er dan toch iets, dat niet wisselt; zijn wezen, zijn woord, zijn werk, zij blijven als granietrotsen staan in den tijdstroom, zoo waarachtig er bij den Vader geen verandering of schaduw van omkeering is. Aan den hemel, waaraan de wolken rusteloos jagen, tintelt één vaste ster voor ons oog; die ster is de heilnaam van JEZUS!

2. Maar raad ik wèl, Gel., en is er een ander gevoel, dat u de ziele bekneelt? Ja, wel mag het hart onrustig slaan bij den blik op u zelve,

want gij staart dan ook op een schuld, die met ieder Nieuwejaar klimt. O, met hoeveel meer kalmte zou wellicht deze of gene de vlucht zijner jaren aanschouwen, indien ook zijne zonden minder werden, naarmate zijne dagen weiniger worden; maar helaas, die zonden worden meerder, Gel., en hoe nader het uur der verantwoording komt, te wisser ontzinkt ons de hoop, dat wij ons verantwoorden kunnen. Met iedere maand van ons leven groeit die ontzettende schuldenlijst aan, die luide tegen ons om wraak roept bij God, en hoe ouder de gifplant der ongerechtigheid wordt, te dieper slaat zij hare wortelen uit op den akker van het ongereinigde hart. O, ik versta het, zoo gij gister avond uit het diepst uwer ziele gesmeekt hebt: „genade, o God, niets dan genade, want ik bezit geen penning om dien schat van toorn af te koopen, dien ik boven mijn schuldig hoofd heb vergaderd”. Zalig gij, indien gij alzo van heeler harte gebeden hebt, en gelijk de tollenaar gerechvaardigd zijt heengegaan naar uw huis. Gij treedt dan nu het Nieuwejaar in, als aangenomen kinderen Gods, die in den geloove kunt roemen: „mij is barmhartigheid in CHRISTUS JEZUS geschied”! Niet waar, dan zou het ook thaus uw vurigst verlangen zijn, om in vrede heengegaan, voortaan ook niet meer te zondigen? Maar ijdele begeerte, de zonde laat hare rechten zoo spoedig niet varen op een hart, dat in stilte voor God werd verbrijzeld. Elken morgen zal zij u dit jaar weder opwachten bij het ontwaken, u weder vergezellen bij arbeid en uitspanning, u hare strikken spannen tot in het huis des gebeds en het eenzame bidvertrek toe. O, zoo wij waarlijk hebben leeren treuren over ons zelve, Gel., dan moet en mag ons de gedachte wel smartelijk zijn, dat er weder drie honderd vijf en zestig dagen voor ons liggen, waarin wij ieder uur in zoo eindeloos veel zullen struikelen. Ach, ook het aanvankelijk vernieuwde hart, het blijft in zoo menig opzicht het oude, en in dat oude woont niets goeds voor Gods oog. Wij weten het reeds vooruit, en zoo het wel is, wij beven; weldaden zullen wij ontvangen, en wij zullen ze met ondank betalen; roepstemmen zullen wij hooren, en wij zullen ze onleerzaam vergeten; beloften zullen wij afleggen, en wij zullen ze gebrekkig, indien ook maar gebrekkig volbrengen. Het onkruid, dat wij op ééne plek van onzen akker met bloedende handen uitgeroeid hebben, ’t zal aan een anderen hoek in een anderen vorm weder opkomen. De vrucht van dagen wakens en biddens, wij kunnen ze in ééne onbedachte ure verliezen. En vergunt God ons — ’t is wel zeer lang vooruitgerekend — nog eens dezen dag te beleven, wij weten

reeds vooruit, wat de slotsom der geschiedenis van dit jaar onzes Heeren zal zijn: genade op genade, met zonde op zonde beantwoord! Gaat het u, gelijk mij, die gedachte zij doet soms, ook als het geloof in u leeft, voor u zelve u beven; zij wekt het besef, hoe gij, diep onreine, zoo verwerpelijk kunt zijn in het oog des heiligen Gods; zij zou u nu en dan bijna naar den dood kunnen doen verlangen, omdat gij dan, *dán* toch eindelijk niet meer zondigen zoudt. Althans, zij doet u vaak een blik vol bekoering slaan op dien immer groeienden berg uwer schande, en vragen: „wie zal mij, ellendige, allereerst van mij zelve verlossen?” O, verblijdt u, kleinmoedigen, met een heerlijke vreugde, wij belijden den naam van JESUS, en waar de zonde meerder geworden is, daar is zijne genade veel meer overvloedig geweest. Daar klonk gister aan den éénen kant de stem van duizend aanklagten tegen u, uit een onherroepelijk weggesneld jaar, maar luider dan die duizend klonk deze ééne stem in Gods oor: „het is volbracht, ik heb de verzoening gevonden.” Verzoening — gij weet het, daardoor is het, dat de Heer Zaligmaker is, niet voor den kleinsten slechts, maar voor den grootsten der zondaren. Zijn bloed, dat de schuld van tachtig uren bedekken kan, schiet ook niet ter uitwissching van een zondenregister van tachtig jaren te kort. De liefde van den trouwsten vriend, die gij honderdmalen met ondank beloond hadt, zou eindelijk verkoeld zijn en uitgebluscht, maar nog heden ten dage klopt zijn liefdehart even ontfermend voor u, gevallen PETRUS, als toen gij daaraan voor de eerste maal een rustplaats gezocht hebt. Ja, zoo gij moedwillig zondigde, nadat gij de kennis der waarheid ontvangen hadt, gij gevoelt het zelve, er zou eindelijk voor zúlk eene schuld geen slachtoffer meer overig blijven. Maar brengt in het Nieuwejaar het besef van uw inwonend bederf u dagelijks met nieuwe schaamte voor uwen God op de knieën: neen, Christenen, gij zijt de éénigen niet, die met David zult bidden: „treed niet in het gericht met uw knecht.” Ook de groote DAVIDS-zoon bidt; Hij treedt voor zondaren tusschen, voor het aangezicht Gods, en gij weet het, al kon de Vader zelfs vergeten zijne uitverkorenen te hooren, Hij hoort dien Zoon zijner liefde altijd. Al de tekortkomingen van al de levensjaren der zijnen zullen nooit zoo luide roepen om straf, als zijn bloed blijft spreken van genade en eeuwige vrij spraak. En ofschoon ons hart ons veroordeelt, daar is een Meerdere dan ons hart, die ons vrij spreekt; en ofschoon ons geweten zegt: „hopeloos,” het Evangelie blijft roepen: „er is geen verdoemenis meer voor degenen, die in CHRISTUS

JEZUS zijn," zij kán, zij zál er niet zijn. M. H., hoordet gij ooit over een wilde zee van snijdende wanklanken op eenmaal eene reïne, zilveren hemeltoon ruischen? Niet anders klinkt ons heden de belijdenis van den éénen JEZUS-naam tegen.

3. Geloofst gij het waarlijk alzoo, dat er geen schuld zoo groot is, waarvan het bloed van Gods Zoon u niet reinigt? Christenen, ik weet, dat gij het gelooft, en dat dit geloof u lust geeft om u in een naam te verblijden, die boven alle namen is. Maar toch, gij verheugt u met beving, want bij het gevoel uwer zwakheid slaat gij tegelijk den schroomvalligen blik op een taak, die met ieder Nieuwejaar aangroeit. Het christelijk leven is toch het leven des luiaards niet, die de toegetelde uren verdartelt; in zeker opzicht, ja, is ons leven een rusten op hetgeen eenmaal aan het kruis is volbracht, maar van een andere zijde blijft het een onophoudelijk werken terwijl het dag is, een strijden om in te gaan, een loopen om de kroon te verkrijgen. Te vuriger verlangt de Christen zijne taak uit liefde voor den Heer te volbrengen, naarmate hij gevoelt, dat hem meer is vergeven, en gordt daarom op den Nieuwejaarsdag zich aan, om mocht het zijn, met nieuwen moed en verhoogden ijver te doen, wat zijne hand zal te doen vinden. Maar hoe uitgebreid is die taak, en wie zijn wij, die tot hare vervulling ons opmaken? Ziet, heden nog heeft ons de Heer een rustdag bereid, maar morgen moet de hand aan den ploeg, en zij mag daarvan niet worden afgetrokken, al gudst ook het zweet langs de slapen, al knikken ook de knieën van zwakte. Het is allereerst de taak van ons dagelijksch werk voor de spijs, die vergaat, en voor den kring, die het naaste recht heeft op al ons waken en zorgen. Het is daarbij de taak der dienende liefde; het leven voor anderen, waaraan wij wel voelen, dat zoo oneindig veel tot nog toe ontbroken heeft, maar waaraan wij toch ook weten, dat de Heer vooral zijne discipelen kent, en wenschen, dat Hij ook ons zal herkennen. Het is bovenal de taak onzer eigene voorbereiding voor die eeuwigheid, waaraan wij ons heden zulk een reuzenschrede genaderd gevoelen, en waaraan wij ons nu te minder onttrekken mogen, naarmate ons reeds meer jaren geschonken werden, en er dus op minder uren te rekenen valt. En daarbij zal aan dezen of genen onzer wellicht een bijzonder zware taak worden opgelegd, waartegen hij nu reeds niet zonder stille huivering opziet. Wat al te lang geheel werd verzuimd, in den morgen en middag des levens, zal bij het vallen van

den avond nog zooveel mogelijk moeten ingehaald worden; wat tot dusver onbedacht werd verschoven, roept al luider, dat het niet langer kan wachten; en vlugger handen eischt de Nieuwejaarsdag, naarmate de Oudejaarsavond meer van „slappe knieën,” gesproken heeft, en minder rust belooft de wachtende tijdkring, naar mate de vervlogene ons vaak trager zag neder gezeten. Ja, wie wij ook zijn, de groote taak van het christelijk leven, om in Gods kracht ons zelve te reinigen van alle besmetting des vleesch en des geestes, breidt zij niet onder onze handen zich uit, wanneer wij eenmaal ernstig de volvoering beproefden? De Heer, die ook heden aan zijne discipelen een: „volgt mij” doet hooren, zegt wel aan de zijnen van tijd tot tijd: „rust een weinig,” maar nooit „het is genoeg.” Naarmate Hij den schouder overvloediger sterkt, wordt er ook vaak een nieuwe last op geladen, en wie eenigzins beseft, wat het in heeft, wel te dragen, goed te strijden, als een trouwe dienstknecht te werken, dien Hij zal wakende vinden, legt onwillekeurig de handen moedeloos neêr, en roept uit: „wie is tot alle deze dingen bekwaam?” Wie — o verblijdt u met een heerlijke vreugde, Gel., want gij belijdt den naam van JEZUS, als uwen algenoegzamen Zaligmaker. Ziet, wat gij niet kunt, dat kan Hij, en gelijk Hij door zijn bloed het werk der verlossing voor u volkomen volbracht, zoo wil Hij door den H. Geest het werk uwer vernieuwing volkomen in u volbrengen. Wat huivert gij dan tegen den zwaren last, dien gij weder een geheel jaar als zijne discipelen te volvoeren zult hebben? O, men kan wel zien, dat gij nog de volle kracht van het woord niet verstaat: „mijne genade is u genoeg,” en wederom: „mijne kracht wordt in zwakheid volbracht.” Wat zegt gij dan toch tot u zelve: „ik sta zoo alleen; ik word zoo oud; ik heb over zoo weinig kracht te beschikken, om eenigzins te kunnen doen wat ik wilde!” O, dat: ik, en wederom: ik, en andermaal: ik — is het dan de allereerste vraag, wat gij kunt, of niet kunt in eigen wijsheid en kracht? De vraag is, dunkt mij, voor alle dingen, wat de Heer wil, dat gij doen zult, en voorts wat JEZUS kan, wat JEZUS wil, wat JEZUS zál, voor en in ieder, die niet het woord: „ik,” maar het woord „JEZUS” tot grondtoon maakt van al zijn wenschen en hopen. Gij neemt immers op dezen dag geen woord terug van de belijdenis, waarbij gij u zoo dikwijls goed hebt bevonden: dat de éénige Zaligmaker ook een Hoogepriester is, die medelijden met onze zwakheden heeft; ook een Leidsman is, die de zijnen niet slechts roept, maar ook bij de hand vat en steunt; ook een Koning is, die zijne

strijders niet slechts voorgaat in den strijd, maar ook een volkomen overwinning verzekert? O, zoo gij dat gelooft, gij weet het nu reeds vooruit, gij kunt zwak zijn, maar nimmer verlaten; gij kunt wanhopen aan u zelve, maar nooit aan een Heer, die ook in dit jaar niet rusten zal, voor Hij het laatste onkruid op uwen akker heeft uitgewied, en uwe door Hem tot rijpheid gebrachte garven heeft geborgen in de schuren des hemels. Dat alles, het wordt u, zoo waarachtig de Oneindige leeft, door den naam van JEZUS verzekerd. Die belijdenis, Gel., is zij geen vaste staf op den weg, waar gij anders uitgeput neder zoudt zinken?

4. Het is duidelijk; als die naam voor u niet slechts een bekoorlijke klank is, maar de aanduiding van een feit, dat in u werd tot waarheid en leven, het wordt u steeds blijder te moede, en gij heeft dan nu ook eindelijk niet voor de toekomst, die ieder Nieuwejaar dreigt. Dat die toekomst op zich zelve niet slechts onzeker, maar donker is, wie, Gel., erkent het liever dan wij? Slaan wij op de kerk en de wereld het oog, wij worden alras overtuigd, dat de wensch van HSKIA: „het zij Vrede en Waarheid in mijne dagen,” gedurende dit jaar, althans waarschijnlijk, nog wel tot de vrome wenschen behooren zal 1). Ons aller verschiet is in nevel; veler gezichteinder wellicht in zwarte wolken gehuld. Gij ziet wellicht aan een lieve bloem op uw pad den worm der verteeding reeds knagen, die geen jaar meer te knagen zal hebben. Gij weder vindt ginds op uw weg een steen des aanstoots gereed, dien gij niet afwentelen kunt, en nog veel minder ontwijken. Wij allen, Gel., die heden wenschen: „immers zullen ons het goede en de weldadigheid volgen,” kunnen morgen schreiend klagen: „wie had dát gedacht en berekend?” De onbezorgdsten zijn mogelijk de eersten bedreigd; indien ik heden het boek der toekomst van een enkele week kon ontsluiten en voorlezen, ik zou aangezichten doodsbleek kunnen zien worden, die nu tintelen van levensgenot. En het boek onzes levens, — wie zegt mij, hoevelen nog op geheel nieuwe hoofdstukken rekenen, en slechts weinige regels verwijderd zijn van het beslissend woord: einde? „Wat zal ik morgen doen,” vraagt deze of gene verlegen, en God kan reeds dezen nacht tot hem zeggen: „ik zal uwe ziel van u eischen.” Nog dezen nacht, en dan de morgen der eeuwigheid! Eeuwigheid, ernstige, plechtige voorstelling; oceaen, waarin

1) Uitgesproken in 1854.

duizend nieuwe jaren nog niet zoo veel als duizend onmerkbaar droppelen zijn ! Zoo onbekend, en toch wellicht zoo ontzettend nabij ; zoo beslissend, en toch zoo zeker te wachten ! Huivert gij bij de enkele gedachte, Gel., zoo er eens tot ú een profetenstem kwam : „dit jaar zult gij sterven?” O, nog eens, verblijdt u met een heerlijke vreugde, die stem wordt tot niemand gericht, maar een andere roept het uit in uw oor : JEZUS is Zaligmaker ! Ja, zoo gij Hem niet kent, kind dezer wereld, ik begrijp het, dat gij op dezen dag te meer behoefte aan verstrooiing moet voelen, naarmate gij minder vrede gevonden hebt. Gij durft dezen avond u geen uur in de eenzaamheid neerzetten, om u zelven eens diep in het hart en de toekomst eens vast in het aangezicht te staren, zonder dat de wereld u te benauwd worden zal. Maar moogt gij dit gelooven : JEZUS mijn Zaligmaker — Gel., is het niet, als of gij de dreigende stormen zich op eens ter neder ziet leggen, en een welbekende stem u hoort toespreken : „vrees niet, Ik ben de eerste en de laatste?” Welk een gedachte voor het geloof : daar leeft Iemand in het heelal, wiens ambt, wiens roeping, wiens lust niets anders is, dan ook mij ter zaligheid te roepen en op te leiden. Al wat dit jaar over mij brengt, het moet daartoe in zijne hand ten middel verstrekken, en het pijnlijkste middel is zeker het beste gekozen. Mijne vijanden mogen tegen mij opstaan, maar zij zullen dienaars tot mijne zaligheid zijn. Mijne liefste wenschen mogen in rook als mijne jaren vervliegen, maar teleurstelling zal zekerder tot mijne zaligheid medewerken, dan een met tranen afgebeden genot. Slagen kunnen treffen, die ik thans nog niet berekenen kan, zonder dat de gedachte alleen mij doet duizelen ; maar de hand, die ze mij toebrengt, is geen hand, die mij verpletteren wil, maar een hand, die mij zalig wil maken. Vooruitzichten kunnen teleurstellen, maar met iedere schipbreuk, die mijn aardsche hoop heeft te lijden, kom ik nader aan de haven, waar de hoop der zaligheid hare volle vervulling verwacht. Zie ik achter, en voor, en rondom mij ; 't kan alles dof zijn en somber. Vervlogen mijn jeugd ; verouderd mijn hart ; vereenzaamd mijn pad ; verijdelde mijn droom ; genaderd mijn schrikbeeld ; en alle mijne oude jaren als zoo vele kerkhoven achter mij, waarover de graftonen klinken : „gestorven, gestorven.” Maar ik zie op naar den hemel, en daar ruischt de Godstern mij tegen : JEZUS leeft, Hij leeft voor ú, eens zult gij leven met Hem. Kom nu nader, o dood, gij zoudt slechts verschrikkelijk zijn, indien gij mij déze tijding kwaamt brengen : Gods Zoon heeft den naam van Zaligmaker afgelegd, om alleen dien van wrekend Rechter te dragen.

Spat nu vrij uit één, kleurige waterbel van iedere hoop, op iets beneden de sterren gebouwd; ja kom zelve aan úwen Oudejaarsdag al nader en nader aarde, die voorbij gaat met al uwe begeerlijkheid: nog over de puinhoopen van het liefste en beste ruischt de stem van Hem, die daar sprak: „hemelen aarde zullen voorbij gaan, maar mijne woorden zullen geenszins voorbij gaan.” Wees ons gegroet, gij Nieuwjaar onzes Heeren, gij zijt ons een jaar van zijn welbehagen. Wees ons gezegend, gij Naam boven alle namen te prijzen, die onze zorgen, nog sneller dan onze dagen doet heen vluchten. Met u op de lippen en in het hart gaan wij niet zorgeloos, en toch onbekommerd daar heen, en wij zeggen tot onze zielen: vooruit, in J E Z U S naam dan, vooruit!

II. „In J E Z U S naam dan”; zoo nemen wij in diepen ernst een woord op de lippen, dat zoo dikwijls onnadenkend geuit wordt. Maar het zij dan ook werkelijk in dien naam, dat dit jaar onze Aanvang en onze Voleinding is! En vraagt gij, wanneer dat waarlijk geschieden zal? Die vraag brengt mij tot het andere deel onzer rede. Ik noemde getrouwe belijdenis van den naam des Heeren een onschendbaren Nieuwejaarsplicht. Komt, laat mij met een oog op de eischen en behoeften des oogenblik u tot een onveranderde, een geloovige, een vrijmoedige, een Godverheerlijkende belijdenis van dien hooggeloofden Naam mogen opwekken.

I. Het ligt in den aard der zaak, M. H., dat wij, die zooveel rondom ons veranderd zien, ook zelve met de jaren veranderen in enkele opzichten. Zijt gij dezer dagen getrouw met u zelve, gij hebt in uw uit- en inwendig leven wellicht menige zaak voor den geest gehad, waarvan gij bij u zelf hebt gedacht: „dat moet anders en beter worden.” Aan die verwisseling, die er van tijd tot tijd plaats heeft, ontkomen ook onze inzichten en denkbeelden niet. Menige meening en opvatting, waarvoor wij wellicht in vroeger tijd hadden willen sterven, moeten wij later als onhoudbaar vaarwel zeggen, en bij toeneming in ervaring of wetenschap leeren wij niet zelden als dwaling verwerpen, wat wij tot nog toe ontwijfelbare waarheid genoemd hadden. Zou het ook alzoo met de belijdenis zijn, die wij bij den aanvang van dezen tijdkring hernieuwen? Mij dunkt, Christenen, ik mag op aller toestemming rekenen, als ik het aanstonds voorop plaats, dat verandering in de groote hoofdzaak dezer belijdenis,

waarop het vrome voorgelacht de eeuwigheid is tegengegaan, voor ons geene verbetering zijn zou. Waar wij u daarom tot getrouwe belijdenis der eeuwige waarheid wekken, het zegt met andere woorden: „blijft in het nieuwe jaar bij wat gij in het oude geleerd hebt. Niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is. De naam van JEZUS, de éénige naam tot redding van verloren zondaars gegeven; JEZUS CHRISTUS het licht der wereld; JEZUS CHRISTUS de Heer der gemeente, de weg, de waarheid, het leven, zonder wien niemand tot den Vader kan komen. JEZUS CHRISTUS alles voor en in al de zijnen, de Alfa en de Omega in geheel het werk hunner zaligheid.” Voor zoo veel die waarheid bij u, niet slechts in het hoofd, maar in het harte is opgenomen, Gel., mij dunkt, gij hebt daarbij rust gehad tot op heden: wat kunt gij beter dan deze onwankelbare belijdenis vasthouden? Geeft dan geen gehoor aan den geest des tijds, die den onnaspeurlijken rijkdom van CHRISTUS wil terug leiden tot een vrij onbeduidend kapitaal van twijfelachtige rente, en bedenkt, dat waarin ook tijden en menschen mogen vooruitgegaan zijn, ons geslacht in de kunst om zich zelf te verlossen, nog geen schrede verder is gevorderd dan zij, die dit vroeger vruchteloos poogden. Sommigen schijnen te meenen, dat er op godsdienstig en christelijk grondgebied van tijd tot tijd eene soortgelijke verandering plaats grijpen mag, als in kleederdracht, gewoonten en zeden. Wat vroeger waarheid geacht werd, zij noemen het later verouderd; wat weleer als een bedriegelijk dwaallicht werd aangezien, zij begroeten het thans als het nieuwe licht bij uitnemendheid. Als of ervoor elke eeuw eene andere waarheid kon wezen; als of de menschelijke rede thans kon bevatten, wat zij nooit heeft kunnen doorgronden; als of de Christelijke kerk ten aanzien der hoogste levensvragen achttien eeuwen door den Geest des Heeren in het duister geleid was, om thans, in de tweede helft der negentiende, op het spoor eener waarheid te komen, waarin geen der Apostelen of Hervormers zijn eigen Evangelie erkennen zou! Men zou bijna kunnen spotten, had de zaak niet zulk eene treurige zijde, Gel. Maar groote vrijmoedigheid hebben wij om PAULUS' woord te herhalen: „ziet toe, dat niemand u als een roof vervoere door de filosofie en ijdele verleiding, naar de overlevering der menschen, en niet naar CHRISTUS!” Of wij dan vijanden van verlichting, van vooruitgang, van ontwikkeling zijn? Wij zijn daarvan de vurigste voorstanders, maar van die ware verlichting, die een vrucht is des H. Geestes; van dien echten vooruitgang, waarbij men niet begint met de fundamenten

te ondergraven, maar voortbouwt op den grondslag, door God zelven gelegd; van die Christelijke ontwikkeling, waarbij men steeds dieper leert verstaan en steeds veelzijdiger toepassen, wat God heeft geopenbaard in zijn Woord, maar — zonder toe- of afdoen aan wat de Wijsheid van Boven verkondigt. Is die overtuiging mede de uwe, gij beseft dan reeds, dat zulk een verlichting, vooruitgang, ontwikkeling door niets beter dan door eene onveranderde belijdenis van den éénigen Naam wordt bevorderd. En daarom, gemeente des Heeren, strijd met geestelijke wapenen den goeden strijd des geloofs! Breek niet met uw voorleden, opdat gij uwe toekomst niet prijs geeft, maar wapen u in den geest der waarheid en der liefde tegen al wat, in wat vorm ook, de eer van JEZUS als den éénigen Zaligmaker verkleint, of Hem naar de kroon steekt. En laat het zich weinig wachten, dat uwe maar al te wel bekende geestelijke vijanden in dit jaar hunne wapenen neêrleggen zullen, geef gij dan op dezen dag aan de ernstige roepstem gehoor: „laat het hieromtrent in het nieuwe jaar bij het oude; bewaar het pand, dat u toevertrouwd is door den H. Geest, die in u woont, en waar met ieder jaar de tijden beslissender worden, houd wat gij hebt, opdat niemand de kroone u roove!”

2. Maar wat zou zorgvuldig behoud der waarheid, zonder hartelijk geloof kunnen baten? Gij hoort daarom te liever tot een geloovig belijden u opwekken, omdat de dag zelf, dien wij viëren, ons daartoe met zoo eigenaardige kracht als in den naam des Heeren vermaant. Gelijk het aan het einde van het vorige jaar was, zoo zal het nog wel in het begin zijn van dit: niet allen zijn Israël, die uit Israël zijn, en menigeen, die zelfs eene zuivere en grondige belijdenis van de waarheid tot zaligheid afgelegd heeft, heeft in den grond der zaak nog niet veel meer dan „Heere, Heere” gezegd. Ja, hoe gaarne wij vertrouwen, dat zij, die in déze ure zich niet lieten terug houden uit het huis des gebeds, tot het meest belangstellend deel der gemeente behooren, toch kunnen wij de vreeze niet weren, dat er hier ook zitten en staan, die van het leven des geloofs in den Heer nog slechts bij name gehoord hebben, en bij beschrijving wel, maar nog al te weinig bij ervaring met hunne ellende buiten, met de zaligheid in de gemeenschap met CHRISTUS bekend zijn. M. G., wier geweten zegt, dat hier úw naam is genoemd, zouden wij dezen nieuwen tijdkring, die ook voor ons de laatste kon zijn, niet met schandelijke ontrouw aan uwe zielen beginnen, wanneer wij u vrede lieten op een

weg, waarop gij zelve gevoelen moet, dat geen ware vrede te vinden is? Vrede, o, de wereld die hem wel wenschen, maar niet geven kan, moge onnadenkend dat woord u doen hooren, wij moeten spreken van gevaar, want gij leeft nog voor u zelve alleen, en zijt door het geloof nog het eigendom niet des éénigen Zaligmakers. Gij ziet menigen jaarkring reeds achter u, maar voor u zijn die jaren verloren, want gij zijt nog niet in CHRISTUS. Gij verblijdt u heden in tallooze zegeningen van Gods hand, maar den grootsten zegen hebt gij tot dusver versmaad, want gij zijt nog niet in CHRISTUS. Gij treedt een onzekere toekomst tegen, zonder een enkelen waarborg, want alleen dengenen die God liefhebben werken alle dingen mede ten goede, en gij zijt nog niet in CHRISTUS. Gij staat thans misschien bovenaan op de sterlijst geplaatst, maar op de lijst der burgers van Gods koninkrijk staat uw naam niet te lezen, want — gij zijt nog niet in CHRISTUS. Nog niet in CHRISTUS: moet het zoo van jaar tot jaar blijven, zoo voortgaan, zoo eindigen, en wat zal het einde dán zijn? Och, wij beklagen u, die weder een jaar verder zijt gekomen aan een dreigend verderf — wat zeg ik, wij wenschen u geluk, dat gij dezen dag nog onderde levenden doorbrengt, want ziet, heden is het de wel aangename tijd, heden is het de dag der zaligheid. O wonderbare lankmoedigheid Gods! Waarom u niet in uwe zonden gestuit, waarom u nog het liefelijk Evangeliegeklank in plaats van de bazuin des jongsten oordeels doen hooren? Maar waarom anders, dan opdat gij u niet langer van de roepstem zoudt afkeeren: „wendt u naar Mij toe, en wordt behouden?” O, haast, haast u om uws levens wil, want uwe dagen, zij maken zich vleugelen, en God weet, hoe spoedig de nacht, waarin niemand werken kan, u met zijne donkere schaduwen dekt. Nog biedt God in CHRISTUS zijne vriendschap u aan, en reeds deze eerste dag des jaars is bewijs, dat Hij in den dood des zondaars geen lust had: waarom dan, waarom zoudt gij sterven? Jonge menschen, is het nog altijd te vroeg om tot dezen JESUS te komen? „Te vroeg”, dat zeide wellicht menigeen ook in zijn hart, heden twaalf maanden geleden, en thans — ’t is reeds voor eeuwig te laat. Ouden van dagen, gij zoudt wenschen nog lange te leven? Wij wenschen wat meer voor u, dan „nog vele jaren na deze.” Niet een lang slechts, een eindeloos leven is om niet voor u te verkrijgen: die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven! Twijfelmoeidigen, zult gij nog altijd weder met de oude bedenking terug blijven, daar de Heer reeds bij den aanvang des jaars den naam zijner goedheid voor uwe ooren laat uitroepen, gelijk die eenmaal klonk uit

de wolke tot MOZES? Maar is dan die naam geene waarheid, en zoo ja, waarom ook geene waarheid voor ú? Heilbegeerigen, watzoudt gij heden hoogers begeeren, maar ook, wat zou Gods genade liever u schenken willen, dan in Hem gevonden te worden, niet hebbende uwe gerechtigheid, die uit de wet is, maar de rechtvaardigheid voor God, die in CHRISTUS is door het geloof? O, wie gij ook zijn moogt, Gel., dat heden de wekstem verhoogden wêerklang in uwe ziele mocht vinden: geeft den Heer de hand, en dat deze dag de dag eener onberouwelijke verbintenis met den éénigen Redder mocht zijn! Ziet, dán zal deze eerste dag van het jaar voor u eene beteekenis gelijk nimmer te voren ontvangen, en het zal van u in al zijne kracht kunnen gelden: „het oude is voorbij gegaan, alles is nieuw geworden!”

3. Waar men alzoo met het hart leert gelooven tot rechtvaardigheid, zal men ook met den mond belijden tot zaligheid. Vrijmoedige belijdenis des Heeren JESUS wordt een derde Nieuwejaarsplicht, waarvan wij ons zelve niet mogen ontslagen achten, omdat de Heer er ons zelf in zijn bestuur over de gemeente toe roept. Indien er ooit een tijd van zwijgen kon zijn, bij toeneming komt er een tijd van spreken, Gel., voor allen, die in waarheid JESUS als den éénigen en algenoegzamen Zaligmaker in onverderfelijkheid liefhebben. Het laat zich toch niet aanzien, dat de geest des afvals, die in de wereld is uitgegaan, in de eerste twee en vijftig weken voor goed gebannen zal zijn, en hoe luider zich van verre en van nabij zoo vele stemmen verheffen, om den Heer te vernederen en den mensch te vergoden, te minder mogen zijne getrouwe discipelen zich van hunne roeping ontslagen achten, om in woord en daad zijne getuigen in de wereld te wezen. Heeft een ontwaakt geweten, toen gij gister uwe wegen bedacht, als de slotsom van een beschamend zelfonderzoek u beschuldigd, dat gij tot dusver maar al te vaak uit menschenvrees hebt gezwezen, waar spreken heilige plicht was, M. G., het verblijde u, dat de naam Zaligmaker u wijst op het éénig offer, waardoor ook die zware schuld wordt verzoend. Maar het geloof aan die genade ontsluit dan ook uw mond en uw hart, om van nu voortaan luider te roemen in Hem, aan wien gij niets minder dan álles verplicht zijt! Rust kunt gij u wel op dezen weg niet beloven, en zij zal tóch met ieder jaar, dat het beslissend Einde nader komt, steeds minder op de wereld te vinden zijn. Maar de smaad, dien de Christen om de vrijmoedige getuigenis van zijn geloof

heeft te dragen, wordt zijne eer in de schatting der Engelen, en werd de Heer uit den hemel reeds op den achtsten dag na zijne geboorte om uwentwil vernederd onder de wet, o aarzelt gij dan niet, u op dezen zelfden dag te verbinden, om het dit jaar meer dan ooit aan de wereld te toonen, wiens gij zijt, en wien gij zult dienen. Die wereld, het is de bron van al hare ellende, waaraan zij heden wel het minst van alles gedenkt, zij kent nog den CHRISTUS niet. Schier ongelooflijk is het, voor hoe velen in een Christenland en stad die naam, waarin wij heden het éénig anker onzer hope gevonden hebben, niets meer is dan enkel een naam. „Hebt gij wel eens van JEZUS gehoord?” zoo vroeg onlangs een menschenvriend aan een schamel kind op de straten. „Van JEZUS,” — antwoordde de knaap, na een kortstondig beraad, — „ja, tóch wel eens een enkele maal, wanneer ik soms hoorde vloeken.” „Wanneer ik soms hoorde vloeken,” — en wij hoorden het, Gel., de belijdenis van dien naam is de grootste Nieuwejaarszeggen. O, brengt dien naam aan allen van ver en van nabij, die weder uit het oude in het nieuwe jaar zijn overgegaan, zonder te verstaan, wie het is, met en door wien alleen ons leven een zegen kan worden. Getuigt met woord en daad tegen elke miskennis, onteering, lastering van dien Naam! Komt er, met de grootste bescheidenheid, maar met besliste vrijmoedigheid tevens voor uit, dat gij van dien naam alleen alle heil verwacht, voor Vaderland en Kerk, voor maatschappij en gezin, voor den tijd en de eeuwigheid! Richt op trage handen en slappe knieën, wordt medearbeiders Gods, en laat in uw midden het aantal steeds toenemen der NICODEMUSSEN, die vroeger in den nacht tot JEZUS kwamen, maar die thans in het licht voor Hem optreden; der PETRUSSEN, die vroeger den Heer verloochenden, maar thans aan vriend en vijand rekenschap geven van de hope, die in hen is! En helpt alzoo dit jaar de ure verhaasten, dat alle knie voor JEZUS zich buigt, en alle tong Hem als den Heer zal belijden, tot heerlijkheid Gods des Vaders!

4. „Tot heerlijkheid Gods des Vaders,” — ja Gel., dat is het groote einddoel, waarnaar het geloof in den Heer heeft te streven. Eene Godverheerlijkende belijdenis van den heiligen JEZUS-naam, zietdaar onze hoogste, in zeker opzicht onze éénige Nieuwejaarsplicht. Indien één, deze dag roept met nadruk ons toe: als het leven van den Heer, zoo heeft dat van zijnen discipel slechts ééne groote bestemming. Gelijk Hij, komen wij slechts eens op de wereld; wij blijven er kort; wij keeren er nooit

weér terug. Wat is dan het doel van dit vluchtig aanzijn, dat wij bij jaren berekenen, maar waarvan God reeds de uren heeft afgeteld? Dat wij, even als Hij, beantwoorden aan den heiligen naam, dien wij dragen, en gelijk Hij zich een Zaligmaker betoond heeft, wij ons Christenen en verlost en betoonden in al de kracht van het woord. Stelde Hij zich onder de wet des O. V., wij hebben voor zijne liefdewet ons dagelijks bij vernieuwing te buigen, en zijn zachte juk en zijn lichten last iederen morgen weder op de schouders te nemen. Was zijn leven ééne gehoorzaamheid, het onze moet één dankoffer worden, en kon Hij het aan den laatsten avond verklaren: „ik heb u verheerlijkt op aarde,” dan eerst ontvangt voor ons het kortste leven beteekenis, en heeft iedere ademtocht waarde, als wij dien heiligen aan Hem, die ons het leven en de weldadigheid schonk. Christenen, kunt gij nog aarzelen, wat de levensleus voor de nog overige dagen moet wezen? Het bloed van CHRISTUS, waarvan bij zijne besnijdenis de eerste, en aan zijn kruis de laatste druppel vergoten werd, roept u luide toe, dat gij duur zijt gekocht: o, laat op dezen dag meer dan ooit de zinspreuk de uwe worden: verheerlijkt God met lichaam en geest, die beiden zijn eigendom zijn! Herhaalt iederen dag op gebogen knieën de keuze: „ik heb lust, o mijn God, om uw welbehagen te doen,” en bedenkt, misschien zijn de slagen reeds afgeteld, die uw hart nog hier beneden moet kloppen. Laat dan de eerste en de laatste zijn tot eer van Hem, die u lief had! Christenouders, verheerlijkt God, door in dit jaar uwe kinderen vroeg op JEZUS te wijzen, gelijk JOSEF en MARIA reeds van hun eersten plicht jegens den Zoon der belofte met volle getrouwheid zich kweten. Huisvaders, verheerlijkt God door uwe woning dien Heer tot een tempel te wijden, die haar als Zaligmaker binnen wil treden. Kruisdragers, verheerlijkt God, door gewillig iederen last op u te nemen, die zijne hand voor u afwoog, gelijk JEZUS van de kribbe tot op het kruis alles voor uwe redding verdroeg. Bekommerden, verheerlijkt God door alle uwe bekommernissen, tot ééne toe, op Hem te werpen, slechts voor dit ééne bezorgd, dat gij voor u zelven en de uwen dagelijks meer Gods koninkrijk en zijne gerechtigheid zoekt. Wie gij zijt, tijd- en strijdgenooten, verheerlijkt God, door den naam zijns Zoons steeds dieper in uw hart, steeds leesbaarder in uwe banieren te schrijven, en gelooft het dan ook zeker en vast: wat de tijd ook brengt of rooft, het zal wél zijn! O gezegend jaar, wellicht het laatst, maar zeker het zaligst jaar van ons leven, indien velen, die het alzoo waarlijk „in JEZUS' naam” begonnen en voortzetten,

aan het einde bij JESUS bekend staan als zijne getrouwe discipelen, die veel vrucht in Hem mochten dragen, en in wie de Vader zelf verheerlijkt en grootgemaakt is. Wat zouden wij u beter kunnen wenschen en ons zelve, dan dit hoogste en grootste, Gel.? Dat de Heer, die ook heden het middelpunt onzer prediking was, het middelpunt van al ons verlangen, het steunpunt onzer hoop, het rustpunt van ons hart, bij iedere wisseling van tijd en lot, moge worden of blijven! Dat lief of leed, door God beschikt en gehengd, slechts dienen moge om Hem bij aanvang of bij voortgang door het geloof in ons hart te doen wonen! Dat, wat naam wij ook bij onze geboorte ontvingen, onze naam maar als die van zijne vrienden bij de Engelen des hemels bekend sta, en dat, na korter of langer reis hier beneden, ons uit genade die nieuwe naam daar boven toegekend worde, welken niemand kent, dan die hem ontvangt! Dat daartoe de Heilige Geest de prediking van den naam des Heeren voor ons en velen ook dit jaar bij voortduring en toeneming zegene, en dat eenmaal onder zijne leiding het einde onzer geschiedenis zij: „zij hebben den naam des Heeren aangeroepen, en zijn zalig geworden!” Op die bede, in menschelijke zwakheid ontboezemd, maar door Goddelijke kracht te vervullen, zeggen allen, die den oversten Leidsman ter zaligheid volgen: „Amen, de Heer doe alzoo”, en al het volk zegge:

A M E N.

VI.

RUST NA STRIJD.

GOEDE VRIJDAG - AVOND.

Gez. 129: 1, 3. Gez. 134: 1, 3, 4. Gez. 46: 48, 60. Ps. 16: 6.

„De Heer is in zijn heiligen tempel, zwijg voor zijn aangezicht, gij gansche aarde!” Zoo klonk eenmaal het woord van een Israëlietisch profeet op een veelbetekenend oogenblik: verwondert het u, Gel., dat wij het heden op onze beurt in den naam des Heeren herhalen? Maar in der waarheid, het is of alles zich heden, nog meer dan anders, vereenigen moet om ons tot zwijgen, en peinzen, en ootmoedig aanbidden te stemmen. Het is de stille week, die ten einde spoedt, en die stille week, moge zij voor de wereld maar al te dikwijls verloren gaan in rusteloos gedruisch en gewoel, zij heeft den Christen meer dan immer tot een dankbaren blik naar boven, tot een ernstigen blik naar binnen gestemd. Het is de sterfdag van den Heer, dien wij vieren, en de goede Vrijdag, de dag onzer bevrijding van zonde, dood en verderf, is zoowel voor den boetvaardigen zondaar als voor den blijden verlostee een stille dag, in al de kracht van het woord. Het is de laatste, de kalmste, de hoogste feesture van dien Godgeheilgden dag, en waar reeds de morgen ons riep om bij het bloedig kruis te vertoeven, voert de avond ons in den geest naar het stille graf van den Heiland. Het graf, ziet, het woord kunnen wij nauwelijks iets meer dan werktuigelijk uitspreken, of het is ons, als

voelen wij daarbij aan menige stem van vleesch en van bloed een oogenblik stilzwijgen opleggen. Het graf van wie ons lief zijn en dierbaar, wij bezoeken het niet, zonder dat wij behoefte hebben alleen te zijn, terwijl het gewoel der wereld ons hindert, en wij onwillekeurig beginnen zachter te spreken, als stonden wij in de onzichtbare tegenwoordigheid van den Engel des doods. En waar wij ons dan nu opmaken om heden, als in heiligen pelgrimstocht, het graf van onzen Heer te bezoeken; waar wij ons aansluiten aan die onafzienbare schare van Christelijke bedevaartgangers, die heden slechts ééne plek in het oog hebben, de plek die zijn stof heeft ontvangen; waar wij in den geest de uitvaart van Hem zullen vieren, die ons meer dan vader of moeder moet wezen, wat stem vindt daar dieper wêrklank dan deze: „de Heer is in zijn heiligen tempel, zwijg voor zijn aangezicht, gij gansche aarde?” Maar immers is Hij, die dáár werd neêrgelegd, de Heer der heerlijkheid wel, om onzent wil tot de diepste diepte vernederd; immers is ook dat graf ons een tempel, waaruit ons het licht zijner majesteit tegengloort? Komt, wie ook heden zich laten betooveren door de wanklanken eener ijdele wereld, wij willen er de ooren voor sluiten, gelijk Hij er doof voor geweest is. Aan den Paaschmorgen zal het zijn: „ons past gejuich, in plaats van klagen,” maar heden: „ons past gepeins, nog meer dan juichen,” want ook bij het lied: „wij zijn verlost,” kunnen wij het gevoel niet doen zwijgen, dat het „zijn dood heeft gekost.” Indien iemand mij vroeg, om het eigenaardige van des Christens stemming op den goeden Vrijdag, in onderscheiding van andere feesten te schetsen, het antwoord zou niet moeielijk zijn. Geen smartgevoel, als dat zijner eerste discipelen, want wij weten, dat Hij dood is geweest, maar tot in alle eeuwigheid leeft; geen triomfgevoel nog, als op den blijden Paaschmorgen, want voor onze verbeelding is de steen nog niet afgewenteld, die daar ginds het stille graf heeft gesloten; 't is een gevoel van diepen weemoed veel eer over onze groote schuld voor Gods aangezicht; van heiligen vrede door het geloof, dat alles aan het kruis is volbracht; van stille aanbidding vooral, maar als die der Engelen, met eerbiedig omvleugeld gelaat en demoedig gebogene hoofden. Ja, indien immer, heden leeren wij het zinrijk woord des Heeren verstaan: „Gij zult bedroefd zijn, maar uwe droefheid zal tot blijdschap worden.” Zijt gij met zulk eene stemming herwaarts opgegaan, weest ons dan welkom, Gel., aan den avond van den stillen sterfdag des Heeren, welkom in den omtrek van het heilige graf. Vindt er, kan het zijn, wat

uwe ziele er zoekt; wat zoo velen er vóór of met u gevonden hebben; wat ons hart zoo gaarne u toebidt; wat Hij, die zijn eigen Zoon niet gespaard, maar Hem voor ons allen heeft overgegeven, u uit zijne volheid wil schenken!

Het gezegde heeft reeds aanvankelijk de stemming en de strekking onzer tegenwoordige rede bepaald. Niet gemakkelijk is het u te dezer ure zóó voor te gaan, dat wij eenigszins aan uwe billijke wenschen, aan onze eigene eischen, aan den hoogen ernst van dezen dag en deze ure voldoen. Raadplegen wij intusschen eigen' herinnering, wat woorden op dagen als deze ons het liefelijkst plegen tegen te klinken, dan was het ons inzonderheid goed, waar wij niet slechts hoorden over het kruis en het graf, maar zoo dicht mogelijk bij het kruis en het graf-zelve verplaatst werden; waar wij de eeuwig gedenkwaardige gebeurtenis als bij vernieuwing doorleefden, en het voorleden in zeker opzicht weder tot heden geworden zagen; waar wij zoo weinig mogelijk gewezen werden op veel, waarover velen verschillen, en bij voorkeur daarentegen bepaald bij datgene, waarin allen te zamen kunnen stemmen, die den Heer in onverderfelijkheid liefhebben. Wenscht ook gij dat, Gel., dan verblijdt het u zeker, dat het Evangelisch verhaal van des Heeren begrafenis gewoonlijk ter behandeling voor dezen avond is aangewezen; het is toch de stof, die door de gelegenheid des tijds van zelve gegeven is, en welke andere ons ook om strijd voor den geest kwam, gedurig werd ons oog bij vernieuwing in stilte daar henen getrokken. Neen, al konden wij het, heden zouden wij allerminst verlangen u nieuwe dingen te prediken, maar veeleer de oude, die gij van den beginne gehoord hebt, dat CHRISTUS gestorven is voor onze zonden naar de Schriften, en dat Hij is begraven. Het is nogtans niet noodig, dat wij de geheele geschiedenis der begraving van den Heer in het breede behandelen; één enkele trek der schilderij is genoeg, om ons eene bijna onuitputtelijke stof van nadenken aan te bieden. Ja, gelijk wij niet slechts in een breeden stroom, maar ook in een enkelen waterdruppel zich de kleuren van het licht zien weérkaatsen, zoo vinden wij al de rijke herinneringen, de onschatbare zegeningen, de ernstige roepstemmen der tegenwoordige ure als te zamen gevat en ons voor de gedachten geroepen in één enkel, kort, maar veelbetekenend woord, door de pen van LUCAS bewaard.

LUKAS XXIII: 54b.

„EN DE SABBATH KWAM AAN.”

Gij weet het, Gel., van wat Sabbath hier wordt gesproken, en hebt reeds onze bedoeling met de keuze van deze woorden geraden. Zij verplaatsen ons namelijk niet slechts bij de groote gebeurtenis zelve, maar juist op dat tijdstip van den sterfdag des Heeren, waaraan de eigenaardige herinneringen van dezen avond gewijd zijn, in den laten Vrijdag namiddag, toen de boven anderen „groote” Paaschsabbath op het punt stond van aan te vangen, die des avonds na zes ure begon. Wij doorleven alzoo in onze gedachten nog eenmaal die laatste ure der voorbereiding, die de Israëliet in ons midden op dezen zelfden avond bijna gelijktijdig ziet aanlichten, en stellen al het heil, door het sterven van Jezus te weeg gebracht, onder dat ééne liefelijke beeld u voor oogen, dat gij in het tekstwoord gebezigd vindt. De Sabbathsrust na den sterfdag des Heeren, ziet daar het onderwerp onzer tegenwoordige rede, en haar volgorde geen andere, dan die door den aard der zaak als van zelve wordt aangegeven. Uitgaande van het naaste verband der tekstwoorden, om ons gedurig in ruimer kring te bewegen, herinneren wij u en ons zelve, hoe na en door het sterven van JEZUS de Sabbath is aangekomen voor

de treurende vriendschap;
den lijdenden Heer;
de verlorene wereld;
den begenadigden Christen;
de zuchtende schepping.

Aan het einde zal die beschouwing van zelve ons leiden, om met eene ernstige gewetensvraag het oog naar binnen te richten. Een blik op het graf van den Heer, een blik op ons zelve, ziet daar dus al wat de tegenwoordige ure van u en mij heeft te vragen. Och of wij daarbij den vrede en de kracht des kruises zóó leerden kennen, genieten, waardeeren, dat het ook van ons in het gedenboek des hemeis mocht heeten: „die dag des Sabbathis was groot,” Amen.

I. Daar is veel veranderd voor de eerste vrienden en vriendinnen des Heeren, sinds de morgen van dezen dag hun de ontzettende gewishcid gebracht heeft, dat Hij ter dood was veroordeeld. Van dien oogenblik af — hoe kon het anders — zijn hunne zielesmartcn onophoudelijk met de zijne geklommen. Zij hebben van verre Hem gade geslagen, waar Hij bij het rijzen der zon van KAJAPHAS naar PILATUS en HERODES werd henen geleid. Zij zijn van ontzctting als aan den grond genageld geweest, waar zij Hem, den Koning Israëls, in de ure van het morgenoffer hebben zien nederleggen op, en nagelen aan het akelig vloekhout. Het is al doffer en donkerder in hunne zielen geworden, toen een duisternis van drie uren het jammertooneel voor hunne oogen verborg. Zij waagden het nauwelijks adem te halen, waar zij van verre de aandoenlijke kruiswoorden opvingen. Zij zijn als met Hem gestorven, toen de laatste ademtocht die blecke lippen ontvlood. Nogtans, is het niet, of het ten tijde des avonds min of meer begint op te klaren in hun donker en treurig gemoed? De sprakelooze rouw der natuur heeft hun toegeroepen, dat God wel gezwegen, maar niettemin gehoord en gezien heeft; de boetvaardige stemming der schare, die naar Jeruzalem wederkeert, is hun opmerkzaam oog niet ontgaan; de aankomst van twee aanzienlijke mannen op den kruisheuvel, van wakkere dienaars verzeld, deed, wel niet de hoop — ach, de hoop is nu gestorven — maar toch het hart der droeve vriendinnen herleven. Het is, als vertoonen zich reeds de eerste sporen van het nieuwe leven, door den dood des Heeren gewekt. Daar nadert JOZEF van Arimathéa, met de vergunning van den landvoogd om het heilig lijk te begraven; daar sluit NICODEMUS zich opentlijk aan, de anders zoo vreesachtige man, en brengt offers, onbekrompen en mild, schoon nog altijd te klein voor het hart der Galileesche getrouwen. Met eenezorgvuldigheid, die men zelden aan den levende wijdde, wordt het lichaam van den doode gepleegd, en de sporen der geopende kruiswonden door de blecke lijkwade toegedekt. Slechts weinige oogenblikken heeft men nog over om den vromen plicht te voldoen, want ziet, de Sabbath komt aan, en zelfs de liefde tot den Heer zal tot geenen prijs hen bewegen, om zonder noodzaak het gebod der rust te vergeten. Reeds kleurt de ondergaande zon den kruisheuvel, waar het nu al stiller en eenzamer wordt, en met rasschen tred zet zich de kleine stoet in beweging. Zij heeft niet ver te gaan om tot het doel der wenschen te komen; ziet, daar overschaduw't reeds het statig geboomte de rots, waarin het graf van JOSEF is uitgehouwen. Bijna weigert de hand den dierbaren Doode

zijne laatste, — neen, zijne eerste rustplaats binnen te dragen, en toch is het goed voor het hart, te mogen denken, dat men alzo eene laatste, geheel onbelemmerde eer aan den deerlijk miskende bewijst. Nog één blik op het gelaat van den schoonsten der menschenkinderen, op dat hoofd vol bloed en wonden, en toch in den dood nog zoo edel, waarvan de herinnering in het hart dezer mannen zal leven, tot het zélf door de hand des doods wordt gebroken, en JOZEF, o zoete gedachte, zijn stof bij dat van dezen Dooder laat neerleggen. Daar valt de zweetdoek, die zóoveel zal dekken, op het marmerwitten voorhoofd ter neer; de zware lijksteen wordt voor de deur der grafspelonk neergewenteld, en JOZEF en NICODEMUS, zij gaan in stille gepeinzen daarheen.

Maar de vriendinnen van den Heer zijn gebleven; wanneer bleef een dezer vrouwen niet langer dan anderen, waar het er op aankwam, hare liefde aan JEZUS te toonen? Daar zitten zij, als sprakeloze gestalten der smart, tegenover het heilige graf. Ach, wie waagt het zelfs van verre te schetsen, wat thans omgaat in het treurende hart? Neen, in hare woning zal geen vroolijk Sabbathsmaal aangericht worden: ach, déze Sabbath moet uit de rei der dagen vergaan, want zijn morgen zal binnen weinig uren over het zwijgend graf van den Heer des Sabbaths verrijzen. Welk een onderscheid tusschen dezen rustdag en den vorigen, toen Hij nog te Bethanië aanzat, met MARIA's nardus besproeid! Ja, wel is het kalm om haar henen; het gewoel der heilige stad wordt van tijd tot tijd flauwer, en de maan, die stil en statig zich boven het lommer verheft, is als een zilveren graflamp, die de rustplaats des Dooden beschijnt. Maar wat is al de rijkdom en de pracht der natuur voor een gewond en liefhebbend hart? Ach, zij hebben zooveel, zij hebben alles verloren, en wie zal het immer vergoeden? Wat hebben zij van dezen JEZUS gewacht, en genoten, en gezien, — en thans, welk een vreeselijk einde! „Is 't ook een droom,” zoo zolden zij soms geneigd zijn te vragen, maar „neen” zegt het zwijgende graf, en „neen” herhaalt de ontroerde verbeelding. Daar is slechts ééne plek, waar het haar op aarde dragelijk is, de plek waar zij thans zijn nedergezeten; en daar, neen, zij vragen niet, zij klagen niet, zij snikken niet, maar zij staren slechts, als wilden zij dien gevoellozen steen met hare blikken doorboren. Vraagt het haar niet, hoelang zij daar neezaten; mogelijk hebben zij het zelf niet geweten. Genoeg, de Sabbathsrust daalt van den hemel steeds dieper op aarde af, in de schepping, in de stad, in den tempel, overal, behalve nog in die verbrijzelde zielen. En waar zij

eindelijk met looden schreden terugkeeren, neen, zij zullen den rustdag niet schenden: heeft die thans gesloten mond niet gesproken: „de Sabbath is gemaakt om den mensch?” Alleenlijk, zij zullen nog doen wat zij kunnen, en als de trage uren eindelijk voorbij zijn gekropen, zal de liefde gaan aanvullen, wat de vriendschap overvloedig ja, maar licht al te overijld heeft gedaan. Gaat henen, bedroefden, om te doen, wat uw hart u gebiedt; als deze ééne Sabbath zal voorbij gegaan zijn, zal eene nieuwe dag van vreugd en hoop zijn begonnen. Dezen avond is er nog geweest in uw kring, maar overmorgen — gejuich!

II. Wij gaan niet henen, Gel., want heden is het ons, alsof dat heilig graf bij vernieuwing onzen grootsten schat — immers ook den uwen, — binnen zijne enge wanden besloot. En wát gevoel doorstroomt dan meer onze ziel, dan al wederom ditzelfde: „de Sabbath brak aan, ook voor den lijdenden Heer!” Of voor Hém die rust verkwikkend en zacht is geweest, gelijk nooit voor een' gestorvene na Hem? Maar dát vraagt gij niet eenmaal, want gij eerbiedigt in Hem, die de Zoon is des levenden Gods, tevens den deelgenoot onzer natuur, den broederen in alles, ook in zijne behoefte aan rust, ja tot in zijn uitwendigen doodstaat gelijk, en gij denkt het met siddering in, wát Hij al heeft moeten doorstaan en doorstrijden, eer men van Hem weenende kon zeggen: „Hij rust.” Ach, wat was zijn leven anders dan één lange, bange arbeidsweke geweest, waarvan iedere dag Hem nieuwen strijd heeft gebracht? Onbegrijpelijk voor wie bij het uitwendige stil staat; niemand had meer rust moeten kennen en genieten dan Hij, en toch niemand heeft zooveel tranen tot zijne spijze, zooveel edik tot zijne verkwikking gehad. Van den oogenblik af aan, dat Hij optrad met het woord: „zie, ik kome om uw wil te doen, o God;” is de vijandschap en moeite begonnen. Zelfs op den wekelijken Sabbath is de rust in het bedehuis, aan den disch, op het veld Hem op allerlei wijze vergald. Als Hij eens een enkele maal sliep in den storm, werd Hij aanstonds gewekt door den noodkreet der angstige jongeren. Nog den laatsten nacht konden zij althans slapen van droefheid, maar Hij!... Ach, hoe werd zijne ziel geperst, tot dat het alles volbracht was; wat al golven en baren Gods zijn over dien thans gebogen' schedel gegaan; dat groote hart, wat heeft het moeten gevoelen, eer het door den dood werd gebroken; dat vriendelijk oog, wat heeft het moeten aanschouwen, eer het door een vriendenhand werd gesloten! Maar thans,

was de beker ook bitter, hij is tot den laatsten druppel geledigd; was de strijd ook zwaar, de overwinning is volkomen behaald; was de schande en de smart van het kruis schier ondragelijk, des te meer zal nu de eer en de rust van het graf hem verkwikken. Ja, ook de eer, want het zal niet zijn, gelijk de boosheid beraamt, dat Hij in één moordkuil met de bekkeneelen der gevonniste misdadigers rusten zal. „Tot hiertoe, en niet verder” heeft God van den hemel tot den arm der boosheid gesproken, en Hij, die voor drie en dertig jaren een JOZEF verwekte om de eerste schreden van zijn heilig Kind te bewaken, geeft het thans een’ anderen JOZEF in het harte, om een laatste rustplaats aan den mishandelde Lijder te bieden. Arm is zijn uitgang, het is zoo, gelijk zijn aanvang geweest is: niets had Hij om het hoofd op neer te leggen bij zijn leven, dan zijne eigen borst aan het kruis, en slechts in een vreemde grafplaats mag Hij zijn jongste ruste genieten. Maar waar in dit opzicht zijne vernedering de diepste diepte bereikt, en Hij op het bed eener verderving wordt neergelegd, die Hij in geen geval zal aanschouwen, daar wordt reeds de eerste trap op de baan zijner verhooging betreden, en middelerwijl wordt het Hem vergund om nu adem te scheppen na den arbeid en den strijd zijner ziele. Het is thans genoeg der miskenning, des ondanks, der bittere spotterij: de laatste vijandelijke speersteek heeft slechts het doode lichaam doorwond, maar zonder de heilige ziel met nieuwe smart te doorboren. Zegt, Gel., waar wij Hem zoo stil, en toch zoo koninklijk; zoo diep betreurd, en toch zoo zorgvuldig gediend, naar zijn’ laatste rustplaats zien heendragen, is het ons niet, alsof wij, na een onstuimigen dag, de koninginne der hemelen aan het onbeneveld uitspansel statelijk en langzaam zien neerdalen? Waarvan scheidt Hem al die zware steen, die den ingang der groeve bedekt; en hoe machteloos is thans op eenmaal de wereld, die zijne ruste bewaken — maar niet verijdelen kan! Geen voetstap verder, dan die rotswand reikt haar vermogen; zij heeft nu alles aan Hem verspild, haar laatste doornen, haar wrangsten edik, haar bitterste gal; zij kan thans zwijgen, en al dorst zij hier het spreken nog wagen, wat deert het voorts Hem, die op zijne slaapstede rust! En o, indien wij nog iets verder indringen konden in de geheimen, die deze groeve verborg, wie zegt ons, wat Sabbathsglans ons tegen zou gloren, zelfs uit de donkere woning des doods? Of kunnen wij twijfelen, dat de Heer met volkomen bewustheid in den staat der afgescheidenheid zich zelve gevoeld en op een volbracht werk heeft teruggezien, waarvan

alleen de Vader den prijs kon waardeeren ; dat Hij onbeschrijfelijk zalig was, in vereeniging met den door Hem gezaligden moordenaar ; dat Hij zich reeds in de hope verblijd heeft : „gij zult mijne ziel in het graf niet verlaten, gij zult niet toelaten, dat uw Heilige de verderfenis zie?” Mogen wij niet op eens Apostels getuigenis aannemen, dat Hij thans, gedood naar het vleesch, maar levendig gemaakt naar den geest, aan de geesten in de gevangenis het Evangelie gepredikt, en alzoo na zijn' dood, wie zal zeggen voor hoe velen, de poort des levens ontsloten heeft? Durven wij — maar waartoe beproefd als met onbescheiden' hand den zwaren steen te verschuiven, die zooveel geheimen bedekt! De verborgen dingen zijn voor den Heer onzen God, en liever wenschen wij heden met de MARIA's te staren, dan met de Godgeleerden te redetwisten over dingen, ons te hoog en te wonderbaar. Genoeg, bij de aandoenlijke begrafenis heeft niet slechts de wettige Eigenaar, maar ook de kortstondige Bewoner van het heilig graf oneindig meer, dan wij durven gissen, gewonnen, en Christenen, indien gij JEZUS lief hadt, gij zoudt u verblijden, dat de aarde, die Hem levenslang zooveel doornen in het vleesch heeft gegeven, Hem ná zijn sterven althans een vriendelijk rustbed geschonken heeft. „Jezus, onze vriend slaapt,” zoo spreken zijne discipelen onwillekeurig elkander toe, maar als rieken wij bij het ruischen van den avondwind door JOZEF's donker geboomte reeds de morgenlucht eener hoogere wereld, zoo grijpt ons reeds op dezen oogenblik het voor gevoel der Opstanding aan. Onmogelijk wordt het ons zelfs een grafied te zingen, zonder dat er zich een eerste toon van naderend leven in mengt.

Gez. 134: 1, 3, 4.

III. Die rustdag is gelijk zijne voorbereiding voorbij gegaan, M. H., maar waarom zouden wij zijne herdenking vernieuwen, zoo wij niet wisten, dat zijne vrucht is gebleven? Hooger mag zich onze rede verheffen, waar wij in den naam des Heeren u toeroepen: „de Sabbath kwam aan voor eene verlorene wereld.” Eene verlorene wereld; dat woord klinkt u immers niet te hard of te streng, en gij vraagt even weinig sinds wanneer, of waardoor de ware Sabbathsrust hier beneden vreemdeling werd? Uit JOZEF's hof verplaatst zich mijne verbeelding naar een anderen luthof, óók in het vallen van den avond, ook aanvankelijk een verblijf van rust en vrede voor zijnen eersten bewoner. Maar wie treedt daar ont-

roerd en verslagen te voorschijn, waar de stemme Gods in den wind des daags wordt vernomen: „ADAM, waar zijt gij”? Ach, dat is de eerste zondaar, door wien de dood is in de wereld gekomen, van wiens macht en machteloosheid te gelijk het graf in JOZER's hof het opgericht gedenkteeken is. Ja, wèl had God het werk der schepping voltooid, en toen Hij, zoo lezen wij, in zes dagen den hemel en de aarde gemaakt had, heeft Hij op den zevenden van zijne werken gerust. Maar wat baatte het, of de eerste Sabbath van de jeugdige schepping ook nóg zoo onbewolkt was en schoon? Hij verdween, als de droom van een langvergeten morgen, en verdreven uit het paradijs nam de menschheid op haar langen zwerftocht wel een wekelijkschen Sabbathdag mede, maar de ware rust werd gemist. Iedere Sabbath, dien Israël vierde, was een herinnering van beter voorleiden, een profetie van schooner toekomst, maar voor heden, ziet, onophoudelijk moesten nieuwe schuldoffers de verwijdering wegnemen, die tussehen hem en zijn heiligen Maker bestond. Eeuw in eeuw uit had de mensch, uit eene vrouw geboren, kort van dagen en verzadigd van onrust, een bangen strijd hier beneden, en vrede, ja, het uitzicht op een Silo, een Rust-aanbrenger, was van het eene geslacht op het andere overgegaan, maar hoe lang moest het duren, eer dat uitzicht verwezenlijkt werd, en waar is de sterke held, die de vereenigde macht van wereld, zonde en dood zóó overwinnen kan, dat zij voor eeuwig werd te niete gedaan? Waar... treedt met heiligen eerbied nader, en ontschoeit uwe voeten, Gel., want het graf, waarbij gij staat, heeft zich gesloten boven het hoofd van niemand minder dan den Vrededorst, den Redder eener verlorene wereld. „Ja, wèl mocht het van Hem worden uitgeroepen: „deze zal Vrede zijn,” want, wat der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was, dat heeft God gedaan, waar Hij dezen vlekkeloos Heilige aan een lijden zonder wederga overgaf. Wèl mochten die thans verstijfde armen zich weleer tot alle vermoeden en beladenen uitstrekken met het vriendelijk woord: „ik zal u rust geven,” want daarom heeft Hij zich levenslang geen ruste gegund, omdat het de zaligheid van zondaren gold, en een arbeidsweek vol smart zich getroost, opdat voor ons een eeuwige Sabbath zou komen. Of zegt mij, schuldige zondaar, komt niet al uw onrust van daar, dat gij geen vrede met God hebt, den heiligen en rechtvaardigen God, en kunt gij één oogenblik, ik zeg niet van vergetelheid, maar van waarachtige kalnte doorleven, zoo lang gij niet weet met stellige gewisheid, dat ook ú de zonden vergeven zijn? „O,” spreekt gij, „wie mij dát

nog eens verzekeren kon, wie mij den kwijtbrief van tien duizend talenten kon toonen, waarvoor ik geen penning in betaling kan geven!" Dwaze, die nog van verre kunt wachten, wat zoo nabij is te vinden, en ten hemel zoudt willen opstijgen om het heilgoed te zoeken, dat hier voor uwe voeten als in het donker graf ligt verborgen. Immers, dit is de blijmare, die de sterfdag des Heeren ons brengt, en liefelijk zijn op dezen dag inzonderheid op de bergen de voetstappen dergenen, die vrede verkondigen: God heeft het eerst u liefgehad, schuldige mensch; God had over u gedachten des vredes, verloren zondaar! Veel was er noodig, maar al ware het nog duizendmaal meer geweest, zulk een offer, als hier is gebracht, het heeft onafzienbare waarde. De wet moest worden vervuld; hier rust Hij, die haar tot den laatsten jota volbracht. De schuld moest worden geboet; hier rust Hij, die in zijn eigen liehaam de zonden der geheele wereld gedragen heeft. De heerschappij der zonde moest worden verbroken; hier rust Hij, die door zijne gadelooze liefde de harten zoo geheel overwint en herschept, dat Hij hun het leven in de zonde zedelijk onmogelijk maakt. De dood moest worden ontwapend; hier rust Hij, die de macht des doods heeft verbroken, daar Hij de heerschappij van den Overste dezer wereld geknot heeft. Verhef nu weder het hoofd, verloren wereld, die dat van JESUS op de vermoeide borst hebt zien zinken; zijn triomftoon: „het is volbracht," kondigt u een Sabbathaan, als gij nooit hadt durven verwachten. Nu is er vrede met God, want CHRISTUS heeft de vijandschap in zijn eigen lichaam te niet gedaan; nu vrede tussehen de verlost en zamen, want als deelgenooten van ééne Sabbathsvreugde, worden zij door één Geest met elkander vereenigd; nu vrede tussehen aarde en hemel, want de voorsmaak der hemelsche rust daalt reeds hier in het hart van den zondaar, die deemoedig bij het kruis heeft geknield. Zoo wordt in een hof weer herwonnen, wat in een hof was verloren, en gelijk aan den morgen der schepping op den zesden dag de mensch was geschapen, zoo wordt op dien zelfden zesden dag der week de mensch weder hersteld en verlost. Deze Sabbath, die met JESUS' sterven begon, bekroont als het ware het scheppingswerk, dat met den eersten Sabbath voleindigd was, en niet gelijk die eerste al spoedig verdween, is ook deze tweede tot verdwijnen bestemd. Integendeel, de ware vrede, die door JESUS' sterven is aangebracht, is bestemd om eeuwig te duren, en van dezen grooten Sabbath, die hier is doorleefd, strekt de zegenrijke werking over alle dagen en jaren en eeuwen zich uit. Dit heilig graf, 't wordt voor

de verloren wereld als het keerpunt tusschen twee geheel tegenovergestelde tijdperken harer eeuwenoude geschiedenis; tusschen het oude, dat voorbijging, en het nieuwe, dat in de plaats is gekomen. Tot zoo ver de heerschappij der wet, der zonde, des doods; van daar af het gebied des Evangelies, der genade, des eeuwigen levens. Wat zeg ik, de Sabbath, dien de CHRISTUS dóórslaapt in het graf, is de laatste Sabbath des Ouden Verbonds, en als Hij verrijst, zal een nieuwe tijd zijn begonnen. Onder het eerste verbond eerst de arbeid, dan de Sabbath; eerst het pogen om door eigen werken rust te verdienen, dan pas het genot van de rust. Onder het nieuwe eerst de Sabbath, dan de arbeid; eerst de herstelde ruste om niet, dan de heiligmaking uit dankbaarheid. Ja, hier mogen wij elkander toeroepen: „daar slaapt Hij, die onze vrede is.” De bron van onzen eeuwigen honger en kommer is door Hem gesloten geworden, gelijk zijne grafplaats gesloten werd; de zonde is verzegeld en eene eeuwige gerechtigheid aangebracht, gelijk de lijksteen verzegeld en met de rots werd verbonden. Met Hem neergedaald in dit graf is de zonde, de ellende, de vloek van allen, die heilbegeerig vluchten tot Hem, maar neergedaald — om daaruit nooit, neen nimmermeer te verrijzen. Voor wie gelooft wordt nu het leven een aanhoudende Sabbath, waarop hij dagelijks van zijne booze werken mag rusten, en wandelen in gemeenschap met God. Het beste Sabbathswerk, het verheerlijken en dienen van God, wordt nu zijn dagelijksch offer; de schoonste Sabbathsvreugd straalt hem aan, zoo vaak hij op het kruis der verzoening met bloedige trekken het woord: genade, geschreven ziet, en het aanzijn, wat wordt het hem anders dan een korte, maar veilige Sabbathsreis naar dat huis van den Vader, waarin vele woningen zijn! O. M. G., indien wij de waarde ten volle berekenen konden van dien heerlijken, onschatbaren vrede, dien de sterfdag des Heeren der verloren' wereld heeft aangebracht, wij zouden thans in den geest niet langer neerzitten, maar reeds liggen neergeknield bij dat kruis en dat graf, waaruit zooveel stroomen des levenden waters zijn uitgegaan over de dorre en dorstende aarde. Voor het minst, zoo velen wij door eigen' ervaring iets kennen van dien vrede Gods, die hooger is dan alle verstand, staren wij heden meteen geheel ander gevoel op het heilig graf dan JESUS' eerste vriendinnen, en wij roepen nog eens in heilige opgetogenheid uit: „wat is de mensch, dat Gij hem gedenkt, en des menschen kind, dat Gij met zoo veel heil hem bezoekt?”

IV. En dat brengt ons van zelf tot een vierde bijzonderheid. Immers, het is ons te weinig u enkel te wijzen op den vrede, dien deze dag aan den zondaar verkondigt, daar wij tevens van den vrede gewagen mogen, dien hij werkelijk reeds aan het geloof doet genieten. „De Sabbath brak aan,” zoo gaan wij voort te getuigen, voor den begenadigden Christen, en och of thans het voorregt van een JESAJA het onze ware, toen een bode des hemels zijne lippen had aangeraakt met louterend vuur, opdat wij niet geheel onwaardig spreken tot aardbewoners, van wat hemellingen tot bewondering stemt! Wij wezen in naam van God op de genade, in JESUS' sterven verheerlijkt; maar wanneer wij thans in naam der verlostten van den zegen gewagen, dien hun dat sterven reeds aangebracht heeft, waar beginnen of eindigen wij? In der waarheid, wat eens MOZES tot Israël zeide, toen hij den grooten verzoendag had verordend tot eene eeuwige inzetting: „dit zal u een Sabbath der ruste zijn, opdat gij uwe ziel verootmoedigt,” dat mag ieder Christen bij zich zelven herhalen, op dezen grooten verzoendag der wereld. Wie waarlijk als boeteling heeft stil gestaan aan den voet van het kruis, en daarop deze twee woorden heeft gelezen: „voor mij,” het is hem heden bij alle wee, dat zijne zonden hem aandoen, toch zoo onuitsprekelijk wèl in het hart, dat hij met geen koning zou ruilen. Och, behoud vrij uw schat, NICODEMUS, uwe rotsen en waranden, o JOZEF, zoo wij dien CHRISTUS slechts hebben mogen, die daar is nedergelegd; zoo ons hart slechts zijn rustplaats, zijn kruis ons anker mag zijn! Wat is het leven buiten Hem, dan een arbeidsweek, wàar men veel slooft, om niets te ontvangen, en veel derft, om straks zonder hope te sterven? Voor den zondaar tóch geen Sabbathsrust hier, en eeuwige onrust hierna! Maar nauwelijks hebben wij den vrede aangenomen, dien God in Hem heeft gemaakt, of ziet, álles verandert van lieverlede daarbinnen, al is rondom ons ook alles hetzelfde gebleven; als de beide MARIA'S, die daar neerzitten, kunnen wij veel, ja alles verliezen, en nameloos arm zijn, zonder daarom ons hopeloos ongelukkig te voelen. Hoe zij toch dwalen, die meenen, dat de Sabbathsrust van den begenadigden Christen eerst aan géne zijde des grafs zou beginnen! Neen, voorwaar, reeds hier beneden gaat het den Christen, gelijk dien avond daar in den hof. Als de zon der aardsche vreugd is ondergegaan, begint de eene liefelijke ster van vrede en troost na de andere op te komen, en iets van de stilte, die daar heerschte in en rondom het heilige graf, deelt ons verheerlijkt Hoofd in den hemel mede aan zijne levende

leden, hoe fel het ook stormt om hen henen. Ontsluit, ontsluit u voor ons oog, gij eenzame binnenkamers, die heden zoo menigen verlost in het verborgen hebt gebogen gezien, misschien met een loodzware schuld op het hart, en toch in de oogen van God, als een die vrede gevonden heeft, omdat hij zelf is gevonden in CHRISTUS, gerechtvaardigd door het geloof! Of — blijft vrij gesloten, gij zwijgende Bethels en Pniëls, en verhaalt uwe verborgenheden aan een ijdele wereld niet; 't was genoeg, zoo u Gods engelen zagen! Indien ik thans één begenadigd zondaar in ons midden kon plaatsnemen, Gel., die weet in wien hij geloofit, en die eens alles optelde, wat hij vroeger en later in dat graf en bij dat kruis heeft gevonden, de wereld zou zeggen: „overdreven,” de Christendaarentegen: „te weinig nog.” Maar wat wolke van getuigen dan voor de kracht van het kruis, die zich voor onze oogen verdringen, als wij eens beginnen van die eerste groep, die wij hier zien nedergezeten, en dan opklimmen tot alle volgende eeuwen, tot op den tegenwoordigen dag. Ja waarlijk, het kruis is een levensboom, en een goudmijn het graf van den Heer! Ik moet mij beperken, en ga voort, van de Sabbathsrust, die de Heer aan de zijnen reeds vóór het sterven verleent, tot die, welke Hij hen in het sterven doet smaken. Hebt gij ze nimmer aanschouwd, de gelukkigen, die gij met minder droefheid en hooger' troost kondt ter ruste dragen, dan deze eerste vrienden het stof van den gestorven' Meester? Ook dát is een vrucht, die in JOZEF'S hof is ontloken, want ziet, door de grafrust van den Heer zijn thans de graven der zijnen geheiligt. 't Zijn voortaan geen donkere kerkers, waar de adem der verrotting u tegenkomt, maar flauw verlichte voorportalen van dien hemelschen tempel, waarvan gij het volle licht nog niet dragen kunt, en werkplaatsen Gods, als dit graf, waar de adem des levens u tegenkomt met iedere schrede. Ja, nu aan JESUS' graf mag het geloof bij den blik op gindsche donkere groeve herhalen: „daar houden de boozen op van beroering, en daar rusten de vernociden van kracht; daar zijn de gebonden te zamen in rust, en hooren de stem des drijvers niet meer; de kleine en de groote is daar, en de slaaf is er vrij van zijn' heer.” Treurenden, zoo gij het wist, hoe onuitsprekelijk goed zij het hebben, die in JESUS ontslapen zijn, gij zoudt heden ook om hunnentwil den Vredenvorst danken, die hen met God heeft verzoend. De staat der zalige afgescheidenheid, wat is hij anders, dan een stoorlooze Sabbath als deze, met de voorbereiding reeds achter zich, en den Paaschmorgen der opstanding voor zich? Wat zeg ik, thans

reeds is eene zaligheid zonder mate of peil het deel van allen, die in JEZUS' dood hún leven, en in zijn graf niets minder dan de grafplaats hunner zonden gezien hebben. En nu de Sabbathsrust van den begenadigden Christen ná het sterven, wie spreekt daarvan met besmette lippen naar waarde, en hoe staar ik met u in den geopenden hemel, zonder dat de oogen ons schemeren? Hooft, er klinkt van verre een lied van Engelenharpen: „het Lam, dat geslacht is, is waardig te ontvangen de wijsheid, en rijkdom, en sterkte,” en op dezen dag, o, niemand onzer, die in den hemel is opgeklommen, maar voorzeker, geen enkele gekroonde, die thans nalaat, de gouden kroon ootmoedig neêr te werpen voor den troon van God en het Lam! Wat Sabbathsrust, die hun daar nu ten deel valt, ten koste van dat lijden en sterven; een heilige Sabbathsrust, waar zij door het bloed des kruises hunne lange kleederen gewasschen en witgemaakt hebben; een bezige Sabbathsrust, waar zij, gelijk de Vader en de Zoon, werken zonder vermoeiing of afmatting, zelfs waar zij heeten te rusten; een zalige Sabbathsrust, die nooit meer eindigen zal, al zijn zelfs meer eeuwen sinds hunne krooning verloopē, dan de Heer uren in het graf heeft vertoefd. Wij kunnen er hier nog niet inkomen; gelijk er een steen voor het graf lag, zoo hangt er nog voor den hemel een sluier, maar daarachter zien wij toch reeds lichtstralen schemeren, en bij die lichtstralen het Lam Gods op den berg Sion, omgeven van tienduizendmaal duizenden, en onder die duizenden ook van de uwen, en bij de uwen nog plaats voor u, en voor mij. Sabbathsmorgen der zaligheid, wanneer zult gij boven onze hoofden verrijzen, en, zuchtend schepsel, hoe lang nog, eer úwe rusture slaat?

V. Hoe lang nog — immers die vraag, Gel., kan heden onmogelijk achter blijven. In den hemel zagen wij den grooten Sabbath thans reeds door ontelbaar velen gevierd, maar onze blik keert tot de arme aarde terug, en daar is het zoo eindeloos anders. Gelijk op den doodslag des Heeren het hemelsch Sion aanbad, maar het aardsch Jeruzalem zweeg, zoo is er nog altijd een wijde kloof tusschen beide. Achttien eeuwen vervlogen reeds, sinds de eerste vredegroet des kruises gehoord werd, en nog altijd duurt de vijandschap, de ellende, de vermoeiing zonder verademing voort; zal het onveranderd zoo blijven? Neen, staande bij het heilige graf, verwachten wij betere dingen; „de Sabbath brak aan,” ook voor de zuchtende schepping. Immers, het heeft naar 's Apostels woord Gode behaagd, in Christus alle dingen tot zich zelve te verzoenen,

hetzij de dingen, die op aarde, hetzij die in de hemelen zijn, en door de herschepping op heden begonnen, wordt te gelijk het oorspronkelijke doel der schepping bereikt, dat door de zonde verijdelde scheen. Ja, als wij enkel zien op de thans levende menschheid, Gel., met haren denkbeeldigen rijkdom en hare onpeilbare armoede, met haren oppervlakkigen waan en hare diepe verblinding, met hare oververzadiging ten aanzien het Evangelie des kruises en hare verstomping tegen de heiligste indrukken, dan zouden wij den moed schier opgeven, om in dit geslacht nog één voor CHRISTUS te winnen. Maar wij zien op den gestorven Heer, die thans leeft en regeert tot in eeuwigheid, en wij weten, dat Hij de teugels niet neerlegt, eer Hij aan het zuchtend schepsel een Sabbath genieten deed, zoo als die na het verloren Paradijs nog nooit is genoten. Nog eens met uwe gedachten terug. Donkerder zag het er wel nimmer uit, dan aan dien somberen Vrijdag avond, toen daar zelfs geen Apostelen waren om den dooden Meester ten grave te dragen; een kerkhof zonder kerk, de CHRISTUS gestorven, de hope vergaan, en het geloof aan het sterfen, terwijl alleen de liefde nog leeft. En toch, ook uit dien nacht is het licht wel geboren; waarom zou het in een lateren achter blijven, daar het veeleer nog telkens gaat, gelijk toen? Immers de gestorven CHRISTUS trekt nog altijd, gelijk de magneet, veler oogen en harten en handen; er komen er van tijd tot tijd te voorschijn, van wie wij het nauwelijks verwacht zouden hebben, dat ook zij aan zijne zijde zich seharen zouden; nieuwe discipelen sluiten, als NICODEMUS, bij de oude zich aan. Zijne vrienden hebben altijd nog wel een plaats voor den Heer, al werpt de wereld Hem uit; zijne vijanden zijn nog altijd in heimelijke vreeze voor Hem, al noemen zij, gelijk de overpriesters, Hem wel zekerlijk dood en begraven, en Hij zelf — nooit heeft Hij in eenig tijdperk der wereldgeschiedenis een tijd lang in doodslaap gerust, of het was om weer te ontwaken, te verrijzen, verheerlijkt te worden voor het oog van hemel en aarde. Wie zal zeggen, wat rijke oogst van zielen ook op dezen dag weder uit dat tarwegraan wordt gewonnen, dat in de aarde is gelegd en gestorven, en wie speurt niet, te midden van de reuke des doods in zoo menig kwijnende kerk en gemeente en ziel, ook den adem des levens in menige doodenuvallei? Ja, het kruis-Evangelie breekt zich banen, waar wij niet eenmaal voetstappen wagen; door u versmaad, wordt het elders te gretiger aangenomen, en is ook de geschiedenis der gevallen menschheid sinds bijna zes duizend jaren als één arbeidsweek van zes vermoeiende

dagen, daar is eene stem die ons zegt, dat misschien vijf der zes reeds achter haar liggen, en het nu de dag is der voorbereiding voor de volle komst van het Godsrijk. Hoe trof het ons, eens op een zendingfeest in den vreemde, het liefelijk lied op de melodie van onzen twee en veertigsten Psalm te beluisteren: „kom uw Sabbath thans ontvangen; zie, zijn sterre blinkt zoo schoon! Kom, met smachtend zielsverlangen, tot de ruste van Gods Zoon.” Maar wat is dat lied anders dan de noodiging Gods, die gedurig in ruimer kring wordt herhaald, en door nieuwe Amen's beantwoord? Kom uw Sabbath thans ontvangen, zwerfend nakroost van ABRAHAM, volgeling van den valschen Profeet, Heiden, zonder God en zonder hoop, en gij, naam-Christen, evenzeer van beide verstoken! Gij blijft aarzelen, maar middelerwijl vertraagt de Heer de belofte niet, want ook deze wereld gaat haar avondstond tegen als eens de sterfdag des Heeren. Hij komt aan dien avond, bekleed met het licht, gelijk hier met het lijnwaad; Hij komt heerschen op zijn troon, zoo waarlijk Hij in zijn graf heeft gerust, en nu, daar klinkt een groote stem uit den hemel: „Ziet, de Tabernakel Gods is bij de menschen, en Hij zal bij hen wonen, en zij zullen zijn volk, en Hij zal hun God zijn.” Hoort gij het, Gel., een groote wereld-Sabbath komt aan, waarbij het zuchtend schepsel, van den vloek der zonde ontslagen, tot zijne ware rust is gekomen, en het laatste vredefeest van hemel en aarde gevierd wordt. Ja, gelijk de ring terugkeert tot het punt, waar zij uitging, zoo eindigt de Schrift, gelijk de Schrift is begonnen, met een Paradijs en een Sabbath, en middelpunt, waarin die twee uitersten elkander ontmoeten, hier ziet gij het, Christenen, het kruis en het graf van den Heer. Sabbath der toekomst, onze geest kan uw glans nog niet vatten, maar ons harte verbeidt u, omdat wij in CHRISTUS gelooven, en onze tong looft Hem, die niet rusten zal, eer de verlore menscheit, van haren langen zwerftocht teruggekeerd, uitrust aan het liefdehart Gods; uitrust, gelijk Hij zelf in het hart der aarde gerust heeft!

Gez. 46: 48, 60.

En nu, Gel., wij zijn van lieverlede hooger gestegen; maar thans van die hoogte, waar henen anders, dan nog eens naar de diepte terug? Niet andermaal naar de diepte van het heilige graf, dat als een schatkamer ons een onmetelijken rijkdom te zien gaf, maar naar die van het eigene hart. Alle andere vragen moeten hier voor deze ééne terug treden: rondom

u brak de Sabbathdag aan; is in u reeds de Sabbath begonnen? Zegt niet dat gij niet begrijpt, wat die vraag beteekenen moet. Zij bedoelt, of gij voor u zelve de rust reeds geniet, die de gestorven' Heiland heeft aangebracht; of gij met den Apostel kunt betuigen: „wij dan gerechtvaardigd door het geloof, hebben vrede bij God“; of gij u een verzoend kind van den hemelschen Vader durft heeten? Arme mensch, indien gij op die vragen nog het antwoord schuldig moet blijven; arm bovenal, zoo gij nog niet waarlijk voelt wat gij mist! Al de eer en de rijkdom der wereld, baat zij u niet even weinig, als aan JOSEF zijn raadsheertitel en aan NICODEMUS zijn pharizeërschap gebaat zouden hebben, hadden zij geen CHRISTUS voor hun harte gevonden? En waar, waar zult gij heen in donkere uren, zoo gij, als deze vriendinnen, neêrzit bij het graf uwer gestorven hoop, maar zonder den éénigen Trooster te kennen? Middelerwijl nadert uw eigen sterfuur, mogelijk zelfs een even zorgvuldige uitvaart, als hier den Heer was bereid, maar wat zegt ook dát, zoo CHRISTUS uw leven niet was, en het sterven u geen gewin is geworden? Sterven zonder Hem, hebt gij er wel eens goed aan gedacht, niet als een ontroerende voorstelling, maar als een ontzettende wezenlijkheid, en weet gij, wat dan u te wachten staat, nog voor de lijksteen boven uw hoofd is nedergelegd? Daar is nog een andere deur, die gesloten wordt, dan deze lage grafdeur van JESUS: ziet toe, dat gij aan die deur niet vruchteloos aanklopt! Och of gij op dezen oogenblik zoo levendig doordrongen waart van het ijdele aller aardsche dingen, waaraan deze éénige JESUS ontbreekt, dat gij voor Hem neêrzinkt, en spraakt uit het diepst uwer ziele: „och Heer, gij ziet het, hoe doodschuldig, hoe bedelarm, hoe moede en zonder vrede ik ben; ach Heer, maak ook mij dien Sabbath, dien uw sterven bereid heeft, mede deelachtig, of — het ware mij beter, niet te zijn geboren geweest!“ Ja, waar zoo, niet maar oppervlakkig gezucht, maar waarlijk wordt gebeden, Gel., daar zou het blijken, dat Hij die dood is geweest, niet doof is voor de klachten des zondaars, en Gods Engelen zouden ook van u kunnen zeggen: „zijn Sabbath der ruste brak aan!“ En waarom ook van ú niet, onwaardige, en waarom niet nog heden, ontruste? Hebt gij dan nog niet genoeg aan al de proeven der onuitsprekelijke liefde des Heilands, die u nu weder zoo vele weken achtereen zijn verkondigd; of zal morgen de gelegenheid zoo veel schooner wezen, om het heil in CHRISTUS te grijpen, dan heden, nu gij het zoo klaarlijk ziet bij zijn graf, wie Hij voor u ook wil wezen? Neen, verstout u om heden nog het hoogste te vragen, gelijk JOSEF zich

verstoutte om naar PILATUS te gaan, en bidt, om wat beters dan een hand vol stof, bidt om den vollen vrede Gods in het hart dooreen welverzekerd geloof. Hoe, indien die onrechtvaardige Rechter den dooden CHRISTUS aan een vrijmoedigen vrager niet weigerde, zal dan de barmhartige Vader den Geest des levens onthouden, aan wie Hem vurig begeeren? Neen, gij ziet het, aan het graf des Heeren is nog altijd plaats voor discipelen van allerlei soort; weest gij evenmin te traag als te trotsch, om u aan hunne zijde te scharen! Schroomvalligen als NICOBEMUS, komt te voorschijn uit uw' donkeren schuilhoek. Wat schaamt gij u langer voor een' wereld, die zich niet geschaamd heeft, haar sicraad en kroon te vermoorden? Rijken, die wel eens stil stondt voor het woord, dat die goed hebben bezwaarlijk in Gods koninkrijk ingaan: ziet in JOSEF een rijke, die echter is binnen gekomen, en drukt zijn voetspoor door armen te worden van geest! Treurenden over allerlei leed, volgt het voorbeeld der vrouwen om maar met onafgewenden blik op het graf van JEZUS te staren; 't zal kalmer worden daar binnen, hoe langer en dieper gij staart. Wie gij zijt, Gel., gelijk in gindsche steenrots een graf voor JEZUS geopend werd, zoo worde ook uw hart Hem ter woning! Bidt Hem dat Hij er inkome, en draagt gij Hem diep in het hart, sluit ook aan de wereld den toegang, gelijk hier de lijksteen Hem afsloot, opdat zij u niet doe verliezen, wat de Heeraan u heeft gearbeid! Ziet straks op die wereld, als een die pas van een graf, van JEZUS' graf is teruggekeerd, en bedenkt, dat de oude mensch voortaan met Hem, niet slechts gestorven, maar ook begraven moet zijn! Zalig gij, als gij straks, in het aangezicht van den dood, vrijmoedig en kalm moogt verklaren: „ik heb vrede door het bloed van het kruis!”

Vrede, is die uw deel, Gel., neen, dan vraagt gij niet twijfelend, hoe gij best van het heilig graf zult terug keeren; reeds sprak uw harte het uit. Door alle eeuwen heen, knielden daar de pelgrims niet neer, zonder een min of meer kostbaar offer te brengen. JOSEF gaf zijn lijnwaad, NICOBEMUS zijne speerrijen, de vriendschap hare tranen en zalven ten beste; het bijgeloof heeft later kostbare gaven op de vermoedelijke plek der graflegging afgestaan. Christenen, wat zal úw Sabbathsoffer worden aan Hem, die uw vrede is en uwe eeuwige hoop? Wel uwer, zoo die lijksteen het dankaltaar wordt, waarop het hart wordt nedergelegd, en ten blijke zijner volle opregtheid, de liefste zonde daarnevens. Och, waartoe heden grafwaarts gegaan, indien wij al weder terugkeeren, in geen enkel opzicht veranderd of op den weg des levens gevorderd? Neen, trouw Hem in het

harte te dragen, het blijve de biddende keus, en het geestelijk lichaam des Heeren te zalven, waar het bloedt in zijne levende leden, het worde meer de lust van ons leven. Van het onze Hem afgestaan, gelijk JOSEF zijn hof en zijn graf; als de Arimatheër voor PILATUS, Hem vrijmoedig voor de menschen beleden: als NICODEMUS op ons liefdebetoon niet de wet der karigheid, maar der onbekrompenheid toegepast! O, ontbrak het minder aan die bereidwilligheid, die blijmoedigheid, die eenstemmigheid, die wij hier in JEZUS' eerste vrienden en vriendinnen aanschouwen, hoeveel zonden wij kunnen doen, hoeveel meer voor ons zelve genieten! Reikt elkander de hand, verlost des Heeren, als over het heilige graf, en zijt gij in geloof en liefde verbonden, keert te zamen aan den Paaschmorgen herwaarts terug, met schooner vreugd en blijder hope dan zij. Hier is het Christelijk leven in menig opzicht aan den goeden Vrijdag gelijk, maar overmorgen zal het Paschen zijn, het Paschen der opstanding, na het Pascha des lijdens met CHRISTUS, en heden — 't is nog altijd de dag der voorbereiding, en teleurstelling en moeite en strijd, 't moet alles medewerken om die voorbereiding meer volkomen te maken. Maar genoeg, is „voorbereiding” het vóórlaatste, zware woord hier beneden, „de Sabbath komt aan,” dát blijft de laatste troost voor den Christen. Wij kortzichtigen, als deze vriendinnen kwellen we wellicht onze ziel over wat het morgen of overmorgen zal zijn, en — van verre hooren wij reeds de Sabbathsklok luiden, die plechtig en indrukwekkend ons toeroept: daar blijft eene ruste over, daar blijft eene ruste over! Een ruste blijft over, en een Heiland leeft, om ons in die ruste te brengen! Wat ontbreekt ons dan nog, om de hitte des daags geduldig te dragen, en den avond zonder schrik te verbeiden? Neen, niets dan een geloof, dat niet ophoudt; en ook dát zal Hij niet onthouden, die met zijn Zoon ons alles geschonken heeft. Zie, hier zijn we, Vader, opgestaan van het graf, waar wij neerzaten, om aan uw Vaderhart neder te zinken. Geef wat Gij wilt, onthoud wat Gij moet; alleenlijk, laat de Sabbath slechts komen! En dan, het zij de dag der voorbereiding lang of kort, zwoel of koel zij geweest, vergeet ons dan vrij, ijdele wereld, gelijk gij JEZUS' graf hebt vergeten, en, Christenen, schrijft op het onze: „hij heeft zijn wensch; de Sabbath kwam aan.”

A M E N.

VII.

DE DERDE MORGEN.

EERSTE PAASCHDAG.

Ps. 100: 1, 3, 4. Gez. 140: 4, 7. Gez. 182: 2, 4. Ps. 97: 7.

MATTH. XXVIII: 1—8.

»EN LAAT NA DEN SABBATH, ALS HET BEGON TE LICHTEN TEGEN DEN EERSTEN DAG DER WEEK, KWAM MARIA MAGDALENA, EN DE ANDERE MARIA, OM HET GRAF TE BEZIEN.

»EN ZIET, ER GESCHIEDDE EENE GROOTE AARDBEVING: WANT EEN ENGEL DES HEEREN, NEDERDALENDE UIT DEN HEMEL, KWAM TOR, EN WENTELDE DEN STEEN AF VAN DE DEUR EN ZAT OP DENZELVEN.

»EN ZIJNE GEDAANTE WAS GELIJK EEN BLIKSEM, EN ZIJNE KLEEDING WIT GELIJK SNEEUW.

»EN UIT VREES VAN HEM ZIJN DE WACHTERS ZEER VERSCHRIKT GEWORDEN, EN WERDEN ALS DOODEN.

»MAAR DE ENGEL ANTWOORDENDE, ZEIDE TOT DE VROUWEN: VREEST GIJ LIEDEN NIET, WANT IK WEET DAT GIJ ZOEKT JEZUS DIE GEKRUISIGD WAS.

»HIJ IS HIER NIET: WANT HIJ IS OPGESTAAN, GELIJK HIJ GEZEGD HEEFT. KOMT HERWAARTS, ZIET DE PLAATS WAAR DE HEER GELEGEN HEEFT.

»EN GAAT HAASTELIJK HEEN, EN ZEGT ZIJNEN DISCIPELEN, DAT HIJ OPGESTAAN IS VAN DE DOODEN; EN ZIET, HIJ GAAT U VOOR NAAR GALILEA, DAAR ZULT GIJ NIEM ZIEN. ZIET, IK HEB HET ULIEDEN GEZEGD.

»EN HAASTELIJK UITGAANDE VAN HET GRAF, MET VREEZE EN GROOTE BLIJDSCAP, LIEPEN ZIJ HENEN, OM HETZELVE ZIJNEN DISCIPELEN TE BOODSCHAPPEN.”

„Vrees niet, Ik ben de Eerste en de Laatste, en die leve, en Ik ben dood geweest, en zie, ik ben levend in alle eeuwigheid, Amen.” Is het niet, of dat woord van den verheerlijkten Heer tot JOHANNES zich heden in den geest tot al de zijnen herhaalt? Ja waarlijk, dit is de dag, dien de Heer gemaakt heeft; dit de roem, de kroon aller dagen! De steen, dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks; de rechterhand des Heeren is verhoogd, de rechterhand des Heeren doet krachtige daden. Dient den Heer met blijdschap, komt voor zijn aanschijn met vrolijk gezang! Zoo klinkt ons welkom in het heiligdom aan dezen hartverheffenden morgen, en wat hart, zoo onvatbaar en koel, waarin die toon geen luiden weerklink ontmoet? Welk een tooneel, dat heden de Christenheid van alle tongen en talen aan onze ontgloeide verbeelding vertoont! Ontelbare bedehuizen, door jubelende scharen bevolkt; hooggestemde feestzangen, begeleid door harmonische tonen; de stilte der Godsakkers hier en daar afgebroken door statig bazuingeschal, en elders wederom pelgrims uit alle oorden der wereld, zich verdringende op de eenwig gedenkwaardige plek, waar men zegt, dat het eerst het blijde woord werd vernomen: „Hij is hier niet, Hij is opgestaan!” Hartverheffende voorstelling; gelijk het heden hoogtijd is voor milioenen nevens en met ons, zoo was het dat reeds voor meer dan vijftig geslachten, die met het oog op den Levensvorst het stervend hoofd hebben neder gelegd. Geen christelijk feest, dat ons Paaschfeest in ouderdom, rijkdom en schoonheid te boven gaat. Hoeveer wij ook met onze gedachten terug gaan, alom in de Christenheid vinden wij dezen dag met blijde jubels begroet. Het Christendom verscheen in de wereld, maar de wieg der jeugdige Kerk stond nabij het ledige graf van den Heer. Het vuur der vervolging ontvlamde, maar ook in holen en spelonken werd de Paaschnacht biddend doorwaakt, en de morgen met den feesttoon begroet: „de Heer is opgestaan, Hij is waarlijk opgestaan.” Prachtige tempelen rezen op uit het gruis der afgodsaltaren, naar nooit verhiel zich de welsprekendheid der kerkvaders hooger, dan waar het op aan kwam, de koningin der feesten te kroonen. De ongerechtigheid vermenigvuldigde, het vuur der eerste liefde verkoelde, maar op dezen dag werden gevangenen vrij gesproken, slaven ontketend, feestmalen aangericht, geschenken uitgereikt, en de kus des vredes gegeven. De nacht der middeneeuwen zonk neder, maar de Paaschvuren, alom op de toppen der bergen ontstoken, profeteerden van een licht, dat nimmer onder zou gaan. De Hervorming

schaftte overtollige feestdagen af, maar ook LUTHER hield het woord niet terug: „wie den stillen Vrijdag en Paschen niet viert, mist de twee beste dagen des jaars.” Ongeloof en bijgeloof spanden tegen het Godsgebouw zamen, maar nog werd de pilaar en vastigheid der waarheid niet van zijn voetstuk gerukt: „gestorven voor onze zonden, opgewekt tot onze rechtvaardigmaking.” Donkere dagen en jaren liggen er wellicht niet weinigen achter u, maar geen oog zoo donker, of de Paaschzon had er licht, geen pad zoo vreugdeloos, of de Paaschdag had er troost voor te brengen. Ja, hoever ons oog zich in de toekomst verliest, wij kunnen ons zelfs niet voorstellen, bij al wat verandert, dat ook het Paaschfeest zou afgeschaft worden; wij gevoelen het allen, die afschaffing zou te gelijk de vernietiging des Christendoms zijn. Het staat daar voor ons, gelijk de Verrezenen zelf, als getooid in den glans eener eeuwige jeugd, en het is of eene stemme Gods en niet eens menschen, zoo vaak het weerkeert, ons toeroept: „Maak u op, word verlicht, want uw licht komt, en de heerlijkheid des Heeren gaat over u op!”

Wat is er dan op dezen dag toch gebeurd, waardig dat de eene eenw het aan de andere herhaalt, en de aarde het steeds blijder in gemeenschap met den hemel herdenkt? Wat — gij weet het, Gel., maar gij zoudt het ons nimmer vergeven, indien wij er heden van zwijgen, of u in den geest naar eene andere plek konden heen leiden, dan JOSEF's vreedzamen hof. JOSEF's hof: wat is hij heden voor den Christen anders, dan — de hemel, op aarde gedaald? Neen, wij willen het niet slechts hooren, wij moeten zien, wat daar is geschied; wij willen de gedenkwaardige ure als bij vernieuwing doorleven; wij willen het eeuwenoude, en toch eeuwig jonge Paasch-Evangelie beluisteren in den kring, waarin het eerst is verkondigd. O, indien wij het u verkondigen mochten met iets van die stemming, waarmede het door een engel gepredikt werd; indien gij het hooren mocht met een hart, als dat van JEZUS' eerste vriendinnen! Wenscht gij dat waarlijk, Gel.? Welaan, de voeten ontschoeid en den pelgrimsstaf in handen genomen; het is heilige grond, waar wij staan zullen. Toefden wij pas te zamen een avond nabij het heilige graf, heden zij het een morgen in JOSEF's hof, dien wij in den geest te zamen doorleven. Gelijk de Paaschzon zelve zich gedurig hooger verhieft, zoo zal het heden in den loop onzer beschouwing, zoo moge het bovenal in onze harten zijn. Moest ik het u toch met één woord uit onze heerlijke eerste Paaschstof herinneren, wat heden de bron is onzer zich van jaar tot jaar vernieuwende

vreugde, ik zou niet verder behoeven te gaan dan het woord uit het eerste vers: „als het begon te lichten.” Ja waarlijk, hier inzonderheid vertoont het rijk der natuur ons spiegel en beeld van het heerlijk rijk der genade. Het licht van den eersten Paaschmorgen, wij willen het zich zien verheffen op zijne glansrijke baan. Wij herdenken, neen wij doorleven het heden, hoe het is begonnen te lichten over

het donkere hart;
het donkere Godsbestuur;
het donkere kruis;
het donkere aardrijk;
het donkere doodsdal.

Hebben alzoo de lichtstralen van den eersten Paaschmorgen ons steeds helderder tegengeblonken, zijne roepstemmen vatten wij ten slotte allen te zamen in éene enkele vraag. Verheerlijkte Levensvorst, spreek zelf wen Paaschgroet op dit feest tot al uwe discipelen uit! Openbaar u zelve aan ons als de Opstanding en het eeuwige Leven! En geef, dat reeds op deze eerstelingen een rijke oogst van voorspoed gezien worde, die blijdschap geeft aan de Engelen Gods, Amen.

I. Het verrast u immers niet, Gel., dat wij allereerst van het donker hart der treurende vrienden van den gestorven Heiland gewagen? Maar reeds richt uw oog zich naar de heilige plek, waar de groote Dode zijn laatsten slaap ligt te slapen. Het schemert nog nauwliks rondom het welverzorgde graf, en zelfs de rots, waarin het is uitgehouwen, is in valen nevel gehuld. De vijandschap waakt, maar droomt van nood noch gevaar. Doch ziet, ver en diep in het Oosten, daar scheurt het geheimzinnig gordijn van den nacht, een heldere lichtstraal breekt door: wie zijn ze, die daar ginds den dagernaad schijnen vooruit te spoeden, en niet rusten voor zij den hof des Raadsheers betreden? Gij kent ze, die gesluierde gestalten, die daar des Vrijdags avonds zoo stil en smartvol ter neder zaten, maar wie beschrijft u, met wat gewaarwordingen zij den laatsten Sabbath doorleefden? Slechts éene gedachte heeft hare zielen vervuld, de gedachte aan het onherstelbaar verlies, en daarbij de hoop, om zoodra de rustdag geëindigd is, aan den geliefden Dode nog eene laatste hulde te brengen. Ja, waarlijk, reeds treden zij voort, langs Jeruzalems eenzame straten, met

speccerijen en zalven beladen, en bovenal van ééne zorg vervuld, wie haar den zwaren steen van de deur der grafspelonk wentelen, en toegang tot het lijk zal verleenen. Van de bewaking en verzegeling des grafs schijnen ze in hare afzondering niet eenmaal gehoord te hebben, en hoe weinig vermoeden zij bovenal, wat hoogere tusshenkomst reeds, nog geene ure geleden, haar vooruitlopend zorgen beschaamde! Gij weet het, Gel., reeds snelden de wachters in allerijl heen naar de stad, om het doodsbleek van schrik te verhalen, en siddert de priesterschaar, die verneemt, dat het ongehoorde gebeurd is. Op eenmaal toch is het die huurlingen der zonde geweest, als of een onzichtbare vinger den grond onder hunne voeten bewoog. Hun ontroerde blik heeft den bewoner eener hoogere wereld op aardenederzien dalen, in het witte kleed der reinheid gehuld. Met onwêrstaanbare kracht heeft hij den steen van de grafspelonk afgewenteld, touw en zegel aan flarden gescheurd, en in majestueuze houding op den grafsteen zich nedergezet, als om te kennen te geven: dit graf behoort aan de aarde niet meer! Is het wonder, dat de huurling vliedt, waar de groote Herder der schapen, alleen door het oog der Engelen gade geslagen, de boeien des doods van de leden schudt, en den ontsloten kerker verlaat? Maar treedt gij toe, Galileesche getrouwen, wat de schrik zijner vijanden is, wordt de troost zijner oprechte vriendinnen! O, mij dunkt, ik zie ze daar naderen, het eerbiedwaardig vijftal, MAGDALENA vooraan, alle door ééne hoop en ééne liefde beziel. Maar wat is dit, dat haar op eenmaal vragend op elkander doet staren, en schier aarzelend stil zou doen staan? Daar gaat, naar de schilderachtige teekening van MARKUS, de zon in statelijke pracht van achter de stille grafspelonk op, en bij haar licht zien zij te gelijk den afgewentelden steen en den majestueuzen bewoner des hemels. Floort, daar spreekt hij haar toe op een toon, die alle vreeze verbant; daar toont hij haar te kennen; daar herinnert hij haar het eigen woord van den Meester, dat niets minder dan zulk eene uitkomst liet wachten. Ziet, daar begint het te lichten in al die donkere harten, en een nieuwe wereld van hoop en vreugde ontsluit zich, nu haar het uitzicht geopend wordt, dat Hij reeds naar Galilea haar voorgaat, en dat zij daar Hem zelve aanschouwen zullen. Kunt gij u dien overgang van matelooze droefheid tot ontroering, tot verrassing, tot vreugd, tot verrukking voorstellen, Toeh.? Gij kunt het onmogelijk, omdat gij nimmer den Heer gemist, betreurd, zoo vurig bemind hebt als zij. Neen, het verwondert mij niet, dat zij straks in het gemengd, schijnbaar tegenstrijdig gevoel

van vreeze en groote blijdschap stadwaarts terug snellen, terwijl de schrik tot zwijgen, maar de vreugd tot spreken haar dringt. Geen nood, die vrees is als de laatste nevel, die blijdschap als de zon, die den nevel bestrijdt en verwint. Maar bedrieg ik mij, of, toen zij waren heengegaan, heeft de hemelbode zijn Zender godankt op eerbiedig gebogen gelaat, dat het boven alle zijne broederen aan hem vergund was geweest, zoo vlijmende smart en zoo zalige vreugd te verkeeren?

Wondervolle dan, en toch onbedrieglijk zekere overgang, M. H., waarvan de feestgeschiedenis spreekt, en weêgalooze gebeurtenis, waardoor zij uitgelokt is! Ik erken, u moet zij ongelooflijk voorkomen, die met het hardnekkig vooroordeel, „dat wonderen onmogelijk zijn,” de gewijde geschiedrollen opvat. De wijsheid onzer eeuw ontziet zich dan ook zelfs niet meer, om boven dit Evangelieblad den naam van „kunstig verdicte fabel” te schrijven. Erkent zij al dat JEZUS leeft, het wil niet veel meer zeggen, dan dat Hij nu in den hemel gelukkig is, gelijk, misschien boven alle vroegere en latere vromen, en op aarde voortleeft naar den geest in de zijnen, gelijk een gestorven kunstenaar voortleeft in het nagelaten werk zijner handen. Maar dat de vermoorde JEZUS de Nazarener ten derden dage lichamelijk uit het graf is verzezen, het wordt van velerlei zijden heimelijk of luide ontkend, en indien PAULUS onder ons weder optrad, het zou hem allerminst aan aanleiding ontbreken, om zijne verontwaardigde vraag te herhalen: „wat, wordt het bij ulieden onmogelijk geoordeeld, dat God de dooden opwekt?” En voorzeker, dat is onmogelijk, indien uw God geen levende, persoonlijke, vrijmachtig werkende God is; dat blijft ondenkbaar, indien de ervaring van heden de hoogste maatstaf moet zijn, die de geschiedenis der eeuwen beoordeelt. Helaas, het is alleen daarboven bekend, hoe menig twijfelaar de Paaschklokken luiden hoort en het Paasch-Evangelie verkondigen, die in stilte het weemoedig antwoord gereed heeft: „ik hoor de tijdning wel, maar ach, 't geloof ontbreekt mij”! Doch, dát mogen wij toch van u niet vooronderstellen, feestgenooten, die ons heden in den geest naar JOSEF's hof vergezelt? Maar ik spreke tot zulken, die met mij aan een persoonlijke God en een bijzondere Openbaring gelooven; die meermalen onderwezen zijn in de kennis der volstrekt onwrikbare gronden, waarop ons geloof in den Eersteling uit de dooden berust; die geen moed hebben om PAULUS' woord te weêrspreken: „indien CHRISTUS niet opgewekt is, zo is onze prediking ijdel, en ijdel is ook uw geloof.” Voor u zijn, naar wij hopen, de Apostelen nog iets

anders dan valsche getuigen Gods; de verschijningsverhalen nog iets meer, dan dichterlijk schoone legenden. En — om thans van alle andere bewijzen te zwijgen — draagt niet reeds dit feestverhaal zélf zulk een onverdenkbaar karakter van eenvoudigheid, aanschouwelijkheid, Godewaardigheid, heerlijkheid, dat wij telkens weêr uitroepen moeten: dát is voor elke verbeelding te hoog? Neen, voorwaar, de Paaschzon is geen geschilderde zon, van menschelijke verf en palet, even weinig als de zon in de schepping. Geloofd zij de God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, die haar in volle werkelijkheid aan den derden morgen deed rijzen!

II. Ja, geloofd zij de God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, want hetzelfde Paaschwonder, dat voor de twijfelzucht een steen des aanstoots en een Rots der ergernis blijft, is voor het geloof niets minder dan eene treffende openbaring der majesteit en heerlijkheid Gods. Het is beginnen te lichten aan den derden morgen, ook over het donkere Godsbestuur. Welaan, stelt het u voor dat het waar was, wat het ongelooft fabelt, dat JEZUS wel gestorven, maar niet ten derden dage lichamelijk opgestaan was: kunt gij u dan grooter raadsel in het Godsbestuur denken, dan zijne levens- en lijdensgeschiedenis? Ik erken, er zijn meer voorbeelden, dat de onschuld weêrloos verdrukt wordt, maar toch van zúlk een raadsel, als de gestorven CHRISTUS, indien Hij werkelijk in den dood is gebleven, biedt de wereldgeschiedenis geen enkele wedergaê aan. Immers, de Vader heeft Hem meermalen op de treffendste wijze getuigenis gegeven; de Zoon is in den dood gegaan met de stellige overtuiging, dat de Vader Hem verheerlijken zou: en zonder dat iets buitengewoons is gebeurd, bleef de schande van het kruis op Hem onafgewend rusten? Waar is dan hier, zoo moeten wij telkens bij vernieuwing weer vragen, waar is de God des oordeels, en wien onzer zou het niet moeielijk, om niet te zeggen onmogelijk vallen, nog aan eene bijzondere Voorzienigheid Gods te gelooven, indien eene geschiedenis als die van JEZUS in het donker graf was geëindigd? Maar nu, CHRISTUS wordt opgewekt, en het begint voor onze oogen te lichten, te lichten niet slechts in den donkeren hof, maarook aan den donkeren hemel. „Komt, en ziet Gods daden,” zoo roepen wij op den Paaschmorgen met heiligen eerbied u toe, en onwillekeurig denken wij bij dit ledig graf terug aan het woord, door den Opgewekte zelven bij LAZARUS' groeve gesproken: „heb ik u niet

gezegd, dat indien gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zien zult?" Ja waarlijk, de lichtstralen dier heerlijkheid, zij verrijzen, zij blinken, zij doen de oogen ons schemeren, hoe langer en dieper wij staren. Komt, en ziet de heerlijkheid van Gods Macht, die de dooden levendig maakt en de dingen, die niet zijn, roept alsof zij waren, en door Engelenvermogen tot stand brengt, wat geen menschelijke macht kan volbrengen. Als Hij de aarde aanroert, dan beeft zij; als Hij zijne Engelen roept, dan verschijnen zij; als Hij de dooden wekt, dan verrijzen zij. Komt, en ziet de heerlijkheid van Gods Wijsheid, die het wonder aller wonderen — hoe Gode waardig — in heilige stilte volvoert, maar het tevens op eene wijze verkondigen laat, die den laatsten twijfel doet zwichten. Maar komt, en ziet bovenal de heerlijkheid van Gods Liefde, die aan den eeniggeboren Zoon na den bangsten strijd de heerlijkste kroon, na den zwaren doodslaap het liefelijkst ontwaken bereidt, ja die der wereld den Zaligmaker, dien zij heeft vermoord en verworpen, als met eigen hand weer terug geeft, opdat Hij haar tot een Koning en Vorst des levens zou worden. Bedekt vrij het bezoedeld gelaat, medezondaren, voor den glans eener Heiligheid, die hier hare vijanden met doodschrik in het harte doet vluchten, waar de majestueuze Engelvverschijning hen niet als een zachte zonnestraal troost, maar als een scherpe bliksemlits treft. Doch bewondert te gelijk die gadelooze Langmoedigheid Gods, die hen spaart, waar Hij hen onder den zwaren lijksteen had kunnen verpletteren, en straks zelfs aan den hardnekkigen joodschen raad de blijmare der opstanding brengen laat bij monde zijner eigene dienaren. Of is u dat alles te weinig, komt en ziet dan bij en boven dat alles de heerlijkheid eener Trouw, die aldus het woord der profeten vervult, niet slechts aangaande het lijden, dat op den CHRISTUS komen zou, maar ook aangaande de heerlijkheid, die daarna zou volgen. Of bedrieg ik mij, en begint het ook aan den derden morgen te lichten over menig donker en verzegeld blad der profetische Schriften? Ja waarlijk, dit is het, wat DAVID gezongen heeft: „Gij zult uwen Heilige niet overgeven, dat Hij verderving zie." Dit, wat JESAJA aangaande den knecht des Heeren voorspelde: „Hij is uit den angst en uit het gericht weggenomen; als Hij zijne ziel tot een schuldoffer zal gesteld hebben, dan zal Hij zaad zien, Hij zal de dagen verlengen." Dit, wat reeds door het teeken van JONA is voorbeduid, en afgeschaduw door zoo menig wonderfeit der oude bedeeeling. 't Was voorspeld; het moest naar den raad des Heeren vervuld worden, en zúlk een heilsont-

werp hadden menschen willen beletten en stuiten, met (belachelijk!) een handvol soldaten, eenige ellen touw, een zegel door gewijde handen gedrukt? Ontzinden, die voor dát graf den lijksteen wentelen kondt; even goed kondt gij met een steen den oostelijken hemeltrans afsluiten, om de dagvorstin te beletten, dat zij ter bestemder ure aan onze kim zou verrijzen! O, M. G., hoe het u is, weet ik niet; maar ons aangaande, waar zulke overleggingen in onze harten verrijzen, daar wordt JOZEF's hof in den volsten zin des woords ons een heiligdom, en met een hoogere dan JACOB'sstemming herhalen wij: „gewisselijk, aan déze plaats is de Heer"! Zoo groot, zoo goddelijk, zoo oneindig, zien wij God op het uitgestrekt gebied der schepping en voorzienigheid nergens. Als met eigen hand scheurt Hij hier den sluier van wolken en donkerheid, en treedt te voorschijn, en zegt: „Ik zal werken, en wie zal het keeren?" Een God, die zóó spreekt, kan wel een stilzwijgen van veertig uren bewaren; een God, die zoo zeker van zijne zegepraal is, kan gerustelijk aan de boosheid gedurende een drietal vluchtige dagen, den schijn van zegepraal laten. „De Heer regeert", zoo staat als met hemelschrift boven dit blad van het boek der openbaring te lezen: „de Heer regeert, de aarde verheuge zich!" Psalmzingt, Gods gunstgenooten, en spreekt lof tot gedachtenis zijner heiligheid! Want een oogenblik is er in zijn toorn, maar een leven in zijne goedgunstigheid; des avonds vernacht het geween, maar des morgens, dan is er gejuich!

III. Doch hooger rijst de zon van den Paaschmorgen, en hooger de toon onzer feestrede. Wij zagen op het graf, wij staarden aanbeddend naar boven, maar wanneer wij nu, staande in JOSEF's hof, nog eenmaal terugzien, wat dunkt u, begint het niet te lichten over het donkere kruis, en worden wij geen getuige van een verheerlijking zonder wedergade? Ach, welk eene vernedering, waarop wij weken achtereen met klimmende aandoening staarden! Gods Zoon, der engelen Heer, zagen wij niet slechts door misdadigers mishandeld, maar met de misdadigen gerekend, ja beneden een booswicht geschat! Die leeuw liet zich ter slachtbank leiden als een lam, dat lam zich vertrappen als een worm, en toch — die vertrapte worm heeft verklaard, dat Hij aanspraak heeft op koningsrechten en rang. Toehoorders, neemt een oogenblik het ééne woord: opgestaan uit JEZUS' geschiedenis weg, en — is het niet, alsof zij staat voor een heerlijk boek, doch dat met een vraagteeken eindigt;

voor een prachtvol gebouw maar waarvan de gevel onvoltooid is gebleven; nabij een prachtigen eik, doch die uitloopt niet in een sierlijke kroon, maar in een onregelmatige knoestige stomp? Welk een snijdend contrast; engelenzangen bij den aanvang, en spotkreeten der hel aan het einde; een troon Hem beloofd, en de koningstitel als een schandnaam boven zijn moordpaal gespijkerd; anderen door Hem verlost, terwijl Hij dan waarlijk zich zelven niet heeft kunnen verlossen! Het is, en wordt dikwijls in onze dagen beweerd, dat JEZUS tóch de Zoon van God, de Redder der wereld, de Koning der waarheid kan zijn, al is Hij niet lichamelijk opgestaan; ik neem de vrijheid het te ontkennen, beide in naam der eerlijkheid en des gezonden verstands. Was Hij de Zoon van God in den Apostolischen zin van het woord, het was dan onmogelijk, dat Hij van den dood gehouden kon worden. Zal Hij koning der waarheid kunnen genaamd worden, Hij zal dan toch wel voor het minst verplicht zijn geweest om ten allen tijde de waarheid te spreken, en Hij-zelf heeft gezegd: „ten derden dage verrijs Ik”. Zijne vijanden weten, wat zijne vrienden hebben kunnen voorbijzien, en ten derden dage zal het dan nu beslissend moeten blijken, voor het oog van hemel en aarde, wie Hij is, die zich zoo dikwijls den CHRISTUS genoemd heeft, den Zoon des levenden Gods. Gaat die derde dag voorbij als alle andere dagen, en blijft zijn graf gesloten tot op den huidigen dag — maar wat spreken wij, Gel., ziet, daar ligt de grafspelonk open, daar daalt de Engel der opstanding, waar nog pas de Engel des doods den zegestander geplant had.... o zegt mij, schiet er voor uw oog uit dat ledig graf niet een lichtstraal, die daar ginds den bloedigen kruisheuvel kleurt? JEZUS verrijs, maar zoo wordt dan het raadsel des kruises ontknoopt. Nu wordt zijn leven weder een groot en heerlijk geheel, waarvan het einde volkomen aan den aanvang beantwoordt. Engelen bij het graf, maar ook Engelen in den nacht der geboorte, en gelijk toen HERODES, thans KAJAPHAS en zijne medestanders ontwapend. JEZUS verrijs, maar zoo wordt dan ook de schande van het kruis van Hem af, op het hoofd zijner haters terug gewenteld. Ziet, als leugenaar en Godslasteraar wordt Hij tot sterven veroordeeld, maar noemt mij nu één woord zijner lippen, zoo heerlijk en hoog, waarop de Paaschmorgen geen zegel der waarheid drukt! „Ik doet altijd, wat den Vader welbehagelijk is; Ik ben de Opstanding en het Leven; Ik ben de Zoon des Levenden Gods!” zoo sprak Hij, en Amen zegt God aan den Paaschmorgen: „Ik heb Hem verheerlijkt, en Ik zal Hem wederom verheer-

lijken." Door diezelfde macht, waarmede de Heer vroeger een drietal dooden herrijzen deed, geeft Hij thans het leven zich zelven terug. Neen, Hij heeft niets te veel van zich zelven gezegd, en wel mag de opgaande zon zijn ledig graf als met een vurigen stralenkrans tooien, want zijne opstanding, zij drukt Hem zelven de schoonste kroon op het hoofd. Wat zeg ik, Gel., JESUS verrijst, en nu is niet slechts de schande des kruises vergeten, maar ook de smart des kruises vergoed. Tot nog toe hebben wij meer op zijne vrienden en vijanden, dan op Hem zelven gestaard, maar wie zal ook peilen, wat er in het hart van den Godmensch is omgegaan, toen Hij na een doodslaap van veertig uren ter grafspelonk uittrad, als een held, tot nieuwe krachten ontwaakt? O mij dunkt, ik zie Hem, zoo als Hij daar den eersten blik slaat op die verlatene doodsponde, op die geredde wereld, op dien Vader, die — maar neen, niet verder; wat slechts Engelenoogen aanschouwd hebben, is voor menschelijke beschrijving te hoog. Maar toch, indien gij Hem lief hadt, Gel., ook om zijnentwil zoudt gij u op dit Paaschfeest verblijden, waar gij alzoo zijn eigen woord ziet vervuld: „een kleine tijd, en gij zult mij niet zien: en wederom een kleine tijd, en gij zult mij zien." Alle kronen en tronen der aarde zijn te klein en te laag voor den held aller helden, voor den leeuw uit JUDA's stam, die streed, maar ook overwon gelijk niemand. Immers, hier is niet minder dan een driefvoudige overwinning behaald, van de waarheid over de leugen, van de genade over de zonde, van het leven over den dood. Nog ziet gij Hem zelven hier niet voor u; grooter dingen zult gij ook nog hooren op dit feest, dan wij u heden verkondigen. Maar toch, als uwe geheiligde verbeelding Hem heden zich voorstelt in al zijn opstandingsglans, waarbij ook de hemelsche schoonheid van den engel der opstanding wegzinkt; gereed om het nieuwe leven aan den Vader, aan de broeders, aan het heil der wereld te wijden, gewis, dan is er een stem in uw hart, die u toeroept: knielt, knielt voor den Eersteling uit de dooden, en het kruis der vervloeking zelf, neen, in schooner licht prijkt het nooit voor onze oogen dan heden, waar het gelijk de grafspelonk ledig is, maar door de Paaschzon met steeds hooger tinten gekleurd. Triomf, wij zien op 't moordveld neer, maar wij zien tevens, met een lied op de lippen, tot den Verrezene op!

Gez. 140: 4, 7.

IV. Mochten wij u geen hartverheffenden morgen in JOSEF's hof voorspellen, Gel.? En toch, hoe veel verder moet nog de kring onzer beschouwing zich uitbreiden, waar wij u toeroepen: het begon te lichten over het donkere aardrijk. Immers de Paaschmorgen werd niet minder dan de eerste dag eens nieuwen levens voor eene schuldige en bedorvene wereld, en van eene schoone herschepping, hier aangevangen, staan wij in den geest getuige te worden. Uit JOSEF's hof verplaatst zich onze verbeelding nog eenmaal naar een anderen hof, waar de schepping nog veel heerlijker bloeide, maar nog geen enkel graf werd gevonden, omdat er nog geen zonde gepleegd was. Daar in het eerste Paradijs daalde de nacht van zonde en ellende ter neder, en een reusachtig graf werd de aarde, waar veertig eeuwen de dood heeft geheerscht, gelijk hij den Heer een veertigtal uren geboeid hield. Eindelijk verscheen Hij, die verklaarde, dat Hij het Licht was en het Leven der wereld. Hij leefde, Hij stierf, en besloot met het triomfwoord: „het is volbracht”, het bloedig werk der verzoening. Maar is wel waarlijk alles volbracht, wat tot zaligheid van zondaren noodig was? Neemt het wonderfeit der opstanding weg, en — gij tast in het duister om. Ja, Hij bracht wel het offer, maar wat waarborg, dat het door den Vader is aangenomen? Ja, Hij onderging wel de bezoldiging der zonde, maar wat bewijs, dat het niet voor zijne eigene was? Maar thans — blink vroolijk, heldere Paaschzon, want gij beschijnt eene verzoende en begenadigde aarde, en vriendelijk, als gij, blik het Vader-oog uit den hemel thans op zijne verlostte kinderen neder. Ja, indien CHRISTUS niet opgewekt is, dan zijn wij nog in onze zonden, maar thans, bij den rijzenden dageraad staat het woord op den ledigen kruispaal geschreven: „God is het, die rechtvaardig maakt, wie is het, die verdoemt? CHRISTUS is het, die gestorven is, ja, wat meer is, die ook opgewekt is.” Triomf, Halleluja, triomf, de vloek der wet is vernietigd, het recht der wet is voldaan, de kloof is gedempt, die het verslagen kinderhart van het ontsloten vaderhuis scheidt! Het Paaschfeest is het feest uwer volkomene verlossing, o zondaar, want het verkondigt u, gij hebt geen gestorven! slechts, gij hebt een opgewekten, een eeuwig levenden Zaligmaker. Dát mag verlossen heeten, de wet vervullen, de zonde verzoenen, de hel volkomen verwinnen: wat dunkt u, kán het anders, of van dien levenden CHRISTUS moet nu ook onophoudelijk nieuw leven uitgaan in het hart, in de kerk, in de wereld? Maar gij weet het, dat ledig graf wordt de hoeksteen van het gebouw der gemeente, waarin Hij woont en werkt met den

Geest, die levendig maakt. CHRISTUS niet opgestaan? Dan blijven wij reeds geruimen tijd de oplossing wachten van het vraagstuk, hoe het mogelijk was, dat zijne ongeloovige en treurende vrienden op eenmaal na zijn dood zijn veranderd en omgekeerd; wat hen in staat heeft gesteld, om de joodsche en heidensche wereld te doen bukken voor het Evangelie der opstanding; hoe PAULUS bekeerd is; hoe het Godsgebouw bij zoo heftige aanvallen is kunnen blijven staan tot op den huidigen dag. Maar CHRISTUS verzezen, wel waarlijk verzezen, zoo zeker wij hier bijeen zijn, verzezen? Dán is Hij ook volkomen in staat en bevoegd om, gelijk Hij de wereld met God heeft verzoend, aan alle vleesch, dat Hem de Vader gegeven heeft, een eeuwig leven te schenken. Of wien is het aan den Paaschmorgen niet, als hoorde hij Dien, die op den troon zit, andermaal spreken: „Ziet, Ik maak alle dingen nieuw,” en wederom: „Ik heb de wereld overwonnen?” De verandering, die op den eersten Paaschdag in den eersten discipelkring plaats grijpt, is het voorteeken slechts der heilrijke herschepping, die de Opgewekte overal aanbrengt, waar zijn levend woord wordt verkondigd. Immers, Hij leeft om zich te openbaren, en waar Hij het doet, daar worden SAULUSSEN in PAULUSSEN, zonen des donders in zonen des vredes, grijpende wolven zelfs in schapen der kudde veranderd. Hij leeft, om gevallen en op te richten, treurenden te troosten, verstrooiden bijeen te vergaderen, nieuw geestelijk leven te schenken, en in plaats van eene reuke des doods waait de morgenlucht eener betere wereld ons uit de ontsloten grafspelonk tegen. Hij leeft, om ook úwe levensvragen te beantwoorden, eerlijke twijfelaar; om ook úwe tranen te drogen, eenzaam bedroefde; om ook ú in een woord zijns eigenen levens deelachtig te maken, erfgenaam van zonde en dood! O liefelijke Levensbron, die uit die geopende rots is ontsprongen, waar de hand des Engels haar aanraakte! Wie spreekt mij het cijfer uit van die allen, voor wie hemel en aarde, tijd en toekomst, leven en dood begonnen zijn zich in geheel ander licht te vertoonen, sinds Gods Geest hun dit woord heeft leeren verstaan: „Ik leef, en gij zult leven!” Neemt dezen Paaschmorgen uit de wereldgeschiedenis weg, en geen somberder verblijf dan de aarde. Ach, tallooze steenen des aanstoots op uwen weg, veel zwaarder, dan die de vrouwen ontroerde; de steen der wet, de steen der schuld, de steen der zorg, de steen der vrees des doods; wáár is de hand, die ze afwentelt? Waar — maar waar anders, dan bij Hem, die heden spreekt: „Ik heb overwonnen, en Ik heb de sleutelen der hel en des doods!” Ja, nu déze steen is afge-

wenteld, nu verrijst ook heden het licht der zaligste vreugd voor den Christen, want de levende Heer roept hem toe: „Ik ben het, die u troost; twijfel herschep ik in zekerheid; vonnis in vrijspraak; gemis in genot; strijd in zegepraal; sterven in leven.” Hoe verder deze Paaschvorst, die daar de groeve verliet, nu voorttreedt in een hart, in een huis, in een kerk, in een wereld, te meer begint het alles te veranderen in ons, rondom en voor ons. Het nieuwe leven van CHRISTUS, het wordt een doorlopende zegepraal, want door die hand, die den prikkel des doods heeft verbroken, gaat des Vaders welbehagen gelukkiglijk voort, en heeft die steen Hem niet kunnen stuiten, geen menschelijk vermogen zal Hem dan ook op den duur de overwinning betwisten. Ja, wèl neemt de vijandschap tegen Hem en zijn Evangelie onophoudelijk toe; de booze geest, die steeds ontkent, verheft zich niet slechts buiten, maar in de Kerk, die belijdt. Men wil wel een JEZUS, maar dézen JEZUS met zijne wondermacht niet; men bewaakt en verzegelt als het ware telkens bij vernieuwing zijn graf; of kán men niet ontkennen, dat het ledig gevonden is, men zal eer het ongeloofelijke gelooven, dan toe te geven, dat Hij het waarlijk levend verlaten heeft. Evenwel, het vaste fundament Gods staat, zoo juicht de Kerk op haar Paaschfeest, en gekrenkt, gewond, in het aangezicht geslagen ook om de belijdenis van haar geloof in den Opgewekte, ziet zij heden hare vijanden kalm onder het oog, en herhaalt: „en tóch is Hij opgestaan.” Ja, „Hij verrees ten derden dage, dien de dood niet houden kón.” Maar zoo blijkt dan ook de Geest machtiger dan de stof; zoo maakt dan de wondermacht Gods de wijsheid der wereld te schande; zoo is het dan te vergeefs, al wordt de waarheid nog, gelijk toen haar Koning, door sluwe priesters bestreden, door valsche getuigen beschuldigd, door partijdige rechters veroordeeld, door onverzoenlijke haters gedood, door verslagen vrienden betreurd. Al ligt de waarheid in het graf, al wat haar drukt, het moet wijken, en wat haar tegenstaat, vlucht straks sidderend heen als de wacht. Volstrekt buiten staat om het opstandingsgeloof der Kerk te verklaren, anders dan uit het wonderfeit-zélf, heeft het ongeloof geene andere keus dan te zwijgen, of in plaats van het wonder de ongerijmdheid zelve te stellen. Met hoe hevig gedruisch zij ook aanrollen, zijne golven spatten gebroken terug tegen déze onwrikbare rots: „JEZUS is opgestaan.” JEZUS leeft”, ja, dat is heden ons eerste, ons liefste, ons laatste woord, en het állerlaatste, ’t kan geen ander wezen dan: „JEZUS verwint”. O, blijde morgen, als het leven, dat in Hem is, eens in elke richting is doorgedrongen, en het

Paasch-Evangelie, hier het eerst van uit een donkere groeve gepredikt, van pool tot pool wordt gehoord. Neen, dan zal de aarde niet langer een land der duisternis heeten, maar als JOSEF's hof, door de lieflijke Paaschzon beschenen, zal zij een verblijf van stoorloozen vrede, de pronk van Gods schepping, de lust der Engelen zijn!

V. De Paaschzon steeg voor ons oog haast ter middaghoogte, Gel., maar wat dunkt u, begint het thans eindelijk ook niet voor uwe oogen „te lichten,” tot diep in het donkere doodsdal? Doch wanneer gevoelen wij meer de waarde van het Paasch-Evangelie, dan wanneer wij van het ledig graf in JOSEF's hof ons nabij ons eigen graf en dat der onzen verplaatsen. Sterven — ach, wij mogen het denkbeeld zoo dichterbij mogelijk kleuren, de werkelijkheid is niettemin schrikverwekkend en treurig, en gij, die er wellicht het minst van allen aan denkt, kunt er minder ver van verwijderd zijn, dan toen die vriendinnen van de grafplaats des Heeren. Sterven; en wie geeft ons zekerheid van wat áchter het graf is verborgen, daar immers nooit een bewoner van dat onbekende land is teruggekeerd, om kondschap van de dooden te brengen? Maar wat zeg ik, niet wedergekeerd, en Engelenstemmen fluisteren in het heilige graf: „Hij is hier niet, Hij is opgestaan!” Opgestaan — is dát woord geen waarheid, gij mist het groote feit, waarop de hoop des eeuwigen levens gebouwd is. Men moge zich dan met een afgetrokken denkbeeld van onsterfelijkheid troosten, dat denkbeeld is de vrucht eener scherpzinnige redeneering alleen, u morgen wellicht door een andere, niet minder scherpzinnige redeneering ontnomen. Geen wonder dan ook, dat wie JEZUS' opstanding loochenen, zich al meer en meer twijfelachtig over persoonlijke onsterfelijkheid uitlaten, en er licht toe komen, om wat wij geest noemen, voor niet veel anders te houden dan zijn bewerktuigde stof, waarvan na den dood niet meer overblijft, dan, om het beeld van een beroemd wijsgeer over te nemen, dan van de symphonie der snaren, wanneer de harp is verbroken. O troosteloze wijsheid onzer eeuw, die begint met de opstanding van JEZUS te loochenen, en eindigt met voor ons eigen gesloten graf te verstommen! Neen, komt dan herwaarts, opgeschrevenen ten doode, en ziet een vroolijker licht over uwe laatste woning verrijzen, zoo waarlijk Hij is verzezen! JEZUS opgestaan, maar dan is ook de dood de eindpaal niet van ons leven; dan is er niet slechts een onsterfelijkheid der ziel, maar ook een eeuwig leven, eene herstelling des lichaams, als

van het zijne, dat weer met den afgescheiden geest wordt hereenigd; dan is er ook een wederzien aan gene zijde des grafs, gelijk Hij immers óók niet duurzaam bleef gescheiden van hen, aan wie Hij met de heiligste banden verbonden was! Voorwaar, voorwaar, wèl mag het Paaschfeest terugkeeren in de schoone lente des jaars, want wat is het minder, dan het lentefeest des eeuwigen levens? Wat treurt gij dan, Christenen, bij het stof uwer vrome ontslapenen? Zoo zaten óók eenmaal JESUS' vriendinnen bijeen, en meenden dat nu alles verloren was, maar het tarwegraan was slechts gestorven om te herleven, en juist alzoo vele vruchten te dragen. Ook de uwen, neen, zij zijn niet verloren: zij leven, gelijk Hij in den staat der afgescheidenheid leefde, en rustte, en werkte; zij herrijzen, gelijk voor Hem de morgen der opstanding aanlichtte. Als het tarwegraan spruiten zij uit, waar zij als de bladeren afvielen, en gelijk op hun graf reeds de eerste grasscheuten prijken, rijpt onder de zerken reeds het zaad van den hemelschen oogst. Het Paaschfeest is een vredefeest, ook met den onverzoenlijksten vijand; een levensfeest, al voelen wij op dezen oogenblik zelfs reeds de kiemen des doods in onze aderen woelen. Hier is het de tijd om te sterven met CHRISTUS, maar de ure komt, dat wij zullen rusten in Hem, en de stroomen des nieuwen levens indrinken met onverzwaardbare teugen. Hier trekken wij, langs dierbare graven, ons eigen graf te gemoet, maar toch, den Paaschmorgen der verheerlijking tegen, en ons aangaande, wij danken God op dezen dag, dat wij nog in een opgewekten CHRISTUS gelooven, want wij weten het, zijne verheerlijking is onderpand en profetie van de onze. O, met hoe veel recht noemt iemand ergens het Paaschfeest het Amen Gods en het Halleluja der menschheid, en zoo reeds die eerste Paaschmorgen bij de herinnering nog na eeuwen ons hart van onbeschrijflijke vreugde doet kloppen, Christenen, zegt, zegt mij, wat zal de Paaschmorgen der eeuwigheid zijn? Ja, de ure komt, naar het eigen woord van den Heer, dat allen, die in de graven zijn, de stem van den Zone Gods zullen hooren; de jongste ure der wereldgeschiedenis, die aan de heerschappij van den dood voor altijd een einde zal maken. Dan, in den laatsten nacht, die dien grooten Morgen vooraf gaat, treurt wellicht nog, gelijk hier, de liefde bij het graf harer hoop, en de doodsengel houdt als dienaar van CHRISTUS de laatste wacht bij het stof. Maar ziet, een Engel des Heeren nederdalende van den hemel, komt toe, en wentelt den laatsten lijksteen af van het laatste graf hier beneden, en het woord wordt vervuld, dat geschreven is: „de dood is tot overwinning

verslonden. Wat toeft gij nog onder de kim, gij laatste, zalige Paaschmorgen, waarop het vol akkoord zal weerklinken: „dood, waar is uw prikkel, en doodenrijk, waar uw triomf?” Nog wandelen wij in de schemering voort, als dien eersten morgen de vrouwen, maar toch, Christenen, is het u niet, als valt er heden een lichtstraal op alles, tot zelfs op het bleek gelaat van den Dood? Ziet, de donkere gedaante van den doodsengel begint u vriendelijk tegen te blinken; zijne hand draagt geen sleutelen meer, die zijn in de handen van JESUS, maar uit het oord, waarheen hij u wijst, stroomt een vloed van licht u reeds tegen, waarbij zelfs de Paaschzon verbleekt. Ziet nog eenmaal den Dood, maar neen, daar is geen dood meer voor wie in CHRISTUS hun leven vinden; ziet op den Engel der opstanding; ziet op den Heer, die u voorging; ziet op den hemel, die thans voor u is ontsloten, gelijk voor Hem het graf is geopend geworden! Ja, laat er vrij een voorgevoel des eeuwigen levens met nooit gekende kracht in u wakker worden; het Leven is geopenbaard, en het beginsel der eeuwige vreugd, wij weten, wij voelen het immers, wij dragen het reeds hier in gemeenschap met den Heer in ons om. 't Was heerlijk, toen Gods engel de vrouwen wees op het verlaten graf van den Heiland; maar wát zal het zijn, als wij eenmaal daar boven gewezen worden op ons eigen, dán voor altijd ontledigd graf, en dat van zoo velen, die wij vurig beminden en nimmer vergaten, en nu de laatste doodsschaduwen weggevlucht zien voor de zon des eeuwigen levens? Het triomflieder, dat dán klinken zal, wij kunnen het hier nog niet aanheffen, maar toch, onbeschrijflijk zalig, wie reeds hier er een enkelen toon van kan vatten!

Gez. 182: 2, 4.

En nu, Gel., de Paaschmorgen in JOSEFS hof is doorleefd, en steeds helderder licht heeft het zoekend oog zien verrijzen. Achter, rondom, vóór ons trok alle duisternis op, vergunt ons slechts ééne vraag ten besluite: is het reeds begonnen te lichten daarbinnen? Ziet, gewichtiger vraag kunnen wij elkander onmogelijk doen, want wat baat u al de heerlijkheid der Paaschzon, indien zij nog enkel schittert voor gesloten of geblinddoekte oogen? Maar ook geen natuurlijker vraag, want nog altijd zijn, gelijk toen, de vijanden en vrienden des Heeren op korten afstand vereenigd nabij hetzelfde heilige graf. En geen beslissender vraag bovenal,

want van haar zal het afhangen, of ook gij op dit feest met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren aanschouwen, en u van goeder harte in zijnen Naam kunt verblijden. Ach, M. H., wat lot zou treuriger zijn dan het uwe, indien gij op die vraag een ontkennend antwoord moest geven? O ik weet het, nu nog roept menigeen: „vrede, vrede, en geen gevaar.” Maar wij bidden u, weest, bij het heil uwer zielen, gewaarschuwd! Onverwacht, als die Romeinsche soldaten, kan ook u het haastig verderf overkomen. God wenkt, en het praalgesticht van uwen hoogmoed stort neer, gelijk hunne touwen als spinrag verscheurd werden. De Engel des doods komt misschien onverhoeds, gelijk te dier ure de Engel der opstanding daalde, en de Heer, ach, indien zijn gezant hier reeds zoo verschrikkelijk scheen, in wat licht zal Hij eenmaal zélf voor het oog zijner vijanden treden? Hoe zouden wij u dan mogen toeroepen: „vreest niet,” daar wij u veeleer moeten zeggen: „vreest, vreest voor een donkeren nacht, zoo gij dit licht hardnekkig blijft afwijzen!” Zijn ál des Heilands woorden door zijne herleving bevestigd, dan ook wel onbetwifelbaar dit: „die niet gelooft, is alrede veroordeeld, omdat hij niet geloofd heeft in den naam des eeniggeboren’ Zoon Gods.” Alrede veroordeeld tot een nederlaag, een schande, een schrik, waarbij zelfs die dezzer eerste vijanden niets is! Och, ontvliedt dat verschrikkelijk lot, en hoort de stem van den Paaschmorgen: „Ontwaak, gij die slaapt, en sta op uit den dood, en CHRISTUS zal over u lichten.” Treurt veel meer dan die vrouwen, indien CHRISTUS nog niet leeft in uw hart, en wilden zij Hem zalven, bidt dat gij gezalfd worden moogt met den Geest, die levendig maakt. Buigt u gedwee aan de voeten van dezen grooten overwinnaar, eer gij het eens gedwongen moet doen, en geeft u geheel aan Hem over. O heerlijk feest, dat wij vieren, indien zijne geschiedenis voor u en velen in het woord begrepen mocht zijn: „het begon voor en in hen te lichten!”

„Te lichten.” Wanneer dat zinrijk woord ook van u eindelijk waarheid zal zijn? Het zal beginnen te lichten bij u, ongevoelige mensch, als gij op dit feest met ongekennde klaarheid ontdekt, hoe snood het toch is Hem te verwerpen, wien de Vader zelf alzoo getuigenis gaf. Bij u, ongehoovige, als gij heden de zucht: „och of het waarheid ware” op goeden grond leert vervangen door de taal: „het is waarheid.” Bij u, onbekeerbare, als het pijnlijk bewustzijn ontwaakt, dat u in den grond nog alles ontbreekt, zoolang het nieuwe leven des geloofs nog niet in uw hart wordt gevonden. Bij u, aardschgeziinde, wanneer gij het woord leert

verstaan: „indien gij dan met CHRISTUS opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen, die boven zijn.” Bij u, treurende over de zonde, indien gij dat Engelen-woord: „zegt het aan PETRUS” door Gods genade beschouwen leert, als ook tot úw verbijzeld harte gesproken. Te lichten zal het beginnen bij u, gebogene onder schuld en zorg, wanneer gij nu op Gods Woord dien dubbelen last eens kunt laten vallen, waar gij knielt bij het ledige graf, om straks gerechtvaardigd en verkwikt weder op te staan. Bij u, verachterden van Gods genade, als van heden af een nieuw leven, een nieuwe liefde, een nieuwe lust om voor CHRISTUS te leven ontwaakt, en gij niet meer rust, tot het oude voorbijgegaan, en ziet, álles nieuw is geworden. Bij u, weenenden aan de graven, als gij ophoudt, de levenden bij de dooden te zoeken. Bij u, opgeschrevenen ten doode, als gij heden voor het eerst of met vernieuwde vreugde kunt juichen: „ik weet, dat mijn Verlosser leeft!”

Christenen, zijn ze onder u, in wier ziele het alzo licht werd, vroeger reeds aanvankelijk, maar thans als op nieuw? Wat zullen wij u nog verder toeroepen dan: geeft onzen God grootheid, en — wandelt bij het licht, aan den derden morgen verzezen! Vreest niet, voor niemand, voor niets, allerminst voor den dood; vreest slechts voor dit ééne, dat gij ooit de duisternis boven dit licht zoudt verkiezen! Staart zoo rustig als de vrouwen op het niet meer sombere graf; gordt als zij tot den arbeid en den dienst der liefde u aan, en wordt op uwe beurt engelen der vertroosting voor anderen, gelijk gij zelf van God vertroost zijt geworden! Maar bovenal, verblijdt u in hope, waar het ook tot u is gezegd: Hij gaat u voor, naar hooger oord dan het aardsch Galilea, daar zult gij Hem in zijne heerlijkheid zien. Die Paasch-sabbath is voorbij gegaan, maar deze zal tot in eeuwigheid duren. Die Paaschzon is ter westerkimme gespoed, maar: „Uw zon zal niet ondergaan, uw maan haar licht niet meer intrekken, want de Heer uw God zal u tot een eeuwig licht wezen, en de dagen uwer treurigheid zullen een einde nemen.”

Of, duren zij wellicht nog op dézen oogenblik voort? Oeh, hoe treurig, zoo de Paaschzon daarbinnen maar niet onbeneveld wil doorbreken! Wij kunnen slechts getuigen van het licht, doch hoe zouden wij het in u ontsteken kunnen? Maar waar onze macht machteloosheid wordt, daar wordt des Heeren arm openbaar, en wij hebben de belofte des H. Geestes, die zwaarder boeien, dan de touwen aan gindsche grafspelonk, breken kan. Pijnlijke gedachte, mogelijk ging iemand als deze vrouwen heden

morgen bekommerd en bedroefd naar het graf, en staat daar nog verslagen alleen. Maar houd goeden moed, neergebogen broeder of zuster, de groote blijdschap zál komen, de Levensvorst zélf brengt haar aan. Gij hebt nog slechts van den Opgewekte gehoord, maar gij hebt Hem nog niet zelvegezien. Doch is Hij niet reeds op weg om ook u te verblijden, gelijk niemand anders het kan? Zeker hoort Hij het thans, wanneer wij bidden, maar bidden uit het diepst onzer ziele: Och, Heer, een straal, een enkele straal uwer Paaschzon in dit van nature zoo koude en donkere hart! Zie, uw dienaar heeft gedaan, wat hij kon; hij heeft voortgezet, wat uw engel begon; maar nu moet Gij zélf komen, gelijk toen, om te geven, wat geen mensch of engel vermag, om tot onrustige zielen van grooten vrede te spreken. Zie, hier zijn wij, Heer, wij zitten in duisternis, wij wandelen in nevelen voort, onze ziele smacht naar een dag, dien Gij alleen kunt doen rijzen. Wat wij missen, het staat te geven bij U, die ook op dezen Paaschdag een Paaschwonder aan menig harte kunt doen. Laat onze ziel leven, dan alleen kán, maar dan ook zál zij U loven. En wanneer wij eenmaal op dit feest, wanneer wij op het laatste Paaschfeest van ons aardsehe leven terugzien, och, mochten wij dan van dezen dag, mochten wij dan van deze ure nog kunnen zeggen: „van toen af is het beginnen te lichten voor mij.”

A M E N.

VIII.

NAAR EMMAUS.

TWEEDE PAASCHDAG.

Gez. 139. Ps. 119: 88. Gez. 137: 3, 4. Gez. 138: 3.

LUKAS XXIV: 13—35.

»EN ZIET, TWEE VAN HEN GINGEN OP DENZELFDE DAG NAAR EEN VLEK, DAT ZESTIG STADIEN VAN JERUSALEM WAS, WELKS NAAM WAS EMMAUS.

»EN ZIJ SPRAKEN SAMEN ONDER ELKANDER VAN AL DEZE DINGEN, DIE ER GE-
BEURD WAREN.» Enz.

„En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.” Zoo roept PAULUS aan de Ephesiërs toe, nadat hij een oogenblik te voren de sterkte van Gods macht had verheerlijkt, in de opstanding van CHRISTUS gewrocht. Wat dunkt u, M. H., indien de groote Apostel aan onze gemeente een opzettelijk schrijven te zenden had, zou hij tot velen in haar midden datzelfde woord kunnen richten? Ik vertrouw het van sommigen, ik wensch het van allen, maar velen, maar de meesten — ach, Gel., immers was ten allen tijde het aantal betrekkelijk weinig van hen, die zonder eenige beperking herhalen kunnen: „Geloofd zij de God en Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS, die naar zijne groote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hoop door de opstanding van den Heer uit de dooden!” Van de wereld,

die niet eenmaal vermoedt, dat er hier op aarde een nog hooger dan louter zinnelijk leven bestaat, en zich reeds heimelijk ergert, als zij den eisch der wedergeboorte verneemt, spreek ik niet eenmaal. Ik heb veel-
eer op zoovelen het oog, die in geen en deele onverschillig of onnadenkend daarhenen leven, maar in stilte ernstig verlangen naar het licht des levens van boven. Zij vragen, zij zoeken, zij bidden wel, maar het schijnt vaak, als ware al hun zoeken vergeefs. Zij zijn als de bergbeklimmer, die in dikke nevelen rondtast; als het schip, dat ieder oogenblik van het anker wordt losgeslagen; als de plant, die mat en flets hare bladeren hangen laat. Het eene Paaschfeest gaat na het ander voorbij, maar in hun hart blijft het bij de oude zonde, en kan het anders, daardoor tevens bij de oude ellende. Zij hooren wel, dat het licht voor en rondom hen verrees, maar in hun gemoed blijft het duisternis. Och, klagen zij, of het eindelijk eens mocht beginnen te lichten daar binnen; of de Heer zich ook aan en in mij openbaarde als de Opstanding en het eeuwige Leven! Is zulk een gevoel u niet vreemd, Gel., en kunt gij ze onwillekeurig benijden, die zoo vast, zoo vrij, zoo welverzekerd daar staan, terwijl gij nog enkel maar bidden kunt, zonder van goeder hart voor de gave des geestelijken levens te danken? Weest welgemoed, ook JESUS' eerste vrienden zijn den derden dag met klagen begonnen, maar om dien met juichen te eindigen. Wellicht, dat een middag op den weg naar Emmaus u geven zal, wat een morgen in JOSEF's hof u niet schonk. Zeker is het tekstverhaal uitnemend geschikt juist voor zulke bezwaarden en verslagenen van harte, als gij. Wie weet, of de Levensvorst niet nog heden aan u een even blijde ervaring, als aan die twee wandelaars toedacht?

De Emmausgangers — daar staan wij weder, Gel., voor het bekende verhaal, waarvan iemand niet zonder reden gezegd heeft: „zonder dit Evangelie geen Paaschfeest.” Dat kunnen wij wel in vollen nadruk getuigen, die reeds menig jaar dien weg van zestig stadiën met u zijn open nedergegaan, maar toch nog, geprezen zij God, het pad zoo weinig zijn moede geworden, dat wij veeleer aan het woord van LUTHER indachtig werden: „hij had nog nimmer op nieuw geschud aan den boom der H. Schrift, of al weder waren hem nog wel een paar nieuwe vruchten in schoot en handen gevallen.” Inderdaad, behooren in 't algemeen de reisverhalen tot de schoonste gedeelten des Bijbels, dit reisverhaal bovenal vereenigt eene zeldzame mate van aantrekkelijkheid met eene hooge belangrijkheid. Belangrijk is het, reeds als bijdrage tot de kennis van

den uit- en inwendigen toestand der jongeren van den Heer, voor en na zijn heerlijk herleven. Belangrijker, als onwaardeerbaar bewijs beide voor de waarheid en voor de waardij zijner opstanding. Maar allerbelangrijkst, als zinnebeeld van den weg des nieuwen levens, dien ook wij moeten gaan, zullen wij niet sterven in eeuwigheid. Komt, schenkt ons alle uwe aandacht, wanneer wij het ditmaal vooral uit dit laatste oogpunt beschouwen, en daarnit aanleiding nemen om u de heerlijkheid van het nieuwe leven des Christens te schetsen, gelijk wij gisteren de heerlijkheid van het nieuwe leven van CHRISTUS verhieven. Hebben wij toen de Paaschzon in steeds ruimer kring aan den hemel, over de wereld, over het vaderland daar boven zien rijzen: heden zullen wij diezelfde Paaschzon hare stralen zien spreiden in de kleine wereld van het donker menschelijk hart. Toen was het de zon in den oceaan, thans zal het diezelfde zon in den dauwdroppeel zijn; toen werden wij tot hooge verrukking geleid, thans dalen wij dieper af in ons zelve; toen verkwikte ons het woord: „Ik leef,” thans zal het in vollen nadruk wezen: „en gij zult leven.”

Hoe het begint te lichten daarbinnen, het zal ons kunnen blijken bij den blik op de wandelaars, in en door wie wij het licht der Paaschzon achtereenvolgens pijnlijk gemist, zorgvuldig voorbereid, vurig begeerd, verrassend geschonken, dankbaar verspreid zien. Diepe duisternis, doorbrekende schemering, gloeiend morgenrood, heldere zonneschijn, bestendige dag: zoo zouden wij den ontwikkelingsgang kunnen aanduiden der geschiedenis van hun innerlijk leven. Maar wat wij u thans vooral wilden doen opmerken, het is, hoe die toestanden en overgangen hier uitsluitend bepaald worden door het verschillend licht, waarin de Heer achtereenvolgens voor het oog dezer wandelaars staat. Eerst is Hij hun — neemt slechts het tekstverhaal voor u — de gestorven Vriend. Dan wordt Hij hun de deelnemende Tochtgenoot. Weldra de zorgvuldige Gids. Straks de welkome Gast. Eindelijk de verrezen Koning des Godsrijks. Hem zoo telkens, gelijk het ergens heet, „in eene andere gedaante” aanschouwende, zal het ons blijken, hoe ook hier, hoe nog altijd de weg des rechtvaardigen is als het schijnende licht, voortgaande en schijnende tot den vollen dag toe. Heer, vergezel heden ook ons in den geest op den weg, gelijk Gij het te dier ure deze twee zoo ontfermend gedaan hebt. Als een schaap hebben wij gedwaald in het ronde; zoek, trouwe Herder, ons op! Laat ons uwe liefdestem hooren,

en de vervulling uwer belofte ervaren: „Ik zal tot hem inkomen, en Avondmaal met hem houden, en hij met Mij.” Amen.

I. Andermaal verplaatsen wij ons buiten Jeruzalem op den heerlijken opstandingsdag. Daartreffen wij een tweetal wandelaars aan, ons bekenden sedert kindschheid en jeugd, waarschijnlijk leden van den uitgebreiden discipelkring, dien LUKAS ons in het tiende Hoofdstuk vermeldt, als een gezelschap van zeventig. De één heet KLEOPAS, wie de ander was, zal wellicht nimmer uitgemaakt worden. „Wees gij-zelf voor ditmaal de tweede,” zoo zouden wij met een oud Godgeleerde den nieuwsgierigen vrager schier toeroepen. Gij vindt ze op den stillen landweg in levendig, en toch niet vroolijk gesprek, en een diepe smart staat hun kennelijk in de oogen te lezen. Een diepe smart; maar hoe, zijn dan beide niet welvarend en krachtig; roept de heerlijke schepping daar buiten hen niet tot dankbaar genot; heeft niet één hunner, naar het schijnt, een eigen huis in dat Emmaus, dat zij binnen twee en een half uurbereikt zullen hebben? Alsof gezondheid des lichaams kon beveiligen voor krankheid der ziel; alsof de vroolijke natuur de diepste wonden des harten genezen kon; alsof men bij het rijkste grondbezit op aarde niet arm blijft en ledig, waar het hart zijn' Heiland moet missen! Ach, in hun hart is het diepe duisternis, maar geen wonder ook, JESUS is hun op dit oogenblik niets dan de gestorven Vriend. Ja, Hem hebben zij verloren, verloren op een wijs, die hun heugen zal, al leefden zij honderde jaren; verloren, zonder dat iemand of iets hun dat gemis kan vergoeden! Hoe zouden zij het kunnen uithouden in dat Jeruzalem, waarvan de Paaschvreugd een snijdende wanklank is in het klaaglied hunner sombere zielen, en waar thans de joodsche raad bezig is met alle macht het gerucht te verspreiden, dat de discipelen het lijk des Meesters gestolen hebben? O, denkt iemand, waren zij daar liever gebleven, zij zouden waarschijnlijk reeds vroeger tot volkomen gewisheid gekomen zijn. Maar, zoo gaat het ons menschen, Gel., te vroeg zeggen wij wel eens de hoop vaarwel op waarheid en leven van boven, en we gaan juist henen van daar, waar het licht voor ons ontstoken zou zijn, of loopen te redeneeren en te redetwisten, met wie? Met menschen, die ons geen voetstap verder kunnen brengen op den weg tot waarachtigen vrede. Ook deze twee, zij moeten naar buiten, om in de stilte te luider te kunnen vragen en klagen; hun vertrek nog vóór die dag is geëindigd, toont duidelijk genoeg, dat zij van

Jeruzalem en JOSEF's hof volstrekt geen heil meer verwachten; zij hebben elkander nog, nu ja, dát is gelukkig, maar wat zegt dat weinig, waar het geloof heeft schipbreuk geleden, en de liefde hopeloos treurt! Zij reizen op den laten namiddag, maar als blinden tasten zij in de schemering rond, en kennelijk gaan zij een donkeren nacht tegemoet. De deerniswaardigen: zal ik u zeggen, waaraan zij mij doen denken, Gel.? Aan hetgeen wij zijn zouden, indien JEZUS niet opgestaan was. 't Is niet waarschijnlijk, dat wij dan ooit in zijnen naam vergaderd zouden zijn — wie had immer de prediking van den gekruisigden Nazarener gehoord, indien Hij in den dood was gebleven! — maar wáren wij ook al saamgekomen, 't had mogen zijn om een lijkfeest te vieren onzer voor eeuwig verijdelde hoop op verlossing. Of, meer nog, zij vertoonen mij tevens het beeld, deze twee, van wat zoo velen werkelijk zijn, allermeeft in dagen als deze. Er is in onzen leeftijd meer dan immer ten aanhoore der gemeente gestreden vóór en tegen het wonder der opstanding, maar hoe menig een mag er zijn, die in dezen strijd zijn geloof in den levenden Heiland heeft voelen schokken en sterven! Ook zij herinneren zich, als de Emmausgangers, een tijd, dat zij Hem geloofden, Hem dienden, misschien Hem aanbaden, maar gelijk toen de vreeselijke gebeurtenissen van den goeden Vrijdag de bloesems van zoo vele zielelevens deed welken, zoo is er een kille adem van troosteloos twijfel over de wereld van hun harte gegaan, en zij weten niet waaraan zich langer te houden. Zij kunnen JEZUS nog bewonderen, maar in Hem gelooven als den Levensvorst kunnen zij niet. Zij hebben bedeningen, waarover zij evenmin kunnen heenstappen, als die twee de ergernis aan zijn kruis konden afleggen. Helaas, er is veel KLEOPAS-stemming in dezen tijd, ook bij hen, die zich nog altijd discipelen van den Heer blijven noemen. En bij die diepste van alle ellenden, verborgen tweespalt daarbinnen, plaatst zich nu nog zoo menig een voor mijn oog, die in andere opzichten leed- en lotgenoot van dit tweetal wandelaars is. Teleurgestelden in eene schoone verwachting, waarop de berekening voor heel een toekomst gebouwd was; gebogenen onder een knagend verdriet, waaraan gij voelt, dat een einde moet komen, of het leven zou u geen leven meer zijn; rouwdragenden over een dierbaren doode, dien gij, God weet het, even weinig vergeten kunt, als zij de bleeke gedaante van dien gemartelden Zielevriend.... O wie telt al de angsten en zorgen, die het klein geloof dag en nacht op zijn pad tot reisgenoot heeft? Want, dát is uwe diepste ellende, Gel., niet, dat gij zooveel te betreuren en zoo weinig te

hopen hebt, maar dit, dat gij nog JEZUS niet hebt, JEZUS nog niet voor u, nog niet met u, nog niet in u, als den levenden en nabij zijnden Vriend. Dát gemis, 't is niet te vergoeden door het uitgelezenst natuurgemot, door de trouwhartigste vriendschap, door de meest onschuldige verstrooiing des levens: wat baat u al het aardsche, zoo lang gij het hemelsche mist; wat geeft u het zijne, zoo lang gij Hem zelve niet vindt? Ja, Hém moet gij vinden, Hém als het licht, de kracht, de vreugd van uw leven; Hém, die u tot dusver een onbekende macht, wie weet, een verloren post, een doode Heiland en Heer was! O, wèl uwer, zoo die Gestorvene voor het minst nog slechts uw Vriend is gebleven, gelijk Hij het nog was van dit tweetal; zoo uwe ziel naar Hem verlangt, en om Hem zucht; den gesloten bloemknop gelijk, die onbewust het nog ongekeerde zonnelicht zoekt. Van dezulken is de Heiland niet verre, de doodgewaande Vriend wordt hun weldra de deelnemende Tochtgenoot!

II. Dat wordt Hij voor de twijfelmoedige twee: wat wonder, dat gij weldra in hunne diepe duisternis de sporen van doorbrekende schemering opmerkt? „En het geschiedde, terwijl zij te zamen spraken en elkander ondervraagden, dat JEZUS-zelf bij hen kwam, en met hen ging.” O, Gel., wat JOHANNES-hart onder ons roept reeds bij dit eerste woord niet dadelijk uit: „het is de Heer!” Ja, aan zijne opzoekende liefde jegens dat tweetal dwalende schapen hebt gij terstond den goeden Herder herkend. Liever dan in de bloedstad een openlijken triomf over zijne laaghartige beulen te vieren, wil Hij daar buiten in de vrije natuur zich in stilte openbaren aan het heilbegeerig gemoed: in de stilte richtte de Heer ten allen tijde de meeste wonderen van genade en barmhartigheid uit. Geene Engelveschijning, Hij-zelf zal hier de treurenden troosten. Daar treedt op eenmaal een wandelaar nevens de twee, zonder dat zij Hem een oogenblik te voren hoorden of zagen, en toont zich kennelijk gezind, om een gesprek met hen aan te knopen, dat zij, verbeelden wij ons, op dit oogenblik nog niet anders, dan als een onwelkome stoornis beschouwden. „Wat redenen zijn dit, die gij wandelend onder elkander verhandelt, en — zoo staater letterlijk, gij zijt droevig!” Dit laatste is geen zacht verwijt nog, als sommige meenen; de verwijten volgen eerst later, maar een toon van deelneming, die uitstorting des harten wil uitlokken. Hoe het mogelijk is, dat zij aan de vraag niet aanstonds den vrager herkennen? »Hunne oogen werden gehouden,

dat zij Hem niet kenden," schrijft LUKAS, en ziet er kennelijk eene hoogere leiding in, dat zij op dit oogenblik nog niet weten, met wien zij te doen hebben. De verandering in kleet en voorkomen, de gedrukte stemming hunner ziel, de schijnbare ondenkbaarheid, dat de Meester leven en zich levend alhier zou vertoonen, 't werkt alles samen om hun als een bedekkende hand op het oog te leggen. Zeker, de Heer had zich terstond, bijna onvoorbereid, kunnen openbaren, gelijk Hij aan de vrouwen en SIMON verscheen. Maar zou zulke eene plotselinge openbaring, hoe verrassend ook, hun op den duur zoo weldadig, en in de gevolgen zoo onvergetelijk als deze geweest zijn? Neen, ook in den vorm zijner openbaringen kiest de Verrezeene gedurig zijn eigen weg. Anders aan de vrouw, die bij het graf staat te weenen; anders aan de mannen, die op den weg loopen redetwisten. „Een bloem plant men lichter, dan een boom," — zegt hier een voortreffelijk uitlegger, en 't is geen bloem slechts van vreugd, die de Heer voor hunne voeten wil strooien, maar een boom des nieuwen levens, dien Hij in hunne zielen wil planten. Bij THOMAS wordt het: eerst zien, dangelooven, maar hier: eerst gelooven, dan zien. Genoeg, dit valt terstond in het oog: niet zij beginnen met het eerst zich te wenden tot JEZUS, maar JEZUS vangt aan zich eerst te wenden tot hen. Ach, wat kunnen wij anders dan, gelijk zij, gedurig verder afdwalen, wanneer wij de inspraak volgen van het ongeloovig verstand en het neêr-gedrukte gevoel? Maar, zalige troost, wat wij niet kunnen, kan Hij, en wat Hij vermag, Hij wil het telkens op nieuw. Ja, JEZUS heeft medelijden, JEZUS zoekt op, JEZUS biedt zich aan als tochtgenoot op een zonder Hem eenzaam en troosteloos pad. Hij gaat met de verslagen harten een weg van zestig, en meer dan zestig stadiën lang; JEZUS, om een profetisch woord te gebruiken, wordt gevonden van zulken, die nog niet vraagden naar Hem. Hebtgij het nooit ondervonden, dwalenden, twijfelmoeidigen, treurigen? Daar trad u in een oogenblik van bittere zielesmart de lang vergeten Man van smarte voor oogen met dat woord: „kom tot Mij, gij die vermoeid en beladen zijt:" dát is de Heer! Daar kwam een Christelijk vriend u wijzen op den Eénigen, die raad heeft in alle verlegenheid, en baat voor alle kwalen der ziel: dát is de Heer! Daar rees eene herinnering op van beter dagen daarbinnen, het verlangen naar een genot, zoo als gij anderen in zijne gemeenschap ziet smaken: dát is de Heer, die bij u aan de deur staat en klopt! Zoo mag het telkens u wezen, als ontmoet gij dat vriendelijk oog, dat de moeite in het uwe wil lezen, en u vraagt: „en gij,

hoe ziet gij zoo droevig?" Vaak, waar wij over Hem spreken op onzen weg — (och, deden wij het meerder en beter!) mag het ons zijn, alsof zijn Geest het ons vraagt: „wat redenen zijn dit, die gij wandelende onder elkander verhandelt?" Neen, JESUS is niet verre; Hij ging niet heen om te vergeten, of de zijnen weezen te laten; Hij is op dezen zelfden oogenblik met zijn woord en Geest u nabij. — Gij spreekt het niet dadelijk tegen, maar klaagt wellicht: „ook mijne oogen worden gehouden, dat ik Hem niet ken?" Wel uwer, indien die zucht een aanklacht tegen u zelve, maar wee, zoo zij een verwijt tegen de hoogste liefde bevat! Die liefde kent en kiest hare ure, en wij weten óók wel, veel beter dan te dien dage de Emmausgangers, wiens eigenlijk die stem is, die ons vermaant en vertroost. Maar wij willen het zoo dikwijls niet weten, en wat ons de oogen gebonden houdt, 't is als daar de aardschgezindheid, het vooroordeel, het gebrek aan lust en aan ernst. Maar hoe gelukkig, wij zien het hier, dat de oogen toch op den duur alzoo niet gehouden blijven, waar de Heiland aan een hart het werk zijner genade begint, en dat hart waarlijk naar zijne gemeenschap verlangt. Als de zon zal opgaan, beginnen zich de wolken, die eerst zoo loodzwaar op de aarde gerust hebben, van lieverlede in beweging te zetten; als het aanvangt te lichten daarbinnen, beginnen ook de nevelmassa's te scheuren. Ziet het in KLEOPAS en zijn medgezel, die al ras beginnen te spreken, — een eerste teeken van ontkiemend leven — eerst op een toon van verwondering, en dan op een toon van beklag. „Zijt gij alleen een vreemdeling in Jeruzalem, en weet gij niet de dingen, die dezer dagen daarin geschied zijn?" Hoe natuurlijk, het bedroefde hart meent al licht, dat ieder even als hij zelf met het voorwerp zijner smart moet bekend en vervuld zijn. Tevens een bewijs, hoe diep de schok moet zijn geweest, alom door het sterven van JESUS gevoeld, zoodat men veilig vooronderstellen kon, dat over niets zoo veel als juist hierover in stad en veld zal gesproken worden. „Welke?" gaat de gewaande vreemdeling voort, die evenmin ontkent als beweert, dat hij weet wat het vriendenpaar wil, maarslechts verder uitstorting uitlokt. En nu, gelijk een stroom, slechts met moeite bedwongen, zich den weg baant door dammen en sluizen, breekt de vloed der klaagtonen los. „De dingen aangaande JESUS den Nazarener," zoo gaat KLEOPAS voort, nu en dan wellicht door zijn reisgenoot afgewisseld, „die," — doch gij kent het vervolg, al wordt gij niet licht moede, als tusschen de regels in het hart der sprekers te lezen.

Laat mij u voor ditmaal slechts doen opmerken, hoe geheel die ontboezeming (vs. 19—24) eene denkwijze en stemming verraadt, die wij met geen beter naam, dan van doorbrekende schemering aanduiden. Den naam van CHRISTUS, bij dien van JEZUS, vermijden zij; maar een profeet toch, krachtig beiden in werken en in woorden — ze weten alzo van wonderen, door JEZUS verricht — is Hij in hunne schatting gebleven. Zonder te vragen, of hun zulk eene uitlating tegenover een vreemdeling een ongunstig antwoord bereiden kon, klagen zij onbewimpeld, niet PILATUS, maar hunne overpriesters en schriftgeleerden aan, als bewerkers van zijn onschuldigen dood. Zij verbergen ook niet, dat zij van dezen JEZUS nog iets hoogers verwacht; vooral, dat zij nog iets bijzonders, zij zeggen zelve niet wat, van den derden dag na zijn sterven gehoopt hebben; eene mededeeling, die voor een werkelijken vreemdeling even onverstaanbaar geweest zou zijn, als zij op hun standpunt volkomen verklaarbaar was. Zij beginnen zelfs, ziende dat de tochtgenoot steeds blijft zwijgen en luisteren, van het grafbezoek en de ervaring der vrouwen te spreken, — en bevestigen daardoor voor óns zeer ongezocht, wat MATTHEUS en JOHANNES verhalen. Maar de slotsom blijft toch altijd nog: »doch Hem zagen zij niet;» — en derhalve? Derhalve zal Hij opgestaan zijn; derhalve hoorden de vrouwen, en spraken de Engelen waarheid; derhalve heeft de derde dag aan de opgewekte verwachting beantwoord? Neen, wonderlijke Logica van een achterdochtig en teleurgesteld hart! Derhalve is alle hoop nu vergaan, en de vreemdeling zal nu wel begrijpen, dat zij niet beter kunnen doen, dan zoo luid mogelijk tegen elkander, en des noods ook tegen een welwillenden derde te klagen. O krankheid van het menschelijk hart, dat voedsel voor zijn droefenis vindt, zelfs uit wat het, wel beschouwd, tot vreugd en hope moest leiden! — Ik zwijg thans, Gel., van al de fijne zielkundige sporen van waarheid en onverdictbaarheid, in geheel deze redewisseling zichtbaar; voor wie ze niet reeds in stilte heeft opgemerkt, zou ieder woord daarvan verloren zijn. Ik vraag u alleen, is hun dobberen, hun zuchten, hun klagen [geen beeld van zoo menig gemoed, dat, ik weet geen beter woord, dat in een overgangstijdperk verkeert? Neen, ook bij zoo menigeen onzer is het niet meer de stikdonkere nacht, maar toch nog veel minder het kostelijk licht, waarin zij wandelen, ten aanzien der dierbaarste levensvragen. Daar staat gij, geslingerde twijfelaar, voor de raadselen van het Evangelie der opstanding; er is zoo veel, dat u aantrekt, maar zoo zéér veel toch ook,

dat u afstoot; gij kunt het een met het ander niet rijmen; gij vindt aanleiding om te gelooven, maar ook telkens nieuwen grond om tegen te spreken. Daar zit gij neder, ontwaakte uit den zondenslaap, onder het drukkend gewicht uwer tallooze schulden gebogen. Nu stelt een ontwakend geloof u met de hoop op vergeving gerust, en dan weder wijst een sprekend geweten u op een diep geschandvlekt voorleden. Daar smeekt gij, oprechte, maar geslingerde ziel, dat ook gij tot dat klare licht, dien vollen vrede, die zalige vreugde moogt komen, die gij tot dusver alleen bij beschrijving kent, maar niet bij eigen ervaring. Niet waar, het baat u weinig wat gij van anderen hoort, evenmin als de Emmausgangers berusten konden in wat hun de vrouwen van JESUS gezegd hadden: gij zelf moet met het oog des geestes Hem zien, en nog altijd zaagt gij Hem niet. O, M. V., indien ik hier wellicht in ontstemde snaren van een krank gemoed heb gegrepen; troost, troost u met de ervaring dezer beiden, en spiegelt u zelf aan hun voorbeeld! Gij ziet het, ook zij, die naderhand blijde getuigen der waarheid geworden zijn, hebben zulke donkere uren doorleefd, zulke benauwde worstelingen op den geloofsweg gekend. Smoort de vragen en klachten niet in uw hart: bedenkingen, ik spreek van eerlijke, worden reuzen, wanneer men ze in de schaduw laat staan, maar ze krimpen vaak tot dwergen in één, wanneer men ze trouw aan het licht brengt, en vast en vrij in het oog ziet. Maar dan ook, als zij, met uwe bedenkingen niet van JESUS af, maar tot den éénige heengegaan, die bevredigend antwoord kan geven! Voor Hém het uitgestort, aan den eenen kant, dat weemoedig: „ik hoopte,” aan de andere zijde dat moedenemend: „doch ook!” Niet berust, in wat menschen, in wat zijne vrienden van den Heer getuigen, hoe waarachtig ook en in menig opzicht verblijdend: maar als mannen u doorelke zee van twijfeling heengeslagen, tot gij volle zekerheid hebt! Gesproken — óók met vertrouwde vrienden, van wat u zwaar op het hart ligt, maar bovenal gesproken met JESUS, die u immers toch niet meer geheel een vreemdeling is, gelijk toen nog aan deze twee op den weg: als gij zwijgt, worden uwe beenderen verouderd, maar dat spreken juist geeft lucht aan het hart. Kunt gij het Paaschfeest nog niet als het feest uwer eigene opstanding viëren, het dan gevierd als het feest van het ruischen der beenderen, dat in het profetisch visioen en in de werkelijkheid beide de opstanding zelve vooraf gaat. Maar allermint — wij bidden het u — u zelven tevreden gesteld met de hoogte, of laat mij liever zeggen met de laagte, waar gij u thans nog bevindt!

Schemering kan geen blijvende toestand zijn in de kleine wereld daar binnen; twijfel kan het vóórlaatste woord van KLEOPAS en zijn metgezel blijven, maar het állerlaatste onmogelijk. „Maar gij kunt toch het pak u zelve van het harte niet nemen?” Dat kunt, dat behoeft gij ook niet, maar dit is de troost, dat gij een Heer hebt, die hoort, ja die hoort, ook waar Hij nog niet spreekt; die daarom slechts zwijgt, opdat gij ook het laatste, wat u op het hart ligt, niet ongeklaagd of onbeleden zoudt laten. „Welke,” zoo vraagt Hij ook ú in den geest, zoo dikwijls gij van onoverkomelijke zwaarigheden gewaagt, en evenmin is Hij in uw hart een vreemdeling, als Hij het toen te Jeruzalem was. Ook van u verlangt Hij het te hooren, wat u drukt, en is er niet onverschillig voor, als gij moede-loos bij het gebouw uwer aardsche verwachtingen neêrzit, en verdraagt u zelfs, ofschoon gij nog niet gelooft, wanneer Hij slechts, gelijk hier, oprechtheid en heilbegeerig verlangen in het diepst uwer zielen ontdekt. Ja, nog wil Hij de derde zijn in het verbond, tusschen twee zoekende zielen gesloten, en wat geen KLEOPAS aan zijn metgezel bieden kon, wil Hij zelf op zijnen tijd ons doen vinden, den sleutel tot het raadsel der Schrift, der waarheid, des levens. O Heere JESUS, waar vluchtten wij heen, als zich daar binnen de storm van smart of twijfel verheft, zoo wij niet gelooven mochten, dat Gij leeft, om ook tot déze zee uw: „zwijg, wees stille” te spreken!

Gez. 137: 3, 4.

III. Ja, Hij leeft, maar eer Hij als de Eersteling uit de dooden zich in den vollen glans zijns nieuwen levens vertoont, wil hij de zijnen als een zorgvuldige Gids op den weg der waarheid geleiden. Het is het derde licht, waarin wij hier den Heer zien verschijnen voor de oogen der Emmausgangers, maar een licht, waarbij, hoe kan het anders, de doorbrekende schemering in hunne ziel van lieverlede tot gloeiend morgenrood overgaat. Op eenmaal begint de hoorder te spreken op een toon, die van hoogen ernst en diepe wijsheid getuigt. „Begonnen hebbende” — van het einde lezen wij niet, het eind van den weg schijnt straks de twee wandelaars overvallen te zijn, eer een onderwijs geheel was besloten, dat trouwens, van zulke lippen en over zulk eene stof, volstrekt onuitputtelijk was. Er moet een onweerstaanbare aantrekkingskracht, in de persoonlijkheid zelfs van den zwijgenden Heer zijn geweest, dat Hij zoo

veel vertrouwen uitlokken, en nu zelfs een scherp verwijt kon doen hooren, zonder dat Hij tegenspraak vond. Hebben de Emmausgangers wellicht met den Psalmddichter gedacht: „de oprechte sla mij, het zal weldadigheid wezen; Hij bestraffe mij, het zal olie des hoofds zijn?” Althans, zij hooren nu op hunne beurt opmerkzaam en zwijgend Hem aan; later zeggen zij wel, dat Hij tót hen sprak op den weg, maar niet, dat zij spraken met Hem. En wat hooren zij nu, — een toon wellicht van zeer meewarig beklag? Zoo zouden wij allen waarschijnlijk eene vertrouwelijke mededeeling, als die van KLEOPAS hebben beantwoord, Gel. Wij zijn licht gereed om twijfelmoedigen en teleurgestelden te beklagen, — waarschijnlijk ook, omdat wij hen niet kunnen genezen — maar de Heer, Hij bestraft hier het ongeloof, gelijk in zijn eerste leven de koortsen, omdat juist die bestraffing den weg tot herstelling moet banen. Met een liefde, die den moed heeft van hard te zijn, juist omdat zij zich oprecht voelt en machtig, begint Hij: „o gij onverstandigen en tragen van harte, om te gelooven alles wat de profeten gesproken hebben. Moest niet de CHRISTUS al deze dingen lijden, en alzoo in zijne heerlijkheid ingaan?” Hoort gij het, Gel., den diepsten grond van het ongeloof vindt de Heer in het hart, en ’t is dus niet willekeurig of liefdeloos, wanneer wij van tijd tot tijd aan een ongeloovige vragen, of zijn hart wel op den rechten toon is gestemd. Hoort gij het, in de Schrift des O. V. vindt Hij duidelijk het beeld van zijn lijden en heerlijkheid afgeschaduwd, en die het dus daarin niet vindt, spreekt Hem, den besten Gids ook in het heiligdom der profetische Schrift, als in het aangezicht tegen. Hoort gij het, de Heer spreekt van een ontwijfelbaar moeten ten aanzien van zijn lijden en sterven, en die dus daarvan de volstreckte noodwendigheid loochent, verschilt op dit punt van Hem zelven. O, wat al rijkdom van onderricht, en dat in zoo weinige woorden; voorwaar, ééne ure in de school van dezen Meester is beter dan duizend elders. En nu vangt Hij aan „van MOZES” — merkt het op, er is dus voorspelling te zijnen aanzien bij MOZES — en „van al de profeten”, zonder dat hier één hunner wordt uitgemonsterd — en verklaart hun al, wat van Hem geschreven is. Gij hadt wel eens willen weten, op wat plaatsen Hij vooral heeft gewezen? Een oud Godgeleerde verklaarde in zijne naïve eenvoudigheid, dat hij zijn besten rok voor een afschrift van die preek had willen geven. Een blik intusschen op zijn doorgaand onderwijs en dat zijner hoogverlichte Apostelen kan er u, althans in het algemeen, mede bekend

maken. Gij verwondert u, hoe dan toch deze twee zoo ongeloofig en ongetroost hadden kunnen blijven, indien dit alles waarlijk zoo duidelijk in de Schrift stond te lezen? Ach, Gel., niets is eenvoudiger, zij deden niet anders, dan zoovele ongeloofigen en twijfelmoedigen in onze dagen. Zij onderwierpen Gods woord in de Schrift aan hunne eigene voorstellingen, in plaats van hunne bijzondere voorstellingen te louteren door, te toetsen bij, aan te vullen uit het onderwijs der H. Schrift. Zij vonden de hoogste kenbron en toetssteen der waarheid niet in Gods beschreven getuigenis, maar in zich zelven, hun verstand, hun gevoel, hun bewustzijn, en wat zich daarmede niet rijmen liet, zoo zij 't al niet dadelijk tegenspraken, zij beschouwden het althans als niet voor en tot hen gezegd. Zij waren, ten gevolge daarvan, eenzijdig in hunne voorstelling ten aanzien van den lijdenden CHRISTUS; juist even eenzijdig wederom als zooveelen in onze dagen, die wel van vrijheid, maar niet van gezag, wel van de menscheit, maar niet van de Godheid des Heeren, wel van Gods liefde, maar niet van zijne heiligheid willen hooren, of omgekeerd. Die eenzijdigheid stond hunne rust en vreugd in den weg, want dit is het eigenaardig gevolg van dit standpunt, al heeft het verstand ook duizend gronden om voor zijn eenzijdig stelsel te pleiten, het hart vindt er op den duur toch geen rust bij. Och, hoe Legio is het aantal van hen, aan wie de Heer dit zelfde verwijt zou kunnen herhalen, en voor wie het zoo noodig als brood is, om door den hoogsten Leeraar weder eens goed te worden ingeleid in de school der H. Schrift! Alle onze stelsels, recht- zoowel als vrijzinnige, zij behoeven een gedurigen Bijbeldoop, om niet als de meening der Emmausgangers, oppervlakkig en jammerlijk eenzijdig te worden. „Tot de Wet en tot de Getuigenis,” zoo klinkt het telkens op nieuw: „het zal zijn, zoo zij niet naar dit woord spreken, dat zij geen dageraad hebben zullen.” Hier, hier is de vaste ankergrond voor elke geslingerde kiel; hier de éénige vaste ster voor ons oog, als het schemert van tallooze dwaallichten. O mijn twijfelmoedige en treurende medezondaar, laat, als deze twee, u door den Geest des Heeren bestraffen, en door zijne hand u wijzen, óók op de schriften des O. V. — 't is een bron van groote schade, beide voor de Christelijke kennis en het Christelijk leven van velen in onze dagen, dat de eerste en grootste helft der Schrift zoo weinig doorzocht en geschat wordt — maar bovenal op het Evangelie des Nieuwen. Vergelijkt voorspelling en vervulling; merkt de innerlijke kenteekenen op van waarheid en goddelijkheid; schroomt de moeite van een telkens

dieper onderzoek niet. De strijdigheden liggen voor de hand, maar de waarheid schuilt in de diepte; zoo ligt het schuim op de oppervlakte, maar de parel op den bodem der zee. Neem alles aan, wat God in zijn Woord u verkondigt, nadat gij u eerst vergewist hebt van zijne Goddelijkheid; om het even, of gij het reeds, dan of gij het nog niet begrijpt, of uw hart het beaamt, dan of er in het verduisterd verstand en het bedorven hart veel tegen opkomt. O de Schrift, de Schrift, zij is verre de beste reiskaart op den weg naar waarheid en leven, maar JEZUS moet uitlegger zijn; JEZUS, die ook straks het verstand der Apostelen opende, dat zij de Schriften verstonden (vs. 45). Gel., bidt, bidt dan vurig om den Geest, dien Hij slechts kan schenken; scheidt nimmer af, wat God-zelf heeft vereenigd, gelijk hier lijden en heerlijkheid! Weest niet onverstandig, maar verstaat wat de wil is des Heeren; weest niet traag in het onderzoeken, het hooren, het vragen: zijn zij naar JEZUS' woord dwazen, die in de profetische Schrift den lijdenden CHRISTUS niet vinden, hoe veel grooter dwazen zijn zij, die er Hem niet eenmaal in zoeken! Werden zij bestraft, die éénen dag niet geloofden, hoe veel te meer, die sinds veertig, vijftig jaren de Schrift niet verstaan. Gij hebt het profetisch woord, zoo roepen wij met den Apostel u toe, en gij doet wèl, dat gij daarop acht geeft, als op een licht, schijnende in een duistere plaats, tot dat de dag aanlichte, en de morgenster opga in uwe harten!

De morgenster — staat zij niet reeds bij de Emmausgangers hoog aan den hemel; is er niet reeds een gloeiend morgenrood in hunne zielen verzezen, dat het naderen der dagvorstin spelt? Welk een onderscheid tusschen het begin en het eind van den tocht! Toen was hun die vreemdeling lastig; thans zouden zij Hem tot geen prijs willen missen, en kunnen van scheiden niet hooren. Alsoogenblikken zijn de uren daarheen gesnel, terwijl zij, waar de spreker een oogenblik ophield, met woord en daad Hem bidden om voort te gaan. Daar ligt waarlijk Emmaus reeds voor hen, beschenen door de stralen der avondzon; nog één schrede, en hunne woning ontsluit zich. Met zegenbede schijnt de vreemdeling tot scheiden gereed: en immers zou Hij werkelijk zijn heengegaan, hadden zij Hem thans nog los kunnen laten? Maar dááaraan denken de wandelaars niet, en de laatste geloofsproef, zij staan die mannelijk door. Met het dalen der schemering is het helderder in hunne harten geworden; hoe, thans reeds zou het pas verzezen licht voor hen ondergaan? „Blijf bij ons,”

zoo bidden zij als met gevouwen handen, en wijzen naar de gloeiende westerkim, en verbergen het niet, dat het ook daarbinnen donker zal worden, indien Hij hen verlaat. Hoe het hun dan eigenlijk is? „Was ons hart niet brandende in ons,” zoo hooren wij later hen spreken, en dat woord is de trouwe uitdrukking van hun gevoel op dit oogenblik. O, M. G., indien er meer zulke brandende harten gevonden werden, hoe veel meer ontsloten oogen zouden er ook onder ons weldra zijn! Leidt niet de weg van den Heer door het hart naar het hoofd, en gaat niet in het geestelijk leven in den regel de warmte het licht nog vooraf? Neen, indien het eenmaal zoo ver met u kwam, dat uw hart waarlijk begon te branden van verlangen naar Hem, van liefde tot zijne gemeenschap, van vreugd op het enkele denkbeeld, dat gij nog eens de zijne, dat Hij nog eens de uwe zou zijn — M. H., weest dan geen oogenblik bevreesd, of Hij, die u zoo ver brengt, zal u ook wel verder geleiden. JOSEF behandelt zijne broeders eerst hard, maar dan openbaart hij zich vriendelijk aan hen; JESUS brengt ons geloof nu en dan als dat der Emmausgangers op een laatste pijnlijke proef, maar is ook deze doorgestaan, Hij zal onze hoop niet beschamen. Wat Christen kent ze niet, de uren, dat het ook schijnt als of Hij, die aanvankelijk kwam, weer dreigt van ons heen te gaan; dat de aangebroken lentedagen van het geestelijk leven schijnen te wijken voor wintersche koude; dat wij slechts ééne kracht meer hebben, de kracht om te bidden: „blijf bij ons, ik zal u niet laten gaan, tenzij dan dat gij mij zegent”! De twijfelingen schenen verwonnen, maar zij keeren terug; de hoogte scheen bereikt, maar wij zinken in de diepte terug; het begon te lichten, en het dreigt avond te worden . . . o, houd moed, lotgenoot der Emmausgangers, Hij, die in u een goed werk begon, is thans allermintst gezind, om u aan u zelve over te laten! Zelfs waar Hij neen schijnt te zeggen, is er reeds een ja in zijn hart; Hij wil slechts gebeden, vuriger dan immer gebeden zijn, maar dan ook wordt Hij, die tot dusver de zorgvuldige Gids was, voor u de welkome Gast. Hij gaat in, om met u te blijven, en het morgenrood gaat in zonneglans over.

IV. Hoe blijkt het in die twee, die thans óns van lieverlede ten gids worden, gelijk de Heer tot dusver de hunne was! Wij treden met hen de nederige opperzaal in, en overschrijden den dorpel met een gevoel, als of wij in een heiligdom traden. Weldra is de tafel er aangericht, waarop het gedeeseemd Paaschbrood, vereenigd met de gaven der natuur en de

vrucht des wijnstoks, den moeden wandelaar wacht, stilzwijgend rekent men er op, dat de onbekende de plaats en de taak des huisvaders in den kleinen kring zal vervullen. Thans onderwijst en bestraft Hij niet meer, maar, zoo mogelijk nog zichtbaarder dan straks, ligt een minzame, plechtige ernst over heel zijn wezen verspreid; er is een stilte als soms in de schepping, een oogenblik vóór de zon is verzezen. Hij heft een der broodkoeken op, en spreekt er het gewone dankgebed over, en breekt ze, en geeft ze aan die beiden, wien het om het hart steeds zonderlinger en zaliger wordt. Dat zij gegeten hebben, lezen wij niet; eer het zoover kwam, hadden zij wel aan iets anders te denken. Is er iets in de wijze van broodbreken, dat hunne opmerkzaamheid treft; ontdekken zij in de handen een lidteeken; valt een straal der bleeke Paaschlamp op dat bezield en sprekend gelaat? Althans, het begint te spreken, te tintelen, te bruisen daar binnen; verbaasd staren zij nu Hem, dan elkander aan; stilzwijgend denken beide hetzelfde; het is, als vallen er van hunne oogen af gelijk schellen; 't is hun, als MOZES op Horeb, waar de bedekkende hand van zijn gelaat op eenmaal wordt opgeheven, en — zij zien? „Ja waarlijk, Hij is het, Hij is het,” zoo roepen zij luide, „Rabbouni,” en willen wellicht zijne voeten omvatten, en weten nauwelijks of zij waken of droomen. maar reeds heeft de Heer van die verwarring gebruik gemaakt, om zich van hun disch te verwijderen. Daar is de plaats nog waar Hij zat, maar Hij-zelf is aan hunne oogen ontkomen. Plotseling is zijn verdwijnen, gelijk zijn verschijnen onverwacht was geweest. Maar wat hebben zij nog getuigenis, wat hebben zij nog verder woord en teeken ook van JEZUS zelve van noode? Zij weten thans, dat Hij leeft, zij weten in wien zij gelooven. De zon heeft haren onbenevelde glans in hunne oogen doen stralen, voor zij zich weer achter de wolken verschuilt.

Ja, zegt het geloof, zoo kon alleen JEZUS verblijden; maar voegt niet tevens de christelijke ervaring er bij: zoo verblijdt Hij zijne discipelen nog? O getuigt het, Christenen, of het u niet in menig onvergetelijk uur als deze twee is gegaan! Lang hadt gij gezocht, diep getreurd, bang getwijfeld, de stem des Heeren gehoord, maar nog Hem zelve niet als uwen Heer en Koning gezien. Maar ziet, daar trokken de nevelen op, die loodzwaar op uw hart waren neergezonken; daar nam een onzichtbare hand het laatste struikelblok weg, dat u verhinderde geheel voor CHRISTUS te leven; daar verstondt, daar gevoeldet, daar ondervondt gij voor u zelve in nooit gekende mate de onmisbaarheid, de gewilligheid,

de algenoezaamheid van den levenden Heiland, en gij kondt juichen als nimmer te voren: ik weet, dat mijn Verlosser leeft! Zulke oogenblikken als voorde Emmausgangers komen er voor het heilbegeerig hart, wanneer de Heer de waarheid, die Hij ons uitwendig uit de Schrift deed verstaan, inwendig aan onze zielen verzegelt door den H. Geest, en zelf tot ons hart blijkt te spreken „vrees niet, want Ik ben uw heil.” Ja nú ziet gij Hem, gelijk gij Hem nog nooit hebt gekend, met een hart overvloeïend van liefde en handen overvloeïend van zegen, en gelijk de Emmausgangers voelt ook gij u, als bij vernieuwing geboren. Nu een zalig uur in de binnenkamer; dan een onvergetelijk avondmaal; straks een woord — wie weet, even zwak, maar toch even warm en welgemeend als van heden — doch wie telt mij al de middelen op, waarvan de Heer zich bedient, om ook aan ons het woord te vervullen: „gij dan hebt nu wel droefheid, maar ik zal u wederom zien, en uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap van u wegnemen?” O Christenen, schrijft zulke oogenblikken in uw levensboek ter gedachtenis aan, gelijk de Emmausgangers gewis dien avond gedaan hebben! Dankt den Heer, die nog tijdig, die juist ter goeder ure als de hunne, ook uwe oogen geopend heeft, en beruster in, zoo Hij ook u slechts enkele oogenblikken van zoo zalig aanschouwen en genieten vergunt: wij wandelen hier door geloof! Verblijdt u, als de bloem des nieuwen levens daar binnen hare bladeren opent en, door het volle zonlicht beschenen, u met hare geuren verblijdt! Maar bedenkt bovenal: daartoe heeft u de Heer gesteld, opdat gij zoudt heengaan, en vrucht dragen, en opdat uwe vrucht zoude blijven!

V. En kan u ook dit laatste wel moeielijk vallen, wanneer gij eindelijk in den Heer, als de Emmausgangers, den verreezen Koning des Godsrijks als met eigen oog hebt aanschouwd? Neen, nu gordt gij u ook gereedelijk tot de taak van zijn bevoorrechten onderdaan aan, en de heldere zonneglans, die ook voor u daar binnen is doorgedrongen, gaat over in bestendigen dag. Opmerkelijk, als wij nog eenmaal terug zien, die weg, waar langs de Heer hen tot deze hoogte geleid heeft. Eerst is Hij als Profeet voor hunne oogen verschenen om hun de Schrift te verklaren; zoo heeft Hij hen dieper ingeleid in het Hoogepriesterlijk werk der verzoening, en thans, waar Hij eindelijk als in Koningsglans voor hen staat, bezigt Hij hen als zijn rijks- en opstandingsboden. O gij, die nog niet ten volle in CHRISTUS den Levensvorst zien kunt, begint slechts met naar Hem

als Leeraar te hooren; de Leeraar zal in u de behoefte aan den Schuldverzoener doen wakker worden; de Schuldverzoener, zoo gij waarlijk bij Hem vrede zoekt en vindt, zal zich ook aan u openbaren in zijne Koningsgestalte. Zoo staat Hij thans voor de Emmausgangers: is het wonder, dat binnen weinig oogenblikken de sandalen aan de voeten gebonden, de wandelstaven in de handen genomen, de pas betreden paden naar Jeruzalem weer bij vernieuwing zijn ingeslagen? Neen, thans is het niet te donker, te ver, te vermoeiend; in hun hart is het licht; zij wandelen in een dag, die niet meer door nacht wordt vervangen. Nu onverwijd de broederen daar ginds de deelgenooten der vreugde gemaakt; nu bij menige plek een oogenblik stilgestaan, om zich daar een merkwaardig woord te herinneren, en zich al weder te verwonderen, dat zij Hem niet vroeger herkenden; nu — maar reeds naderen hunne voeten aan uwe poorte, Jeruzalem! Reeds zijn zij Mizpa voorbij, reeds de graven der Richteren voorbij, bij de stad, voor de poort, aan het huis. Wat duurt het lang, eer die gesloten deur wordt ontsloten doch eindelijk, daar treden zij binnen, en weten nauwelijks, wat het eerst te verhalen, maar reeds worden zij met den welkomstgroet opgewacht: „De Heer is waarlijk opgestaan, en is van SIMON gezien.” „Een heerlijke Paasch-symphonie, die God heeft gemaakt,” zoo mocht een geestvol schrijver die woorden wel noemen; zijn zij niet als een lied in twee strofen? Maar wat nieuwe vreugd tegelijk voor de Emmausgangers! Zij kwamen om mede te deelen, en zij ontvangen nieuwe versterking: treffend beeld van den zegen, aan de gemeenschap der heiligen toegedacht! O, wèl mocht het van hen heeten: „opstaande ter zelfder ure;” reeds in hunne liefde tonen zij met CHRISTUS ten nieuwen leven herrezen te zijn. En nu ten derden male den weg van Emmaus naar Jeruzalem langs, doch ditmaal in woorden alleen. Nu alles verhaald, van die onwelkome stoornis, die minzame toespraak, dat belangrijk onderricht, dat gebeden bezoek, dat duister gevoel, die verrassende ontdekking, die overstelpende vreugd. Nu alzoo, zonder het zelve te weten, op hunne beurt een weg bereid voor den Heer, die, terwijl zij nog te zamen spreken, zal intreden, zeggende „Vrede zij ulieden!” — O, hoort het, gij die roemt, dat gij waarlijk met CHRISTUS zijt opgestaan, en laat iedere trek u tot heilige jaloerschheid verwekken! Die het licht heeft zien rijzen daarbinnen, moet het ook op zijne beurt aan anderen brengen: die overvloed van geestelijke gaven van den Heer heeft ontvangen, deele mede aan dien, die gebrek heeft.

Och, wat is onze ijverloosheid in zijn werk, bij dien rusteloozen spoed, waarmede deze twee in den donkeren avond den langen weg naar Jeruzalem afleggen; wat zijn onze gesprekken, ook op den weg of in den gezelligen kring, bij die, welke dáár zijn gevoerd! Wat zijn deze wandelaars vele Christenen onzer dagen vooruit, die in liefdeloozen trots zich verheffen op ontvangen genade, en tot hunne dwalende broederen schijnen te zeggen: „Wijkt van ons, want wij zijn heiliger dan gij,” terwijl deze de wankelmoedigen opzochten, door wie zij niet eenmaal aanstonds geloofd werden. Laten zij althans tegen u niet getuigen, Gel., die het aanvankelijk tot roem van Gods ontferming kunt zeggen, dat gij uit den dood zijt overgegaan in het leven! Toont het door daden, dat gij van God geleerd zijt, elkander lief te hebben, en bedenkt: ook op dézen weg volgt des Heeren oog u onzichtbaar! Te krachtiger wordt het nieuwe leven ontwikkeld, naar mate het rijker aan liefde wordt; men ontvangt te meer, naar mate men te overvloediger geeft. Wordt medewerkers, een iegelijk in uwen kring, aan de zaligste blijdschap van anderen: en voelt gij nu en dan niet weinig aan uwe eigene knagen? Wat nood, al spoedt straks ook weder de zon van het Paaschfeest ten avond, de zon daarbinnen blijft schijnen; voor het gevoel mag het soms wezen: „nabij den avond,” voor het geloof blijft het bestendige dag. Wat zeg ik, hadden de Emmausgangers weldra het zaligst levensuur achter zich, gij hebt nog den stond te verwachten, waarin het woord staat vervuld te worden: „wanneer nu CHRISTUS wordt geopenbaard, die ons leven is, zoo zult ook gij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid.” Met Hem — wij kunnen het hier nog niet vatten, maar is het vermoeden te stout, dat zijne openbaringen op den dag zijner opstanding het beeld en voorteeken zijn der verrassingen, die de hemel bewaart? Doch wat is deze aarde bij de Godsstad daar boven, anders dan een nederig Emmaus, vergeleken bij het prachtig Jeruzalem! Welnu, hebben wij in dit ons Emmaus den Heer gezien en gevonden, wij wandelen, als door de schaduw van een steeds dieper vallenden avond, ook óns Jeruzalem tegen. Zullen ook daar vooruit gereisde vrienden op onze beurt ons ontvangen, en wij als de Emmausgangers verhalen wat ons op den weg is geschied, en hoe de Heer ons bekend is geworden, bij het breken van het tranenbrood der bange beproeving? Komt daar, in de ruime velden der eeuwigheid, ook ons een Onbekende op zijde, en lost ons ieder raadsel van het voorleden bevredigend op, en wordt met elke schrede ons dierbaarder, en leidt ons binnen aan den maaltijd des hemels.

en ziet ons aan met onbeschrijfelijk vriendelijk oog? Begint het dan ook in ons hart te branden, als nimmer, terwijl de hemel zelf verdwijnt uit ons oog, en wij niemand meer aanschouwen dan Hem, die zijne handen opheft, opdat Hij ons zegenen zou, terwijl wij aan zijne voeten ter neêrzingen? O Heere JESUS, indien Gij U alzoo aan óns openbaart, van al het zalige zal dit het zaligste wezen: gij komt niet meer weg uit ons gezicht!

Dán niet meer weg!.... Maar heden moeten wijscheiden van Emmaus, en waarmede kunnen wij het beter, dan met eene bede in den naam des Heeren tot u, en wederom met eene andere bede in uwen naam tot den Heer? De eerste, dat de geschiedenis der Emmausgangers in hare groote hoofdtrekken zich bij een iegelijk onzer voor het eerst of bij vernieuwing herhale, en dat de vrucht van ons Paaschfeest in het woord begrepen mag zijn: „hunne oogen werden geopend, en zij kenden Hem.” Het moet er u toe komen, Gel., tot dat nieuwe leven, waarvan wij u heden de ontwikkelingsgeschiedenis schetsen, of het ware leven wordt nimmer hier beneden gekend. Hoe het er toe komt, het is u heden getoond; bidt den Heer, dat Hij zich ook aan u openbare, en wijst Hem niet af, áls Hij komt. Helaas, wij zijn zoo vaak aan menschen gelijk, die hunne vrienden meermalen noodigen, maar als deze eindelijk komen, telkens voor hen niet te huis zijn, of verhinderd hen te ontvangen.... wandelaars hier beneden, ziet toe, dat gij den besten Vriend, den besten Gids niet verwerpt! En kent gij Hem, o wat zouden wij in uwen naam vuriger kunnen bidden van Hem, dan dit ééne: „blijf bij ons!” Het is bij den avond voor uw gevoel, in menig opzicht misschien. In de kerk, waar het steeds donkerder; op uw weg, waar het vast eenzamer; in uw hart, waar het stiller en droeviger wordt. Wat wordt er van, zoo Hij u verlaat, maar ook — wat schaadt het, zoo Hij slechts mag blijven? En Hij wil blijven, Hij die gezegd heeft: „ziet, Ik ben met u alle de dagen, tot aan de vol-einding der wereld.” O, worde dan, iederen dag meer, de bede des vromen dichters 1) de onze:

„Och, blijf met uw genade,
Heer JESUS, ons nabij:
Opdat ons nimmer schade
Des vijands heerschappij.”

1) J. Steegmann.

Woon met uw levenswoorden,
Verlosser, bij ons in,
En trek ons met de koorden
Van uwe zondaarsmin.

Och, licht ons met uw stralen,
Gij Licht der wereld, voor,
Opdat wij nimmer dwalen
Of struiklen op ons spoor.

Och, blijf ons met uw zegen
Nabij, schatrijke Heer,
En zend op onze wegen
Uw kracht en goedheid neer.

Och, neem ons in uw hoede,
Gij onverwinbaar Held,
En weer des Boozen woede,
En 's werelds woest geweld.

Och, blijf ons met uw trouwe,
Nabij, God, goed en groot,
Op wien ons harte bouwe,
In allen nood en dood!

A M E N.

IX.

HET IS DE HEER.

NA PASCHEN.

Ps. 105: 1, 2. Ps. 118: 7. Gez. 137: 4, 5. Gez. 138: 3.

JOHANNES XXI: 7b.

„HET IS DE HEER.”

„Wat dunkt u van den CHRISTUS, is Hij waarlijk de Eersteling uit de dooden of niet?” Nauwelijks brengen wij die vraag in het midden, of de gedachten der harten openbaren en kruisen zich, en er komt, gelijk wel eer in de dagen zijns vleesch, „tweedracht onder de schare, om dezès woords wil.” „De Heer is opgestaan, Hij is waarlijk opgestaan,” zoo jubelt van jaar tot jaar nog altijd de getrouwe Kerk van de meest onderscheiden geloofsleuzen, en schaart zich in feestgewaad rondom het ledige graf, en strooit Paaschpalmen aan de voeten van Hem, die dood en hel overwon 1). Maar terwijl alzoo millioenen stemmen den juichtoon van den honderdachttienden Psalm laten hooren: „de steen, dien de bouwlieden verworpen hebben, deze is geworden tot een hoofd des hoeks,” rijst aan den anderen kant de vraag van den acht en tachtigsten op: „zult Gij wonder doen aan de dooden, of zullen de overledenen

1) Uitgesproken te Rotterdam, 28 Maart 1864, vroeger te Utrecht.

opstaan?" Neen, zegt de twijfel luide of heimelijk, en verwondert zich, dat iemand in het Evangelie der Opstanding nog iets anders dan een kunstig verdichte fabel kan zien. JEZUS leeft, zoo wordt ook op dat standpunt gejubeld, maar het beteekent niet veel meer, dan dat Hij na zijn sterven in den hemel gelukkig is, en op aarde voortdurend in gezegend aandenken blijft. JEZUS is verrezen, dus wordt er bijgevoegd: „voor het oog zijner jongeren," maar dat wil slechts zeggen, dat zijn beeld in hun bewustzijn weder glansrijk is te voorschijn getreden, nadat het een paar dagen door de nevelen van den kruisdood verdonkerd was. Wat de geschiedenis verhaalt van gezichten en Engelverschijningen, dat zullen niet veel meer dan dichterlijke inkleedingen zijn, waarvan men de schoonheid niet gering achten wil, zoo het slechts vrij staat de waarheid te loochenen. Het heugelijk feest der Opstanding wordt langs dezen weg, zoo het veel is, het feest der onsterfelijkheid; ten ware men het verkieselijk acht, zelfs op het Paaschfeest niet aan den sluier te raken, die de geheimzinnige toekomst bedekt, en liever geheel van een leven na dit leven te zwijgen. Helaas, het is alleen daar boven bekend, voor hoe menigeen, leeraar of leek, de Paaschklokken ook dit jaar niet veel anders geweest zijn dan de grafklokken over een gestorven geloof, en wij hebben niet verder dan één Paaschfeest terug te zien, om met diepe smart te ontwaren, hoe ook op dit gebied de stroom der stoute ontkennen niet slechts duimen, maar ellen hoogte gerezen is en ontelbare verwoestingen aanricht. Hier is ten aanhoore van tienduizenden de lastertaal uitgesproken: „dat de Christenheid haren herrezen God heeft te danken aan den hartstocht eener van zinnen verbijsterde vrouw;"¹⁾ daar valt de dusgenaamde hartstocht der werkelijkheid met lichtvaardigen spot op het wonder aller wonderen aan, en steeds grooter wordt het aantal van hen, van wie het zou kunnen gezegd worden als van de Elve, ten aanzien van de boodschap der vrouwen: „hare woorden schenen voor hen als ijdel geklap, en zij geloofden die niet." Wat zullen wij tot deze dingen zeggen; er ons boven mate over verwonderen, 'Toehoorders? Dan moesten wij vergeten, dat de loochening der opstanding, wel verre van nieuw te zijn, reeds dagteekent van de Apostolische dagen, en dat ook in onzen tijd de waarheid uit God in geen en deele met nieuwe, maar met oude, om niet te zeggen versleten' en onedelmoedige wapens bestreden wordt. Zullen

1) Renan.

wij dan de geopperde vraag van geringe beteekenis achten? Dan zouden wij het woord van PAULUS weerspreken: „indien CHRISTUS niet opgewekt is, dan is onze prediking ijdel, en ijdel is ook uw geloof.” Of zullen wij wellicht deze ure aan onderlinge twistinge wijden, en vragen, die in de scholen der geleerden aan de orde gesteld zijn, der gemeente ter beslissing gaan voorleggen? Uwe stichting zou daarbij allerm minst winnen, en licht kon het gaan als in den aanhef van JOB, op den dag als de kinderen Gods kwamen, om zich voor den Heer te stellen, dat de Satan óók in het midden van hen verscheen. Neen, wij wijzen u een weg, die uitnemender is, en roepen u toe: slaat zelve het beeld van den Verrezenen gade, zooals het in de Evangelieën voor u staat; vergelijkt het met wat de geschiedenis u van zijn eerste leven getuigt, en met wat de ervaring u voortdurend van zijne zegenende nabijheid verkondigt, en oordeelt dan onpartijdig, of die aanbiddelijke Levensvorst een gewrocht kán zijn, door de ontgloeide phantasie van zwakken en onreinen geteeld! Ons aangaande, wij wenschen de geschiedenis van zich zelve te laten getuigen, en het twijfelend ongeloof te dezer ure niet anders tegen te treden, dan als JOHANNES, getuigende van dateeuwige Leven, dat bij den Vader was en ons geopenbaard is geworden. De derde openbaring van den Opgewekten in het midden der zijnen, is het onderwerp onzer rede, en haar opschrift: „de verrezen Heer, de onveranderlijke Vriend zijner vrienden.”

In de dagen, waarin het Hoofdstuk werd neergeschreven, waarvan de tekst het middelpunt uitmaakt, liep men gevaar op een tegenovergestelde klip van die onzer eeuw te vervallen. Men geloofde niet te weinig, maar te veel, ook datgeen, waarvoor geen genoegzame grond was. Zoo had men uit een misverstaan woord des Meesters vermoed, dat JOHANNES in het geheel niet zou sterven, en reeds op ver gevorderden leeftijd, nadat hij zijn Evangelie besloten had, was deze Apostel genoopt, daaraan, ter bestrijding van het misverstand, een aanhangsel toe te voegen. Het betreft, naar het veertiende vers, het voorgevallene bij de derde openbaring des Opgewekten, namelijk de derde aan een grooter aantal zijner vrienden gezamenlijk, nadat hij reeds de eerste en tweede dier verschijningen in het vorig hoofddeel beschreven had. Ook van dit Aanhangsel is de echt- en geloofwaardigheid vroeger en later ontkend, maar, hoezeer wij het gewicht van sommige bedenkingen in geen deele miskennen, heeft het in onze schatting zoo vele, vooral inwendige bewijzen van oor-

spronkelijkheid en nauwkeurigheid tevens, dat wij geen oogenblik aarzelen, het tekstverhaal voor een onschatbaar gedenkstuk der Apostolische oudheid te houden. Ja, het is ons, als hooren wij hier den ouden visscher verhalen, wien zelfs het juiste cijfer der wondervol gevangen visschen nog heugt; als rieken wij den frisschen zeewind van het meer van Genesareth; als aanschouwen wij de verheven' gestalte van Hem, die daar nadert in stillen opstandingsglans. Verlangt ook gij Hem te aanschouwen, Gel., en het als in een helderen spiegel te zien, wat gij vinden kunt in Dien, die dood is geweest, en nu tot in alle eeuwigheid leeft? Komt, overziet dan met mij geheel dit Hoofdstuk, als een der weinige, ons bewaarde bladen eener geschiedenis, die niet meer tot de aarde behoort. Talrijke afzonderlijke trekken zouden ons overvloed van stof kunnen bieden, maar sterker dan tot die allen, voelden wij ons heden getrokken tot het onbeschrijfelijk verheven Geheel. Van schrede tot schrede hebben wij JOHANNES slechts te volgen, om ons de heerlijkheid van den Eersteling uit de dooden naar het leven geteekend te zien. Ja, wat wij hier hem zelve hooren uitroepen: „het is de Heer,” dat herhalen wij bij iederen blik, dien wij op gindschen kleinen, maar uitgelezen' discipelkring richten.

Het is de Heer, die de zijnen verbindt;
 het is de Heer, die de zijnen gedenkt;
 het is de Heer, die de zijnen verkwikt;
 het is de Heer, die de zijnen herstelt;
 het is de Heer, die de zijnen geleidt.

Och of wij allen aan het einde mochten kunnen zeggen, gelijk eenmaal de verblijde Apostelen: „wij hebben den Heer gezien!” Geest der genade, verhelder Gij zelf onzen blik, en graveer zijn heilig beeld zoo diep op den grond onzer ziele, dat wij voor het eerst of bij vernieuwing herhalen: „In leven en sterven — de zijne!”

I. „Aan de zee van Tiberias” — is er meer noodig, dan die naam, Gel., om uwe verbeelding terstond in het liefelijkst oord te verplaatsen? „Zeven meeren heeft JEHOVA geschapen,” zoo plachten in overoude tijden de

joodsche Rabbijnen te zeggen, „maar slechts één van die heeft Hij uitverkoren, het meer van Gennesareth.” Door een krans van groene bergen omzoomd, weerkaatst die blauwe waterspiegel al de schoonheid van den Oosterschen hemel, en tevens voor ons oog het vriendelijk beeld van den Zone Gods en des menschen, die aan dezen oever gewoond, en dat watervlak tot een schouwtooneel zijner groote daden geheiligd had. Wat al herinneringen mogen zich verdringen in den geest dier discipelen, die in gindsche stad Hem verzeld, aan gene kust Hem op het scheepke gade geslagen, in gindsche woestijn zijn wonderbrood uitgereikt hebben! De stranden van dat meer dragen overal het spoor zijner voetstappen; de golven murmelen zijn naam en zijn lof, maar die schoone dagen zijn daarheen gesneld, voorbij om niet weder te keeren. Toch is zelfs de gedachte aan, en het geloof in dien thans afwezigen Heer nog machtig genoeg om hunne harten op het nauwst te verbinden. „Daar waren te zamen SIMON PETRUS, en THOMAS, gezegd DIDYMUS, en NATHANAEËL, die van Kana in Galilea was, en de zonen van ZEBEDEËUS, en twee andere van zijne discipelen,” naar wier namen te gissen, volstrekt overbodig zou zijn. Belangwekkend gezelschap, voorwaar, waarin gij reeds terstond met blijdschap ontdekt, dat PETRUS, niettegenstaande zijn’ diepen val, weer welwillend is opgenomen, en THOMAS, nu geheel overtuigd, insgelijks is nedergezeten. Gij vermoedt immers reeds om wat reden gij hen juist te dezer plaatse ontmoet? Naar Galilea heeft een Engelenstem hen reeds aan den Paaschmorgen heen gewezen, en heeft de Herleefde hen een en andermaal in Judea verrast, die vreugd sneed hunne hoop op zijne vernieuwde ontmoeting in hunne vaderlandsche streken niet af. Vereenigd ziet gij hen de toegezegde openbaring verbeiden, maar wat middelerwijl reeds de band is, die hen innig aan elkander strengelt, wien onzer valt het niet van zelf in het oog? Verscheidenheid, gij hebt ze zelden sterker ontdekt, dan waar gij in gedachte die kleine visscherskiel monstert, die daar in de stilte van den nacht op het meer van Gennesareth dobbert. Hier is verschil van karakter; het opgewekte en het diepzinnige, het zwaartillende en het voortvarende, gij ziet het nevens elkander. Hier verschil van aanzien; min bekende vindt gij naast meer beroemde discipelen. Hier verschil van afkomst en woning; de burger van Kana reikt den visscher van Bethsaïda de broederhand toe. En toch, als met een meer dan zevenvoudig snoer is dat zevental aan elkander verbonden: verbonden, waardoor? Maar waardoor anders, Gel.,

dan door eenstemmig geloof in den Opgewekte en eenstemmige liefde tot Hem? Ziet, toen Hij lijden moest, werden zij verstrooid in allerlei richtingen; toen Hij dood was, doolden zij een iegelijk op zijn eigen' weg: slechts het welgegrond geloof dat de geslagen Herder herleeft was kon de verstrooide kudde weder tot elkander brengen. Maar nu zij één zijn in Hem, nu verwijt ook niemand aan PETRUS zijn ontrouw, aan THOMAS zijn ongeloof; geen hamerslag van twist wordt op dien visschersbodem gehoord, en liefelijk is het en goed, de broederen zaam te zien wonen. Eerbiedwaardig zevental, wat dunkt u, Gel., verspreidt het geen schooneren glans, dan het flonkerend zevengesternte, in het nachtelijk uur boven den spiegel der baren verzezen? Nog niet eenmaal hebt gij hier den Verzezene zelven gezien, en toch, gij moet erkennen, hier werkt reeds zijn machtige kracht, hier ademt de H. Geest. Ja waarlijk, het is de Heer, de Verzezene, die alzoo het vereenigingspunt der zijnen was, en is, en blijft, ten eeuwigen dage! Ware Hij niet verzezen, er zou niet eenmaal een gemeente bestaan, die naar zijn naam is genoemd; moet ik nog twijfelen of Hij leeft, ik kan mij niet één voelen met hen, die Hem als de Opstanding en het Leven belijden in al de kracht van het woord. Ook onze dagen bewijzen, dat er tusschen wie de opstanding erkennen en loochenen een afgrond gaapt, door geen handvol bloemen te dempen. Maar staat het geloof in CHRISTUS als den Levensvorst vast, en leeft het diep in de ziel, ziet, Gel., dan omstrengelt, gelijk hier, één band des geestes die harten, die roemen kunnen, als deze zeven, dat zij met Hem uit den dood als ten nieuwen leven zijn opgewekt. Verscheidenheden, gelijk hier, treft gij nog altijd bij menigte onder zijne discipelen aan: het PETRUS- en JOHANNES-, het NATHANAELS- en THOMAS-karakter, het keert voortdurend onder andere vormen terug. Maar het vereenigd geloof in Hem, die stierf en tot onze zaligheid leeft, dát werpt nog altijd de scheidsmuren neder, die zich tusschen de verlost en van CHRISTUS verheffen, en het brengt eene betrekking tot stand, die door geen afstand van tijd en plaats wordt verbroken, omdat de band, in Hem geknoopt, een band voor de eeuwigheid is. Waar de levende CHRISTUS in waarheid leeft in de harten, daar vraagt men niet zoozeer naar hetgeen, waarin men verschilt, maar bovenal naar hetgeen, waarin men te zamen stemt; daar kan men van tijd tot tijd alles vergeten, om zich in Hem te verblijden met eene onuitsprekelijke, heerlijke vreugde; daar leeft men te zamen, als deze zeven, in ééne hoop, de hoop op Hem en zijn heil. O gezegend huisgezin,

gelukkige vriendenkring, bevoorrechte kerk, waarin Hij waarlijk het één en het alles mag heeten! Christenen, smacht soms uwe ziel naar de ure, dat de zoo jammerlijk verdeelde en verscheurde gemeente des Heeren wederom den zegen van de gemeenschap der heiligen smaken zal, o, ziet het hier, waar liet hecht cement wordt gevonden, „dat harten bindt, als muren breken tot puin in 't end.” Niet het ongeloof of de twijfel verbloedert de menschen: uit deze komen slechts onverschilligheid of — onverdraagzaamheid voort tegenover ieder, die nog iets stelligs gelooft en belijdt. Geene liefde zonder levend geloof; geen levend geloof zonder den eeuwig levenden CHRISTUS. De levende CHRISTUS, zietdaar voor al de leden der strijdende kerk het middelpunt der nauwste vereeniging: het is de Heer, die de zijnen verbindt.

II. Meent intusschen niet, dat Hij een ver verwijderde, werkeloos afwezige Vriend is. Integendeel, als den nabijzijnden Helper der zijnen ontmoet gij Hem in het vervolg van den tekst, nabij in pijnlijken nood. „Ik ga v i s s c h e n,” heeft zoo even bij het vallen van den avond SIMON PETRUS gesproken, de onrustigepRACTISCHE man, en wij denken er niet aan, hem om dat woord te berispen; wij merken enkel op, dat het althans geene bijzondere ontvankelijkheid voor een „visionairen toestand” ver-raadt. Van geregelde wederkeering tot het verlaten beroep is geen sprake: slechts van nuttige bezigheid, die het langdurig wachten verkort, en beter is dan mijmerend droomen. Het verhaal maakt den indruk, dat zij reeds dagen, mogelijk weken hadden zien verloopen, sinds zij voor het laatst den Meester aanschouwden, en niet moeielijk kunnen wij ons in hun toestand verplaatsen. Het is hun zoo vreemd, zoo ledig, zoo stil; men verneemt zoo volstrekt van niets en van niemand; 't is de tijd van wachten, en tevens — van vruchteloos werken. Is het niet, als deugden zij niet langer voor het welbekend en eerlijk bedrijf van voorheen? Met alle inspanning gelukt het hun niet, der zee zelfs één buit te ontwringen. Ach, wat kruipen die nachtelijke uren langzaam voorbij; waar zijn de dagen, dat de Meester nog bij hen was, en hunne scheepkens, „zinkend, maar van overvloed” in eene veilige haven geleidde? Te vergeefs zich de ruste ontzegd, en brood der smarte gegeten; niet slechts, dat zij in eigen nood niet voorzien kunnen, ook den eersten den besten, die van het gindsche strand hun vraagt om eenige spijs, moeten zij afwijzen met een vreugde-

loos: „Neen!” Zoo had de Heer ook in zijn eerste leven meermalen het geloof zijner vrienden beproefd: denkt slechts aan den onstuimigen nacht, die op den dag der wonderbare spijziging volgde. — En al wederom, is ook van deze zijde bezien, JEZUS CHRISTUS niet heden, gister en eeuwig dezelfde? Ja, wel heeft Hij beloofd met zijn vrede tot de zijnen te komen, maar nog telkens gaat de bange strijd den Vredevorst inwendig vooraf. Vroeger hebt gij wellicht, als die zeven, treffende openbaringen zijner liefde gehad, maar dat ging voorbij als een droom, waaruit gij benauwd zijt ontwaakt. 't Is of er op uw roepen geen antwoord komt; of al wat gij langs een geoorloofden weg beproeft, u mislukt; of de kinderen des huizes weêr weezen geworden zijn, maar zonder vriend en beschermer. Ik denk aan u, twijfelmoedige vrager, die ja wel naar een vasten ankergrond zoekt voor het geslingerd schip uwer hoop, maar nog altijd de prooi blijft van hevige stormen daarbinnen. Aan u, Christelijk huisvader of moeder, die overal uwe netten uitwerpt voor den nood van uw talrijk gezin, maar zonder dat uw garen gevuld wordt. Aan u, onvermoeide dienstknecht des Heeren, die na uren rusteloos zwoegen op de vraag: wat gij gewonnen hebt, slechts ten antwoord kunt geven: teleurstelling. Och, hoe menig onzer is het vroeger of later als deze visschers gegaan! Juist dan wordt ons iets gevraagd, wanneer het ons zelve ontbreekt; weldadigheid, terwijl gij arm zijt; inspanning, terwijl gij u zwak voelt; onthouding en stilstand, terwijl alles in en rondom u dringt, om rusteloos verder te streven. Christenen, wie uwer kent ze niet, die donkere nachten, waarin niet slechts de zon onzer vreugd is ondergegaan, maar ook geen ster van hope meer tintelt; waarin de Heer het ons kennelijk toont, wat wij zonder Hem zouden wezen, en wij geheel aan eigen ellende en hulpeloosheid schijnen overgelaten? Zelig, wie in zulk een proeftijd als dit zevental geleerd heeft, zwijgend te lijden, volhardend te werken, eenstemmig te wachten op Hem, die komt om rouw in vreugd te herscheppen. Het is de Heer, die de beproeving beschikt als zijn bode, om Hem den weg te bereiden, maar die tevens in stilte reeds nadert, juist waar men zucht, dat Hij zoo einde-loos verschijnt geweken. Ook in het geestelijk leven gaat de zwaarste teleurstelling niet zelden der schoonste verrassing vooraf: de Heer geeft den nacht, maar in den nacht ook de Psalmen!

Een blik op de ervaring van die eerste vrienden des Heeren. Daar begint het starrenheir in bleekerglansen te gloren; het morgenrood kleurt den donkeren waterspiegel; het nevelfloers wordt weggerold, dat den

Paradijsächtigen omtrek voorluttel uren bedekte. Nu wordt ook de oever weer zichtbaar, en op dien oever, neen, 't is geen vergissing — een vreemdeling, die hun bedrijf reeds sinds eenige oogenblikken met opmerkzaamheid gade slaat. Op zijne vraag, of zij ook eenige spijs te schaffen hebben, moeten zij een mistroostig „neen” laten hooren, maar nauwelijks gaf Hij den raad: „werp u wnet aan de rechterzijde” aan de zuidzijde „van het schip, en gij zult vinden,” of er is iets in hen, dat tot gehoorzamen dringt. Begint het reeds te schemeren in hun hart, gelijk over het meer in het ronde; worden onvergetelijke herinneringen wakker daarbinnen; heeft dat liefelijk „kinderkens” een gevoelige snaar in hunne zielen doen trillen? Althans, zij denken aan wedspraak niet, en nauwelijks is het net hunne nijvere handen ontglipt, of, verbazend verschijnsel, „zij kunnen het van wege de menigte der vischen niet trekken.” Een wonder alzo? Ongetwijfeld, M.H., maar gij gelooft immers nog met mij aan een God, die Heer is in zijne eigene schepping? Een wonder, hetzij van macht of van wetenschap, maar geen wonder, JEZUS onwaardig, die het reeds in zijn eerste leven op onderscheiden wijze getoond had, dat de diepte der zee voor Hem geen onpeilbare geheimen bedekte. Een wonder, maar geheel in overeenstemming met de oogenblikkelijke behoefte, en tevens dienstbaar aan de volmaking van de vreugde der zeven. En nu, daar is het voor JOHANNES, gelijk in de natuur, wanneer de eerste zonnestraal in het hart van de eerste zonnebloem dringt, en voor het oog zijner ziel herrijst het beeld der eeuwig gedenkwaardige ure, die hem wijden zag tot visscher der menschen. Was ook toen niet, na een afmattenden nacht, het volhardend geloof met rijken zegen bekroond? Neen, er is geen twijfel aan; „het is de Heer,” roept hij uit, als een die niet gist, maar reeds weet. Het JOHANNES-hart herkent den Meester het eerst als door de macht der sympathie, en wel aan het werk zijner liefde, nog vóór het oog gelegenheid had, den persoon van naderbij te beschouwen. En nu — de anders zoo opmerkelijke zwijger wordt thans de mond van den kring, waarvan hij anders het hart is. Waar JEZUS, vergunt mij het woord, geraden moet worden, daar is een JOHANNES-oog altijd het eerst achter het geheim van de waarheid. Maar waar het nu minder op denken, dan op handelen aankomt, daar — wat zielkundige waarheid — daar vraagt weder PETRUS den voorrang, en nauwelijks heeft hij, niet gezien, maar verstaan, of het kloek besluit is genomen. Neen, thans is het niet andermaal: „Heer, gebied mij, tot u te komen op het

water," bij ervaring heeft SIMON de zwakheid van zijn geloof leeren kennen, en zal zich niet noodeloos wagen. Maar toch óók niet, als bij die vroegere vischvangst: „Heer, ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch," want reeds is de „zondige" in eigen schatting te gelijk een begenadigde mensch. Alle andere overleggingen zwijgen voor die van het onverzaadbaar verlangen; met een gevoel van welvoegelijkheid, dat wij van den voortvarenden man op dat oogenblik nauwelijks verwacht zouden hebben, schiet hij zijn opperkleed aan, werpt zich in zee, en komt zwemmend het eerst aan den oever. De anderen, niet minder verblijd, maar nevens den weldoener ook derontvangen weldaad gedachtig, wenden ijlings het schip naar de kust, en hebben weldra den afstand van twee honderd ellen doorkliefd. Laags verschillende wegen spoeden allen voort naar één doel, en nu, wat zalige vreugd, daar mogen zij Hem bij vernieuwing aanschouwen, die bij elke verschijning hun al onmisbaarder en dierbaarder wordt. O, wij verstaan het, hoe JOHANNES wel honderdmaal bij zich zelven herhaalde: „het is de Heer;" want al ware hier zijn naam niet genoemd, mij dunkt, aan de daad moesten wij Hem zelven herkend hebben. Ja, ziet hier wel waarlijk den CHRISTUS der geestelijke ervaring, den CHRISTUS der werkelijkheid! Zoo komt Hij dan waarlijk naar zijne belofte, niet in Judea alleen, ook in Galilea; zoo komt Hij, gelijk in zijn eerste leven, juist tijdig, waar het nameloos verlangen allermeest door teleurstelling en wachten is opgewekt; zoo komt Hij met wondervolle machtbetooning, maar zonder voorts te schitteren in oogverblindenden glans; zoo komt Hij nog voortdurend, en openbaart zich aan het hart dat Hem zoekt. Waar zal ik beginnen of eindigen, indien ik ook maarenkele der uren vermelden zal, waarin het ons niet anders dan dezen visschers gegaan is? In waarheid, hier mag wel het slotwoord van ditzelfde Hoofdstuk herhaald: „moest alles beschreven worden, de wereld zelve zou voor al de boeken te klein zijn." Daar viel u, eerlijke vrager, een lichtstraal op een donker blad van Gods woord; gij zaagt de waarheid, die gij tot dusver alleen hadt vermoedt; gij voeldet al uwe bedenkingen als morgen-nevelen wegzinken; moest gij niet uitroepen: dat is de Heer, die door den H. Geest mij verlichting der kennis zijner heerlijkheid geeft? Daar zweefde als op dageraadswieken de vrede Gods over de wateren van uw onstuimig gemoed, verbrijzelde zondaar, en het pak viel u van de schouderen af; moest gij niet herhalen: dat is de Heer, die vrede schenkt, niet gelijk de wereld dien geeft? Daar daagde voor u, bitter verlegene, een

nitzicht op uitkomst, juist van eene zijde, van waar gij die het minst had gewacht; en overvloed kwam na gebrek, sterkte na zwakheid, overwinning na verborgen strijd; al wederom, is het de Heer niet geweest, door wien de Vader alle dingen regeert, die het licht formeert en de duisternis schept? Neen, voorwaar, Hij verliet de aarde niet, om de zijnen te vergeten, maar om voortdurend aan hun nood te gedenken; Hij is gebleven, Hij is nabij, Hij is hier, waar wij in zijn naam zijn vergaderd; Hij is alom, waar ééne ziel tot Hem zucht van uit de donkere diepte. Hoe menig oogenblik in de geschiedenis van het koninkrijk Gods, zoo heilig, zoo plechtig, zoo zegenrijk, dat zijne gemeente aanbeddend herhalen moet: „dat was de Heer!” Staan niet overal op uw weg, als op dat strand, de sporen zijner gezegende voetstappen, en doorleefden wij ze nimmer, de oogenblikken, dat het geloovig hart vruchteloos naar woorden moest zoeken, aangegrepen als het was door het machtige, en toch zoo zalige denkbeeld: ik wist niet, dat de onzichtbare Vriend mij zó nabij was geweest? O, M. G., zoo gij ze kent, bewaart hun aandenken in uw binnenste heiligdom, gelijk JOHANNES nog in grijzen ouderdom terug dacht aan dien zaligen morgen, bij wiens stille herinnering hij reeds een halve eeuw had doorleefd. Hoeveel treffender openbaringen van den levenden Heer zouden wij dikwijls aanschouwen, ware ons oog slechts zoo eenvoudig en scherp als het zijne! Hoeveel dichter zouden wij reeds tot JEZUS gekomen zijn, die waarlijk niet verre is van een iegelijk onzer, zoo het ons minder ontbrak aan den PETRUS-moed, om ons dwars door alle golven heen te slaan, die tusschen Hem en ons nog altijd scheidinge maken! Christenen, het is de Heer, die nog altijd op even onmiskenbare wijze de zijnen gedenkt en verrast; heeft Hij ook ú niet gezegd: „Ik zal u geene weezen laten, Ik kom weder tot u!”

III. En waar die belofte vervuld wordt, Gel., komt en ziet, hoe de onveranderlijke Vriend zijner vrienden de zijnen overvloedig verkwikt. Wij lezen voort, en worden niet moede, zijne liefde en trouw te bewonderen. Reeds zou het een schoone morgen voor JEZUS' vrienden geweest zijn, al had Hij hen ook slechts van verre gegroet, in de overvloedige vischvangst hun het onderpand achterlatende, dat het meer dan een droom was geweest. Doch dat is te weinig voor JEZUS, die niet slechts hunne harten met vrolijkheid, maar ditmaal ook hunne monden met

spijs wil verkwikken. Is het niet, of Hij zelf den afstand zoo veel mogelijk wil overschrijden, die thans meer dan vroeger ontstaan is? Nauwelijks zijn zij aan den oever gekomen, of zij vinden een strandontbijt aangericht, en hooren zich noodigen om van hun' voorraad er bij te voegen. IJlings trekt PETRUS het net, dat wel geteld niet minder dan 153 groote visschen bevat: gij hoort, de vischer is ook bij hem nog in den Apostel niet onder gegaan, en — proeft ook uit dien trek den ouden varens-gast, die nauwelijks zijne oogen gelooven kon — „hoewel er zooveelen waren, zoo scheurde het net niet.” Ja, JOHANNES, als de Heer den zegen vermenigvuldigt, voegt Hij geen smarte er bij; een halve weldaad ware te karig voor Hem, die de vreugd der zijnen volmaken wil! „Van waar dat welbereid onthaal aan den oever?” Liever dan u te verdiepen in gissingen, zegt gij bescheiden: „het is de Heer,” en neemt eerbiedig plaats in den kring, die zich rondom den Verrezene sluit. Gij ziet Hem daar nader komen van zijne eenigszins afgezonderde standplaats, om brood en visch onder, wie weet, mogelijk ook mét de zijnen te deelen. Gij aanschouwt die aangezichten, blinkend van vreugde; die harten, bijna te vol om ééne bete te proeven; die blikken, beurtelings op Hem en op elkander geslagen, en gij hoort als het ware de stilte. Hoe zwijgen zij thans veelbetekenend voort, die JOHANNES, als in zalige aanschouwing van den Geliefde verloren; die THOMAS met zijn somber gelaat, door een lichtstraal van bovenaardsche vreugde verhelderd; die PETRUS-zelf, die anders zelfs in de Paaschzaal niet zwijgen kon. Wat behoeven zij ook nog te vragen: „wie zijt gij?” Zij zagen het immers, zij voelen het immers, zij tasten en proeven het immers, wie hen als gastheer verkwikt, al lezen wij hier niet eenmaal als te Emmaus, dat Hij de spijs „gezegend” heeft en de JOHANNES-stem: „het is de Heer” heeft een echo in aller harten gewekt. Waar is nu die donkere nacht? Verdwenen als een ijdele schaduw. Waar dat pijnlijk gevoel van gemis? Door verkwikking, door verzadiging, door aanschouwing, door genieting vervangen. Waar de zorg voor de spijs, die vergaat? Ter zelfder ure beschaamd, dat de honger hunner ziel naar zijne gemeenschap gestild is. Ja, de ure kwam en is nu, dat de goede Herder de verstrooide schapen naar Galilea zou voorgaan, en nu rusten zij onder zijnen vrede-staf onder zeer liefelijke wateren uit, en Hij verkwikt hunne ziel, en dat niet slechts heden, maar nog menige ure na deze. Hoe dikwijls zullen zij later, te midden van den strijd, nog aan dat rustig strand terug gedacht, en het toen ten volle verstaan hebben, waarom de Heer

hun alzoó had gedaan! Of was geheel deze leiding geen zinnebeeld van wat in zijnen dienst hun te wachten stond, als zij later werkelijk visschers der menschen geworden waren? Dan zouden zij óók moeilijke nachten doorleven moeten op onbetrouwbare baren, maar dan zou ook de Meester komen en zorgen, dat het hun aan niets zou ontbreken. Op zijn wenk zouden ook dan de visschen hun toestroomen, en PETRUS zou het net vóór alle anderen trekken, — maar hoe rijk ook beladen, het net des woords zou niet scheuren. En als het bij zijne toekomst werd opgetrokken, uit de zee des tijds aan den oever der eeuwigheid, Hij zelf zou hen wachten, en met hen aanzitten aan den hemelschen disch, en hen in zijne gemeenschap doen uitrusten van al den arbeid en den strijd hunner ziele. Daarvan geeft Hij hun heden een voorsmaak; Hij maakt, juist als in zijn eerste leven, gemis en genot beide dienstbaar aan hunne Apostolische vorming, en waar hunne ziel nog pas gelijk was aan het hijgende hert, leert Hij hen uit eigen ervaring den Psalm des goeden Herders herhalen. — O treffend feit, maar al wederom, is het geen veelbeteekenend beeld? Ja, zóó kon alleen de Heer zijne discipelen verkwikken, maar zoo verblijdt en verkwikt Hij hen nog. Neen, het leven in gemeenschap met den opgewekten Verlosser is geen leven van eindeloos ontberen, en zuchten, en zorgen; er komen óók oogenblikken, dat de beweldadigde discipel van den besten Meester mag juichen: „ik heb alles ontvangen, en ik heb overvloed.” Die eerst als een Atlas zich neerboog, stijgt straks als een adelaar op; die pas JEREMIA’s klaagzangen aanhief, doet dra DAVID’s danktonen hooren. Het gaat nog telkens in de kleine wereld daar binnen, als hier voor dat zevental jongeren; uit den nacht rijst de morgen, uit den nevel de zon onzer vreugd, en de goede Herder is niet slechts uit de dooden weder gebracht, opdat zijne schapen het leven, maar opdat zij overvloed hebben zouden. Wat is het geestelijk leven anders, dan een gedurig maaltijd houden met Hem, die ons, gelijk zijne eerste discipelen, noodigt tot het vol genot zijner liefde, en niet slechts van het zijne, maar Zichzelven ons mededeelt? Is uw aanzijn vaak gelijk aan een onrustige zee, telkens verschijnt deze Gestalte op nieuw aan den oever, en noodigt u tot den maaltijd des Godsrijks, en zegt: „komt, want alle dingen zijn nu gereed!” Op allerlei wijze versterkt Hij u als hen met kracht naar den inwendigen mensch, en maakt, gelijk hier, zelfs de onvruchtbaarste stranden tot schouwtooneelen zijner zorgende liefde, tot kweekscholen uwer hooge bestemming. Nog eens, hoe weinig kennen zij het Christelijk leven,

Gel., die meenen, dat het een somber en vreugdeloos leven zou zijn; hoe weinig verstaan zij den opgewekten Heer, die niet inzien, dat Hij-zelf de eeuwig vloeiende Fontein is van de hoogste verkwikking der zijnen; eene fontein, wier geruisch wij nog in het donkere hooren, ook waar wij hare stralen niet zien! Te zeldzaam, helaas, zijn die oogenblikken, maar toch, zij zijn er in het geestelijk leven, waarin wij, als deze zeven, niet slechts smaken mogen, maar zien, dat de Heer onbeschrijfelijk goed is; uren, waarin de vrede, die ons lang ontvlood, tot onze tente terug keert; dagen, dat wij ook niet meer behoeven te vragen, wie het is, die ons de ziele verkwikt, omdat wij wel weten: het is de Heer, die ons alzoo vervult met eene blijdschap, die niemand kan wegnemen. Christenen, zoo gij het immer als deze zeven ervaren hebt: de Heer denkt aan mij, de Heer leeft voor mij; de Heer leidt mij zachtkens aan zeer stille wateren, o laat, laat toch de juichtoon: „Jezus leeft!” in uwe harten nooit geheel zwijgen!

Gez. 137: 4, 5.

IV. Maar — wanneer wij nu door eigen schuld ons van dien troost en die vreugde beroofden, en maar al te veel reden hebben om voor dien trouwen Vriend de oogen neder te slaan? Gel., ik zou u het Paasch-Evangelie slechts zeer gebrekkig gepredikt hebben, indien ik u enkel had voorgesteld, wat de Opgewekte voor oprechte en heilbegeerige, en niet tevens, wat Hij voor gevallen en boetvaardige discipelen is. Maar reeds heeft zich uw oog in stilte naar dien jonger gericht, voor wien deze ure, nog meer dan voor één zijner zes broederen, een keerpunt werd in zijne levensgeschiedenis; en: „het is de Heer,” zoo roept gij bij de herlezing van vs. 15—17 uit, die de zijnen genadig herstelt. — Het is zoo, wij behoeven niet aan te nemen, dat voor PETRUS deze maaltijd geheel vergald was door de herinnering van zijn noodlottigen val. De eerste tranen waren reeds aan den Paaschmorgen afgewischt. „Zeg het aan PETRUS,” nog weerklonk daar binnen die boodschap des Opgewekten, en Hij-zelf was van CEPHAS gezien. Maar toch, nog altijd hangt er een nevel over zijne ziel, gelijk pas over het liefelijk landschap; de zondaar is begenadigd, maar de Apostel nog in zijn ambt niet hersteld; de eenzaamheid was van zijne vrijspreek getuige, maar nog niemand zijner medediscipelen. De

rots der gemeente siddert niet meer, maar zal zij waarlijk het Godsgebouw dragen? Het zal worden uitgemaakt op dezen zelfden beslissenden oogenblik; het gesprek met SIMON drukt — zeker ook voor úw gevoel — de kroon op geheel de verschijning. En nu wenschte ik wel, dat mij bovenaardsche kleuren gegeven waren om u het beminnelijk en verheven beeld van den herleefden Meester te schetsen, zoo als Hij daar staat tegenover den ontroerden discipel, zoo heilig en toch zoo genadig, een medelijdende Hoogepriester, en toch een Koning vol majesteit! Reeds die aanhef van het gesprek: „SIMON, JONA-ZOON,” zoo geheel anders dan vroeger, zoo beschamend en toch zoo verdiend, voor wie zich voorwaar geen PETRUS getoond had! Dan die vraag: „hebt gij mij liever dan deze” — hoe is het mogelijk, moeten wij telkens weer uitroepen, dat één uitlegger bij dit: „deze” aan wand en vischtuig kon denken! De vraag, of hij besluiten kon voor goed van déze te scheiden, zou waarlijk voor PETRUS niet slechts overbodig, maar wel ten diepste krenkend geweest zijn; dát punt van onderzoek was hij toch innerlijk lang reeds ontwassen. En waartoe zulk een vraag gedaan juist tot driemaal toe, in tegenwoordigheid der medediscipelen, met hoorbare vermijding van zijn nieuwen naam, met dit gevolg, dat hij niet meer geërgerd, maar diep in de ziel wordt bedroefd? Alles wijst naar zijne woorden terug: „werden allen geërgerd, ik niet;” alles vertoont ons hier aan het strand de vierschaar der liefde, over een diepgevallen, maar boetvaardig zondaar gespannen. Engelen der opstanding, ziet met het gindsche zestal het aan; de Vader heeft Hem macht gegeven om gericht te houden, omdat Hij des menschen Zoon is! Ja, gij moet in het gericht, SIMON Bar-JONA, maar in het gericht van Hem, die niet gekomen is om der menschen zielen te verdueren, maar om te behouden. Hebt gij nóg moed, onbedachtzame, om vol te houden, dat gij Hem bemint, Hem waarlijk bemint? Moed, ach, die begint steeds dieper te zinken, en geen wonder, voorwaar, bij iedere vraag gaat het onderzoek dieper, gelijk hij in den nacht der verloochening steeds stouter bewoordingen bezigde. „Hebt gij mij lief, meer dan deze? Hebt gij, zonder eenige vergelijking of beperking, mij lief? Bemint gij mij teederlijk?” Zoo moeten wij de drie vragen verstaan, en telkens sluit voor dat onweêrstaanbaar oog een nieuwe schuilhoek zich open, en telkens buigt bij het antwoord het hoofd zich dieper ter aarde, en toch, het blijft niet terug, omdat spreken moeielijk, maar — zwijgen volstrekt onmogelijk is. „Ja, Heer; gij weet alle dingen, gij weet dat,

en hoe ik u lief heb." O, waarlijk, Hij weet het, SIMON BAR-JONA, maar ook de anderen moesten het hooren, en nu, deze ééne wetenschap, zij is genoeg voor u en — voor Hem. Menschen beoordeelen het hart naar de woorden, JEZUS beoordeelt het woord naar het hart; menschen vragen duizend dingen, eer zij u het misdrevene kwijt schelden, JEZUS slechts ééne zaak; menschen verdoemen den zondaar, maar beminnen de zonde; JEZUS veroordeelt de zonde, maar heeft den zondaar onbeschrijflijk lief. Hef nu het neêrgebogen hoofd omhoog, aangeklaagde, die de vrijpraak ontvangt, en strek de handen naar JEZUS uit, Hij legt er een geteekenden kwijtbrief, en tevens — een herderstaf in. „Hoe d mijn e schapen, weid mijne lammeren," gij kunt het; gij moogt het; gij zult het! O, M. G., is daar niet één JOHANNES-ziel onder u, die herhaalt: „dát is de Heer, dat is JEZUS en PETRUS beide, uit en in en naar het leven, in het licht eener onverdictbare werkelijkheid"! Ja, zoo was de Heer ook in zijn eerste leven gewoon (vergeeft mij het woord), met meesterhand in de snaren van het hart van dezen SIMON te grijpen; zoo kon en mocht Hij vragen, maar zoo kon een PETRUS ook antwoorden, die bij tallooze smetten toch de bewustheid had eener liefde, die alles vergoedt. En zúlk een CHRISTUS zou een kind der verlichting, en zúlk een verschijning een fabel, het verhaal van een visioen kunnen zijn? Ga heen, die het volhoudt, en maak aan dwazen wijs, dat de lenteknoppen langs gindsche dreven in was geboetseerd zijn, dat de zon aan gindschen hemel een fabel is! Neen, hier indien ergens, is wel waarheid en openbaring des levens, en waarvan komt het nu, dat wij ons dit tooneel niet voor den geest kunnen roepen, zonder dat ons hart onder 't spreken, en het uwe onder het hooren u vol wordt? Maar van waar anders, dan omdat wij, zoovelen wij gelooven, wel weten, hoe ook ditzelfde tooneel zich nog telkens herhaalt op het grondgebied van het innerlijk leven? Ontrouw, verloochening, schuld, wij weten er allen van te spreken, gevallen' PETRUSSEN, en wij doorleven telkens de oogenblikken, waarin wij het nauwelijks durven wagen, onder het oog van den goeden Meester te komen. Och, wat werd er van u en van mij, indien Hij aan het licht wilde brengen, wat Hij laags en zwaks van ons weet; waar bergen wij ons, waar vluchten wij henen, als Hij het verhoor met óns opent, en ons vergeldt naar onze eigene geloften en woorden! Wisten onze mede-discipelen álles, mogelijk keurden zij ons in eeuwigheid geen blik hunner oogen meer waard. Maar Godlof, Christenen, wij staan voor heiliger, en toch voor zachter vierschaar te recht dan der

menschen. Wij hebben met een Heer te doen, die verschoont, als Hij van dat hoogste, de liefde tot Hem, slechts een levend beginsel ontdekt. Hij vraagt het u, diepgewonden zondaar, na elke ontrouw op nieuw, of gij waarlijk Hem nog bemint, en is daar iets van PETRUS' berouw en liefde daarbinnen, Hij legt zegenend de hand op uw neêrgebogen schedel, en spreekt: „ga heen, ik veroordeel u niet.” O, hoe verdient Hij die liefde van alle de zijnen, Hij, de vergevensgezinde, de zachtmoedige, de ontfermende Meester! Hoe vraagt Hij die met het volste recht, allermeeest ook van wie niet slechts zijn discipel, maar ook zijn getuige wil zijn! Dát, dat is het persoonlijk onderzoek, dat ieder dienstknecht van CHRISTUS in de eenzaamheid ondergaan moet voor Hem, die oogen als vuurvlammen heeft; menschen moeten en kunnen veel vragen, maar Hij heeft slechts ééne vraag, en die ééne vraag zal alles beslissen: „hebt gij Mij lief, persoonlijk lief als úw Heiland, en hebt gij moed om voor vriend en vijand het vol te houden, dat Ik waarlijk uwe hoogste liefde, uw leven ben?” Rampzalig, die zonder een diepgewoeld, schoon schroomvallig „ja” in de ziel, de vermetele hand naar den herdersstaf uitstrekt; als staf der veroordeeling verdiende die boven zijn schuldig hoofd verbroken te worden, en een huurling is beter dan hij. Geen vrijmoedigheid om Hem te belijden voor de menschen, zonder vrijmoedigheid voor den Kenner der harten; wat zeg ik, geen leven des geloofs, zonder den drang en de kracht dezer liefde. Maar dan ook geen: „ja Heer” op deze groote levensvraag, die Hij tot al zijne discipelen richt, zonder dat Hij het tot een iegelijk onzer herhaalt: „volg gij Mij!”

V. Immers, het is de Heer, ten laatste, die de zijnen geleidt. Een blik op het geheimzinnig besluit van den tekst, overwaardig afzonderlijk overwogen te worden. Nu SIMON heeft getoond te weten, wat liefhebben is, nu kan hij ook op lijden om JEZUS' wil voorbereid worden, en wat nog de roekelooze PETRUS niet kon, zal nu de verootmoedigde en begenadigde PETRUS verinogen. Op geheimzinnigen toon voorspelt hem de Meester, hoe veel in dit opzicht zijne toekomst van zijn voorleden verschillen zal. Had hij nog niet pas het opperkleed aangeschoten, en de donkere baren doorkleefd, om te spoediger bij JEZUS te zijn? Zoo had hij ook vroeger als zijn eigen heer en meester zichzelf gegord, maar in zijn ouden dag stond het anders te worden. Het zou niet naar, maar tegen zijn

zingaan; van handelen zou hij komen tot lijden. „Een ander zal u gorden, en u brengen waar gij niet wilt” — is 'teene verbloemde profetie van zijn kruisdood? JOHANNES althans, die het na zijn uitgang beschreef, vond hier een aanduiding van zijn Godverheerlijkend einde, en JEZUS, als ten zinnebeeld van den donkeren weg, die zich voor SIMON ontsluiten zou, wenkt hem, als óver de grenzen der geestenwereld, waarin Hij zelf zoo aanstonds terugtreedt, met het geheimzinnige: „volg mij!” Daar gaan zij heen langs het strand, en JOHANNES ziet in stilte het aan, maar denkt al weder bij zichzelf: „het is de Heer.” Toch, door mateloos verlangen gedreven, maakt hij zich mede op om te doen, wat hem in geen geval is verboden.... daar begint in PETRUS nog weder iets van den ouden SIMON wakker te worden. De eervolle onderscheiding, waarop hij zich in stilte te goed doet, is hem bedorven door het ongebeden gezelschap; JEZUS vóór zich, dat is goed, maar JOHANNES achter, straks nevens zich.... „Heer, wat zal deze?” En nu zegge nog iemand, of hij wederom den Heer niet herkent in dat treffende wederwoord: „Indien Ik wil, dat hij blijve tot dat Ik kome, wat gaat het u aan, volg gij Mij!” Op uwe plaats, PETRUS, hier aan het strand, gelijk eens in de Paaschzaal: de opstanding heeft wel den toestand, maar niet het hart en den wil des Meesters veranderd! Het vóórlaatste woord der verschijning is een belofte; zelfs bij het scheiden spreekt de Heer nog van komen, juist gelijk Hij voor zijn dood had gedaan; maar het állerlaatste, 't wordt een wenk, een persoonlijke wenk, waaraan PETRUS, die hem ontvangt, waaraan JOHANNES, die hem hoort, waaraan geheel het zevental voor het leven genoeg heeft: „volg gij Mij!” En na dat bevel, geen bepaald besluit van 't verhaal? Wat verdichter had immer het verhaal eener verschijning verzonnen, die als in het midden met een onbeantwoord vraagteeken eindigde! Maar wat innerlijke waarheid ook in het slotbericht van den schrijver, die als van de grenzen der geestenwereld tot die der meest nuchtere werkelijkheid wederkeert, en straks verzekerd wordt niemand anders te zijn, dan de discipel der liefde, een waarachtige en getrouwe getuige.... De man der werkelijkheid en der ervaring alzo, maar eener werkelijkheid en eener ervaring, als gelegen áchter die, waar aan men de wapenen tegen het Evangelie ontleent! En o, M. G., wie kan beter vrede hebben met dit onbevredigend, bijna zeide ik prozaïsch besluit, dat juist wij, die weten, dat ook eigenlijk — als tot verstandigen spreek ik — deze verschijning niet eindigt, maar dat aan de ééne zijde

het komen van den Heer, aan den anderen kant het volgen van zijn discipel iets is, dat in den loop der eeuwen onophoudelijk voortgezet wordt? Ja, nog eenmaal, komt, en ziet het hier, hoe de Heer nog altijd de zijnen vrijmachtig, maar aanbiddelijk leidt, gedurig roept, maar ook voorgaat! Het verschil tusschen het voorleden en heden van PETRUS, vindt het zich niet vroeger of later in het leven van elken Echristen terug? Als wij jonger zijn, dan gorden wij ons zelven; het gaat alles frisch en vroolijk en vrij, maar als wij ouder geworden zijn, wordt vaak bij het voortzetten van den weg de volgzaamheid op zwaarder proeven gesteld. Wij moeten nu en dan wandelen op een weg, dien wij niet aldus zouden kiezen; waar de steenen scherper, de bloemen zeldzamer worden; wij zien ons straks minder tot handelen, dan tot lijden geroepen; het woord: zelfverlooeuing, verkrijgt van tijd tot tijd in onze ervaring verhoogde beteekenis; het volgen wordt aan den eenen kant lichter, maar aan den anderen zwaarder. Wat zullen wij zeggen, Gel., als de overste Leidsman ons roept om Hem na te treden op een weg, dien vleesch en bloed niet zouden kiezen? Als PETRUS op de JOHANNESSEN staren, wier pad van het onze verschilt? Och, wij zien het hier, dat baat niets voor ons zelven, en het kan den Heer niet behagen. Het zien op anderen brengt ons van den veiligen weg; alleen het zien op JEZUS geeft kracht om dien ten einde toe te betreden. Terugzien ontmoedigt; ter zijde zien houdt op; vooruit zien vuurt aan; omhoog zien versterkt. De PETRUSweg en de JOHANNESstrijd zijn nu eenmaal dezelfde niet, en moeten dezelfde niet zijn, want beider karakter en bestemming is anders, en de Heer — merkt het op — leidt nu nog, na zooveel eeuwen, geen twee discipelen van stap tot stap langs hetzelfde spoor hier beneden. Van JOHANNES wordt niet gevorderd, dat hij het PETRUSkruis dragen; van PETRUS niet, dat hij de Patmosballingschap deelen zal. De Heer heeft beter over beiden beschikt, dan zij over zich zelven beschikken konden, en zegt tot ieder hunner, niet slechts „volg mij,” dát spreekt wel van zelf, maar: „volg gij mij!” „Volg mijne voorschriften, een iegelijk in uwen bijzonderen werkkring! Volg mijne leiding, een iegelijk in uwen bijzonderen levensloop! Volg mijne voetstappen, een iegelijk op uwen bijzonderen kruisweg!” Zoo wenkt, zoo wil het de overste Leidsman nog heden, en waar het volgen ons vaak, Hij alleen weet hoe moeielijk valt, Hij vertroost, als daar, onze ziel met twee woorden: „Ik blijf en — Ik kom!” Welgelukzalig, die zijn roepstem gehoorzaamt; van hem wordt in hooger en zinnervuld, wat ten

onregte van JOHANNES gezegd werd: „deze discipel sterft niet.” De Heer leidt PETRUS ter eene, en JOHANNES ter andere zijde naar het groote doel van hun leven, en eindelijk, daar loopen tóch de gescheiden' wegen weer samen; daar wendt de overste Leidsman zich nog eenmaal, als aan den dorpel van het hemelsch heilighdom, om, en herhaalt nu tot beiden, tot velen, tot állen, die achter Hem kwamen: „Volg Mij nu in mijne heerlijkheid na!”

Gemeente des Heeren, hebt gij den Heer gezien, en het op nieuw aan uwe harten gevoeld: hier, of nergens, is Waarheid? Ik heb niets bewezen, ik weet het, voor wie van gansch andere beginselen uitgaan; dit was ook de plaats en het doel niet. Maar ik deed in tal van harmonieën u opmerken, hoe de CHRISTUS van het Paasch-Evangelie aan de ééne zijde geen andere is, dan dien gij kent uit de geschiedenis van zijn eerste leven, en aan de andere zijde juist dezelfde, als Hij zich nog voortdurend openbaart in het hart en op den weg van de zijnen. Zoo moest u deze geheel éénige in den grond der zaak eene eeuwige geschiedenis worden, en zoolang nu overeenstemming, ook bij betrekkelijk verschil, een innerlijk teeken der waarheid op geestelijk grondgebied is, kunnen zulke beschouwingen voor onze geloofsversterking onmogelijk zonder groote beteekenis zijn. Immers van drieën één: of deze overeenkomsten zijn denkbeeldig, of stelselmatig verdicht, of — zij staven en openbaren de waarheid. Maar zoo juichen wij dan heden met verhoogde vreugd: „De Heer is waarlijk opgestaan!” Tegenover iedere treurige levenservaring klemmen wij ons vast aan dit onherroepelijk feit, en wij bidden u in zijn naam, Gemeente, die wij liefhebben, laat dat geloof u nimmer door eene valschelijk genaamde wetenschap rooven, die overal op raadselen stuit, omdat zij de oplossingen Gods, die de grond en bodem van alle werkelijkheid zijn, niet wil toelaten, en niet eenmaal verstaat, wat gelooven is! Maar wij bidden u bovenal, ziet toe, dat hetgeen waarheid is voor u, ook waarheid in u moge worden en blijken, en vergeet het nooit: slechts in die mate kunnen wij bij persoonlijke ervaring van CHRISTUS in de kracht zijner opstanding spreken, als wij zelve met Hem ten nieuwen leven herrezen zijn. De beste getuigen der opstanding van den Heer zijn zij,

die in den geest haar zelve zijn deelachtig geworden, en door hunne liefde het toonen, dat zij uit den dood zijn overgegaan in het leven. O, zegt mij, leeft de Heer waarlijk reeds als úw Heer en Koning daarbinnen, en voelt gij in den geest u te huis onder zijn eerste discipelen? Of is het in uw hart en huis veeleer, als in die steden rondom ditzelfde meer van Tiberias, die afkeerig van Hem, niet eenmaal vermoedden, wat heerlijkheid daar in den vroegen morgen ten toon gespreid werd? Kind der wereld, even weinig als zij, verstaat gij nog wat gij mist, zoo gij dézen Heer nog niet kent! En waarlijk, gij kent Hem niet, gij die even vreemd zijt aan het levend geloof van JOHANNES, als aan de vurige liefde van PETRUS, en toch, gij hebt Hem zoo noodig. Misschien is uw leven tot dusver een nacht van zorg en moeite, gelijk zij op die baren doorleefden; de wereld geeft het óók niet, wat gij zoekt, even min als die zee in dien nacht; zegt, is het niet eindelijk tijd om het oor te leenen aan de vriendelijke roepstem: „komt herwaarts?” Jonge mensen, 't is ook bij u nog vroeg in den morgen, maar JEZUS staat reeds lang aan den oever; JEZUS met de vraag om uw hart; het is de Heer, die u roept, ziet toe, wat gij Hem antwoorden zult! Wie gij zijt, laat dat woord: „het is de Heer”, voor u allen, als voor die eerste vrienden een wekstem worden, om zoo spoedig mogelijk tot Hem te komen. Wel uwer, zoo gij wedijvert, wie het eerst en dichtst bij JEZUS zal zijn; gij ziet het, hoe minder men heeft mede te slepen, te rasscher is men op den veiligen bodem. De weg, niet slechts áchter den Heer, maar ook tót den Heer is tot zekere hoogte verschillend. PETRUS komt er dwars door de golven, de anderen met het schip en het net; de een langs korter en buitengewone, de ander langs langer en effener baan, maar het doel moet één zijn voor allen, de uitgelezen plaats in den kring, aan het hart, en eens in het huis van den Heer. O, bidt, dat die zelfde Macht, die Hem uit de dooden heeft opgewekt, zich ook in uwe terechtbrenging en herschepping verheerlijke, en zijt gij de zijne, Christenen, ziet toe, dat men u nimmer behoefte te vragen: wie toch eigenlijk úw Heer is, wien gij woord en trouw hebt gegeven. Is het de Heer, die de zijnen verbindt, hebt elkander dan ook vuriglijk lief uit een rein hart. Is het de Heer, die de zijnen gedenkt, klaagt dan nooit, dat gij alleen en vergeten zijt. Is het de Heer, die de zijnen verkwikt, verblijdt u dan in Hem te aller tijd. Is het de Heer, die de zijnen herstelt, hoopt dan ook volkomen op zijne genade. Is het de Heer, die de zijnen geleidt, vraagt dan ook niet: wat zal deze, maar volgt! En voorts, omdat gij Hem ook

hans bij vernieuwing herkend hebt, gelooft gij? Gij zult grooter dingen aanschouwen dan deze. 't Is ook voor u misschien in menig opzicht nog donker, maar de bangste nacht ligt toch achter u, en uw oog rust op een veiligen oever. Wellicht zijt ook gij niet ver meer van land, waar de Verheerlijkte u wacht, in de schemering van een eeuwigen morgen. Nog eenmaal hoort gij een welbekende stem op korten afstand: „kom herwaarts,” en gij ziet een vreemde, toch geen onbekende gedaante. Dat is de Dood, zeggen anderen, maar gij weet beter, en door de branding spoedt gij voort, zonder zinken of verdrinken teduchten. Gij vindt den maaltijd gereed, uwe plaatse bereid, en nu hebt ook gij niet meer te vragen: „wie zijt gij”? Gij weet en jubelt: „het is de Heer”, van al de zijnen omgeven, en Hij — gaat uit hun midden niet heen.

A M E N.

X.

ZICHTBAAR VERHOOGD.

HEMELVAARTSDAG.

Gez. 146: 1. Ps. 47: 3. Gez. 144: 1. Gez. 143: 10, 11. Ps. 21: 13.

Wanneer in de eerste Christeneeuwen de schare der geloovigen was opgegaan tot het huis des gebeds, werd de aanroeping van Gods heiligen naam gewoonlijk voorafgegaan door een eenvoudig, maar zinnig gebruik. „De harten naar Boven,” zoo klonk de stem des voorgangers, die de mond der gemeente zou wezen, en „wij hebben die opgeheven tot den Heer onzen God,” zoo luidde het eenstemmig antwoord der schare. Wij zijn even weinig gezind, M. H., om den eenvoud onzer Godsvereering gering te schatten, als om ons eene onbedrieglijke vrucht van een bloot uitwendigen vorm te beloven. Maar voorzeker, indien er één feestdag is in geheel het kerkelijk jaar, waarin het „sursum corda, de harten naar Boven”, wel het eerste woord des predikers zijn mocht, en waarop het wenschelijk ware, dat geheel de gemeente als een éénig man kon verklaren: „wij hebben die opgeheven tot den Heer,” het zal wel de feestdag van heden zijn. Of is het niet, als of zich op den blijden Hemelvaartsdag alles vereenigen moet, om het ons met ongekende kracht te doen hooren: „hoog omhoog, het hart naar boven, hier beneden is het niet?” De schepping, in bruidsdos gehuld, schijnt het feestkleed te hebben aange-

togen, om de verheerlijking van haren Heer en Koning te vieren. De verschijningen des Opgewekten, waarvan wij gedurende de laatste weken telkens getuigen waren, hadden alle de strekking om onzen geest aan het stof te ontvoeren. En thans, aan den veertigsten morgen, zoo velen wij gelooven, mogen wij allen het woord van STEPHANUS overnemen: „Ik zie de hemelen geopend, en den Zoon des menschen, staande ter rechterhand Gods.” Ja waarlijk, wij zien JEZUS, met heerlijkheid en eere gekroond, nadat Hij een weinig minder dan de engelen geworden was van wege het lijden des doods. Wij zien Hem henengaan, gelijk nooit iemand voor of na Hem de aarde verliet, maar henengaan ons ten goede, en wij vereenigen ons in den geest met allen, die Hem liefhebben, om Hem na te staren in heilige vreugde. Wees ons van heeler harte gegroet en gezegend, zielverheffende morgen, die bij vernieuwing ons ter bedevaart oproept naar den top van den schoonen Olijfberg. Hoe verstaan wij het, dat de Syrische Christenen der eerste eeuwen zich gewend hadden, op een dag als dezen naar buiten te gaan, en daar, wellicht op den top van dezen of genen heuvel, den Verheerlijkte na te oogen! Maar al kunnen wij ook dát niet, wij behoeven het immers niet, M. H., om de aarde op heden uit het oog te verliezen, en den hemel in het harte te dragen? Voor wie recht gestemd is en opgewekt, vallen thans als het ware ook deze enge tempelwanden ter neder, en ontsluiert zich een andere wereld, dan die met vleeschelijk oog wordt aanschouwd. En al gevoelt het harte met weemoed, dat het heden minder dan ooit den toon des hemels kan vatten, toch vindt het zich onweerstaanbaar gedrongen, om ook op deze lage aarde het lied der hulde te stamelen: „Alle gij volken, klapt in de handen, juicht Gode met een stem van vreugdegezing. God vaart op met gejuich, de Allerhoogste met geklank der bazuin. Psalmzingt den Heere, psalmzingt! Psalmzingt onzen Koning! Psalmzingt!”

PSALM 47: 3.

DANKGEBED.

HAND. I: 9.

»EN ALS HIJ DIT GEZEGD HAD, WERD HIJ OPGENOMEN, DAAR ZIJ HET ZAGEN, EN EENE WOLK NAM HEM WEG VAN HUNNE OOGEN.»

Wat bekoorlijk, schilderachtig tooneel, waarop de Evangelist ons verplaatst! Kunnen wij nalaten, daarop met al de kracht onzer geheiligde verbeelding te staren? Daar staat dan de Heer voor het laatst in den kring zijner vrienden, die Hij, waarschijnlijk vroeg in den morgen, uit Jeruzalem uitgeleid heeft. Aan zijne voeten sluimert de bloedstad, voor zijne blikken breidt het land der belofte zich uit, dat Hij 'goeddoend en zegenend doorging; achter Hem, voor altijd áchter Hem, ligt het somber Gethsemané; boven Hem wacht de hemel, gereed den Overwinnaar te kronen. Voorgevoel van het zaligst levensuur schittert in zijnzen zielvollen blik; vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, spreekt in den trouwen afscheidsgroet, dien Hij tot zijne discipelen richt. Ziet, nog eenmaal heeft Hij hen in de richting van Bethanië uitgeleid, maar 't is zijn laatste steile weg hier op aarde; Hij zal den bergtop niet verder beklimmen. Zegenend, als aan den ingang des heilighdoms, heft de Hoogepriester des Nieuwen Verbonds de handen statelijk op; reeds raken zijne voeten het stof der aarde niet meer; eerst langzaam, daarna sneller wordt Hij uit het midden zijner jongeren opgenomen, tot een wolk Hem onderschept voor hun blik en aan de aarde ontvoert, wat voortaan tot den hemel behoort. Te vergeefs verwachten de discipelen, dat het gordijn een oogenblik scheuren, en hun een laatste spoor van den dierbare toonen zal. Gods Engelen zeggen hun aan, dat Hij, ja weder zal komen, maar thans opgenomen is, en opgenomen blijft in den hemel. En waar zij straks den Olijfberg verlaten, kunnen zij geen oogenblik twifelen, of lichamelijk is Hij aan hunne zijde onttoogen.

Gij betwijfelt immers, Gel., de waarheid eener gebeurtenis niet, die de Christenheid heden met de keur harer feestzangen groet? Ik weet het, zij wordt in onze dagen, wellicht zelfs op dezen dag luide weersproken, maar ik weet te gelijk, dat de bedenkingen, daartegen aangevoerd, even weinig nieuw als onoverkomelijk zijn. De geloofwaardigheid van *LUCAS'* verhaal kan even weinig, als de echtheid van zijn geschrift op voldoende gronden betwijfeld worden. De verscheidenheid, die gij tusschen zijn bericht in den aanvang der Handelingen en aan het slot van zijn Evan-

gelie ontdekt, is in geenen deele onverzoenlijke strijd. Zijne herhaalde getuigenis wordt door het bericht der laatste verzen van MARCUS bevestigd, waarvan de onechtheid wel beweerd, maar in geenen deele bewezen is. Het stilzwijgen van MATTHEUS en JOHANNES overdit wonderisdeels slechts betrekkelijk, en laat zich deels voldoende verklaren. Zoowel de brieven van PAULUS en PETRUS, als die aan de Hebreeuwsche Christenen en de Openbaring van JOHANNES bevatten ondubbelzinnige toespelingen op het wonderfeit van den veertigsten dag. En het verhaal zelf, dat wij lezen, draagt in zijne kortheid, eenvoudigheid en stille verhevenheid een zoo bepaald geschiedkundig en Godewaardig karakter, dat het den onbevooroordeelden niet slechts onverdicht, maar zelfs onverdichtbaar moet voorkomen. De meeste bedenkingen, daartegen ingebracht, zijn dan ook minder van zuiver historischen, dan van schijnbaar wijsgeerigen aard. „Het is onmogelijk,” roept men uit, „ondenkbaar, en daarom onwaar.” Maar wie gevoelt niet, Gel., hoe hier juist wordt voorondersteld, wat nog eerst bewezen moet worden; hoe alzoo het geloof aan den persoonlijken, levenden God, die wonderen doet, geheel wordt ter zijde gesteld; hoe alles hier afhangt van het oogpunt, waaruit de CHRISTUS beschouwd wordt? Het spreekt van zelf, dat zijne glorierijke hemelvaart niet op zich zelve moet beschouwd, maar eerst in verband met het geheel zijner geschiedenis kan verstaan, geloofd en verdedigd worden. Is de CHRISTUS niets dan een mensch uit menschen geboren, ik acht het mede ondenkbaar, dat zijne kracht de stof had kunnen beheerschen, waaraan wij allen gebonden zijn; ik scheur, in naam der natuurkunde en wijsbegeerte, eene bladzijde als deze van het boek der geschiedenis uit. Maar dan moet ik noodzakelijk verdergaan, en niet slechts zijne hemelvaart, maar ook zijne opstanding uit de dooden; niet slechts deze, maar ook alle andere zijne wonderen loochenen, en met die wonderen zoo vele woorden, die daarmede volstrekt onafscheidelijk samenhangen; ja ik moet zelfs ten slotte zijne onbevleete reinheid ontkennen, want wat strijdt meer tegen de dagelijksche ervaring dan deze, en waarom zou ik langer gelooven, dat Hij alleen hierin van den algemeenen regel zou afgeweken, en zelf alzoo een zedelijk wonder geweest zou zijn? Wat er op dien weg ten slotte van Evangelie en Christendom, ja van alle Godsdienstig openbaringsgeloof wordt, mogen anderen uitmaken, M. H. Genoeg, dat tegenover deze eene geheel andere beschouwing, naar onze overtuiging de éénig ware, mag staan. Houdt gij namelijk met ons den Heer voor Dengene, waarvoor een PAULUS, een

THOMAS, een JOHANNES Hem hielden; gelooft gij, dat Hij de waarheid mag heeten, ook waar Hij de stelligste uitspraken aangaande zijne bovenmenschelijke natuur en waardigheid hooren liet; erkent gij Hem in één woord als den Zoon van God, die waarlijk gestorven en uit den doode opgewekt is, dan is u ja de hemelvaart des Heeren een wonder — hoort het, ongeloovige Wereld, hier is eene Gemeente des Heeren, die nog gelooft in een God, die wonderen doet, in een CHRISTUS, die door Goddelijke kracht is verhoogd, — maar dat wonder, het wordt in uwe schatting eene verrassende openbaring van majesteit en heerlijkheid tevens. Het behoort voor uw oog tot de schitterende stralenkrans van dien CHRISTUS, in wien anderen slechts een zon zonder stralen, schoon niet zonder vlekken, aanschouwen, en gij gevoelt dat het vermetel en bijna belachelijk wordt, op het aanvankelijk verheerlijkt lichaam van den opgewekten Levensvorst onze wet van stofwisseling of zwaartekracht toe te passen. Op grond trouwens uwer eigen geestelijke levenservaring zijt gij verzekerd, dat Hij oneindig hooger staat, dan het ongeloof onzer eeuw Hem wil plaatsen. En wie onzer kan ten slotte betwijfelen, dat, indien de ontgloide verbeelding van eenige Galileesche mannen eene hemelvaart van hun Messias had durven verdenken, dit verlicht verhaal ongetwijfeld een geheel ander, meer zinnelijk, minder geestelijk karakter gedragen zou hebben, dan de betrekkelijk weinige, en toch zoo zinrijke regelen, die wij zoo even te samen met gewijde vreugde herlazen?

Gij verwondert u wellicht, M. H., dat wij ditmaal eene korte handhaving van het geschiedverhaal aan onze beschouwing vooraf zonden. Maar zulk eene handhaving is in onzen tijd niet overbodig, en waar zij in den geest der kracht, der liefde en der gematigdheid plaats grijpt, ook zeker geen wanklank in den hooggestemden toon onzer feestviering. Het is toch in geen deele onverschillig, of men al of niet aan de waarheid van het wonder van des Heeren lichamelijke en zichtbare hemelvaart vasthoudt. Ik erken, de toestemming van dit historisch feit op zich zelf zal geen enkelen zondaar behouden, maar het vasthouden er aan is niettemin in onze schatting voor ons geloof, onze vertroosting, heiligmaking en hope van hooge beteekenis. Hebben wij hier iets anders voor ons, dan welgestaafde historie, het laat zich volstrekt niet begrijpen, waarom de Christenheid van ouds den veertigsten boven den dertigsten, of twintigsten, of tienden dag na het Paaschfeest tot gedenkdag van JEZUS' kroning bestemd heeft. En met wat recht, zoo dit hemelvaart-

verhaal slechts eene dichterlijke legende mag heeten, zal men eigenlijk nog stellig beweren, dat de Heer is verheerlijkt, gezeten aan de rechterhand Gods? Gezaligd is Hij dan, ja, gelijk en boven zoovele vrome ontslapenen, maar het Hemelvaartsfeest, zou het slechts een gedenksteef van een zalig ontslapene zijn tot wien wij nog altijd met liefde en dankbaarheid opzien, omdat zijn woord en voorbeeld ons voortdurend tot leering verstrekt? Gij weet beter, Gel., en dankt God, dat gij ook heden een zichtbaar feit hebt, waaraan uw geloof zich kan vasthouden, schoon er aangaande het hoe en het waardoor van dit feit vele vragen overig blijven, die geen menschelijke wijsheid kan oplossen. Zeker, zoo ons aangaande des Heeren vertrek van de aarde door zijne eerste getuigen volstrekt niets stelligs ware medegedeeld, wij zouden ons met de gedachte moeten tevreden stellen: waar en hoe dan ook heengegaan, zóó Hij leeft, is Hij gewis ook boven alle beschrijving gelukkig. Maar nu ons de onwraakbare getuigenis zijner eerste vrienden aangaande het wonder van den veertigsten dag is bewaard, ik bidde u, zou het thans niet uiterst ondankbaar zijn, ons aan te stellen, alsof ons niets zekers bekend ware? Willekeurig en onjuist mag het heeten, de letterlijke en geestelijke verklaring van het hemelvaartsverhaal tegenover elkander te plaatsen, gelijk niet zelden geschiedt, en met zekere minachting op de eerste neder te zien. Immers, de letterlijke verklaring moet tevens geestelijk zijn, en de geestelijke, zoo zij geene ontkenning van het geschiedverhaal zijn wil, aan de letter van het Evangelie zich aansluiten. Doch waartoe meer? Reeds hebben wij ons den weg gebaad tot het onderwerp onzer tegenwoordige feestrede. Zij sluit zich ditmaal bepaaldelijk aan het tekstwoord: Hij werd opgenomen „daar zij het zagen.” — De waarde van het feit der zichtbare hemelvaart, ziet daar wat wij u heden opzettelijk in het licht wilden stellen. Juist die zichtbare hemelvaart, geloovig aangenomen en beschouwd in haar historisch verband, verspreidt een helder licht over

de heerlijkheid des Verlossers;
 de bestemming der menschheid;
 het leven des hemels;
 de vastheid des Godsrijks;
 den zegen der toekomst.

Komt, schenkt ons uwe aandacht Gel., bij de ontwikkeling van dit vijftal bijzonderheden. Uit den hemel zie de Verhoogde zelf op ons neder, en vervulde ook aan ons het woord der belofte: „ik ben met ulieden alle de dagen,” Amen.

Gez. 144: 1.

I. „Wij hebben zijne heerlijkheid gezien.” Zoo riep JOHANNES in heilige opgetogenheid uit, en wij worden niet moede, dat woord te herhalen, wanneer wij op het aardsche leven van den Eengeborene des Vaders het oog slaan, vol van genade en waarheid. Maar wisch nu een oogenblik het wonder van dezen dag uit de geschiedenis van den Menschenzoon uit: gevoelt gij niet, hoe veel gij verliest? „Opgenomen, daar zij het zagen” — mag ik dat woord niet gelooven, ik heb slechts de keus tusschen drie. Of de Heer is na zijne opstanding ten tweeden male, waar dan en hoe ook, gestorven; maar dan is zijne zegepraal over dood en graf van glans en waarde beroofd. Of Hij leeft nog op aarde, maar dat wordt door niemand geloofd, en 't ware ook met den aard van een geestelijk Godsrijk in lijnrechten strijd geweest. Of op de vraag: „wat was het einde dezer wonderschoone geschiedenis,” rest het zuchtend antwoord: „ik weet het niet.” „Ik weet het niet,” maar noemt mij één antwoord, Gel., meer stuitend voor ons gevoel, meer onbevredigend voor ons verstand, meer verlamdend voor onze feestvreugd als dit. Hoe? Daar is een Redder van zondaars op aarde verschenen, en heeft in 't openbaar onder menschen geleefd, maar — waar Hij is gebleven, ik weet het niet. De Zoon, die van den beginne bij den Vader was en in de volheid des tijds van den Vader is uitgegaan, is ongetwijfeld op eenigerlei wijze tot den Vader weergekeerd, maar — waar en op wat wijze, ik weet het niet. De Eerstgeborene uit de dooden heeft gesproken: „ik vaar op tot mijnen Vader en uwen Vader, tot mijnen God en uwen God,” maar wat er van de vervulling van dit geheimzinnig woord is geworden, nog eenmaal ik weet het niet. Gij weet het niet, en toch noemt gij Hem den CHRISTUS, den Zoon des levenden Gods; gij schaart u op dezen dag onder hen, die naar den hemel Hem nastaren; gij roemt, dat Hij verhoogd is, en dat gij eens met Hem verheerlijkt zult worden? Voorwaar, zulk een geloof, zulk een feestviering, zulk een roem der hope begrijp ik niet; ik kan niet anders oordeelen, of zonder deze zichtbare hemelvaart is de geschiedenis van

den Heergelijkaan een prachtigen bergstroom, maar die in het mulle zand zich verliest, en Hij zelf blijkt een koning, die wel onderdanen heeft, maar niet waardiglijk gekroond is geworden. Maar thans, „wij zien JEZUS met heerlijkheid en eere gekroond,” en wat heldere lichtstraal over, de heerlijkheid van zijn' persoon verrijst nu aan den Hemelvaarts-morgen! 't Is als scheurt Hij met eigen handen den sluier, die zijne Godsgestalte bedekte; als roept Hij vóór zijn vertrek van de aarde het aan alle zijne discipelen toe: „Schouwt mij aan, en ziet, wie Ik eigenlijk ben.” Ach, wij hebben Hem in den laatsten tijd ook in eene andere gedaante, dan die dereere gezien. Vernederd, gesmaad, gevloekt, gedood, zoo aanschouwden wij Hem in Gethsemané en op het akelig Golgotha; Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen; de strijd heeft bloed en tranen gekost. Maar thans, Hallelujah, triumf, de strijd is afgestreden! Hij, die als een lam naar de slachtbank gesleurd werd, heeft als de leeuw uit JUDA'S stam overwonnen, en vroolijk ziet Hem het oog des geloofs als aan den dorpel van het hemelsch paleis, waar verzadiging van vreugde Hem wacht. Is het dit niet, dat Hij eenmaal tot de Joden gezegd heeft: „wat zou het zijn, indien gij den Zoon des menschen zaagt opvaren, waar Hij te voren was?” Heden wordt dit woord als voor onze oogen vervuld; ziet, daar schudt Hij reeds het stof der aarde van de leden, die zijner niet waardig was; hoort, daar klinkt het nieuwe lied, waarmede het koor der Engelen zijne intrede in den hemel begroet: „Gij zijt waardig het boek te nemen, en zijne zegelen open te breken.” Och of voor dezen benevelde blik zich thans een enkele straal van dat ongeschapen licht kon vertoonen, dat Hem heeft omhuld en ontvangen; dat wij eens áchter die wolk konden staren, die een hemel van heerlijkheid dekt... maar, helaas, onze ziele kleeft aan het stof; wij zijn uit de aarde, en spreken uit de aarde, en geen Engelen, die aan ons als aan de Elve verschijnen, om een enkel raadsel ons op te lossen. Maar wat behoeven wij ook Engelen, Gel., daar deze zelfde dag ons als een Engel der vertroosting verschijnt, en ons toeroept: „daar boven leeft uw Heer in den hemel?” Dát, dát is dan het antwoord van den Vader op de bede des Zoons: „verheerlijk uw Zoon, opdat uw Zoon ook U verheerlijke;” en nog hare laatste bladzijde draagt den stempel, dien geheel zijne geschiedenis toont: stille, verborgene grootheid. Wat harmonie tusschen dit wondervol einde en den even wonderen aanvang! Het is nu, gelijk Hij zelf heeft gezegd: „Ik ben van den Vader uitgegaan, en in de wereld

gekomen; wederom verlaat ik de wereld, en ga heen tot den Vader;” het levensbegin, doch ook het levenseinde is geheimzinnig, maar éénig en grootsch; een zichtbare hemelvaart, zietdaar het eind van een leven, dat eene voortdurende gemeenschap met den zaligen hemel geweest was. Neen, nu kunnen de Apostelen niet meer twijfelen, wie Hij is, op wiens roepstem zij alles verlaten, aan wiens dienst zij zich toegewijd hebben: zelfs de glans van Thabor gaat onder bij het licht, dat den Olijfberg omstraalt. Juist dat zachte, dat stille, dat plechtige, dat de geschiedenis der hemelvaart kenmerkt, hoe is het volkomen in overeenstemming met geheel zijne verschijning op aarde! Als in het suizen eener zachte stilte verdwijnt Hij uit de oogen der zijnen, en nog zijn laatste aanblik verkondigt hun, dat zijn koninkrijk niet is van de e tegenwoordige wereld. Geen Engelenstoet, die zichtbaar zijne opvaart omstuwt: zulk een uitwendige praal heeft Hij wel minst van allen van noode. Geen vijanden, die geroepen worden om van zijn heengaan getuige te zijn, en straks sidderend in het stof te aanbidden: Hij was niet gekomen, opdat Hij de wereld oordeelen, maar opdat Hij de wereld zou zalig maken. Zegenend scheidt Hij: maar wat is zijn leven anders, dan een dagelijksche zegengroet voor al de zijnen geweest? Engelen zendt Hij tot hen: maar wanneer vergat Hij ooit, zijne treurende vrienden te troosten? O, M. G., eene heilige verrukking grijpt ons aan, als wij op dezen schoonsten der Menschenkinderen staren, zoo als Hij hier nog eenmaal in al de waardigheid van zijn profetisch, priesterlijk en koninklijk karakter ons tegentreedt. Als profeet heeft Hij aan de Elve zijne laatste lessen en beloften doen hooren; als priester heeft Hij over hen de handen zegenend opgeheven; thans aanvaardt Hij voor hunne oogen als koning het rijksbewind. Discipelen van den Heer, zoogij Hem lief hadt, gij zoudt ook om zijnentwil u verblijden, dat Hij tot den Vader is heengegaan, want de Vader is meerder dan Hij. Maar zalige vreugd doorstroomt ons bovenal bij het denkbeeld, dat Hij, die zoo is gekroond, niemand minder kan zijn dan de volkomen Verlosser van zondaren. Of wat dunkt u, indien er ook maar iets òf aan zijne gehoorzaamheid òf aan zijne liefde ontbroken had, zou de Vader zoo uitermate zeer Hem verhoogd hebben; zoo het offer niet volmaakt geweest ware, zou de Hoogepriester des N. V. alzoo hebben kunnen ingaan in het binnenste heiligdom? Maar nu, — twijfeling, wijk, wijk, bange smarte — nu is de Zoon des menschen verheerlijkt: zoo moet dan ook de Vader voldaan, de wereld gered, de verzoening tusschen

hemel en aarde volkomen tot stand gebracht zijn. Ga vrij in tot uwe heerlijkheid, Held aller helden, die ten bloede toe hebt gestreden: de kroon is duizendvoudig verdiend!

II. Doch waartoe zulk een strijd, roept gij uit, waarvan God alleen de volle zwaarte waardeeren kan? Wie zijn wij, voor wie Hij volstreden werd, en watsie eigenlijk de bestemming der menschheid, waarvoor Gods eigen Zoon zich zoo gadeloos diep had vernederd? Spreekt gij alzoo met warme belangstelling, M. H., hooger mag de waarde van JESUS' zichtbare hemelvaart in uwe voorstelling rijzen, want juist deze gebeurtenis, zij verspreidt over onze bestemming een verrassend en bevredigend licht. Ach, zoo wij niet verder zien, dan deze eindige schepping, zegt mij, kent gij iets drukkenders en onbeduidenders, dan het menschelijk leven op aarde? Geboren te worden om te sloven, sloven om te eten, slapen om weder te sloven, begeeren zonder bezitten, bezitten zonder genieten, genieten zonder gelukkig te zijn, en eindelijk, waar men zoo als een schaduwbeeld voor anderer oogen voorbij gegaan is, te sterven en — vergeten te worden! Wat marteling kan zulk een aanwezen zijn voor een geest, die eeuwen en eeuwigheden zou willen omvatten, en zijne dagen alhier slechts de breedte eener enkele hand ziet gesteld; wat kwelling voor een hart, te groot om door de aarde bevredigd te worden, en toch wederom te zinnelijk, om willig van de aarde te scheiden! Wie wijst mij eene bestemming, die verder reikt dan het graf, en lost het raadsel van dit ons aanzijn mij geheel bevredigend op? „Hij werd opgenomen, daar zij het zagen,” neemt dat woord weg, en ook het licht, dat gij van CHRISTUS verwacht had, het gaat in nevelen onder. Hij moge u van den hemel gesproken hebben, Hij heeft u den hemel zelf niet gewezen; Hij mocht u toezeggen, dat gij in den hemel kondt komen, maar gij weet niet eens, wáárdien te zoeken. Doch thans: wij zien JESUS met heerlijkheid en eere gekroond, en is dát een onloochenbaar feit, dan moet ook dit andere waarheid zijn: sterveling, de eeuwigheid is uwe bestemming, de aarde is uw vaderland niet! Immers, Gods eigen Zoon was als mensch geboren en opgegroeid, heeft als mensch geleefd en geleden, werd als mensch weder opgewekt, en stijgt nu als mensch naar omhoog. Maar zoo kunnen dan de grenzen der menschelijke bestemming onmogelijk in dit stof der aarde gesteld zijn; zoo zijn wij dan, hartverheffende blijmare, geboren om eeuwig te leven! Een deelgenoot ónzer natuur, verheven op

den troon des heelals; wie gevoelt het niet, dat in dezen Éenen geheel ons geslacht is verheerlijkt, en over zijne bestemming het helderst licht is verzeen? O, verre, verre zij van ons alle ijdele roem op menschelijke waarde en grootheid; wie zou hoog van zich zelve kunnen denken, waar hij heden in het stof voor den Verheerlijkte knielt! Maar toch, wie van ons, die eenigszins de beteekenis van het feit der hemelvaart vat, moet geen Amen zeggen op het jubelend woord van CHRYSOSTOMUS: „wij, die de aarde niet waardig schenen, zijn heden ten hemel opgenomen; die de heerschappij hier beneden verbeurden, klimmen tot de hoogste heerschappij hier boven op; wij gaan de hemelen door; wij winnen den koninklijken troon, en de menschheid, die door de Cherubim uit het paradijs werd gedreven, neemt heden zelve hare plaats nog boven de Cherubim in.” De Godmensch stijgt op, en Hij wijst den weg aan geheel het geslacht, dat Hij zich niet geschaamd heeft broeders te noemen. Immers, krachtens de wet der innigste levensgemeenschap is de verhooging van het Hoofd niet slechts de waarborg, maar de dadelijke aanvang van de verhooging zijner levende leden, en een geslacht, waarvan een deelgenoot geplaatst is aan de rechterhand Gods, het kan onmogelijk gelijk zijn aan het gras des velds, dat heden is, en morgen, in den oven geworpen wordt. Zoo waarlijk uw Verlosser daar zichtbaar opvaart, o mensch, zoo waarlijk zijt gij onsterfelijk, en hetzij de eeuwigheid u zaligheid of rampzaligheid brengt, vergaan in den dood kunt gij niet. Voor twee werelden zijt gij geschapen, o zondaar, en het nauw verband tusschen het tegenwoordig en toekomstig leven, hoe wordt het u thans, aan den Hemelvaartsmorgen, aanschouwelijk voor oogen gesteld! Hier aanvang, daar voortzetting; hier strijdperk, daar kroning; hier zaaitijd, daar oogst; hier vreemdelingschap, daar het waarachtig vaderland, zoo roept de verheerlijking van uwen Heiland u toe. Neen, Christenen, dat gevoel van vreemdelingschap, dat u soms met zoo onwêérstaanbare kracht kan vervullen, zelfs in het liefelijkst oord hier beneden, het is geen ijdel spel onzer zinnen; gij behoort even weinig op deze lage aarde te huis, als de Deelgenoot uwer natuur in haar nietig stof is vergaan. Hier moet gij slechts als uw hemelsche Voorganger door lijden geoefend, door strijden volmaakt worden, en zoo gij waarlijk de zijnen zijt, op Gods tijd ook úwe Gethsemané's in, ook úwe Golgotha's op. Maar, Godlof, dát is het einde niet, dat is slechts de weg tot het einde; zijt gij zijn eigendom, het einde van uw Koning was zegepraal, het einde van u, zijn onderdaan, kan onmogelijk nederlaag

wezen. Als Hij moet gij zaaien met tranen, maar het maaien met gejuich, het is u door zijne verheerlijking toegezegd; nog een weinig tijds, vrijgekochte ziel, en ook gij slaat het aardsche stof van de wieden, gelijk JEZUS het afgeschud heeft, en uw weenend oog baadt zich in een hemelschen lichtglans, waarvan gij den verren schemerschijn aan den Hemelvaartsmorgen begroet. O, wat wordt nu de aarde, waar wij haar van het standpunt des Olijfsbergs aanschouwen? Zij zinkt weg, gelijk zij eens voor JEZUS' oog inéénsmolt tot een onbeduidende stip; zij is nimmer onbeduidender in ons oog, dan aan den Hemelvaartsmorgen. De hemel is uw vaderland, zwerver in het land der beproeving, het hemelsche heeft de hoogste waardij!

III. Het hemelsche heeft de hoogste waardij. „Maar — wat begrijpen wij eigenlijk van dien hemel, en hoe gaarne zouden wij iets meer weten van den aard der bestemming, waarvan het voor gevoel in het Christenhart juist op dezen dag zoo krachtig opgewekt wordt!” Spreekt het alzoo in uw harte, Gel., klemt u ten derden male aan het feit van JEZUS' zichtbare hemelvaart vast, en ziet, of u geen licht zal verrijzen, ook over het leven des hemels. „Eene plaats om te staan,” roept menig wankelmoedige uit, maar wij, die het mede herhalen, kiezen tot onze standplaats heden geen andere dan de plek, waar de laatste sporen van JEZUS' schreden gedrukt werden, en wij nemen, vergunt ons het woord, het kunstglas des geloofs in handen, om te zien, wat wij van gindsche gewesten ontdekken kunnen, van waar nog nooit een bewoner tot ons is wedergekeerd. . . . O, wat schade voor de helderheid en de vastheid onzer dierbaarste hoop, zoo de Hemelvaartsmorgen slechts een dichterlijke droom is geweest! „Opgenomen, daar zij het zagen,” — wischt die verzekering uit, en gij verliest den draad uit de handen, die u anders uit den doolhof kon voeren. Gij moogt dan vooronderstellen, dat JEZUS thans rust van zijn arbeid en in de vreugde des Vaders werd ingeleid, gij weet er toch eigenlijk niets verder van, en tast in nevelen rond. Niet waar, gij droomt dan ook vaak van een vreugdeloos schimmenrijk; van eene onsterfelijkheid der ziel, waarmede het lichaam verder volstrekt niets te maken kan hebben; van een voortduring, die gij begeert, omdat gij voor vernietiging vreest, maar die anders weinig u aantrekt. . . . Arme mensch, die geen anderen, dan den denkbeeldigen hemel van dichters en wijsgeeren kent! Hoe gelukkig zijn wij, die JEZUS zien met heerlijkheid en eere gekroond, immers, nu

déze wolk is gedaald, schijnt ook een slip van den sluier opgeheven, die het goede land voor onze blikken bedekt. JEZUS vaart lichamelijk op; doch zoo moet er dan niet slechts een toestand zijn, maar een oord, waar God zijne heerlijkheid nog helderder doet aanschouwen dan hier; waar zijne nabijheid volmaakt en eeuwig genoten wordt; waar verzadiging van vreugd wordt bereid, na al de onrust der wereld. Of waarheen heeft JEZUS anders geblikt, toen Hij bad: „Vader, verheerlijk Mij bij U zelve;” en van waar anders zijn deze twee mannen in witte kleederen neêr gedaald? Onwillekeurig zoekt uw oog dat oord niet óp, maar bóven de aarde, niet omdat het juist plaatselijk in den dampkring hierboven gelegen, maar omdat het in heerlijkheid zoo oneindig hoog boven dit ondermaansche verheven, en uwe eindige voorstelling nu eenmaal aan tijd en ruimte gebonden is. Denkt u dat paradijs Gods zoo betrekkelijk dicht nabij, of zoo ver van ons af, als gij kunt; zoekt het al of niet op een der tintelende sterren, die gij als boden van een zalig Vaderhuis u vaak zoo vriendelijk wenken ziet, wij zullen er niet over twisten. Genoeg, daar is een hemel, waar de paradijsrozen bloeien, zoo waarachtig er eene aarde is, die vlijmende distelen draagt; want nog eens, waar is anders uw Heiland voor het oog der zijnen ten veertigsten dage gebleven? Maar zoo hebben dan onze gedachten zich in geen ijle ruimte te verliezen, als wij aan Hem of onze in Hem ontslapenen denken: zij kunnen tot een vast punt zich bepalen. Wij mogen met behulp der geheiligde verbeelding ons voorstellen, niet maar een zalig lot, maar een heerlijk land, waarheen JEZUS-zelf met heimwee kon zien, als Hij zuchtte: „hoe lang zal ik nog bij u zijn, hoe lang u verdragen?” Een land, waar Hij thans lichamelijk toeft, gelijk Hij eenmaal lichamelijk op aarde verkeerd heeft; waar Hij werkt voor de hoogste belangen der menschheid, gelijk het hier zijne spijs was den wil des Vaders te doen; waar Hij al die vreugde geniet, voor welke Hij hier het kruis gedragen en de schande veracht heeft; waar Hij gediend wordt door millioenen van die Engelen, van welke gij hier een enkel tweetal aan zijne vrienden verschenen ziet; waar Hij verlangt zijne verlost en voltallig vereenigd te vinden. O, mijn broeder, welk een denkbeeld, als heden een zucht van heilige begeerte naar Boven uw beknelden boezem ontwelt; dat verlangen, het spreekt niet slechts van úwe zijde alleen, ook uw Heiland deelt het, en wenscht u bij zich te zien. Zie vrij op dezen feestdag Hem na, want de hemelpoort, die zich voor Hem heeft geopend, is niet bestemd om voor u gesloten te blijven. Een overwinnaar, die

zegevierend de poort der koningstad binnentrekt, laat immers zijn leger, dat met hem heeft gestreden, niet buiten staan, maar leidt het met zich in door de wijd geopende deur? Even weinig hebt gij te denken, dat de Heer eenmaal op dezen dag den troon alleen voor zich zelve beklom: Hij nam dien in, opdat Hij dien te zijner tijd met zijne vrienden zou deelen. De vraag is slechts, of gij behoort tot die krijgsknechten, die gekroond worden omdat zij wettiglijk streden, en of uw hart zoo aan den Oversten Leidsman gewijd werd, dat gij in waarheid zijn woord verstaan hebt: „zoo iemand mij dient, die volge mij.” Indien ja, het mag u heden wezen, waar gij Hem nastaat, als riep Hij u nog in het opvaren toe: „Waar ik ben, daar zal ook mijn dienaar zijn,” en wederom: „Ik ga henen om u plaats te bereiden.” Hoort gij het, Christenen, en kunt gij het indenken, zonder dat de hemel u aantrekt met gedurig machtiger kracht? Gij zult er alzoo uwe plaats even zeker bereid vinden, als Hij den troon, die Hem wachtte; de Engelen zullen er u even willig ten dienste staan als Hem, die ze tot zijne jongeren heenzond; dit lichaam, 't zal dan eenmaal even weinig u drukken, als eenige wet der natuur het zijne te dier ure aan deze aardsche woonstede bond; het strijdperk, het zal dan beneden u wegzinken, gelijk de zondige wereld straks beneden en achter Hem lag. Uw leven zal daar een leven met CHRISTUS zijn, inniger, onafgebrokener, zaliger, dan het hier in de beste uren mogelijk was. Voor zijn troon hervindt gij ze daar, die met u geloofd, en gehoopt, en liefgehad hebben: scheiding is de benauwde droom, maar wederzien het zalig ontwaken in des Christens levensgeschiedenis. Och, wat zijn alle hemelen, waarvan wij in onze dwaasheid droomen op aarde, bij dien éénen, dien eigenlijken, dien hemelschen hemel, dien JESUS ons door zijn zichtbaar henengaan waarborgt? Wij ontdekken nog slechts zijne uiterste grenzen: telkens, als wij iets meer willen waarnemen, daalt weder de onverbiddelijke wolk voor ons oog. Maar genoeg, die hemel zelf, 't is nu niet langer een wolk, die in dunne dampen zich oplost, een luchtbeeld, een nevelgestalte: 't is eene wezenlijkheid, evenzeer, wat zeg ik, oneindig meer gewis dan dit aanzijn, dat straks als een damp ons ontvaart. Christenen, het oog op dien hemel, als het u op deze arme aarde vaak al te eng wordt en donker: heeft Hij, die daar leeft, niet gezegd, dat ook gij, wanneer gij gelooft, de heerlijkheid Gods zult aanschouwen?

IV. Of keert wellicht uw oog bekommerd tot de aarde terug, waar zonde en dood hare kracht zonder ophouden toonen, en het rijk van dien Koning, dien gij heden door den Vader zaagt kronen, vaak zoo zwaren kamp moet doorstaan? Wij begrijpen dat gevoel van weemoed en onrust, en toch, wij zeggen tot u en ons zelve: „verblijdt u in den Heer ten allen, ook in dézen tijd.” Immers juist het feit der zichtbare hemelvaart, het wijst u, ten vierde, op de onverstoorbare vastheid des Godsrijks. Stelt u voor, dat de Apostelen den Heer na zijn' dood niet persoonlijk hadden wedergezien, noch lichamelijk ten hemel verhoogden, — zoodat zij zich alleen met hunne eigene gedachte hadden kunnen troosten en sterken: „de Meester is nu wis bij den Vader” — ik vraag het u, van waar zouden zij moed en sterkte geput hebben, om overal de wereld door te gaan met de prediking: „dezen JESUS heeft God tot Heer en CHRISTUS gemaakt,” en om voor dat geloof kerker en dood te verduren? Maar nu zij den Verheerlijkte voor hunne oogen zien weggenomen, gelijk zij den Opgewekte met hunne handen getast hebben, nu wordt het eer mogelijk, dat de Oliifberg van zijne wortelen wijkt, dan dat de moed dezer Galileesche mannen bezwijken zou, die niet slechts vermoeden, maar zeker als hun leven het weten: wij hebben een Heer in den hemel. Neen, nu kunnen zij niet vreezen, niet zwijgen, niet wanhopen, al grint ook de macht der duisternis van alle zijden hun aan; wat is al de vereende macht van menschen en duivelen zamen, tegenover de Almacht van Hem, tot wien de Vader heeft gesproken: »zit aan mijne rechterhand, totdat Ik alle uwe vijanden onder uwe voeten gelegd heb?” Zoo was voor hen het bewustzijn, niet van eene zalige onsterfelijkheid, maar van de zichtbare verhooging des Heeren de zenuw van hun moed en hun kracht. En nu wij, Gel., is het wel anders met ons, die wel niet lichamelijk hebben gezien, wat zij zagen, maar het op hunne onwraakbare getuigenis aannemen? Ach, zoo wij het konden betwijfelen, dat de Vader den Zoon liefheeft, en Hem alle dingen heeft in handen gegeven, wij zouden soms beven, want het aantal der vijanden van het CHRISTUS-rijk kunnen wij onmogelijk optellen, en wij durven nauwelijks uitspreken, wat al ellende wij in de toekomst voor de Kerk des Heeren verwachten, zoo Hij-zelf niet door zijn Geest den geest des ongeloofs, der lichtzinnigheid en zorgeloosheid bestraft, die bij volle stroomen over talloos velen is uitgegoten. Wie, wie huivert niet, als hij zoo vele vaste fundamenten ziet omverre gestooten; als hij zoo menig zaad van vijandschap tegen

JEZUS gestrooid vindt, dat wij nog slechts even zien opkomen, doch waarvan wellicht ons tweede en derde geslacht eerst de volle noodlottige vruchten zal oogsten; wie kan nalaten ook op dezen morgen te bidden: „Sta op, Heer, laat uwe vijanden verstrooid worden, en uwe haters van uw aangezicht vlieden?” Maar wat begin ik, Gel., meng ik waarlijk een klaagtoon in het feestlied, dat heden de strijdende Kerk in vereeniging met de zegepralende zingt? Het komt daarvan, dat ik op dit oogenblik juist het tegenovergestelde van de Apostelen doe. Zij zagen eerst op den Heer, en toen op de wolk: wij zien eerst op de wolken, en dan pas op den verheerlijkten Heer. Juist het wonder van dezen dag geeft ons moed, en ons hart, dat zich op Hem verlaat, begint rustiger in den boezem te kloppen, want wij zien JEZUS met heerlijkheid en eere gekroond. Of zeg ik te veel, maar, ik bid u, doordringt u zelven eens diep van déze gedachte: Alle macht in hemel en op aarde gegeven aan een Koning, die nimmer kan sterven; alle landen der aarde Hem tot een erfdeel geschonken, waarvan het rechtmatig bezit Hem door geen schepsel ontruikt worden kan; alle woelingen, alle wisselingen, alle wereldgebeurtenissen dienstbaar om een Rijk te doen komen, dat niet van de aarde is, en dus ook niet met de aarde vergaan kan — en zegt mij dan: voor wien, die dat weet, dat aanschouwt, gelijk de jongeren de opvaart des Heeren, kan het er ooit zóó donker uitzien, en zoo wanhopig gesteld zijn, dat hij recht zou hebben om te klagen: nu is het met de zaak des Heeren gedaan? Maar nog eens, welk een Koning, dien wij heden zien — ik leg nadruk op dat groote woord zien, met den scepter in handen der hooge wereldregeering! Hij regeert, om den wil en raad des Vaders te dienen, en dit is de wil des Vaders, dat alle knieën zich in naam des Zoons zullen buigen: wat God wil, zal toch ten laatste wel moeten geschieden, al duurt het ook nog jaren en eeuwen? De Godmensch is verhoogd om den Heiligen Geest te doen dalen, dien Geest, die — o, het is de éérste behoefte onzer eeuw, de zondaars kan overtuigen van zonde; die de kleingelooovigen met nieuwe kracht kan bezielen; die zelfs deelen des grooten akkers, thans in menig opzichtgelijk aan valleien vol doodsbeenderen, kan herscheppen in velden der opstanding. Wat kan Hem te groot en te wonderlijk zijn, die met éénen wenk niet slechts zijne vijanden ontwapenen, maar, heerlijke gedachte, ze in zijne vrienden herscheppen kan? Gel., waar wij in onze dagen den strijd overzien, wij kunnen nauwelijks nalaten, het woord van den Tweeden Psalm te herhalen: „waarom woeden de heidenen, en

bedenken de volkeren ijdelheid?" Maar heden klinkt de toon van den Vierentwintigsten in onze zielen nog luider: „heft uwe hoofden op, gij poorten, en verheft u, gij eeuwige deuren, opdat de Koning der eere mag ingaan." Heden slaan wij den blik met blijden moed naar den hemel, want wij weten het: wij werken en strijden voor niets minder dan een onbewegelijk koninkrijk, en al had de Koning, dien wij thans zagen kronen, ook twintig levens ons af te vragen, Hij zou ze tot het laatste toe allen verdienen. Welk eene zaligheid, (gevoelt het heden, gij die waarlijk JEZUS ziet, als voor ú verheerlijkt!) welk eene zaligheid, tot een koninkrijk te behooren, dat nimmer vergaet, en in den koning een vriend te bezitten, die alles meer dan vergoedt, wat ooit om zijnentwil wordt verzaakt! En dát moogt gij gelooven, Christenen, zoo waarlijk gij die zegenende handen ook boven úwe hoofden ziet opgeheven, en weet dat Hij heenging, maar — niet om ons ooit te verlaten. Juist daarom staat zijn Rijk zoo vast, omdat de Koning, die in den hemel regeert, op aarde zoo nabij is en blijft als onze eigene schaduw; juist daarom kunnen wij, ja soms ons als weezen gevoelen, maar toch nooit geheel weezen zijn, omdat en zoolang wij Hem hebben, die immers is opgevaren „opdat Hij alle dingen vervullen zou." „Alle dingen vervullen," en dus ook dit arme, dit onreine, dit onverzadelijk smachtende hart? Christenea, zoo gij het waarlijk gelooft en aanvankelijk hebt mogen ervaren, ik verwonder mij, dat gij op heden niet blijder zijt!

V. Maar neen, dat verwondert mij niet, want uw oog heeft nog niet opzettelijk genoeg op den zegen der toekomst gestaard, waarvan deze dag profeteert. En toch, indien er één dag is, die ons noodigt, om den blik niet slechts omhoog, maar vooruit te werpen, het is deze, waarop de Engelen der hemelvaart aan alle plaatsen in den geest aan JEZUS' vrienden verschijnen, om hun vriendelijk toe te roepen: „deze JEZUS, die van u opgenomen is in den hemel, zal alzo komen, gelijkwerijs gij Hem naar den hemel ziet henenvaren." „Alzo komen" — mij dunkt, Gel., met dat woord voor den geest beginnen wij dat andere: „daar zij het zagen" zoo mogelijk nog meer te waardeeren. Nog eens, wisch dit laatste woord uit, en gij hebt niet slechts geen heldere voorstelling van JEZUS' vertrek, maar ook geen het minste begrip van de eigenlijke toekomst des Heeren, ja gij weet niet, hoe de geschiedenis der menschheid zal afloopen. 't Is daarom ook in geen deele toevallig, dat zulken, die het

historisch feit der hemelvaart loochenen, ook het profetisch verschiet zijner persoonlijke wederkomst prijs geven. Van een geestelijk, onzichtbaar komen des Heeren gewaagt men op dit standpunt wellicht, en bedoelt er mede, dat de Heer steeds voortgaat zijn koninkrijk uit te breiden, en zijne heerlijkheid op telkens ruimer schaal te betoonen, en wie onzer, die dat niet gaarne zou toegeven? Voorzeker, Gel., dat is ook onze troost en roem op dit feest; alleenlijk, wij voegen er nog iets van veel beteekenis bij. Het geestelijk komen van den Heer is een zeer wezenlijk en zegenrijk komen, maar het is in geen en deele zijn laatste; de wereldgeschiedenis is het wereldgericht, maar daarom is zij nog het eindgericht niet. „Alzoo komen,” zeggen de Engelen, „gelijk gij Hem ten hemel zaagt henen-varen,” dat kan onmogelijk een louter geestelijke wederkomst zijn. Of hadden zij Hem niet zichtbaar zien opstijgen, nog met de teekenen der vijf wonden in het verheerlijkte lichaam? Het geheim dier toekomst, wat sterveling zal het vóór de uitkomst bevredigend oplossen! Maar hoe het zij, het raadselachtige der zaak geeft geen recht om de zekerheid der hoop op de eindelijke, zichtbare toekomst van den verhoogden Heer te betwisten, waarop Profeet en Apostel ons zonder ophouden wijzen. Dit is het eigenaardige der gedachten van God, dat zij altijd eindigen met zich in een zekeren vorm te belichamen. De belofte wordt vervulling, het Woord wordt vleesch, de Geest schept zich een uitwendig omkleedsel, het geestelijk Godsrijk treedt op als zichtbare Kerk; de thans nog onzichtbare CHRISTUS, Hij komt eens in heerlijkheid weder. Hij komt weder — hoe, en waar, en wanneer? Gij hebt het verzwegen, Engelen der hemelvaart, en wij willen het niet in ijdele nieuwsgierigheid vragen, maar nog eens, „wij zien JESUS met heerlijkheid en eere gekroond,” en de wolk, die Hem wegvoert, wat is zij, dan een bode van die wolken des hemels, waarop Hij zich aan het verbaasd heeal zal vertoonen; en die Engelen op den berg, wat zijn zij, dan de eerstelingen van dat hemelsche heirleger, dat dan zijn triomftocht omstuwt? Ja, M. G., zietdaar de diepste grond, waarom het wonder der hemelvaart in de gewijde verhalen niet met meer kracht op den voorgrond treedt. Het is geen eind-maar een rustpunt; de betrekking van den verhoogden Heer tot de aarde is bij zijn heengaan gewijzigd, maar in geen en deele vernietigd; wat wij thans beleven, 't is slechts een eeuwenlang, maar geen eeuwigdurend tijdvak tusschen de eerste en de tweede toekomst van CHRISTUS. Hij is ingegaan in het hemelsche heiligdom, en nu, het gaat de gemeente even

als het Israel ging, toen ZACHARIAS de priester in den tempel was gegaan om te reukofferen; „'t volk" — lezen wij — „was wachtende op ZACHARIAS, en was verwonderd, dat Hij zoolang in den tempel vertoefde." Slechts één gordijn scheidt ons van Hem, die daar in het hemelsche heilighdom offert, en bidt, en onophoudelijk zegent; van achter de gordijn hooren wij zijne stem, maar Hij licht het nog niet op om te komen; de gemeente moet nog wachten, de tijden moeten nog rijpen, maar zij wórdén rijp, in onze dagen steeds sneller. Reeds hebben de Engelen des gericht's de hand geslagen aan de jongste bazuin, en op den eersten wenk zal het klinken: „Ziet, Hij komt met de wolken, en áller oog zal Hem zien." De wereld veroudert, dat voelt zelfs het ongeloof; de CHRISTUS komt weder: zoo juicht het geloof, en de Bruid maakt zich op, den hemelschen Bruidegom tegen, die lang kan vertoeven, maar — onmogelijk zijn woord kan verbreken. Ja, Hij komt, en andermaal zal de aarde Hem zien, dien zij zoo lang heeft miskend, maar Christenen, hoc zou Hij tot ú anders komen, dan gelijk Hij van zijne eerste discipelen scheidde: „zijne handen opheffende, zegende Hij hen!" Gewis, van al de geestelijke zegeningen, die gij aan de CHRISTUS-regeering te danken hebt, zal nog deze laatste de grootste zijn: gij zult Hem zelven aanschouwen, maar zonder dat andermaal eene wolk zich tusschen Hem en uwe oogen zal plaatsen. Gelijk toen de Olijfberg, wordt dan de gereinigde aarde een woonstede der heerlijkheid Gods, een Bethanië van hemelschen vrede, en engelen en menschen, zij worden te zamen verbroederd, gelijk hier hemelsche geesten aan bewoners der aarde verschenen. O, M. G., was de Hemelvaartsmorgen van JESUS zoo schoon, wat zal de Hemelvaartsmorgen van al Gods kinderen zijn, als zij nu met onsterfelijkheid bekleed, en den Heer te gemoet gevoerd worden, om altijd met Hem te wezen! Het is mij, als zie ik dóór, als zie ik áchter de wolk, maar — waartoe nog langer gestaard? Genoeg, JESUS' hemelvaart was een feit, onze gemeenschap met Hem is een feit, onze toekomstige verheerlijking bij Hem zal de kroon áller feiten zijn.... Ja amen, kom haastelijk, Heer, en leef, o onze Koning, in eeuwigheid!

Gez. 143: 10, 11.

En nu, Gel., onze hemelvaartsvreugde heeft er, naar wij vertrouwen, niet bij verloren, waar wij eenvoudig door de oogen der Aposten gezien, en ons de hemelvaart des Heeren als een zicht- en tastbaar feit der geschiedenis voorgesteld hebben. Maar nu is dan ten slotte ook wel niets meer gepast dan het onderzoek: hebt ook gij waarlijk met het geloofsoog den Heer ten hemel zien varen, en in dien Heer reeds uwen Koning, uw Vriend, uw Leidsman ten leven gevonden? Daarvan, gij weet het, hangt beide de vreugd en de vrucht uwer tegenwoordige feestviering af, en te vergeefs hebt gij heden met de Elve den Olijfberg betreden, indien het van u als van hen niet gezegd kan worden: „zij aanbaden Hem.” Het ongeloof ziet heden niets dan wolken, maar geen geopenenden hemel; de aardschgezindheid kan zingen: „hier beneden is het niet,” maar zij voelt zich heimelijk van CHRISTUS door eene diepe kloof gescheiden. Zal ik eene vergelijking wagen tusschen die eerste getuigen en ons, de latere aanschouwers der hemelvaart, of beslissen tot hoe velen van u de Engelen zouden moeten herhalen: „wat staat gij, en ziet steeds naar de aarde!” Liever roep ik in den naam van God u allen zonder onderscheid op, om onderdanen van dezen Koning te worden, indien gij het tot nog toe niet waart, en allen tegenstand op te geven tegen Hem, van wien het u ook heden verkondigd werd: zijne verheerlijking aan de rechterhand Gods is geen dichterlijke droom, maar een feit. Een feit: gij kunt het dus, o mensch, met al uwe macht onmogelijk ongedaan maken, 't is ééns, maar voor eeuwig geschied. Maar gij kunt iets anders; gij kunt van den troost en den zegen dezer hoogheerlijke gebeurtenis u zelve moedwillig berooven. Gij kunt henengaan, alsof deze Koning van u niet het minste te eischen, alsof gij Hem in niets te gehoorzamen hadt. Gij kunt alzoo dezen feestdag weer toevoegen aan dat klimmend aantal van verzondigde dagen en vrijdelde roepstemmen, die voor uwe rekening liggen, en het zelfs zoo ver brengen, dat de dag der toekomst van CHRISTUS, de heerlijkste voor zijne vrienden, voor u de verschrikkelijkste en wanhopigste wordt. Wilt gij dát, durft gij dát, kunt gij dát ten einde toe volhouden, waar weder op dezen dag de hemel in al zijne heerlijkheid, en de aarde in al hare nietigheid voor uwe oogen gestaan heeft? Och, weest toch u zelve genadig, en bidt, dat God u genadig zij, opdat het geënszins geschiede! Bedenkt, dat het ongeloof, waarmede gij wellicht in uw hart de thans gepredikte waarheid verwerpt, geen zwakheid slechts is, geen ongeluk alleen, allerminst onschuldige dwaling, maar een zonde, die gij

zult moeten verantwoorden voor den waarachtigen God, dien Gij alzoo ten leugenaar maakt! Bedenkt, wát het zal zijn, Hem, dien gij hier niet hebt willen zien, eenmaal, te moeten aanschouwen, maar zonder dat gij vrijmoedigheid hebt, en laat eindelijk af, op dezen zijnen kroningsdag een „leve de Koning” te roepen, waaraan slechts ééne zake, het hart, maar met dat ééne alles ontbreekt! Onderzoek u zelven ernstig, of gij reeds een levend lid zijt geworden van dit verheerlijkt Hoofd zijner kerk, en laat het u wezen, als riep Hij uit den hemel u toe: „wendt u naar Mij heen, en wordt behouden!” Neen, het zal niet vruchteloos zijn, als gij bij die roepstem begint stil te staan op uw zondigen weg, en te vragen: »Heer, wat wilt Gij, dat ik doen zal?” Is de hemelvaart van JEZUS een feit, ook dit woord is getrouw en waarachtig: „Hij kan volkomen zalig maken allen, die door Hem tot God gaan, alzoo Hij altijd leeft, om voor hen te bidden.” Hij leeft ook voor u, Hij bidt ook voor u, Hij wil den Geest des levens ook doen dalen op u, Hij heeft in dien heerlijken hemel ook nog ruime plaatse voor u. Gij zijt aan de zonde geketend? Wat nood, strekt de geketende handen tot dien Verheerlijkte uit! Op zijn kroningsfeest wil deze hemelsche Koning zeker wel een gevangene loslaten; mijn medezondaar, gij zijt een gevangene, waarom zoudt gij niet die vrijgelatene worden? Och, kan uw Hemelvaartspsalme nog niet recht in de hoogte stijgen, laat uw toon dan slechts laag uit de diepte van schuld en ellende gehoord worden; gij zucht niet tot een gesloten hemel, maar tot een’ medelijdenden Heer! Eens is Hij op dezen dag van de aarde ten hemel gevaren, maar op dezen zelfden dag nog wil Hij wederom als van den hemel tot de aarde zich neêrbuigen, en zelf bij u doen, wat Hij hier door zijne Engelen aan de Elve verrichten liet, u verwikken, vertroosten, verblijden. Plaats u zelven slechts met deemoedig gebogen hoofde onder die zegenende Middelaarshanden, en knielt, knielt heden in den geest op den Olijfberg naast die kinderen en eenvoudigen, die begrijpen, dat zij het wonder niet vatten kunnen, maar ook voelen, dat zij zonder dien verheerlijkten CHRISTUS de ellendigste zijn aller menschen, en nu vragen, dat Hij uit genade ook hen daar inleiden moge, waar Hij zelf is henengegaan!

En hebt gij zoo geknielt, en zijt gij zoo opgestaan, wat zoudt gij dan ook ten slotte vuriger wenschen, dan te doen, wat JEZUS’ Apostelen deden, gelijk gij hebt gezien, wat zij zagen? De hemelvaart des Heeren is een zichtbaar wonder geweest; wat dunkt u, mag de kracht dier hemel-

vaart in u nog langer zoo goed als ónzichtbaar blijven? Maar wat baat het, of ik het feit op zich zelf gelooven, belijden, verdedigen kan, wanneer het niet binnen in mij tot waarheid en leven wordt; wat geeft het, of dit bij u vast staat: CHRISTUS zichtbaar ten hemel gevaren, zoo lang niet dit andere in u tevens waarachtig is: „God heeft ons met CHRISTUS reeds in den hemel gezet!” Gel., getuigt een ontwakend geweten, dat de banden lossergeworden zijn, die u aan uw’ verheerlijkten Koning verbonden; hebt gij wellicht in de laatste dagen en weken dikwijls geleefd, alsof deze dingen geen waarheid waren, laat deze dag voor u een dag van verootmoediging en terugkeering zijn, en vergeet niet, dat, zoo hoogmoedig ongeloof verderfelijk is, ook doode rechtzinnigheid ons even weinig behouden kan. De discipelen aanbaden den Heer: valt ook gij Hem te voet met de bede, dat Hij daarbinnen den dorren hof weêr doe groenen, en dat een milde regen des Geestes het dorstig harte verkwikke. Zij knielden in éénen geest op den Olijfberg: waarin ook van elkander verschillend, laat het algemeen, heilig, christelijk geloof: „wij hebben een Heer in den hemel,” u met allen verbinden, die in waarheid op het vaste fundament willen bouwen; hoe, aan den Hemelvaartsmorgen zien wij wel van de aarde ten hemel, en niet eenmaal zouden wij op aarde over enkele scheidsmuren heenzien? Zij keerden weder naar Jeruzalem; gaat ook gij van den blinkenden berg het donker dal weder in, en bedenkt, dat een blik op den Gekroonde u lust en krachten moet geven, om ook het drukkendst levenskruis met onderwerping en hope te dragen. Watschaadt ons een kruisweg, zoo het steile pad, gelijk die laatste weg van den Heer, ons slechts zeker opwaarts mag voeren; en wie klaagt nog, dat hij hier onbeschrijfelijk veel moet ontberen, zoo hij weet, dat hij eens met CHRISTUS zal heerschen? Neen, de groote blijdschap, die de Elve bij het heengaan doorstroomde, zij mag, zij moet ook bij ons niet gemist worden, al is er, God weet hoe veel, waarbij soms heel de ziel zich zou oplossen in één oneindigen zucht. Wij verblijden ons immers niet in ons zelve, maar in den Heer; niet in de dingen, die wij zien, maar in de dingen, die wij niet zien; niet in de droombeelden onzer eigene wijsheid, maar in die heerlijke werkelijkheid, die God op dezen dag heeft doen worden? Wel nu, die blijdschap zál blijven, en alle nevelen in onze ziel zijn op Gods tijd bestemd om te wijken, als de wolk aan den Hemelvaartsmorgen. Zien wij slechts toe voor dit ééne, dat ons leven een leven zij der dagelijksche verheerlijking Gods, gelijk de Apostelen „allen tijd in den tempel waren, lovende en dankende

God." Verheerlijken wij Hem, door als zij met woord en daad te getuigen van onzen verheerlijkten Koning; door onderdanen te winnen voor zijn rijk; door te wandelen, als burgers des hemels op aarde; door te volgen, zonder ongedurig; te dragen, zonder ongeduldig; te wachten, zonder kleinmoedig te worden. Doen wij dagelijks, wat de Elve te dier ure deden, houden wij de oogen ten hemel, als het donker is en eenzaam op aarde, maar versterken wij dan ook onze harten, als die het weten: „de toekomst des Heeren genaakt." Laat ons aangezicht zijn als reizende naar het hemelsch Jeruzalem, en, naarmate de avond daalt op ons pad, spoeden wij te sneller ons voort naar de stad, die fundamenteen heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is. Wij hebben er een Vriend, die ons voor- ging; een huis, dat ons wacht; een steeds grooter schare, die ons schijnt toe te roepen: „nog is daar plaats." En wij zouden stilstaan, vertragen, bezwijken, terugblijven? Neen, Heere JESUS, hier zijn wij, om U te volgen, te volgen, wáár het ook henen gaat: zijn niet álle wegen goed, als zij slechts op de hemelstad uitloopen? Och, breng er ons, moet het zijn langs diepe en donkere wegen, maar breng er ons, Heer, naar den rijkdom uwer barmhartigheid binnen! Ons aardsche leven spoedt daarheen als een droom; schenk ons reeds hier uitgenade het eeuwige leven! Onze sterfdag genaakt; laat voor ons de doodsdag zijn een blijde Hemelvaartsdag!

A M E N.

XI.

HET FEEST DER HERSCHEPPING.

EERSTE PINKSTERDAG.

Gez. 153: 1, 3. Ps. 118: 12. Gez. 164: 7. Ps. 68: 16, 17.

„Dit is de dag, dien de Heer gemaakt heeft, laat ons daarop juichen en verblijd zijn! Gaat in tot zijne poorten met lof, tot zijne voorhoven met lofzang; looft Hem, prijst zijnen naam!” Behoeven wij nog woorden, Gel., om dien juichtoon te rechtvaardigen, waarmede wij thans voor uw aangezicht optreden? Maar reeds zweeft u de naam op de lippen, die heden in meer dan tweehonderd talen uitgesproken, aan alle oorden eene groote blijdschap verkondigt. De dag des Pinksterfeestes, de gedenkdag der uitstorting van den Heiligen Geest, het stichtingsfeest der Kerk van CHRISTUS op aarde — wat Christen behoeft heden meer dan die ééne herinnering, om zich in God enden Heerte verheugen met eene onuitsprekelijke, heerlijke vreugde? Welkom, driewerf welkom in het huis des gebeds aan dezen hartverheffenden morgen, begenadigde feestgenooten! De belofte is vervuld; de trooster is gekomen; de gemeente Gods is gegrondvest; de Geest des levens is neergedaald! En wij zouden onzen God en Vader niet danken voor al die geestelijke en eeuwige zegeningen, waarmede Hij in den Geliefde ons zegent? Wij zouden koel blijven, waar heden uit alle wereldddeelen het lofied ter eere van den Verheerlijkte opgaat? Wij zouden, als de wereld, geen’ hooger Pinkstervreugde dan die

der ijdelheid kennen, in plaats van voor ons zelve en elkander de vervulling der belofte te vragen: „Ik zal water gieten op het droge, en stroomen op het dorstige?” Neen, wie zich ook onttrekke ten verderve, wij willen ons heden en morgen vereenigen, om den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes met aanbiddende harten te prijzen. Och, of wij allen de onschatbare waarde van Gods onuitsprekelijke gave gevoelden; och, of wij hier te zamen recht biddend opgegaan waren, om straks dankend henen te gaan, vernieuwd door den Heiligen Geest, versterkt naar den inwendigen mensch! Dien feestzegen heeft onze ziel reeds in stilte voor u gebeden van Hem, die het doode levendig maakt, en geheel ons hart bidt haar heden bij vernieuwing u toe. Komt, Gel., indien ook gij uw harte bereid hebt, breidt uwe handen voor zijn aangezicht uit, en wijdt ook alzoo uwe feestviering den driemaal heiligen God, tot wiens eer reeds uw lofgezing opging. De Geest der genade wil het rechte bidden ons leeren, de God der geesten van alle vleesch, Hij hoort, en geeft, en — vergeeft!

G E B E D.

HANDELINGEN II: 1—4.

»EN ALS DE DAG VAN HET PINKSTERFEEST VERVULD WERD, WAREN ZIJ ALLEN EENDRACHTELIJK BIJ EEN.

»EN DAAR GESCHIEDDE HAASTELIJK UIT DEN HEMEL EEN GELUID, GELIJK ALS VAN EEN GEWELDIGEN, GEDREVENEN WIND, EN VERVULDE HET GEHEELE HUIS, WAAR ZIJ ZATEN.

»EN VAN HEN WERDEN GEZIEN VERDEELDE TONGEN ALS VAN VUUR, EN HET ZAT OP EEN' IEGELIJK VAN HEN.

»EN ZIJ WERDEN ALLEN VERVULD MET DEN HEILIGEN GEEST, EN BEGONNEN TE SPREKEN MET ANDERE TALEN, ZOOALS DE GEEST HUN GAF UIT TE SPREKEN.”

In heilige opgetogenheid des gemoeds mag JOHANNES op Patmos de voleinding der eeuwen aanschouwen. Een nieuwe hemel en eene nieuwe aarde wordt hem door de hand des Heeren getoond, waar de eerste dingen voor altijd voorbijgegaan zijn. Een tabernakel Gods ziet hij bij de menschen gevestigd, den dood tot overwinning verslonden, de tranen van zonde en smart van aller oogen gewischt. Maar als ware het den Heer nog te weinig, al deze dingen aan zijn dienstknecht te toonen, daar hoort deze eene Godstem, die hem vertolkt, wat hij zoo even gezien heeft. „Die op den troon zat, zeide: ziet, Ik maak alle dingen nieuw;” en Hij voegde

er bij: „schrijf, want deze woorden zijn waarachtig en getrouw 1).” Ja, Amen, Heer, wij gelooven, dat Gij het zijt, die uwe belofte vervult: ziet, Ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde! Maar, wat dunkt u, Gel., kan dat geloof ons ooit minder moeilijk vallen, dan juist heden, op het feest des Heiligen Geestes? In der waarheid, op dit punt wordt heden het geloof des Christens aanvankelijk tot aanschouwen verheven, en al wat wij heden en morgen zullen hooren en zien, rechtvaardigt de zinrijke lofspraak: het Pinksterfeest, het feest der herschepping! Ziet, daarom is het ons goed, het van jaar tot jaar te zien wederkeeren juist in die heerlijke dagen, als God rondom ons het gelaat des aardrijks vernieuwt, want ook hier is het rijk der natuur de spiegel van het rijk der genade, en de lentedwind het beeld van den adem des Heiligen Geestes. Daarom kan de wereld onmogelijk de waarde van het Pinksterfeest inzien en de vreugde van het Pinksterfeest smaken, want, bij al haar streven naar verandering, is er ééne groote verandering, die haar geen oogenblik aantrekt, en één gebied, waarop zij het zoo lang mogelijk bij het oude willaten. Maar daarom ook is voordien Christen het Pinksterfeest juist de kroon onzer feesten, en wij mogen den wasdom van ons geestelijk leven gerustelijk mede berekenen naar den meerderen of minderen prijs, waarop wij dezen laatsten onzer Christelijke hoogtijden stellen. Immers, al de groote feiten, die wij tot dusver herdachten, zouden voor ons nog te vergeefs zijn geschied, waren zij niet ten laatste bezegeld door de zending des H. Geestes. God met ons, zoo juichen wij, waar wij aan de kribbe van Bethlehem toefden; God voor ons, dat leerden wij verstaan, waar wij knielden bij het kruis en het graf; maar wat het woord: God in ons, beteekent, het wordt ons eerst op dezen dag in al zijne volheid gepredikt. Wat zeg ik, gelijk het werk der verlossing voor ons met de zending des Geestes voltooid is, zoo moet het werk der vernieuwing in ons met de uitstorting des Geestes beginnen. In onzen inwendigen mensch gaat de komst des Geestes vooraf aan de geboorte van CHRISTUS, aan ons sterven en opstaan met Hem, aan onze hemelverheffing in zijne gemeenschap. Toehoorders, verwondert het u, dat heden de Evangelieverkondiger, gelijk eens de Engel in Bethlehems velden, u toeroept: „ziet, ik verkondig u groote blijdschap?” Maar immers is dit de inhoud van het Pinkster-Evangelie: „het oude is voorbijgegaan, ziet, alles is nieuw geworden!”

1) Openb. XXI: 5.

Het Pinksterfeest, het feest der herschepping. Ik heb u in dat woord reeds den grondtoon en de hoofdgedachte onzer tegenwoordige feestrede aangeduid. Roept ons de eerste hoofd-Godsdienstoefening op een Christelijk feest als van zelve, om de groote gebeurtenis meer in haar geheel te overzien, terwijl die in de volgende samenkomsten meer van verschillende, afzonderlijke zijden beschouwd wordt, wij meenen door de ontvouwing der genoemde gedachte aan uwe verdere feestviering de juiste richting, de hoogste wijding te geven. Een koud en ingewikkeld betoog, dat het Pinksterfeest in waarheid den naam van het feest der herschepping mag dragen, zou zeker even weinig op den toon van uwe, als van onze harten gestemd zijn. Heden inzonderheid verlangt gij geen afgetrokken redeneeringen, maarsprekende feiten te hooren, en de feiten, die wij u te verkondigen hebben, zijn ook inderdaad zoo verbazend, dat het schier onmogelijk is, aangaande hunne beteekenis een oogenblik in twijfel te staan. Om het even of wij de uitstorting des H. Geestes in betrekking tot de Apostelen of tot den Heer, tot het Oude of tot het Nieuwe Verbond, tot het tegenwoordige of tot het toekomstige plaatsen, telkens zweeft ons het Schriftwoord vooroogen: „het was het feest van de vernieuwing des Tempels.” Of zeg ik te veel? Maar slaat dan zelve het oog op

de wonderbare verandering;
 de verhevene openbaring;
 de nieuwe bedeeeling;
 de groote hervorming;
 de schoone bestemming,

waarop reeds deze eerste Pinkstertekst wijst, en oordeelt, of zulk een feest niet verdient een feest der herschepping te heeten. Och, of het dat in waarheid niet slechts voor ons, maar in ons mocht worden, en het bedehuis, waar wij samen zijn, vervuld werd met den H. Geest. gelijk het huis, waar zij zaten! Kom tot ons, als tot uwe eerste discipelen, verheerlijkte Middelaar, blaas den machtigen adem uwsgoddelijken levens ons aan, en herhaal tot spreker en hoorders het woord: Ontvang den H. Geest, Amen.

Ps. 118: 12.

I. Mogen wij niet allereerst van eene wonderbare verandering spreken, als wij den eersten blik op JEZUS' discipelen slaan? Gij kent het

feestverhaal, M. H., maar wie uwer zou het goedkeuren, indien wij u althans niet met enkele, vluchtige trekken hetgebeurde voor het gehengen terugriepen, en u alzoo op het standpunt onzer feestviering plaatsten! Vijftig dagen zijn heengespoed, sinds Israël den uittocht uit Egypte herdacht; thans zijn wederom uit alle oorden des lands ontelbare bedevaartgangers in het huis des Heeren vereenigd. Het derde en kortste der hooge feesten brak aan; het feest der weken, waarop men tevens gedenkt, hoe JEHOVA aan JACOB zijne wetten, aan Israël zijne rechten bekend maakte. Heden worden de eerstelingen van den aangevangen gerstenooft Hem ootmoedig en dankbaar gewijd, en geheel Jeruzalem, de schoone bruid van het Oosten, in haar zomerkleed uitgedoscht, is één verblijf van broeders en vrienden geworden. Maar wie is inniger samenvereenigd, dan die schare van omtrent honderdtwintig personen, aan wier hoofd de Apostelen staan, die gij daar in één van die dertig nevenzalen ontdekt, rondom den tempel gebouwd en tot godsdienstige samenkomsten onbepaald opengesteld? Reeds zijn tien dagen verlopen, sinds de Meester is henengegaan, maar nog is de band niet ontsnoerd, die hen aan elkander verhecht, en het bidden en smeeken tot den Heer, den Kenner der harten van allen, is evenmin op hunne lippen verflauwd. Met lijdzame volharding verbeiden zij samen de vervulling van het troostrijk afscheidswoord: „gij zult met den H. Geest gedoopt worden, niet lang na deze dagen.” Heeft wellicht op dezen oogenblik een onverklaarbaar voor gevoel hunne harten vervuld, dat de dagen der verwachting geëindigd waren, en dat deze dag voor hen een feestdag zou worden in een nog hooger zin, dan voor allen, die te Jeruzalem wonen? Althans, zij hebben als godvruchtige Israëlieten zich op den Pinkstermorgen naar de voorhoven des Heeren begeven, om Hem te danken, die zijn Israël door de wetgeving op Sinai tot eersteling der volken verhief. Maar als discipelen van den Heer slaan zij het oog, niet slechts op de wet, door MOSES gegeven, maar ook op de belofte, van den Vader ontvangen, die zij van hunnen Meester gehoord hadden. Wanneer zult gij aanlichten, zalige morgen, dat het hun vergund worden zal om in zijnen naam bekeering en vergeving aan alle volken te prediken, beginnende van ditzelfde Jeruzalem? Het Pinksterfeest duurt slechts één’ dag: zal die dag voor hen en Israël voorbijgaan, zonder door buitengewonen zegen gekenmerkt te zijn? Hunne ziele smacht naar het heil van den Heer, meer dan wachters den morgen verbeiden. Hoe kunnen wij een gezelschap als dit,

en aan een morgen als dezen, ons anders dan biddende voorstellen? Mij dunkt, hun smeeken wordt luider en luider; het tuigt van dieper behoefte; het neemt al hoogere vlucht; het schiet arendswieken aan; het dringt door tot Gods troon met de zielzucht: „och of Gij de hemelen scheurdet en nederdaaldet...” En hoort, daar nadert Hij, en met Hem leven en licht! Een heftig windgebruisch wordt van uit den hemel vernomen, dat geheel de plaats, waar zij samenzijn, doordringt met zijn machtigen adem. Dát is de Geest, die aan den morgen der schepping eenmaal den ruwen bajert bewoog, en thans aan den morgen der herschepping blaast, waarhenen Hij wil, als de wind, wiens geluid zij wel hooren, maar niet weten van waar hij komt, of waar hij henen zal gaan. Men huivert, en luistert, en wacht — daar wordt een ander, niet minder verbazend teeken gegeven. Kleine, lichtende vlammen tintelen boven de hoofden der jongeren, in de gedaante van tongen gesplitst, en blijven eenigen tijd boven de Apostelen zweven, zonder verder iemand een enkelen haarlok te zengen. En nu, nog voor hun oor kon worden verzadigd van hooren, hun oog vermoeid van het zien, nu wordt ook hun hart aangegrepen door ongekende verrukking. Daar rijst een nieuwe lichtstraal voor hunnen verhelderden geest; daar stroomt een nieuwe kracht door hunne dankbare borst; daar worden klanken van hunne blijde lippen vernomen, zooals zij die nog nooit van zichzelf of elkanderen hoorden. Is het profetentaal, die zij doen hooren: „Wij scheppen water met vreugde uit de fonteinen des heils; psalmzingt den Heer, want Hij heeft heerlijke dingen gedaan, zulks zij bekend op den ganschen aardbodem; juich en zing vroolijk, gij inwoneresse van Sion, want de Heilige Israëls is groot in het midden van u?” Althans, zij voelen door den Geest der Profeten, door den Geest des Vaders zelve zich aangeblazen: „zij werden allen vervuld met den H. Geest, en begonnen te spreken in andere talen, gelijk de Geest hun gaf uit te spreken.”

Verbazend verschijnsel, Gel. Aan het ongelooft, dat zich aan zulke teekenen ergert, laten wij het gereedelijk over, om bij den stormwind aan een donderslag, bij de vuurtongen aan een bliksemschicht of een electrisch verschijnsel, bij het spreken in vreemde talen aan niets dan een spreken in min gewone bewoordingen of in Godverheerlijkende stemming te denken. Voor wie de geloofwaardigheid van LUKAS erkent, staat het wonderdadig karakter der Pinkster-gebeurtenis vast, en voor wie eenigszins dieper nadenkt, kan het niet moeielijk zijn, Gods onna-

speurlijke wijsheid in teekenen op te merken, die de wereld schouderophalend eene dwaasheid en ergernis noemt. Of hoe zouden, zonder zulk eene buitengewone wijding, de Apostelen immer geschikt geweest zijn, om op te treden als heilherauten der nieuwe bedeeeling? Kón de komst des Geestes hun wel anders blijken, dan uit de mededeeling zijner wonderdadige gaven, en waren niet juist déze teekenen uitnemend geschikt om den aard der verandering, die in hun hart en leven op dezen oogeblik plaats greep, aanschouwelijk voor oogen te stellen? Een geweldige wind, wèl het symbool van de geheimzinnige, onweerstaanbare, alles doordringende macht des H. Geestes. Een louterend vuur, wèl het waardig teeken van den Geest des ijvers, der liefde, der kracht. Een nieuwe taal, wèl de luide profetie hunner bestemming om het Evangelie aan alle volken te prediken. O ziet, ziet ze daar voor u, brandende van verlangen om van CHRISTUS den Heer te getuigen! Hoort ze straks vroolijk roemen in dat kruis, waaraan zij vroeger zich ergerden; getuigen van die opstanding, die zij hardnekkig ontkenden; licht verspreiden over voorspellingen, die zij te voren zelf niet begrepen! Neen, voorwaar, gezanten van den Heer, die zúlk een vuurdoop ontvingen, zij zijn met niets minder bekleed, dan met onwraakbaar gezag. Die hen verwerpt, verwerpt geen mensch, maar God, die met den Geest hen gezalfd heeft; en wel staren wij op dezen dag met verhoogden eerbied u aan, gij Galileesche mannen, want Hij, die voortaan uit uwen mond tot ons spreken zal, het is de Geest der waarheid, die u in alle waarheid zal leiden. M. H., wat dunkt u, mag het hier niet allereerst van JESUS' Apostelen gelden, dat al het oude voorbij gegaan, en aanvankelijk, ziet, alles nieuw is geworden?

II. En hoeveel luider herhaalt gij dat woord, wanneer gij het Pinksterwonder in rechtstreeksch verband brengt tot den eens vernederden, maar thans verheerlijkten Heer! Ja, wèl mogen wij hier, ten tweede, van eene verhevene openbaring gewagen, eene openbaring, die des te meer ons verrast, wanneer wij nog eens op den smaad en de smarte terugzien, die Hem voor weinig weken in ditzelfde Jeruzalem trof. Of heeft niet het Paaschfeest Hem aan het hout der vervloeking zien sterven, en is niet een groot deel dezer feestshare met den indruk van Golgotha heengegaan, dat Hij niets was dan een valsche Messias? De Apostelen weten het, ja, dat Hij opgewekt en in den hemel verhoogd is, maar dit zalig geheim, dat zij wel op de daken zouden willen verkondigen, zij hebben het tot dusver

aan anderen slechts in de ooren gefluisterd. Zal de ure zich nog langer doen wachten, dat de verbaasde aarde haar koning voor het eerst in heerlijkheid ziet? Daar breekt de dag des Pinksterfeestes aan, en nu blijkt het, met wat recht Hij gesproken heeft: „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.” Ja, wèl moogt gij die Pinksterteekenen met verhoogde belangstelling aanstaren, want nog eens, zij zijn de eerste openbaring van JEZUS' koningsheerlijkheid op een' aarde, die zijn kruis heeft gedragen en zijn bloedig zweet heeft gedronken. Dat stormgeloei roept het uit: „God heeft Hem tot een Heer en CHRISTUS gemaakt;” dat vlammenschrift schrijft zijn nieuwen naam: „Koning der koningen en Heer der heeren” voor de oogen der zijnen ter neder, en in elk der vreemde talen, die hier wordt gehoord, klinkt dezelfde roepstem u tegen: „eere aan Hem, dien de Vader met heerlijkheid en eere gekroond heeft.” 't Is ruim zeven weken geleden, dat de Heer, van de zending des Geestes gewagende, in de ure des afscheids getuigde: „die zal Mij verheerlijken!” wat dunkt u, Gel., wordt dat woord heden niet voor onze oogen vervuld? Maar noemt mij dan ééne openbaring van JEZUS' majesteit en heerlijkheid, die luisterrijker dan deze mag heeten! Welk eene macht, die aan de zijnen niets minder zendt, dan — den Geest, door wiens bezielenden adem al het heir des hemels aan het uitspansel is te voorschijn geblazen, die de diepten Gods volkomen doorgrondt, en zelf-God is, niet minder dan de Zoon en de Vader. M. H., besluit gij uit de achtbaarheid van een' gezant tot de majesteit des machtigen zenders, en uit den overvloed der gaven tot den rijkdom des edelen gevers, besluit dan vrij uit de kracht, die JEZUS verleent, tot de macht, die Hij zelf heeft ontvangen, en buigt u in den geest aanbiddend aan zijne voeten ter neder! Welk eene wijsheid, die alzoo de grootste behoeften der zijnen volkomen kent en bevredigt; die het doet juist ter goeder ure, zonder een oogenblik langer te wachten, dan ter hunner voorbereiding noodzakelijk was; die zich openbaart juist in wonderdadige teekenen, gelijk Hij vroeger zoo vaak door zinnebeeldige daden gesproken heeft! Welk eene trouw, die alzoo den band weder toehaalt, door zijn heengaan schijnbaar verbroken, en nog op den troon des hemels aan het kind der aarde gedenkt! Neen, dierbare Verlosser, ook daarboven hebt Gij het woord niet vergeten: „Ik zal u geene weezen laten, Ik kom weder tot u,” en op dezen zelfden oogenblik toont Gij het: „het is u nut, dat Ik weg ga!” Want, ziet gij het niet, Gel., de Heer, die hier in alle opzichten dezelfde voor zijne discipelen blijkt, komt nu tot hen in eene

andere betrekking, en staat nu voor hun oog in een nog schooner licht dan te voren. Tot dusver was Hij zelf hun Leeraar en Opvoeder, en verre zij het van ons, de vrucht van dat onderwijs en dien omgang in eenig opzicht gering te schatten. Iedere dag van persoonlijken omgang met Hem was van zijne zijde gewis eene mededeeling van geest en leven geweest; zijne opstanding en hemelvaart had hen reeds aanvankelijk van aardsgezinde begrippen genezen, en hunne innerlijke ontwikkeling, waar de Pinksterdag aanbrak, was, als ik mij zoo mag uitdrukken, gelijk aan de bloemknop, die aanvankelijk uitgelopen was en zichtbaar gezwollen. Maar even als die bloemknop zijn kelk pas ontsluit en zijne geuren u tegen doet stroomen, wanneereen warme zonnestraal uit den hemel daarop is nedergedaald, zoo moest nu de nederdaling des Geestes voltooiën, wat in den omgang met den Heer was begonnen, en op den Pinksterdag legt de hemelsche Dooper in zoover de laatste hand aan wat de groote taak van zijn aardsche leven geweest is. Tot dusver aanschouwers zijner heerlijkheid, worden nu de zijnen de dragers van zijn Geest, de tolken van zijn wil, de herauten zijner aanstaande toekomst. De geestelijke gemeenschap met Hem vervangt nu de plaats der uitwendige; tot dusver was Hij het Hoofd van den kleinen discipelkring, thans openbaart Hij zich als het verheerlijkt Hoofd der gemeente, waarvan zij de grondvesters zijn zullen, en heeft tot op dien stond Hem alleen de hemel gehuldigd, van nu voortaan zal Hem de aarde zien komen. 't Is, als vaagt die stormwind den laatsten neveldamp weg, die nog over Golgotha hing; als branden die Pinkstervlammen een schandmerk op het hoofd zijner vijanden. De steen, dien de bouwlieden verwierpen, blijkt ten hoogen hoeksteen verheven; de hulde, die men Hem vóór zijn sterven onthield, zal Hem na zijne verhooging gebracht worden. Straks stroomen bewoners van drie werelddeelen de eenvoudige tempelzaal binnen, en visschers zullen priesters voor den Nazarener doen beven, en tollenaars komen aan koningen een tol van hulde voor den Gekruisigde vragen. Een rijker oogst, dan Israël immer verblijdde, zal thans voor den CHRISTUS ontluike, die hier gezaaid heeft met tranen, en dra staan drieduizend halmen op denzelfden akker te bloeien, die Hem doornen en distelen droeg. O, wèl mag het Pinksterlied klinken: „die JESUS kennen zijn verheugd,” want, voorwaar, zulk een kroon heeft Hij nog nooit op aarde gedragen, als Hem nu van stonden aan zal opgezet worden! In nog nooit aanschouwden glans treedt de Verheerlijkte op den Pinksterdag voor ons, en waar wij dan nu hetgeen Hij

aanvankelijk scheen, vergelijken met wat Hij thans werkelijk blijkt, en den diepsten smaad door de hoogste eer zien vervangen, Christenen, mogen wij daar niet andermaal juichen: „het oude is voorbijgegaan, ziet, alles is nieuw geworden?”

III. Maar waarfoe, vraagt gij, juist zulk eene openbaring op dien tijd, op die wijze, met die gevolgen geschonken? Hier, Gel., nadert onze rede het punt, waarde hooge beteekenis van het Pinksterfeestons steeds helderder in de oogen zal stralen. Of wat zien wij hier anders, dan eene nieuwe bedeeeling gesticht? Ziet, van de opperzaal der Apostelen keert onze gewijde verbeelding van zelve naar Horeb's heilige spitse, waar onder donders en bazuingeschal de hemel, een vijftiental eeuwen te voren, zijne luide sprake liet hooren. Statig weerklinkt de stemme der woorden over bergen en rotsen, en een verteerende vuurgloed dreigt elk, die te dicht den bergtop durft naken. Zelfs MOZES, (zoo vreeselijk was het gezicht!) riep nog naderhand uit: „ik was gansch zeer bevreesd en bevende,” en Israël smeekte den Godsman: „dat God tot ons niet spreke, opdat wij niet mogen sterven!” En nu, op dezen zelfden dag, het Christendom ingevoerd, ingevoerd in dienzelfden tempel, die het uitverkoren middelpunt is der Mozaische Godsvereering? O, wij verstaan het, dit is het woord, dat de Heer tot JEREMIA gesproken heeft: „Ziet, de dagen komen, dat Ik met het huis van Israël en Juda een nieuw verbond maken zal.” Een nieuw verbond, verstaat gij dat lieflijk woord, M. H., en klinkt het u als hemeltaal tegen? Helaas, de meesten laat het onverschillig en koel, omdat de schrik van Horeb hun nog nimmer door de ziel is gevaren, en zij nog zelden of nooit den vloek der wet voelden rusten op hun schuldigen schedel. Zondaren, stelt het u voor, dat gij nog als Israël van verre staan en uitroepen moest: „wie kan wonen bij een verteerend vuur, wie kan wonen bij een eeuwig gloed?” Stelt het u voor, maar neen – waartoe de schaduw nog eens voor uwe oogen geteekend, waar ditzelfde feest ons verkondigt: de nieuwe Dag, de dag des heils is verrezen? „Dit is mijn verbond,” spreekt de Heer, „dat Ik met hen maken zal; Ik zal mijne wetten in hun binnenste geven, en zal in hunne harten die inschrijven, en zij zullen niet meer, een iegelijk zijn naasten en zijn broeder leeren: „ken den Heer”, want zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinsten af tot hun grootsten toe, want Ik zal hunne ongerechtigheden vergeven en hunner zonden niet meer gedenken.” Schuldvergeving en herschepping, o, hoe worden ons

die twee verbondsbeloften door het gebeurde op den Pinksterdag aan-schouwelijk voor oogen gesteld, en hoe blijkt het reeds bij de invoering, dat hier wel waarlijk van een nieuw verbond gesproken mag worden! Geen berg is afgepaald, maar de toegang staat open voor allen, waar de Geest der genade wordt uitgestort. Geen schorre donderstem ineldt Hem aan, maar het geluid van een stormwind, onschadelijk, zuiver, veerkrachtig. Geen bliksem doet het hart van ontzetting in één krimpen, maar tintelende vuurvlammen spreken de heerlijkheid des driemaal Heiligen uit. Geen somber en angstig zwijgen verneemt gij, maar God verheerlijkende tonen, van Galileesche lippen in hooge orakeltaal uitgestort. Verstaat gij het niet, wat dit alles verkondigt? Het oude is nabij de verdwijning; de bediening der verdoemenis wijkt, de bediening der rechtvaardigheid kwam! Helaas, van jaar tot jaar blijven Israëls ballingen onder ons hun vreugdeloos Pinksterfeest vieren, maar welk een hemelsbreed verschil tusschen dat Oude verbond, waarvan zij, en het Nieuwe, waarvan wij de stichting herdenken! Dáar spreekt de Heer voornamelijk in stormwind, aardbeving, vuur; hier komt Hij als in het suizen eener zachte stilte ons tegen. Dáar wordt kennis van zonde gewekt, hier vergeving van zonden geschonken. Dáar daalt de geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, hier de Geest der aanneming tot kinderen neêr, die het Abba, Vader! leert roepen. Dáar is de hoop des eeuwigen levens nog in de schaduw verborgen; hier zien wij door het Evangelie leven en onverderfelijkheid aan het helderst daglicht gebracht. Dáar spreekt de letter die doodt, hier de Geest die levendig maakt; dáar rijst de middelmuur des afscheidsels tusschen Israël en de natiën op, hier werpt Gods eigen hand dien scheidsmuur ter neder, en begint zich een geestelijk Israël te verzamelen uit alle geslachten, talen, volken en natiën. O liefelijke blijmare, die ons alzoo de Pinksterdag brengt: geen verbond der werken meer, die toch de zondaar onmogelijk volkomen volbrengen kan, maar een verbond van vrije, rijke genade. Geen vloek der wet meer voor wie, bij zichzelf veroordeeld, voor God in de schuld is gevallen: Golgotha treedt in de plaatse van Sinai, en wat al het bloed van alle offers slechts afbeelden kon, is door dit ééne offer volkomen voor al de zijnen tot stand gebracht. Geen dienstbaarheid meer onder de letter eener wet, die onmogelijk levend kon maken, maar vrijheid, maar leven, maar heerlijkheid voor alle kinderen Gods, die door het geloof in den Heer kinderen des verbonds zijn geworden. Geen beperking meer van Gods verbond tot eene enkele hooghartige natie, maar een ver-

bond van God ook met den armsten, den onwaardigsten, den zwaksten, die slechts tot CHRISTUS wil komen. Gelijk het daar in de opperzaal Pinkstervuur regent, zoo regent het nu geestelijke gaven over allen, die arm zijn, ellendig, en blind en naakt in zichzelf, en al die verdeelde tongen, zij vereenigen zich, om ons toe te roepen: verzoening, herschepping, leven! In Israëls tempel mochten levitisch onreinen niet komen; in den geestelijken tempel, die hier voor onze oogen wordt opgetrokken, worden de onreinsten en geringsten ontvangen. Aan den maaltijd van het Godsrijk, die sinds den Pinksterdag aangericht wordt, is plaats voor de armen, de blinden, de kreupelen; voor allen, die gevoelen, dat zij bij den doop met water nog een ander doopsel behoeven, den doop met den Heiligen Geest. Ja, in deze nieuwe bedeeling sluit de Vader, vergunt mij het woord, de diepste schatkamers van zijn hart voor verloren kinderen open, en spreekt zijn hoogste en laatste woord tot wie dorsten naar waarheid en leven! Wat viert gij langer feest, naneeff van ABRAHAM, over de stichting van een verbond, dat God op den Pinksterdag als met eigen hand heeft vernietigd? Uwe tempelzangen zijn verstomd, maar thans is de beurt van juichen aan ons. Dit, dit is het woord, dat voor eeuwen gesproken is: „Ziet, Ik zal wat nieuws maken, zegt de Heer, Ik zal het doen uitspruiten, zult gij het niet weten?” Hoog klopt ons het hart bij de voorstelling, dat wij dienaren mogen zijn van dat nieuwe verbond, dat op den Pinksterdag ingewijd werd, en al is het in zwakheid, u geen ander Evāngelie verkondigen, dan de H. Geest op de lippen der Twaalve gelegd heeft. Maar ook gij, Gel., wanneer gij alle uwe christelijke voorrechten met een dankbaren blik overziet, en heden in uwe gedachten tot den oorsprong der Godsrivier opklimt, aan wier vruchtbare oevers wij wonen, zegt mij, grijpt de tegenstelling tusschen het Toen en het Thans u niet aan met machtige kracht, en juicht gij niet Gode ter eere, die ook in dit opzicht al het oude voorbijgaan, en ziet, alles nieuw heeft doen worden?

IV. Ja, alles wordt van lieverlede nieuw door de uitstorting des H. Geestes; wij zeggen het met nadruk, Gel., en slaan in de vierde plaats het oog op de groote hervorming, die van het eerste Christen-pinksterfeest dagteekent. En hier, ik gevoel het, sta ik voor een oceaā, en het pogen om zelfs het voornaamste u aan te wijzen van de vernieuwende kracht des H. Geestes, is even wanhopig als het streven om met deze onze hand de sterren van den hemel te plukken. Toch moet ik er iets van zeg-

gen, ware 't ook slechts alleen om door het algemeene onzer wenken u tot dieper nadenken te leiden op zoo menig bijzonder gebied. Die Pinkstergeest, hij schept een nieuwen mensch in den zondaar. Ach, wat zijn wij zonder zijnen bezielenden en alles doordringenden invloed; wij predikers, wat anders dan klinkend metaal; gij hoorders, wat anders dan dooven voor de meest welluidende tonen? Zelfs — het is ontzettend, maar waar, — zelfs het gadeloos offer, dat CHRISTUS aan het kruis heeft gebracht, het is nog voor ons verloren, zoo de H. Geest ons geen oogen geeft om zijne liefde te zien, geen hart om in zijnen naam te gelooven. Ja, ook de krachtigste prediking, zij vervliegt als een klank op den adem der winden, zoolang de Geest der genade het woord niet van het oor tot in het hart heeft gebracht. Wij kunnen u bewijzen, dat gij zondaren zijt, Hij kan u overtuigen van zonde; wij kunnen u bidden om tot den Heiland te komen, Hij brengt u aan zijne gezegende voeten; wij kunnen u vermanen om vruchten van dankbaarheid en liefde te dragen. Hij schept ze ook op den van nature meest harden en onvruchtbaren akker. Hoe schets ik u het genadewerk des H. Geestes ook slechts aan éénen zondaar, die van de duisternis tot het licht, en van de macht des Satans tot God in waarheid bekeerd wordt? Hij verheldert het oog, en nu ziet het, wat het nooit heeft ontdekt, en staart op hemel en aarde, op God en zichzelf geheel anders dan immer te voren. Hij reinigt het hart, en banden der zonde, die u sinds jaren beknelde hielden rukt Hij met meer dan SIMONS-krachten, als spinragdraden van één. Hij sterkt den voet om te wandelen op den weg eener nieuwe gehoorzaamheid, dien vleesch en bloed tot elken prijs zou ontwijken, en herschept het leven zoo, dat het kind der duisternis als een kind des lichts zich vertoont, en de erfgenaam van den vloek een erfgenaam wordt des eeuwigen zegens. Ja, waar de ziele treurt, kan Hij haar zoo boven mate vertroosten, dat het steeds kalmer wordt en koeler daarbinnen, al wordt het ook stormachtiger en heeter daar buiten, en dat de zondaar, die eerst nauwelijks tot bidden kon komen, thans vruchteloos naar woorden zoekt om te danken. O Gel., dat ik u hier die allen kon noemen, die door dezen Geest tot tempelen zijn geworden des levenden Gods, waar zij vroeger, onder de heerschappij der zonde gebogen, geleken op onkenbare bouwvallen! Dat ik u alles kon optellen, wat die Geest van de menschen kan maken, uit dwazen, wijzen; uit kinderen, helden; uit slaven, priesters; uit onderdanen van den vorst der duisternis, koningen onder God en

den Heer! Maar wat wij u slechts gebrekkig beschrijven kunnen, God kan het u in al zijne kracht doen ervaren. Ja, Hij doet het, en niet enkel op éénen Pinksterdag, want de boom des levens geeft reeds hier zijne vruchten gedurende al de twaalf maanden des jaars, en liefelijk lacht de gedachte mij aan, dat menige ziel in ons midden in stilte haar Pinksterlied aanheft ter eere van Hem, die haar uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht heeft gebracht. In ieder zondaar, die in waarheid tot CHRISTUS komt, herhaalt zich het Pinksterwonder in stilte, en aangedaan met kracht uit den hooge, begint ook hij te spreken in andere talen. Veel, dat hij vroeger goed noemde, hij noemt het thans kwaad, en wat hij toen een beuzeling heette, hij heet het thans eene zaak van groote beteekenis. — En wat is zelfs dit werk van den H. Geest, vergeleken bij wat gij aanschouwt in gedurig grooteren kring? Hij, die den nieuwen mensch schept, schept tevens eene nieuwe gemeenschap. Gij hoort op dit feest van de eerste gemeente, die te Jeruzalem toegebracht werd, maar gij vergeet immers niet, dat ook dit iets nieuws was, nooit alzoo op aarde gezien? Zulk een nauwe vereeniging van levende leden onder elkander en met een onzichtbaar Hoofd in den hemel, daarvan treft gij de wedergade aan, noch in de scholen der Heidenen, noch in de synagogen der Joden. Een Kerk, door den H. Geest op aarde gesticht, die als een statelijk Godsgebouw de breede vleugelen uitslaat tot aan de vier hoeken der aarde, en bestemd is allen in haren schoot te ontvangen, ook dat is een nieuwe schepping, Gel., die wij waarlijk op dezen dag wel eens met stille verbazing aanstaren mogen. De Heidenen hebben die innige, schoone gemeenschap met opgetogenheid beschouwd, toen zij zich in hare eerste jeugd openbaarde, en ware ons Christendom niet in menig opzicht zoo heidensch geworden, nog konden wij de wereld tot jaloersheid verwekken. Geloofd gij waarlijk in CHRISTUS, gij zijt thans geestelijk één met allen, die zijnen naam aanroepen, hier en daarboven; gij kunt dan verzekerd zijn, dat er voor u gebeden wordt door menschen, wier aangezicht gij nooit hebt gezien; gij behoort dan tot een Godsgeslacht, uit millioenen leden bestaande, die in één Heer, één geloof, één doop zich beroemen: waar, al wederom, werd vóór of na den Pinksterdag eene dergelijke gemeenschap gesticht? — En nog heb ik niet alles gezegd. Door dien Geest zien wij niet slechts een nieuwen mensch, een nieuwe gemeenschap, maar zelfs een nieuwe wereld geschapen. Of heeft het waarlijk nog onze herinnering noodig, dat op den Pinksterdag eene nieuwe bladzijde is

opgeslagen in het boek der wereldgeschiedenis? Maar noemt ons dan, Gel., den tweeden dag, waarvan zulk eene herschepping is uitgegaan, en wij zullen hem met u als een tweeden Pinksterdag viëren! De aanbidding der afgoden, alom waar het Christendom doorbrak, door de aanbidding van den éénigen Waarachtige vervangen; de heiligheid des huwelijks hersteld; de opvoeding verbeterd; de zeden verzacht; de slavernij gelenigd en hare afschaffing aangevangen; de maatschappij, zelfs onwillekeurig, doortrokken met den zuurdeesem van dat Christendom, waarvan zij niet wil hooren of weten; een nieuwe tijd aangebroken voor de beschaving, voor de kunst, voor de wetenschap — ik kan slechts aanstippen, gij moogt uitbreiden, M. H., want bij iedere vergelijking tusschen het voorleden en heden blijft de slotsom dezelfde: dát heeft de Geest des Heeren gedaan! Neen, weerspreekt zijne herscheppende kracht niet door op te merken, dat van deze weldadige werking des Evangelies maar al te weinig gezien wordt. Laat mij u veeleer vragen, of gij u zonder huivering eene wereld zoudt kunnen voorstellen, waarover de Pinksterzon niet was verzezen; of gij reeds den strijd hebt gewogen, dien de Geest van CHRISTUS te strijden heeft tegen den onheiligen wereldgeest; of gij ook de verborgen werking van dien zuurdeesem in huis en hart hebt bespied; of gij dan een beter tegenwicht hebt tegen de macht van zonde en ellende op aarde, dan de bedeeling en bediening des Geestes? Ziet geen jaren, maar eeuwen terug; slaat, als gij aan dit bijna geesteloos Christendom wanhoopt, op de jonge Heidenwereld het oog, en waar soms een bittere ervaring u de klacht zou ontlokken: het nieuwe schijnt verouderd, het oude keert terug, laat daar uw geloof den moed hebben, om heden dankbaar te juichen: en tóch blijft het oude voorbij gegaan, en het nieuwe, het is nabij de voltooiing!

V. Nabij de voltooiing, ja, Gel., op eene schoone bestemming zien wij ons eindelijk door het feest der herschepping gewezen. Of dat woord: „zij werden állen vervuld met den H. Geest,” is het niet de aanduiding van wat iederen Christen is voorgesteld? Vervuld met den H. Geest, ik weet, hoever het daarvan met een iegelijk onzer verwijderd is. Voor den verst gevorderde zelfs is het Pinksterfeest nog het feest slechts der eerstelingen, niet van den vollen oogst der verlossing, en onze eerstelingen, die wij heden te brengen hebben, ach, wat zijn zij weinig en schraal! 't Is, als kwamen zij van een akker, waarop het even-

zeer aan zonneshijn als aan regen ontbrak, en toch, wien uwer heeft de Heer die onthouden? Ik versta die zucht, mijn broeder, die bijna aan u zelven zoudt wanhopen: wèl uwer, zoo gij bij het aantrekken van uw feestgewaad het kleed des ootmoeds niet aflegt! Den laatsten hoogen dunk van ons zelven te verliezen, wij zijn dwazen, zoo wij het voor lang niet reeds deden; doch daarom den moed voor ons zelven maar op te geven; daarom te zeggen: „wie het ook moge winnen, ik niet,” daarom te ontkennen, dat de Geest der genade een goed werk aan en in ons begonnen heeft — neen, Christenen, dat in alle eeuwigheid niet! Want, ziet gij, juist de Pinksterdag brengt u ter goeder ure een frissche teug van het water des levens; hij predikt u de trouw van uw' Heer; hij wijst u van hetgeen gij nog zijt, op hetgeen gij eens worden moet, een voltooide tempel des H. Geestes. En die bestemming, gij kunt, gij zult haar bereiken; de Geest van CHRISTUS is er voortteeken en onderpand van; die ons tot ditzelfde bereid heeft is God, die ons ook verzegeld heeft met den H. Geest der belofte, en Hij, die zelf het Zegel is, is tevens de Zegelbewaarder. Ja, op het Pinksterfeest, niet minder dan op den Hemelvaartsdag, mag de Christen zich zalig in hope gevoelen: het vleesch slijt met ieder Pinksterfeest af, de geest gaat met ieder Pinksterfeest zijne verhooging en verheerlijking tegen. — En wat wij voor ons zelven verwachten, zouden wij dat niet voor geheel Gods koninkrijk, ja, voor heel het zuchtend schepsel verbeiden? Nog eens het oog op die tempelzaal, waar allen eendrachtig bijeen zijn, waar allen roemen in de barmhartigheid Gods, waar allen in hunne mate gedoopt zijn met den H. Geest. Zietdaar het beeld van wat de verlost menscheid moet worden, maar zietdaar ook ons antwoord op de vraag, van waar wij in deze donkere dagen het licht, en voor de jammerlijk verscheurde kerk den waren vrede verwachten. Wij hopen het evenmin van de kabinetten der staatkunde, als van de scholen eener ongeloovige wetenschap; wij verbeiden eene nieuwe, krachtige, meer algemeene uitstorting van den H. Geest, en al wat binnen in ons is, roept er om met vurig verlangen. Het ongeloof meent, dat het Christendom uitgediend heeft; zoo spraken wellicht ook de joodsche priesters op den vóóravond van den Pinksterdag, dat men nu wel verder van den Nazarener niet hooren zou. Het ontbrak nog aan de geblankette ellende onzer onrustige eeuw, dat de dwaasheden der VOLTAIRE's en STRAUSSen, reeds zoo dikwijls weerlegd, nog als de hoogste wijsheid moesten worden opgerakeld, verspreid en begroet. Maar terwijl de geloovige Kerk, van alle zijden steeds

meer in de engte gedreven, eindelijk niet anders meer kan bidden, dan : „kom, haastelijk, Heer,” daar komt Hij dan ook voortdurend opnieuw met nieuwe gaven des Geestes. Hij komt, ook op de vleugelen van den storm onzer tijden : met den lijdensdoop van nieuwe ellenden paart Hij een nieuwen vuurdoop des Geestes ; de wereld gaat Hij door, het zwaard in de eene, den palmtak in de andere hand, opdat Hij zijne tegenstanders vellen, zijnen volke vrede zou geven. Wij staarden op het eerste Pinksterfeest, M. H., maar watzal het laatste Pinksterfeest zijn, en wanneer zal het aanlichten, Heer ? Ja, dan, in waarheid zal het oude voorbijgegaan, en alles nieuw zijn geworden. Het ijzig Noorden is dan door het vuur des Geestes gekoesterd ; het zegend Zuiden door den adem des Geestes verkwikt. In alle talen, door de lippen van alle verlost en worden dan Gods groote werken verkondigd, „gelijk de Geest die geeft uit te spreken.” En de menschheid is herboren, en de Godheid is verheerlijkt, en de laatste wanklank in het Hallelujah des lofs is verstomd — heerlijke toekomst, wij gelooven, dat gij zeker zult dagen, wees van verre, wees biddend gegroet !

Gez. 164: 7.

En nu, Gel., uitgaande van het naaste tekstverband, zijn wij gedurig hooger gestegen. Wel met recht heeft iemand ergens het Pinksterfeest „een nieuwen hemel op de oude aarde” genoemd, maar — wat baat het ons, of wij dien heildag bij vernieuwing begroeten, zoo wij tot dusver altijd de oude menschen geweest zijn, en geen ander voornemen hebben, dan, na geëindigden feesttijd, in den grond dezelfden te blijven ? Ach, dan geldt ook ons het ernstig verwijt, dat eenmaal tot de Joden gericht werd : „gij wederstaat altijd den H. Geest,” en de dreigende waarschuwing, die PAULUS eenmaal aan de Christenen te Rome deed hooren : „indien gij naar het vleesch leeft, dan zult gij sterven.” Onttrekt u daarom niet, M. H., aan de beantwoording der beslissende Pinkstervraag : of ook gij den H. Geest hebt ontvangen, en vergeet niet, u herhaaldelijk voor den spiegel te plaatsen, dien u het feestverhaal aanbiedt. Ziet, gij treft hier menschen aan van onderscheiden leeftijd, gave, bestemming ; maar toch die allen, die met den Geest zijn gedoopt, zij hebben ééne keuze, God te verheerlijken ; zij zijn aan één familietrek kenbaar, de liefde. De hand op

het hart, is Gods eer of uwe eigene eer het doel van uw leven; staat de hemel of de aarde in uwe schatting vooraan; laat de zelfzucht nog onbetuigd zich gelden, of is hare kracht daarbinnen gebroken? Ik vreeze, indien gij bij die vragen nauwelijks naar binnen dúrft zien, gij leeft nog buiten de gemeenschap des H. Geestes. En zonder den H. Geest geen gemeenschap met CHRISTUS, en zonder CHRISTUS geen hope op God — onbekeerlijke mensch, wat zouden wij ú toeroepen: „verblijd u opheden,” daar wij veeleer moeten zeggen: „gedraag u als ellendigen, treur en ween, uw lachen worde veranderd in treuren, en uwe blijdschap in droefenis!” Ja, treur vrij, want de oude mensch kán op de nieuwe aarde niet wonen, en indien gij niet wedergeboren wordt uit water en geest, gij kúnt het Godsrijk niet zien. Wat zeg ik, indien deze feestdag uw sterfdag moest worden, gij zoudt uwe oogen opheffen, niet in een hemelsche feestzaal, maar daar, waar helaas een ander vuur dan dat van den Pinksterdag blaakt. Och, of al wat in u is, niet maar de wenschelijkheid, maar de volstreckte noodzakelijkheid eener geheele vernieuwing gevoelde, en de H. Geest, ook door dit woord, u allereerst overtuigde van zonde! Laat daartoe uw geweten duidelijk spreken, en kunt gij dezen dag nog niet van goeder harte met den Christen vieren als feest des H. Geestes, viert hem dan met Israël, als feest van Gods heilige wet. Laat daarbinnen, gelijk weleer het joodsche Pinksterfeest aan het christelijke, de wet de genade, de boetprediker den Evangeliebode voorafgaan, en laat langs dien weg uwe Pinksterstemming in het woord des dichters vervat worden: „mijne ziel is voor U als een dorstig land!”

Of zoudt gij wanhopen, wanneer het alzoo met u werd, en gij voor God kunt verklaren, dat het nu hoogste wensch is, vervuld te worden met den H. Geest? O, zoo die hoogste wensch maar iets anders ware dan een vaag en vluchtig verlangen, Gel., wat rijke verhooring zou hij gewis nog op dezen zelfden feestdag ervaren! Of hebt gij het niet gezien in de opperzaal: de Heer is goed voor de ziel, die Hem zoekt? Mocht gij het daar niet hooren: JEZUS is verheerlijkt, om den Geest ook op u, ja waarlijk ook op ú te doen dalen? Zoo slechts uw hart op dien toon mag gestemd wezen, dien gij hier in den discipelkring opmerkt, voorwaar, het zal aan den Meester niet falen! Alleenlijk, doet wat zij deden, en gelooft wat zij geloofden, toen de dag des Pinksterfeestes aanbrak. Zij lieten zich in het heiligdom vinden: laat gij uwe plaats er niet ledig staan, om u over te geven aan afleiding en verstrooing der zinnen. Zij sloten zich nauw aan

elkander: zoekt ook gij de gemeenschap der heiligen op; zal de Meester binnenkomen in den geest, dan moeten eerst de Discipelen samen zijn. Zij zagen heilbegeerig en geloovig tot op den verheerlijkten Heiland: komt ook gij vrijmoedig tot Hem, en gij zult uit zijne volheid genade voor genade ontvangen. Zij waren volhardende in het bidden: o, hoe weinigen onzer hebben ooit, ik zal niet zeggen tien dagen of tien uren, maar zelfs tien minuten achtereen, maar met de volle ziel, maar in de eenzaamheid, maar op gebogen knieën-gesmeekt om den H. Geest! Of hebt gij dat waarlijk, wel meer dan tienmaal gedaan, en schreeuwt thans uwe ziele naar God, gelijk een hert naar de stroomen? Houdt goeden moed, het feest is nog niet voorbij, met stille zuchten begonnen. De arm des Heeren is nog geene spanne verkort: wie weet, wat milde verkwikking Hij u nog dezer dagen heeft toegedacht? Mij dunkt, ik hoor reeds van ver het geruisch van een' overvloedigen regen!

Ja, „Gij hebt een zeer milden regen doen druipen, o God, Gij hebt Uw erfdeel verkwikt,” — spreekt het alzoo in uw harte, Gel.? Wél mag het zoo klinken, want reeds hebt gij groote dingen gezien, en zult van nog andere hooren. O, indien de waarde van Gods onuitsprekelijke gave heden naar eisch werd geschat, wat dunkt u, moesten de bedehuizen niet te eng, de harten niet vol, de monden van lof en dank niet overvloeiende zijn? Watreurige tegenstelling, die aan mijn oog zich vertoont, tusschen Israëls tempel op den feestdag der wetgeving, en menig Christelijk bedehuis op het feest der genade! Maar bedroeft gij u niet zonder reden over zoo veler lautheid en lichtzinnigheid? Ziet slechts te meer toe voor u zelve, dat op úw altaar het echte vuur niet ontbreke, en gij, die des Heeren doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij úlieden wezen! Ziet op dezen dag nietslechts vooruit, maar terug met de vraag, of gij sinds een vorig feest op den weg des levens verachterd of voortgegaan zijt, en laat u door dat onderzoek tot verhoogden ootmoed of vermeerderde dankbaarheid stemmen! Viert het geboortefeest der Kerk, als het feest uwer wedergeboorte, maar vergeet niet, dat de zuigeling kind, het kind jongeling, de jongeling man en vader in Christus moet worden. IJvert naar de beste gaven, en weest niet voldaan, of gij al iets hebt ontvangen, wanneer u door eigen schuld nog eindeloos meer bleef ontbreken. Wandelt door den Geest, en volbrengt de begeerlijkheden des vleesches niet; weest niet traag in het benaastigen, maar vurig van geest, en dient den Heer met blijdschap, met ijver, met trouw. Arbeidt door uwe gebeden en gaven,

opdat de zegen van het Godsrijk moge komen tot aan de einden der aarde, en toont u even ver van trage onverschilligheid verwijderd, als van bekrompen' enghartigheid. En is er niet weinig op aarde, dat uwe vruchtbaarheid en vreugde belemmert, welaan, heden vooral te meer naar den hemel gestaad, vanwaar de Geest is gedaald, waarheen de Geest u wil leiden. O zalige morgen in den hemelschen tempel, als het groote herscheppingsfeest van hemel en aarde gevierd wordt! Daar zijn allen eendrachtig bijeen, die waarlijk door één Geest met één Heer zijn verbonden, en het geheele huis is vervuld met den adem des H. Geestes. Daar worden andere talen gehoord, dan de gebrekkige klanken der aarde, die hier met de belijdenis eindigen, dat zij onrein en dof zijn geweest. Maar hoe hoog de jubels ook stijgen, toch zal hun slotakkoord geen ander zijn dan het onze: „het oude is voorbijgegaan, ziet, alles is nieuw geworden. Uit God, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid!”

A M E N.

XII.

HET EVANGELIE IN EUROPA.

TWEEDE PINKSTERDAG.

Ps. 89: 1, 7. Gez. 151: 5. Gez. 152: 3. Ps. 106: 26.

HAND. XVI: 9, 10.

EN VAN PAULUS WERD IN DEN NACHT EEN GEZICHT GEZIEN; DAAR WAS EEN MACEDONISCH MAN STAANDE, DIE HEM BAD EN ZEIDE: KOM OVER IN MACEDONIE, EN HELP ONS.

ALS HIJ NU DIT GEZICHT GEZIEN HAD, ZOO ZOCHTEN WIJ TERSTOND NAAR MACEDONIE TE REIZEN, DESLUITENDE DAARUIT, DAT ONS DE HEERE GEROEPEN HAD, OM DENZELVEN HET EVANGELIE TE VERKONDIGEN 1).

Zaagt gij immer, M. H., met hooge opgetogenheid des gemoeds, na een donkeren nacht, de vriendelijke Dagvorstin in het gloeiend Oosten verrezen? Was u dat dagelijksch wonder der natuur eene aanschouwelijke openbaring der majesteit en heerlijkheid Gods? Klonk daarbij in uw hart een Amen op de luide roepstem der hemelen: „hoe groot zijn uw werken, o Heer! gij hebt die allen met wijsheid gemaakt?” Wij durven dan heden op uwe gewijde belangstelling hopen, waar wij gereed staan u op een gelijksoortig, neen, oneindig heerlijker schouwspel in het rijk der genade te wijzen. Ook hier zult gij dezen morgen eene Zon zien verrijzen,

1) Vaste tekst voor tweeden Pinksterdag te Rotterdam in sommige jaren.

en dat wel in het nevelig Westen, maar het zal de Zon der waarheid en der gerechtigheid zijn. Ook hier zult gij een zwarten nacht met rassche schreden zien vluchten, maar het zal de nacht van onkunde, zonde en bijgeloof wezen. Ook hier zult gij een donker landschap van lieverlede verlicht zien met hemelsche tinten en kleuren, maar dat landschap, een werelddeel heet het. Pas zaagt gij het Godsrijk op aarde gesticht, in het hart der Joodsche, later ook in dat der Heidensehe wereld. Maar heden ziet gij het de eerste schreden richten naar de hemelstreek, waaronder onze wieg heeft gestaan, en ons stof eens moge rusten in vrede. De invoering van het Christendom in Europa, zietdaar, wat ditmaal de stof onzer beschouwing zal uitmaken.

De invoering van het Christendom in Europa! Wij hebben ons immers niet in de verwachting misrekend, Gel., dat het onderwerp u, in geen mindere mate dan ons, boeien, behagen en uitlokken zou? Reeds het tekstverhaal op zich zelf, beschouwd in zijn historisch verband, is zoo onderhoudend en schoon, dat het een der bekoorlijkste bladzijden in de Handelingen der Apostelen inneemt. Maar de gebeurtenis zelve inzonderheid, die hier zoo ongekunsteld geboekt is — noemt mij, na de eerste grondvesting van het Godsrijk onder Joden en Heidenen, één feit in de jaarboeken der geschiedenis van ons geslacht, dat in beteekenis dit ééne feit overtreft! Er komen van die oogenblikken voor menschen, voor volken, voor werelddeelen, die meer beslissen, dan anders maanden en jaren en eeuwen. Op zulk een oogenblik meenen wij ons hier door den oudsten geschiedschrijver der Christelijke kerk met nadruk gewezen te zien. 's Avonds gaat de blijde boodschap als het ware nog op Aziatischen bodem ter ruste; 's morgens ontwaakt zij voor het eerst op den grond van Europa, om voortaan zijnen millioenen bewoners steeds luider in de ooren te klinken. Dunkt het u óók niet, Gel., dat de eerste Evangelieprediking in ons werelddeel eene gebeurtenis heeten mag, overwaardig, dat de Christenheid van Europa haar van jaar tot jaar met hooge vreugde herdacht? Immers, al wat wij van het koninkrijk Gods in ons midden aanschouwen, genieten, verwachten, wij hebben het in zeker opzicht aan die onvergetelijke ure te danken. Komt, kinderen der Voorzienigheid, wij willen de voetstappen van onzen God en Koning opmerkzaam beluisteren, waar Hij zich opmaakt om tot een nog duister deel der oude wereld te spreken: „maak u op, word verlicht!“ Belijders van het Evangelie, wij willen beproeven althans iets van den zegen te schatten,

door zijne genaderlijke beschikking te dier ure aan de natiën van dit werelddeel, aan een iegelijk onzer bereid. Strijdgenooten in onze onrustige en moeilijke dagen, wij willen het oor aan de wekstemmen leenen, die een van de grootste gebeurtenissen uit de eerste eeuw onzer jaartelling der negentiende in de ooren doet klinken. Zeker vreest gij niet, dat het ons aan stof tot spreken, u aan stof tot denken en danken ontbreken zal, waar wij u te dezer ure de eerste Evangelieprediking in Europa als een Goddelijk werk, als een onschatbare weldaad, als een ernstige roepstem gaan voorstellen. Maar mogelijk wenscht gij, bij den grooten rijkdom der zaak, dat wij onze beschouwing binnen nog meer bepaalde grenzen besluiten? Welaan, de Macedonische man, die eens voor PAULUS en zijne reisgenooten zooveel licht in het duister verspreidde, zal andermaal zijne stem ook in onze ooren verheffen. Wij plaatsen hem in den geest in ons midden, en hooren, wat hij op onze vragen zal antwoorden. Wij vragen: van waar hij kwam, en hij wijst ons stilzwijgend omhoog. Wij vragen: waarom hij bad, en hij wijst ons op het Evangelie van CHRISTUS. Wij vragen: waartoe hij roept, en hij wijst ons op eene dure verplichting. Korter uitgedrukt:

de Macedonische man verschenen;
 de Macedonische man verhoord;
 de Macedonische man nog eenmaal wedergekeerd,

Zietdaar de drie hoofddenkbeelden, waarbij wij uwe aandacht bepalen.

Heer, wij zullen uwe werken betrachten, en het wagen van uwe daden te spreken. Ontsluit onze oogen, opdat zij uwe heerlijkheid in het rijk der genade aanschouwen. En geef, dat niemand heenga van hier, zonder uit het diepst zijner ziele te zeggen: Gezegend zij de God en Vader van onzen Heer JESUS CHRISTUS, die ons gezegend heeft met geestelijke gaven, uit den hemel, in CHRISTUS!

I. Reeds zijn twintig jaren sinds den eersten Pinksterdag heengesneld, en door den onvermoeiden arbeid van PAULUS inzonderheid begint het mosterdzaadje tot een hemelhoogen boom te ontluiken. Maar nog altijd spreiden zijne schaduwen zich uitsluitend over een deel van Azië uit; zullen er ook uit andere werelddeelen geene vogelen komen, om in zijne

breede takken te nestelen? Er rijzen sinds eenigen tijd vragen in het hart en op de lippen van PAULUS, waarop hij voor het oogenblik het juiste antwoord niet vindt. Hij nam zich voor, nog verder in Klein-Azië het Evangelie te brengen (vs. 6), maar op eene, voor ons onverklaarbare, voor hem onmiskenbare wijze ziet hij zich in dat loffelijk voornemen door zijn' grooten Zender verhinderd. Het is, alsof de deur, die daarzoo wijd scheen geopend, althans voor een wijle gesloten wordt. Bij herhaling te leur gesteld, is hij eindelijk met TIMOTHEUS en SILAS te Troäs, eene Klein-Aziatische haven gekomen, en heeft er, naar het schijnt, ook LUKAS gevonden, die hier aan het gezelschap zich aansluit, en nu in den eersten persoon het reisverhaal voortzet; maar waarheen zal nu het viertal zich richten? Daar wordt op eenmaal een beslissende steen in de geslingerde weegschaal geworpen, en het blijkt, dat de Heer een nieuwe baan voor zijn onvermoeiden dienaar ontsloot. Het is nacht, en PAULUS, in de eenzaamheid nedergezeten, doorleeft een van die oogenblikken, die hij zelf beschrijft met het woord: „of het in het lichaam geschied is, of buiten het lichaam, ik weet het niet, God weet het.” Is het in wakenden, is het in droomenden toestand? Genoeg, daar verschijnt van de overzijde der baren de bewoner van een land voor zijn oog, nog nooit door zijne voeten betreden. Kleeding en tongval maken hem als een Macedoniër kenbaar, wien het boven alles te doen schijnt om het medelijden van den grooten Tarser te wekken. Hij staat daar, boven de donkere diepte; hij blijft staan, hij strekt de armen den Apostel smeekende tegen, hij roept verstaanbaar hem toe: »Kom over, en help ons!” Ons! Hij spreekt alzoo niet voor zich zelven alleen, maar als tolk en vertegenwoordiger van eene ontelbare menigte, en legt in dien énen kreet een wereld van jammeren open. „Help ons,” maar wat behoeft gij dan, geheimzinnige vreemdeling, die immers tot de Grieksche, dat is tot de meest beschaafde en levenslustige natie behoort, en wat heeft Troäs te bieden, dat Macedonië niet zou bezitten? Wat — maar dat vraagt PAULUS niet eenmaal, die weet, dat ook de Macedonische man een zondige man is, en die zondige man niet minder bestemd dan hij zelf om een onderdaan van CHRISTUS te worden. Hoe, zou tháns werkelijk voor dat groote volk aan de overzijde Gods ure geslagen zijn, en des Heeren weg hem alzoo niet verder naar den rechter- maar naar den linkerkant leiden? Die vragen — de verschijning beantwoordt ze niet, maar waar zij weldra spoorloos verdwijnt, duurt de indruk onuitgewischt voort. Het begint te lichten over het donkere

Troäs; te lichten in het harte van PAULUS, en voor het oog zijner reisgenooten; te lichten over uw afgelegen strand, deerniswaardig, heidensch Europa! Weldra staat het bij allen onomstootelijk vast, de Heer-zelf heeft hen geroepen om het Evangelie bepaaldelijk in Macedonië aan te kondigen. Geen oogenblik wordt te rade gegaan met de stem van vleesch en van bloed; de koers wordt westwaarts gericht, en het is, als zweeft de Macedonische man hun vooruit, om het veilig spoor hun te wijzen. Nog weinig' uren, en reeds ligt Troäs, Samotrace, Neapolis achter hen; hoort, daar ruischen op Europa's grond de eerste voetstappen dergenen, die vrede verkondigen: ontsluit uwe poorten, Philippi, méér dan een afgezant van den machtigsten keizer is hier!

Alle goede gave en volmaakte gifte is van Boven, van den Vader der lichten. Dat zou ook van het Evangelie in ons werelddeel gelden, Gel., al waren ons geen buitengewone omstandigheden bekend, waaronder het hier het eerst overgebracht, verkondigd, geloofd was geworden. Maar, dunkt het u óók niet, dat de eerste vestiging van het Christendom in Europa, voorafgegaan door zulke omstandigheden, een Goddelijk werk was in den meest bijzonderen zin van het woord? Men heeft meermalen beweerd, dat het beschreven nachtgezicht eigenlijk niets anders geweest is, dan het natuurlijk gevolg der overleggingen, tusschen PAULUS en zijne vrienden over het verdere reisplan gerezen. Maar geeft het verhaal daartoe wel genoegzame aanleiding, en staat het niet veeleer gelijk met dat van zoo menige andere buitengewone openbaring des Heeren? Was de weg, hier aangewezen, niet veeleer in strijd, dan overeenkomstig met de inzichten van het natuurlijk verstand, en zou de Apostel, zonder zulk eene bijzondere aanwijzing, gemakkelijk de eerste schrede gericht hebben naareen onbekend, en nog bijna ontoegankelijk grondgebied? Verdiende eene zoo hoogst aangelegene zaak, als de vestiging van het Godsrijk in een geheel nieuwe wereldstreek, de onderscheiding van zulk eene hemelsche tusschenkomst niet, en was de gewisheid daarvan voor PAULUS en zijne vrienden niet noodig, om tegen den zwaren strijd hen te sterken, die ook in Europa hun wachtte? Wij voor ons, Gel., zijn niet lang in het onzekere, wat op al deze vragen te antwoorden, en veeleer gezind om ook hier het profetisch woord te herhalen: »groot van raad, en machtig van daad!» Wat zeg ik, indien, naar dezen zelfden Apostel, de overheden en machten in den hemel Gods menigvuldige wijsheid in de stichting en leiding der gemeente van CHRISTUS bewonderen, wij twijfelen niet, of ook

dit tijdsgewricht heeft hun verhoogde stof van verbazing en aanbidding gegeven. Nog eens toch, welk een oogenblik, M. H., en wat treffende openbaring van Hem, wiens wegen anders zijn, maar ook zooveel hooger, dan de wegen en gedachten der menschen! In de stilte van den nacht, terwijl een heidensch werelddeel slaapt, zien wij Hem, den wachter Israël's, waken, om gedachten des vredes ten uitvoer te leggen over een nieuw deel der zondige wereld, en naar het woord der oude belofte, de zonen van JAPHET te doen wonen in de tenten van den rijkgezegenden SEM. Op de kleinste mogelijke schaal zien wij Hem hier een hervormingswerk aanvangen, dat nu voortaan, hetzij rasscher of trager, maar zonder geheel te rusten, zal voortspoeden, en — zonder na achttien eeuwen nog geheel voleindigd te zijn. En merkt het nu op, Gel., hoe de tijd, de plaats, de omstandigheden der eerste Evangelieprediking in Europa met zoo zichtbare zorg zijn gekozen, dat zij ons telkens de erkenenis afpersen: »die dit alles gebouwd heeft, is God.» 't Is thans juist de geschikte oogenblik om het Evangelie, vergunt mij het woord, te doen oversteken naar Europa's verwijderde kust, want de akker is bereid om het kostbaarst zaad te ontvangen. De Romeinsche scepter heeft de machtigste volken doen bukken, en alom dezelfde wetten, gebruiken en zeden doen heerschen. 't Is de eeuw der verdraagzaamheid, waarin niet spoedig iemand vervolgd wordt om zijn godsdienstig geloof. In menige Europeesche stad zijn reeds joodsche Synagogen gevestigd, als zoovele kandelaars om het nieuwe licht te ontvangen. De Schriften des O. V., in het Grieksch vertolkt en verspreid, worden door duizenden in de beschaafde wereld gelezen. Kunsten en wetenschappen hebben aanvankelijk barbaarsche zeden verzacht; de wijsbegeerte is voor vele Grieken, gelijk de wet voor de Joden, een tuchtmeester tot op CHRISTUS geweest, maar als van de wet is het van de wijsbegeerte gebleken, dat zij onmogelijk levend kon maken. De stelsels hebben elkander verdrongen, en de vraag: »wat is waarheid,» wordt hier op den toon der lichtzinnigheid, en daar op dien der stille wanhoop gehoord. De menigte is ongeloovig geworden, tot aan haar eigen bijgeloof toe, en denkende geesten hooren reeds van verre de doodsklok van het zieltogend Heidendom slaan. „Help ons,» zoo klinkt, bewust of onbewust, de noodkreet uit duizende harten. „Ik zal mij opmaken, en hooren, en redden,» zoo geeft de Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS van uit het heiligdom des hemelsten antwoord. Ja, het is zijn kennelijk doel, dit lijdend, dit zieltogend Europa tot een wingewest

van het rijk zijns Gezalfden te maken, en het middel, waardoor dit doel wordt bereikt, wie herkent daarin de hand niet van Hem, die zich ook van het zwakste bedienen kan om de grootste uitkomst tot stand te brengen? Daar treedt op zekeren morgen een viertal vreemdelingen binnen de poort van eene Romeinsche koloniestad, en — van dien oogenblik af aan, wordt een nieuwe bladzijde in het geschiedboek van Europa geopend. Het licht gaat op, maar in stilte, aan een afgelegen uithoek, aanvankelijk slechts door weinige, heilbegeerige blikken begroet. Niet de fiere Romeinsche, niet de ongetemde Germaansche, maar de vernederde Macedonische man is tot eersteling der verlost en in dit deel der wereld verkoren; niet in Rome, Athene, Korinthe, maar in het min beduidend Philippi wordt het eerst de banier des kruises geplant. Merkwaardig! Onder de muren dier stad is voor weinig jaren een bloedige veldslag gewonnen, die den grondslag tot de wereldheerschappij van keizer AUGUSTUS gelegd heeft; op hare straten verschijnen thans de herauten van den Koning der koningen, die heel een werelddeel overheerschen en — zegenen zal. Vermoedt het iemand van de burgers dezer Romeinsche kolonie, wat hooger burgerrecht hem om niet wordt verkrijgbaar gesteld? Zoo weinig, Gel., dat PAULUS dagen achtereën in dit Philippi vertoeft, zonder één Macedonisch man te ontmoeten, die zich de gevraagde hulp laat verleenen, en eindelijk zich reeds verblijdt, als hij ééne Aziatische vrouw voor zijn Heer heeft gewonnen. Er komt miskenning, teleurstelling, strijd; het gaat langzaam, het gaat in stilte, het gaat evenmin naar de gedachte van den Macedonischen, als van den Tarsischen man, en toch — hoe bekroont eindelijk de uitkomst de hier opgewekte verwachting! Één nachtelijk visioen, en van dien oogenblik af aan begint voor Europa al het oude voorbij te gaan. Het licht, dat Macedoniën's heuvelen kleurt, het stroomt af in Attika's vlakten; het voetspoor van dit eerste viertal wordt straks gedrukt door honderde, door duizende kruisgezanten, en als eindelijk het heidendom opschrikt uit zijne vadsige rust, het is te laat, de nacht is voor Europa voorbij. O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis, ja ook der genade en der barmhartigheid Gods! en dat voor een iegelijk onzer! Of waren ook niet ónze voorouders heidenen, tot de stomme afgoden hen en getrokken, en was daar iets in hen of in ons, waardoor God kon bewogen worden om kinderen des toorns in erfgenamen van zijn koninkrijk, en tempelen der afgoden te herscheppen in tempelen des H. Geestes? Maar wat vraag ik, daar geheel

de geschiedenis der eerste Evangelieprediking in Europa het luide verkondigt: het is niet desgenen die wil, of desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods! Vrije genade verhoorde ook om onzent en onzer kinderen wil den noodkreet van den Macedonischen man, en onmogelijk kunnen wij hem de handen naar PAULUS zien uitstrekken, zonder dat ook wij, wier vaderen als de zijnen eens voor hout en steen zich ter neer bogen, eerbiedig omhoog zien en spreken: „Niet ons, o Heer, niet ons, o Heer, Uw naam alleen zij eeuwig d' eer”!

Gez. 151: 5.

II. Maar is er waarlijk grond tot zulk een juichtoon, Gel.? Zijt gij dan nu geholpen, Macedonische man, met het Evangelie, u door PAULUS gebracht? En is daar voortdurend stof om de eerste Evangelieprediking in Europa eene onschatbare weldaad te noemen? Welk eene vraag, zoo denkt mogelijk deze of gene in stilte. En toch, zulke vragen, zij worden voortdurend gedaan; wat meer is, zij worden twijfelmoedig en ontken-nend beantwoord. In het oog van menig wijze dezer wereld, had de Macedonische man gerust kunnen achterblijven, en heeft Europa aan de komst van PAULUS bijna even veel onheil als zegen te danken gehad. Ja, het ontbreekt niet aan stemmen, die beweren, dat het Evangelie met zijne geheimen en raadselen in den grond reeds heeft uitgediend; dat het niet meer op de hoogte is der beschaving, of voldoet aan de eischen der eeuw; dat, in één woord, wie hulp noodig heeft, haar wel beter dan bij PAULUS en bij CHRISTUS kan zoeken. — Wat zullen wij tot deze dingen zeggen, Gel.? U een schets geven van wat Europa zonder het Christendom was, en door het Christendom werd, en nog van het Christendom wachten kan? Liever betreden wij een anderen weg, en beoordeelen den boom naar de vruchten, die hij terstond heeft gedragen op de plek, waar hij het eerst werd geplant. Om de vraag te beantwoorden, of waarlijk het Evangelie, door PAULUS in Europa gebracht, zulk eene kracht Gods tot zaligheid is, willen wij niet verder gaan dan ditzelfde zestiende Hoofdstuk der Handelingen. Wij willen u zelf laten beslissen en zien, wat het woord en de Geest Gods in Philippi gedaan heeft, toen het met de eerste stralen van den nieuwen dag werd beschenen. En wanneer het dan blijkt, dat het Evangelie, overal waar het recht wordt gehoord en gepredikt, nog altijd dezelfde kracht openbaart, mij dunkt, dan zal het pleit zijn voldon-

gen, en niemand onzer zal aarzelen van heeler harte te zeggen: de Heer is ook ónzer ten goede gedachtig geweest, toen de Macedonische man is verschenen!

Een eerste tooneel. Aan den oever van den Strymon zit op den sabbathdag, in de ure des gebeds, een kleine vrouwengroep neder. Hier verschijnt PAULUS, en verkondigt dat de tijd gekomen is, waarin men noch op Gerizim, noch te Jeruzalem den Vader aanbidden zal, daar Hij een nieuw verbond van genade en verzoening in den Zoon zijner liefde gesticht heeft. Voor anderer oor is die prediking slechts een ijdele klank, maar de Heer opent het harte van ééne, dat zij acht geeft op wat van PAULUS gezegd wordt. „Hoe, was het dát niet, wat zij zoolang had gezocht, maar nergens, nergens gevonden?” Ja waarlijk, LYDIA gelooft, en wordt gedoopt, beide met water en met den H. Geest. Zalige vrede daalt in hare ziele ter neder, en de koopvrouw van Thyatire gaat heen in het stille bewustzijn, dat zij, meer dan het kostbaarst purper, dat zij de parel van groote waarde gevonden heeft. — Gij allen kent die geschiedenis, M. H., van des Heeren eerste discipelin in Europa, maar zegt mij, heeft het Evangelie zich niet gedurig, op soortgelijke wijze, aan tallooze heilbegeerige harten als een kracht Gods ten leven verheerlijkt? O, ik vraag het aan u niet, die geen hoogere behoeften kent, dan deze lage aarde bevredigt: wat zal de spijs voor den verzadigde, de bron voor den geëlaafde, de medicijn voor den gezonde, de aalmoes zijn voor den rijke in zijne eigene schatting! Maar ik vrage het aan u, in wier hart, als bij haar, door Gods genade de behoefte aan wat hoogers en beters gewekt is, en die het levendig inziet, dat het u niet baten zou, al hadt gij heel de wereld gewonnen, zoo gij schade aan de ziele moest lijden. Ach, geen treuriger gemis, gij ziet het in LYDIA, dan van den mensch, die waarlijk God dienen wil, maar zonder CHRISTUS te kennen. Want God zonder CHRISTUS, Gel., hij staat ons zoo hoog en zoo verre; en de zonde, wat trekt zij ontzettende scheidsmuren tusschen ons hart en dien vlekkeloos Heilige op! „Wat mag ik hopen van Hem, voor wien mij de conscientie doet vreezen; wat moet ik doen om mij in zijne verbeurde gunst te herstellen; wat zal ik geven tot lossing mijner ziel, en waar, waar vind ik den Heer, buiten wiens gemeenschap dit onverzadelijk hart nu eenmaal niet langer kan leven?” De wereld zwijgt; de hemelen antwoorden niet; wat zeg ik, de hemelen hebben geantwoord, want van daar heeft de Godsthem geklon-

ken: »welbehagen Gods in de menschen!» Het Evangelie treedt ons werelddeel in, en het verkondigt zijnen bewoners wat geen oog heeft gezien, geen oor gehoord, in geen menschenharte is opgeklommen. Het predikt ons een God, die — verbazend denkbeeld — het éerst zijn zondig schepsel heeft liefgehad; een CHRISTUS, in wien de Onzienlijke, naar wien dit hart heeft gedorst, voor ons is zichtbaar geworden; een Geest, die persoonlijk komt wonen en werken daar binnen, en nu alles vervult, vernieuwt, en herschept. Wijzen der wereld, wáár hebt gij ons eene openbaring te toonen, waarbij de verborgen mensch des harten zoo in waarheid kan leven en rusten, en kinderen en eenvoudigen onder ons, was het u nimmer als LYDIA, waar u dit Evangelie in al zijne kracht en schoonheid verkondigd werd, dat daar eene inwendige stem was, die antwoordde: „dát, dát is het, wat ik zoolang heb gezocht?” Maar hoe menig uwer, wiens geschiedenis als de hare in het woord zou kunnen saamgevat worden: »ik zat daar neder, met een hart, dat reeds van God geleerd had te vragen naar wat hoogers en beters, maar met een oog, nog voor de waarheid verblind. Daar kwam de ure, waarin het God behaagde mij den blinddoek te ontnemen en zijnen Zoon in mij te openbaren, als den weg, de waarheid, het leven. Door zijne genade leerde ik verstaan, wat ik nooit had begrepen; ik zag, wat ik tot dusver nooit had gezien, maar nu verder nimmer vergeten kan, en den vrede, vruchteloos bij de wereld of in mijzelven gezocht, ik vond dien aan den voet van het kruis.” Voorwaar, wat LYDIA's ervaring was, het is die van alle heilbegeerigen en oprechten van ziele; gelijk het oog en het licht, zoo is het Evangelie en het hart als het ware voor elkander geschapen. Wie in waarheid Gods wil wenscht te doen — maar daaraan ontbreekt het de meesten — hij vindt hier voor de hoogste levensvragen van geest en hart het hoogst, het ééinig bevredigend antwoord. Waar men in stilte dorst naar de stroomen des levenden waters, men kan ten eersten en ten honderdsten male het Evangelie onmogelijk hooren, zonder zich onbeschrijfelijk gelaafd en bevredigd te voelen. En in naam van allen, wier hart als dat van LYDIA door den Heer is geopend, herhalen wij op dankbaren toon: Gode zij dank voor zijne onuitsprekelijke gave in CHRISTUS; door haar alleen wordt een heilbegeerig harte veroverd.

Maar wat baat het, vraagt gij, of de dorst naar waarheid bevredigd wordt, zoolang de macht der zonde blijft heerschen? Volgt ons naar een

ander tooneel, dat ditzelfde Philippi vertoont. Langs de straten galmt reeds sinds onderscheiden dagen het onrustig geschreeuw: „deze menschen zijn dienstknechten des Allerhoogsten Gods, die ons den weg der zaligheid prediken.” Menig ander wellicht zou met zulk een lofspraak van onreine lippen gediend zijn geweest, maar PAULUS wijst haar onvoorwaardelijk af: geen gemeenschap tusschen het licht en de duisternis, tusschen CHRISTUS en Belial! „Ik gebied u in den naam van JEZUS CHRISTUS, dat gij van haar uitgaat,” zoo bant hij den onreinen geest, die hem huldigt, en op dat enkel woord vliedt de Booze uit zijne oude woonstede weg. — Die eerste overwinning, Gel., door den Geest der waarheid over den geest der leugen en der zonde behaald, is hij geen voortteeken van duizend andere, door het Woord en den Geest onzes Gods ook in Europa tot stand gebracht? Noemt ze vrij Legio, het aantal der onreine geesten, die huizen in het hoofd en het harte van allen, die nog vleeschelijk zijn en onder de zonde verkocht! Ach, die zelfzucht, die de heeren dezer dienstmaagd bewoog om een schandelijk spel met de arme bedriegster te drijven, hoe is zij het heerschend karakter van iederen mensch, die enkel uit het vleesch, en niet uit den Geest is geboren! Wat al geesten des kwaads, die in ons werelddeel spookten, toen PAULUS er de eerste schreden kwam zetten; wat al duistere machten, waardoor ons maatschappelijk leven beheerscht wordt, waar de zuurdeesem van het Evangelie nog het logge meel niet doortrekt! De booze geest van hoogmoed; de booze geest van wellust; de booze geest van gierigheid; de booze geest van liefdeloosheid en haat — ban ze maar, zoo gij kunt, wijze der wereld, en neem eens een proef om alles nieuw te maken in het hart en de wereld met uwe afgetrockene stelsels! Maar wat spreek ik van bannen, daar gij het kwaad niet eenmaal breidelen kunt; één boozen geest drijft gij uit voor een korte poos, naar het schijnt; helaas, hij keert maar al te ras met een zevental anderen weder! Graven te pleisteren, zietdaar wat menschen vermogen, maar doodsbeenderen levendig maken, dat kan Hij alleen, die den Geest des levens beloofd heeft, en ook aan Europa gezonden. Ziet, daar verschijnt het Evangelie des Koningrijks, en wat PAULUS aan deze ééne dienstmaagd verricht, het herhaalt zich in duizende vormen! Het woord der genade, een vredegroet Gods aan het hart, is tevens een onverbiddelijke oorlogsverklaring aan al wat onrein is en zondig. „Gij booze geest, ga uit van dezen mensch,” zoo spreekt de Geest der waarheid tot ieder hart, dat Hij naar Gods beeld herscheppen, maar vooraf reinigen

moet. Bij geen enkele bron van zondigenot laat de Geest des Heeren u rust. Gij kunt Hem ontwijken, maar Hij laat niet af gedurig met den uwen te twisten. Gij kunt dezen toegang van uw harte Hem sluiten, maar Hij kiest zich een anderen weg. Gij kunt Hem hinderpaal op hinderpaal in den weg stellen, maar, waar Hij eenmaal begon, Hij gaat door, en overwint ten laatste iederen, ook den hardnekkigsten wederstand, in de kleine wereld daarbinnen, en in de onrustige wereld daarbuiten. O, wie telt het cijfer van allen mij op, eenmaal als deze dienstmaagd aan eene synagoge des Satans gelijk, maar thans afgewaschen, geheiligd, gerechtvaardigd door het bloed van CHRISTUS en door den Geest onzes Gods? Wie zegt mij, hoevelen ook onder ons daar als tooneelden zitten of staan voor de waarheid, dat de Geest Gods ook ijzeren boeien kan breken, waarmede zij aan zonde en wereld gekluisterd waren, en slaven der ongerechtigheid uit de diepste diepte verheffen tot de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods? Murmureert niet, kortzichtige, dat gij van die bevrijdende en vernieuwende macht der waarheid zoo weinig, indien ook iets, in u zelve en de wereld ontdekt. Niet altijd worden de booze geesten in het openbaar, als op Philippi's straten verbannen, en menige triomf, dien de Christen over de macht des vleesches behaalt, waarvan alleen de hemel, en niet de aarde getuige is. Hoeveel teugelloozer zou de zonde woeden in en rondom ons, indien het weldadig zout des Evangelies den voortgang des verderfs niet belette, en hoe menig booze geest, die thans nog onbeteugeld regeert, zal wellicht binnen weinig tijds zijn beslissend banvonniss horen! Ja, Gode zij andermaal dank voor de onuitsprekelijke gave, die Hij ons door zijn Woord en Geest heeft geschonken; door haar, door haar alleen wordt een onreine geest overwonnen.

Maar zou dat Evangelie ons minder onmisbaar zijn in een' anderen strijd, dien wij hier beneden te voeren hebben? Wat ondervraagt ge mij; ondervragen wij te zamen het tekstverhaal. Daar ontsluit zich te Philippi een nieuw tooneel voor ons oog, wel geschikt om ons zijne alles overklimmende waarde weder van een geheel anderen kant te vertoonen. De booze geest heeft zich op zijn overwinnaar gewroken, en schijnt uit de dienstmaagd in hare verbitterde heeren gevaren. Van helsche woede vervuld, laten zij de scharen geen rust, tot zij als een éénig man tegen PAULUS en SILAS zijn opgestaan. Als het uitvaagsel der menschheid worden

de boden des vredes mishandeld, gegeeseld, in een donkeren kerker geworpen, met de voeten in een pijnlijk schandblok gesloten. 't Is weder nacht, als toen voor weinig dagen de Macedonische man is verschenen; wat tonen hoort hij thans, die zijn oor nog nimmer vernam? Daar klinkt een Psalm uit de woning der smarte; daar stijgt het lied van vrede en hope: „De Heer maakt de gevangenen los; de Heer opent de oogen der blinden; de Heer richt de gebogenen op; de Heer heeft de rechtvaardigen lief!” Ja, wél mogen zij luisteren met ingehouden adem, de ontwaakte medegevangenen in den eersten kerker in Europa, die van den eersten Psalmtoon weerklinkt! Het gerammel der ketenen, het vloeken der wanhoop, het zuchten der smart, dat is men sinds eeuwen gewoon achter zulke donkere muren te hooren, maar een loflied, dat den kerker herschept in een kerk, en de kerk in een voorhof des hemels — o luistert vrij, Macedonische mannen, onder dat Psalmgezang houdt het Evangelie als 't ware in Europa zijn intocht, en die roem des geloofs, hij is slechts het voorspel van wat weldra, alom waar dit Evangelie gehoord wordt, zal spreken uit duizende harten! Of mogen wij niet volhouden, Gel., dat zulk roemen in de verdrukkingen nimmer op Europeeschen bodem gehoord is, vóór de eerste geeselslagen gevallen waren op den rug van JESUS' eerste getuigen? Ja, ook de Heidensche wijsgeeren leerden hunne discipelen het onschatbaar geheim, naar het scheen, om altijd blijde, altijd goeds moeds te zijn. „Men moest de omstandigheden aan zich weten te onderwerpen, en anders — zichzelf aan de macht der omstandigheden. Men moest wel weten, dat alle kwaad slechts in de verbeelding bestond; en voorts, de tijd kon wonden genezen, de rede moest eindelijk zegevieren, het noodlot...” — Arme wereld, heden zelfs in uw hart nog niets wijzer, dan Europa in den nacht, vóór dat de Macedonische man werd gezien: waarom weegt gij geld uit voor wat geen brood is, en uw arbeid voor wat niet verzadigen kan? Ziet, daar verschijnt het Evangelie des Koninkrijks, en het leert aan alle verlost en als ik mij zoo mag uitdrukken, de Psalmtonen opvatten, voortzetten, uit het diepst van een verbroken harte herhalen, die PAULUS met SILAS in Philippus' kerker hun vóór zong. Doorwandelt in uw geest, Gel., die onafzienbare rei van mishandelden, van bloedgetuigen, van strijders onder allerlei vaan en lijders onder allerlei leed, wier geschiedenis in dit ééne woord kan begrepen worden: „omtrent middernacht hoorde men hen bidden en Gode lofzangen zingen.” Ja waarlijk, omdat ons het Evangelie het

eerst heeft leeren bidden tot God als Vader in CHRISTUS, daarom gaf het ons ook de macht om te zingen in oogenblikken, waarin niet de rug, maar de ziele van één gereten en door namelooze smarten verscheurd wordt. Hebt gij ze nimmer gezien, kind dezer wereld, die rouwdragenden, die gij onwillekeurig benijden moest, terwijl gij in feestdus gehuld waart; die droevig waren, doch altijd blijde; arm, doch velen rijk makende; niets hebbende, en nogtans alles bezittende? O mijn broeder, wien God in donkerheid leidt, zing uwen God een Psalm in den nacht, dat alle slaven der zonde ontwaken, en luisteren, en zich niet genoeg verwonderen kunnen! Wie het Evangelie kent, en van CHRISTUS geleerd heeft zich vast te houden aan God, alsof hij den Onzienlijke zag, hij kan ook uit den donkersten kuil een vroolijk Hallelujah doen klinken. Wie de hope heeft der heerlijkheid der kinderen Gods, hij trekt dit jammerdal, nu biddende, dan zingende, en altijd dankende door. En wie dan ook het Evangelie miskenne, hij drukt het als woord der vertroosting eerbiedig aan het lijdende hart, want door die onuitsprekelijke gave wordt ons, ook in den hoogsten nood, een blijde Psalmtoon ontlokt.

Maar wat dan, als de nacht der smart door den nacht des doods wordt vervangen, en de ontzettende ure genaakt, die den zondaar dagvaarden zal voor den heiligen Rechter daarboven? O Gel., het Woord en de Geest des Heeren doet meer dan wonden verzachten, ons door de hand der beproeving geslagen; het leert ons in het hachelijkst uur den schrik des doods overwinnen. Een vierde tooneel vertoont zich voor mijn oog te Philippi. Niets slechts de aarde, de hemel heeft naar het lied der geboeiden geluisterd, en hoorbaar antwoord gegeven. De bodem heeft gebeefd; de banden zijn geslaakt; de deuren zijn open gesprongen; wat jammergestalte, die zich daar op eens voor onze oogen vertoont, het doodend zwaard reeds op den ontblooten boezem gericht? Het is de stokbewaarder, die waggelt aan den rand van den afgrond, maar nog tijdig door PAULUS gegrepen wordt. Hoort, daar wordt de grootste levensvraag uit het diepst der ontwaakte conscientie gehoord: „wat moet ik doen, om zalig te worden?” Daar klinkt het antwoord, waardoor de eerste echte Macedonische man als een vuurbrand uit de vlammen gered wordt: „geloof!” En dat ééne woord, het doet het zwaard aan zijne hand, het pak aan zijne schouders ontvallen; het dempt voor zijne voeten een poel van ongepeilde ellende, en sluit boven zijn hoofd een hemel van zaligheid

open. Wat is het dan toch, dat dien wanhopige op eenmaal als een overwonneling aan de voeten van PAULUS doet neervallen, en hem straks als een verlorene doet opstaan? „Dat is de H. Geest,” roept gij uit, „die dat steenen hart heeft verbroken, door al wat hij misschien reeds vroeger gehoord en dezen zelfden nacht heeft gezien, en die thans nog in stilte geheel andere boeien slaakt, dan die in het gindsche kerkerhol afvielen!” Ja, het is de Geest Gods, Gel., wien de eere toekomt der bekeering van dezen, gelijk van iederen zondaar, maar — vergeet het niet — Hij werkte door het woord van PAULUS verkondigd, en dat was het woord des geloofs! Ach, ook de Heiden kende de uren wel, waarvan de schrik der verantwoording hem door de lendenen voer, en hij sidderend stond aan den diepen afgrond der eeuwigheid. Maar op de vraag: „wat moet ik doen?” had het schepsel geen antwoord, dan het antwoord der wet, hetzij dan op de steenen tafelen van Sinaï, hetzij op de vleeschen tafelen der conscientie geschreven: „doe dat, en gij zult leven.” „Maar als ik het nu niet heb gedaan; als ik op eenmaal ontwaar, dat ik het nog nimmer, nimmer gedaan heb; als het te laat is om iets te herstellen, en nu al mijne zonden als baren op mijn schedel ter neerstormen, terwijl de grond onder mijne voeten schijnt weg te zinken, waarheen dán?” — hier zwijgt het hart en de wereld, maar Godlof, daar verschijnt het Evangelie des Koninkrijks, en brengt in Europa één woord, dat balsem stort in het gewonde geweten: genade, vergeving, verzoening! Ja, het predikt u, ontwaakte als de stokbewaarder: God wil uw behoud, maar uw ondergang niet. Hij zelf heeft zich een offer voorzien om een zondesschuld, zelfs zoo ontzettend groot als de uwe, voor zijn heilig oog te bedekken; Hij ontsluit om niet den hemel voor u, die niets minder dan de hel had verdiend, en hare vlammen reeds voelt branden daarbinnen! En op uwe vraag: „wat zal ik doen om zooveel gunst te beërven?” is alweder het antwoord: »vergelten kunt gij nooit, maar ontvangen, maar aannemen wilt gij? Geloof alleenlijk, en al dat heil is uw deel!” Twee handen, tot elkander gericht en in elkander geslagen; een hand uit den hemel die geeft, niets minder dan het eeuwige leven, en op aarde een hand die ontvangt, maar die met geheel het hart gaat gepaard, zietdaar geheel het werk des Behouds! O getuigt het, gij allen, die u immer als deze stokbewaarder hebt verloren gevoeld, of dat woord van geloof en behoud nog, na achttien eeuwen, niet altijd even liefelijk klinkt! Wie dat Evangelie heeft verstaan en gegrepen, als de reddende plank, die over gindschen afgrond hem draagt, wat zou hij

vreezen, al plaatst zich ook zijne zonde als een geest voor zijn aangezicht, die het haar zijns vleesch in stilte te berge doet rijzen? »Daar is geene verdoemenis meer voor degenen, die in CHRISTUS JEZUS zijn,» dát woord staat tot zijne eeuwige vertroosting geschreven, en als mijn brekend oog slechts daarop onbeneveld mag staren, ik zal nog stervend herhalen: „dank, Vader, voor uwe onuitsprekelijke gave in CHRISTUS! Door het licht van uw woord en uw Geest wordt ook een dreigende doodsnacht verhelderd”!

Nog ééne trek, en de liefelijke schilderij van de kracht en den zegen des Evangelies is naar alle zijden voltooid. Wij kunnen nog van Philippi en zijn kerker niet scheiden. Na weinig oogenblikken heeft de stokbewaarder PAULUS van zijne striemen, maar ook PAULUS den stokbewaarder van zijne zonden gewasschen in het bad der wedergeboorte. Nu wordt de feestmaaltijd aangericht, en bij den band des bloeds een band des geestes gestrengeld tusschen hoofd en leden des huisgezins, dat als één eenig man aan God geloovig geworden is. Zou er opdien oogenblik gelukkiger gezin in Philippi en Europa gevonden zijn, dan onder het nederig dak van den stokbewaarder, waar CHRISTUS door het geloof in al die harten kwam wonen? De Psalm in den nacht wordt thans andermaal, maar niet meer alleen door PAULUS en SILAS gezongen, en binnen weinig uren wordt tusschen gastheer en gast eene gemeenschap des geestes geknoopt, die nog duren zal, waar zij straks door zeeën en bergen zullen zijn van elkander gescheiden. Ja, nieuwe verrassing voor PAULUS, waar hij straks op eervolle wijze den kerker verlaat: ook bij LYDIA heeft zich middelerwijl het geloof door de liefde werkzaam betoond. Haar huis is het vereenigingspunt oener kleine gemeente van broeders en zusters geworden, die door één geloof en één doop zijn verbonden. Straks hebben ook zij den heilgroet van den scheidenden Apostel ontvangen; hij moet hen zijns ondanks verlaten, maar dat hij hen nimmer vergat, zijn later geschreven brief aan ditzelfde Philippi bewijst het. En wie twijfelt er aan, of onder degenen, die bestemd zijn om zijne blijdschap en kroon in den dag van CHRISTUS te wezen, zijn ook deze eerstelingen der gemeente Gods in het rijk gezegend Europa geweest? Zietdaar toch den zegen van het Godsrijk, Gel., waar het, gelijk hier, in waarheid, al is het dan ook nog slechts in weinig harten, gevestigd is. Het woord en de Geest des Heeren schenkt niet slechts iederen zondaar, wat hij voor tijd en eeuwigheid noodig heeft, maar ver-

bindt ook alle verlost tot ééne gemeente, waarvan JEZUS CHRISTUS het hoofd en het middelpunt is. Onderlinge gemeenschap — ach, wat werd daarvan ooit in Europa gezien, vóór de Macedonische man zijne smee-kende stem had verheven? Het recht van den sterkste regeerde, en de wet der liefde werd vertreden, neen, niet eenmaal verkondigd. De weinigen, die zich als leerlingen van éénen Meester aaneensloten, meenden daardoor zelfs het recht te hebben, om op anderen met verachting neder te zien. »Een ieder zoek zich zelven,» zoo luidde het eerste artikel in het wetboek van den natuurlijken mensch. Nog eens, daar verschijnt het Evangelie des koninkrijks, en het nieuwe gebod der liefde, neen, het werd niet slechts afgekondigd, maar wat eindeloos meer is, door den Geest des Heeren in het vernieuwde harte geschreven. Ja, waar Gods koninkrijk komt, daar leeren ouders en kinderen elkander vuriger en beter, dan ooit te voren beminnen; daar wordt een fluweelen snoer der liefde geslagen tusschen verlost van allerlei sprake en kleur; daar wordt eene gemeenschap der heiligen voorbereid, waarbij men in luttel uren vaak dichter tot elkander nadert, dan anderen in maanden en jaren. Of zeg ik te veel — ongetwijfeld, Gel., wanneer ik op de beschamende ervaring alleen, maar te weinig nog, als ik op de kracht van des Heeren Woord en Geest heb gelet. Of, zegt zelve, wat is meer geschikt om iederen wanklank tusschen menschen en menschen in de liefelijkste overeenstemming op te lossen, dan het geloof aan eene genade, die alles om niet heeft vergeven, en de hoop op een hemel, waar de band der volmaaktheid alle verlost door het bloed des kruises omstrengelt? Waar vindt gij gelukkiger huisgezinnen, dan waar men zijne roeping verstaat om eene kleine huisgemeente te wezen, en wat band hier beneden hecht zielen inniger samen, dan waar zij zich, door wat afstand ook verder gescheiden, voor den troon en het kruis des Verlossers gedurig weder ontmoeten? Ja, nog staan er hier beneden scheidsmuren tusschen Christenen van allerlei leuze; zoo liet PAULUS ook te Philippi twee huisgezinnen van geloovigen achter, die naar 't schijnt, min of meer op zich zelven bleven staan. Maar toch, óver die middelmuren heen reiken de verlost elkander gedurig de handen, en boven hunne aardsche woning welft zich het hemelsche Vaderhuis, waar al Gods vrienden bij één zijn, en niemand van vertrekken zal spreken, gelijk PAULUS Philippi verliet. O, Gel., die het met mij gevoelt, dat zulk eene liefde volzaligheid is, maar ook tevens, dat zij zonder het woord en den Geest des Heeren volstrekt onmogelijk blijft, zegt mij, hebt gij woor-

den genoeg om Gods onuitsprekelijke gave te roemen, waardoor — die laatste lofspraak is tevens in ieder opzicht de hoogste — eene zalige gemeenschap gesticht wordt?

Wij vatten alles te zamen. Wij zijn, zooveel mogelijk, te Philippi, in den kring der eerste Europesche gemeente gebleven. Wij zagen achter-eenvolgens, door de prediking van het Evangelie en de kracht des H. G., een heilbegeerig harte veroverd; een onreinen geest overwonnen; een blijden Psalmtoon ontlokt; een donkeren doodsnacht verhelderd; een liefelijke gemeenschap gesticht. Wij zagen tevens, dat Gods Woord en Geest nog voortgaat te doen, wat daar en toen is geschied, en lieten alzoo den Macedonischen man van de waarde des Evangelies getuigen. M. H., hadden wij recht, om de Evangelie-prediking in Europa, die wij als een goddelijk werk leerden kennen, ook een onschatbare weldaad te noemen? Komt, verheft haar roem met dankbare harten, en laat uit het Westen van dit werelddeel het lied der Godverheerlijking opgaan, voor de lichtvonk, in het Zuid-Oosten ontstoken!

Gez. 152: 3.

III. Wij hebben reeds veel gehoord, maar wij kunnen toch nog van den Macedonischen man niet dadelijk scheiden, Gel. Wij zagen hem ter goeder ure en op aandoenlijke wijze verschenen. Wij vonden zijne bede om hulp door de Evangelieprediking op de overvloedigste wijze verhoord. Nog eenmaal treedt hij voor ons oog, als bij vernieuwing wedergekeerd, om ons, in den naam van zijn Zender, woorden van beschaming en besturing, van opwekking en vertroosting te spreken. Tot vier malen toe laten wij hem voor uwe oogen verschijnen.

En in welk karakter moeten wij dan dien Macedonischen man eeren meer voor uw oog plaatsen, dan in dat van Boetprediker, M.H.? Wat Europa zonder het Evangelie was, en door het Evangelie geworden is, gij hebt het heden althans eenigermate verstaan. Maar wat vraag kan nu dan ook natuurlijker zijn, dan wel deze: hoe Europa, of wilt gij liever, hoe een iegelijk onzer die parel van groote waarde waardeert, die wij heden als zagen aanvoeren van de overzijde der zee? Gewichtige, mogen wij niet aanstonds er bijvoegen: diepbeschamende vraag? Neen, wij zullen

niet ontkennen, dat er hier en elders nog velerlei prijsstelling op het woord der genade bestaat. Als de Macedonische man nog eenmaal zijne oogen kon opheffen, hij zou de gedaante van dat Europa, dat hij vertegenwoordigde, door het woord des kruises zoo ten eenenmale veranderd vinden, als of hij zich niet slechts in een ander werelddeel, maar in een andere wereld bevond. Maar gelooft gij het ook niet, dat hij nog veel meer zou aanschouwen, waarbij hij verwonderd zou vragen: „is dát uw dankbaarheid voor de hulp, die ik eenmaal zoo dringend heb afgesmeekt, en zoo overvloedig ontvangen? Ik zie in uw midden,” — zoo hoor ik hem spreken — »geen afgodstempelen meer, maar hoeveel afgoden nog! Of zijn aller harten reeds tempelen des H. Geestes geworden, en christelijk u noemend Europa, Nederland, Rotterdam, is er in úw midden onder allerlei standen geen geest van onverschilligheid voor, van opstand tegen, van afval van CHRISTUS en Christendom, die zich van tijd tot tijd onbeschaamder verheft?” Helaas, M.H., het Evangelie van PAULUS heeft Europa's volken eerst in waarheid tot menschen gemaakt, maar op hoe menige plek wordt het miskend en verloochend! Zijn er niet velen, die wel mensch, maar geen Christen, of wel Christen in naam willen zijn, maar niet in daad en in waarheid? Wat meer is, openbaart zich nog dikwijls niet dezelfde geest van vijandschap tegen de waarheid, die zich te dier ure in Philippi deed gelden? Wordt niet in onzen tijd door menigeen het licht, door PAULUS ontstoken, als duisternis aangezien, en daarentegen de duisternis begroet als het licht? Wie zijn het in de schatting der meesten, die de wereld beroeren en de scherpste geesels verdienen: zijn zij het niet, die der waarheid getuigenis geven, door PAULUS en SILAS verkondigd? Is er niet in onzen tijd, gelijk toen, een dusgenaamde staatkunde, voor allen verdraagzaam, behalve voor de vrienden des Heeren, en wordt niet hier en daar, in naam van beschaving en vrijheid, alles beproefd om de banden zooveel mogelijk los te maken, die nog de harten kluisteren aan God en zijn Woord; om de menigte, als hier, te misleiden; om de zegepraal der waarheid tot élken prijs te verhinderen? Had alleen Philippi zijne heidensche overheden, of treffen wij ze ook onder Christennatiën aan, en zijn er slechts weinigen onder u, die als deze hoofdmannen sidderen voor al wat húnne eer, hún voordeel, hún rust zou kunnen verstoren, maar beide voor de liefde en voor den schrik des Heeren zich geheel ongevoelig betoonen? Ja, is er niet, na en tegenover den Pinkstergeest, een geest des nieuweren Heidendoms uitgestort, en

is het cijfer te tellen van hen, van wie het heden nog geldt, wat deze zelfde PAULUS eenmaal van het voorleden van sommige Christenen zeide: »zonder CHRISTUS, geene hoop hebbende, en als zonder God in de wereld?» En wij, die dat alles betreuren, is het met ons althans, zoo niet beter, dan toch even gunstig als te Philippi gesteld? In dit bedehuis, zoo vele vrouwen, maar hoe vele LYDIA's; in onze maatschappij zoo vele mannen, maar hoevele stokbewaarders, wien de vraag ten levensvraag werd: „wat moet ik doen om zalig te worden”? Waar zijn ze, de dienstknechten en dienstmaagden des Heeren, uit wie waarlijk, als daar, de onreine geest is gebannen, en hoevele beproefden, die, gelukkig, niet het tiende deel van PAULUS' beproevingen kennen, maar, helaas, ook niet het honderdste van zijn geloofsmoed bezitten? En dat alles, en wat ik meer gebrekkigs kon noemen, in een christelijk land, in eene christelijke gemeente, die als met een stroom van dien geestelijken zegen overstort is geworden, waarvan hier de eerste droppelen vielen; in een christelijk hart, dat toch zegt, zich onder den staf des goeden Herders gebogen te hebben! Ik zwijg van het treurig tooneel, dat zoo menig christelijk huisgezin tegenover dat des stokbewaarders en LYDIA oplevert. Ik heb reeds meer dan genoeg gezegd tot uwe en mijne diepe beschaming. En het is mij, na dit alles, als hoorde ik den Macedonischen man het eigen woord van den Heer der gemeente tot menig onzer herhalen: „Ik weet uwe werken, dat gij den naam hebt dat gij leeft, maar gij zijt dood. Zijt wakende, en versterk het overige, dat sterven zou, want Ik heb uwe werken niet vol gevonden voor God!”

Dat vonnis ontroert u, en gij vraagt: wat moet ik doen, om dat rechtvaardig gericht te ontvlieden? Andermaal moge de Macedonische man, maar thans in een geheel ander karakter, in dat van Wegwijzer spreken. Immers zijn voorbeeld toont u het éenig spoor, dat tot eeuwigen vrede geleidt; och, werd het door allen gekozen! Ja, tot dat gevoel van ellende, van hulpeloosheid, van verlangen naar verlossing, dat in zijne klacht op zoo roerende wijze zich uitspreekt, daartoe moet het komen met een iegelijk uwer, Gel., zoo hij in waarheid onderdaan van het Godsrijk zal worden. Doch beweer ik te veel, als ik zeg, dat sommigen in dat opzicht lager staan dan deze deerniswaardige Heiden? Zij lijden wel, zij zuchten wel, zij verlangen wel naar hulp, maar zij wenden hun aangezicht niet heen naar die zijde, van waar alleen het licht in hun duister kan rijzen; zij keeren

veeleer hardnekkig van het Licht der wereld zich af; zij dwalen telkens verder, dóór de nevelen een eeuwigen nacht te gemoet... O, sta stil, keer terug, ongelukkige, hier is de éénige Redder; val Hem te voet met het woord: „Heer, help mij, en red Gij mijne verlorene ziele!” Even weinig als dien Macedonischen man al zijn rijkdom, zijne beschaving, zijne vriendschap met Rome kon baten, even weinig u al wat de wereld heeft en belooft, zoo gij niet verlangend komt tot het Licht, te dier ure over Europa verzezen! Heil u, gij hebt niet te bidden: „Kom over,” de éénige Helper, Hij is er, Hij wacht reeds om u genadig te zijn; heden is de welaangename tijd voor u, gelijk hij dien nacht begon voor Europa! Wie weet, mogelijk arbeidt de Heer op dezen zelfden oogenblik met ongekende kracht aan uw hart, gelijk daar aan het harte van LYDIA; misschien geeft Hij het u heden met verhoogde klaarheid te zien, dat gij Hem tot uw deel moet hebben, Hemzelven met al zijne volheid; heden dan, terwijl gij zijne stem hoort, verhard het harte niet langer! Hoor, gelijk LYDIA hoorde; vraag, gelijk de stokbewaarder gevraagd heeft; bid en zie toe, dat gij het Evangelie, door PAULUS aan beiden gebracht, moogt leeren verstaan, gelooven, boven alle schatten der aarde waardeeren. Van dien oogenblik af — niet vroeger — zal het beter met u worden, gelijk het van die ure af voor den Macedoniër beter werd. Het verborgen gebed in een eenzaam nachtelijk uur heeft een onberekenbaar gezegende kracht, en nog heeft God even weinig gesproken als toen: »zoek mij te vergeefs.” O gij, die door de genade Gods het rechte zoeken geleerd hebt, zie het hier als tusschen de regels geschreven: „die zoekt, hij zal vinden; donkere nachten worden licht, als God almachtig gebiedt!”

Maar ik vooronderstel, gij hébt in waarheid gevonden; heeft de Macedonische man u dan volstrekt niets meer te zeggen? Voor u treedt hij veeleer in een derde karakter, te weten als Smeekeling op, d. i. als vertegenwoordiger van zoo eindeloos velen, die nog missen, wat u is geschonken. „Kom over, en help ons,” zoo schijnen door zijn mond geheele scharen van ellendigen, van ontrusten, van verlatenen en verlorenen tot u te spreken. Christenen, die het waarlijk gelooft en ervaren hebt, dat er ééne onfeilbare medicijn is voor alle kwalen der ziel, zegt mij, kunt gij aarzelen, wat gij hun antwoorden zult? Wordt Evangelisten in uw kring, gelijk PAULUS en zijne medegenooten, en wijst door woord en voorbeeld alle dorstigen op de éénige bron! »Menschen, die hunne zielen hebben

overgegeven voor den Naam des Heeren JEZUS," verhevener lofspraak dan deze bestaat er niet; och of zij meer werd verdiend! De zoodanigen zijn er ook in de Heidenwereld gezonden en werkzaam; zouden zij, ook na het woord van dit uur, geene verhoogde aanspraken hebben op gebed en ondersteuning, Gel.? Maar de rollen zijn verwisseld, en het is mij als of de Macedonische man zijn kleed, zijn taal, zijn woonplaats, maar alleen niet zijne klacht heeft veranderd. Was toen Europa bedelares, thans is het, gedankt zij het Evangelie, de koninginne der werelddeelen, en gelijk het eens de handen smeekend naar Azië uitstreckte, zoo ziet het op zijne beurt van andere hemelstreken de oogen op zich geslagen. »Kom over, en help ons," gij hoort dien toon, nu van den Javaanschen, dan van den Chineschen, straks van den Indiaanschen man tot u overklinken, en nauwelijks zwijgt deze een oogenblik, of de Sumatrees, de Israëliet, de Wester-Afrikaan neemt hem over. Hoe wordt menige bedenking, tegen het werk der christelijke zending tot vervelens toe schier herhaald, hier op zegevierende wijze beantwoord! »Er zijn nog zooveel Heidenen hier." Waren zij in Klein-Azië niet, toen PAULUS naar Europa vertrok? „De arbeiders zijn zoo weinig." Hoeveel waren er boven de vier, die de bekeering van Europa begonnen? »De bezwaren zijn zoo groot." Meer nog dan te Philippi, of — minder te overwinnen dan deze? Neen, niet langer gearzeld, Gel., om, waar wij kunnen, de hand aan den ploeg te slaan, en als Gods weg in het werk der zending ons eens donkere bladzijden toont, niet vergeten, dat Europa het Evangelie te danken heeft, juist — aan eene teleurstelling der plannen van PAULUS. Wie wij zijn, worden wij mede-arbeiders Gods aan het hoogste heil eener wereld, die het Evangelie op den duur niet kán missen, zonder nameloos rampzalig te zijn!

Of zouden voor dat Evangelie de kansen ten laatste zoo goed als wanhopig staan? Uit Klein-Azië is het naar Europa gebracht, en later in Klein-Azië ondergegaan: zal ook onder ons de kandelaar van zijne plaatse geweerd worden, om elders voor heilbegeeriger blikken een helderder licht te verspreiden? Het ongeloof wenscht het, het kleingeloof vreest het, maar hef nogmaals uwe spreuke op, Macedonische man, en boetprediker, wegwijzer, smeekeling, die gij ons waart, keer naar uwe plaatse niet weder, zonder ons ten slotte, Heraut eener betere toekomst te worden! Wie zou ontkennen, dat wij donkere dagen beleven? De

hemel boven onze hoofden is zwanger van onweder, de grond onder onzen voet ondermijnd; als God zich niet erbarmt, gaat Europa wellicht een vreeselijken strijd te gemoet.... Maar God heeft zich reeds eenmaal erbarmd, en Hij is de Waarachtige, de Genadige, de eeuwig Getrouwe. Gel. Neen, een werelddeel, waarvoor Hij zoo groote dingen gedaan heeft, is niet bestemd om in den nacht der barbaarschheid terug te zinken: nog heden wordt voor ons oog de kaart van Europa door de naschemering dier verschijning aan PAULUS verhelderd. Op sommige plaatsen, ja, kan het Evangelielicht ondergaan; van de Philippische gemeente is geen spoor meer aanwezig — mijn werelddeel, mijn vaderland, spiegel u! — maar wat hier taant gaat ginds te helderder op, en Europa zal niet eindigen met geheel van het Evangelie te scheiden, waaraan het alles te danken heeft. Bedrieg ik mij, of profeteert de Macedonische man, te midden der nevelen van het heden, van een nieuwen, schooneren dag? Zal in Europa ook het nieuwere Heidendom vallen, gelijk toen het oude gezwicht is, en straks, in plaats van dien éenen smeekeling, een onafzienbare schare van verlostten, ook hier en alom, de handen dankbaar omhoog heffen? Zal eindelijk, als heel het zuchtend schepsel bidt: „help ons,” de Heer zelf, gelijk aan dien nacht, aan allen nacht voor eeuwig een einde maken? Ja kom, Heere JESUS, kom andermaal tot de wereld, tot Europa, tot de kerk in ons vaderland, tot deze stad, tot ons huis! Maar kom bovenal tot ons hart, en hoor ons, en help ons, als de laatste nacht voor ons daalt!

A M E N.

XIII.

DE GROOTE VRAAG.

VÓÓR HET AVONDMAAL.

Gez. 35: 1, 3. Ps. 139: 14. Gez. 83: 4, 6.

JOH. IX: 35b.

„GELOOFT GIJ IN DEN ZOON GODS?”

„Beproeft u zelven, of gij in den geloove zijt, onderzoekt u zelven!” Indien één woord van den Apostel PAULUS een woord voor de Christenheid van alle eeuwen mag heeten, het is wel déze vermaning. Het Heidendom vergenoegde zich met de les der zelfkennis in gulden letters boven den ingang van een’ zijner tempels te beitelen; de Christen hoort de les der zelfbeproeving zich tegenklinken bij iedere beslissende schrede, die hij voorwaarts zet in het heiligdom van het christelijk leven. In menig uur en oogenblik verkrijgt zelfs die vermaning voor ons hart verhoogde beteekenis. Als wij tot een belangrijk rust- en keerpunt op den weg onzes levens genaderd zijn; als een nieuwe tijdkring begint, of het afscheid aan een’ ouden wordt toegeroepen; als het graf van een reisgenoot voor onzen voet wordt gedolven, of dreigend doodsgevaar ons voor de poorten der eeuwigheid voert, wij gevoelen ons onwillekeurig gedrongen om een’ blik naar binnen te slaan en de hand in den boezem te steken. Maar

wanneer zou de vraag: „wat zegt gij van u zelve?” met hooger nadruk ons toeklinken, dan bij het naderen van de ure des Avondmaals? Gewis, de naamchristen moge zich even gedachtenloos nederzetten aan de tafel des Heeren, als hij talloze malen de plaats der aanbidding betrad, de discipel des Heeren gevoelt het hoog gewicht van den eisch: „de mensch beproeve zich zelve, en ete alzoo van het brood, en drinke uit den beker.” En op de natuurlijke vraag: waarom trent dan zich zelve wel eerst en meest te onderzoeken, is het hem, als verneemt hij het antwoord in de weêrvraag des Heeren, die hem, gelijk eenmaal aan den genezen' blindgeboorne wordt voorgelegd: »geloof gij in den Zoon Gods?”

„Geloof gij in den Zoon Gods” — ik zou meenen u te miskennen, M. H., wanneer ik het noodig achtte over het gewicht van die vraag in het algemeen opzettelijk uit te weiden. Dat het geloof in CHRISTUS het groote, van God zelve verordende middel tot eeuwige behoudenis is; dat wie den Zoon Gods heeft, het leven heeft, en wie den Zoon niet heeft, het leven niet zal zien, wij hebben het allen sinds onze kindsheid gehoord, indien ook niet allen, helaas, evenzeer verstaan en behartigd. Wat bekommeren en verontrusten wij ons over zoovele dingen op aarde? Eén ding is slechts noodig, het persoonlijk geloof in den Heer, want in der waarheid, gelijk CHRISTUS de Zon is der geestelijke wereld, zoo is het geloof in CHRISTUS de zon van geheel het geestelijk leven. Gewichtige vraag dan, boven alle beschrijving gewichtig: „gij, en gij, en ik, gelooven wij in den Zoon Gods?” Het is de vraag naar leven of dood, naar zegen of vloek, naar armoede of rijkdom voor den dag der toekomst van CHRISTUS. Duizend andere vragen kunnen noodeloos, onbescheiden, geheel onbeduidend zijn; deze is eene, wat zeg ik, zij is de vraag bij uitnemendheid, die beantwoord moet zijn — niet aan ons, nietig mensch, het zij verre — maar aan den Heer, zal Hij ons in waarheid eenmaal als de zijnen belijden. Wie haar nog nimmer bepaald overwoog, mag haar allerminst een enkel oogenblik uitstellen; wie haar meermalen, wie haar zelfs met de meest verblijdende uitkomst beantwoordde, moet haar slechts te trouwer herhalen, om te weten of de teedere plant zijns geloofs de wortelen diep in den grond slaat, dan of zij de bladeren flets ter aarde laat hangen. Immers, hetzij wij oud zijn of jong, aanzienlijk of gering, kind en jongeling, of man en vader in CHRISTUS, ons allen geldt zijn woord: „dit is het werk Gods,” het van God geëischte en Hem welgevallige werk, »dat gij gelooft in Dien, die de Vader gezonden heeft,” en wederom: »indien gij niet

gelooft, dat Ik Die ben, zoo zult gij in uwe zonden sterven." En wat alzoo ten allen tijde de groote levensvraag is aan wie geleerd hebben de zaligheid hunner zielen boven alles op prijs te stellen, zou het ook niet in vollen nadruk de Avondmaalsvraag mogen heeten, waarover wij heden met allen ernst hebben na te denken? Voorwaar, voorwaar zeg ik u, gij hebt evenmin vrijmoedigheid om uwe plaats aan het aardsche Avondmaal in te nemen, als om op eene plaats der eer aan het Avondmaal in den hemel te hopen, zoo gij op déze vraag niet met heldere bewustheid een bevredigend antwoord zoudt kunnen geven. Ik erken het, menige andere vraag zou ik u kunnen voorstellen in de tegenwoordigheid van den Kenner der harten, die rijke stof tot nadenken en verootmoediging geeft, maar ik voeg er bij, geene andere, waarvan het gewicht zoozeer boven alle anderen gaat, en de uitkomst zooveel zal beslissen. Ik zou met u kunnen onderzoeken, of gij heldere denkbeelden hebt aangaande den aard en het doel der feestviering, die opnieuw u bereid is; of er diepe ootmoed en levendig schuldgevoel in uw hart is ontwaakt; of gij met een heilig voornemen en een onberouwelijke keus u aan des Heeren dienst wilt verbinden, en wél uwer, zoo gij niet nadert tot de tafel des Avondmaals, zonder ook daaromtrent gestrenge rekenschap met u zelveu gehouden te hebben. Maar al hadt gij ook dat alles verkregen, wat zijn heldere denkbeelden zonder welverzekerd geloof; wat is diep berouw, zonder ootmoedig geloof; wat zijn heilige voornemens, zonder levend geloof? Zoo worden wij van alle zijden weder teruggedrongen naar het ééne groote punt, waarop het voor onze rust in leven en in sterven, niet slechts voornamelijk, maar uitsluitend zal aankomen, en wij verstaan het, waarom de Heer ons aan het Avondmaal zoo nadrukkelijk een „vrees niet, geloof alleenlijk" heeft toe te roepen; in dat ééne is alles vervat. Welaan dan, laat het ons ditmaal wezen, Gel., alsof de Zoon des menschen, persoonlijk in ons midden verschenen, een iegelijk onzer vast in het oog en diep in het hart zag, telkens met die ééne vraag op de lippen: „ook gij, ook gij, gelooft gij in den Zoon Gods?" Of overdrijf ik wellicht, en moest ik heden liever een' anderen toon bij u aanslaan? Laat uwe bedenkingen hooren, en verneemt dan, wat wij antwoorden kunnen. »Eene zonderlinge vraag aan eene christelijke gemeente," zegt iemand; ik weerspreek het, de vraag is volkomen natuurlijk. „Eene overbodige vraag, althans in eene ure der voorbereiding," zoo heeft een ander gedacht; ik weerspreek het andermaal, de vraag is uiterst gepast. „Maar dan toch althans

geen vraag, om zoo kort en goed een iegelijk voor zich zelf te beslissen;” ik weerspreek het ten derdenmale; zij is voor niemand zwaar te beantwoorden. Komt, volgt ons, waar wij een en ander wat nader ontwikkelen, om aan het verschillend antwoord, dat wij vernemen zullen, dan nog een woord van vermaning en opwekking vast te knoopen. En Gij, die in dat ééne ons zoo oneindig veel hebt te vragen, verheerlijkte Heer der gemeente, hoor reeds vooraf onze bede: »doorgrond ons, en ken ons harte; zie of er ook bij ons een schadelijke weg zij, en leid ons op den eeuwigen weg.” Amen.

I. „Geloofst gij in den Zoon Gods?” »Eene zonderlinge vraag aan eene Christen-gemeente,” zoo heeft reeds deze of gene in zijn harte gesproken. »Ja, wij eerbiedigen de hemelsche wijsheid en liefde, waarmede de Heer die vraag aan den blindgeboorne richtte, die zoo even door de Joden was uitgeworpen. Wij begrijpen, dat niemand in de gemeente kan ingelijfd worden, die niet vooraf deze vraag heeft gehoord, en naar zijn beste weten beantwoord. Maar aan ons, die reeds Christenen zijn, behoeft het immers niet eerst gevraagd te worden, of de eerste voorwaarde van alle Christendom ook in ons harte te vinden is? Maak onderscheid, prediker van het Evangelie, tusschen zwak en sterker geloovigen, tusschen nieuwgeboren kinderkens, die nog melk, en mannen, die vaste spijszen behoeven, maar geef toe, dat toch allen althans aanvankelijk in CHRISTUS zijn, dien zij aannamen door doop en belijdenis. Zoo zijn u de Apostelen voorgegaan, die de geheele gemeente, aan welke zij schreven, niettegenstaande al hare vlekken, als eene gemeente van heiligen en geloovigen in CHRISTUS JEZUS beschouwden, en niet anders handelde de Heer, wanneer Hij al zijne discipelen zijne vrienden en kinderkens noemde, al wist Hij dat PETRUS Hem verloochenen en geheel de Apostelschaar Hem lafhartig verlaten zou.” Meermalen hebben wij zoo hooren spreken, Gel., alsof er in de gemeente des Heeren geen onderscheid was van twee soorten, menschen in of buiten CHRISTUS, maar enkel van graad, eerstbeginnenden en verder gevorderden. En waarom zouden wij niet dadelijk toestemmen, dat er in menig hart een beginsel des geloofs kan te vinden zijn, voor het oog der menschen verborgen, en dat het óns niet toekomt van dezen of genen medezondaar afzonderlijk met hoog gezag te bepalen, of hij al of niet in waarheid een geloovige is? Maar het onderscheid zélf, ook binnen den kring der gedoopte belijders des Heeren, wij houden het

onherroepelijk vast, en wij drukken ook daarin het voetspoor van Hem, die het eenmaal aan eene geheele gemeente liet schrijven: »gij hebt den naam, dat gij leeft, maar gij zijt dood." Anders is de toestand der tegenwoordige gemeenten, dan die der Christenkerken, gesticht in de apostolische dagen. Toen nam niemand het Evangelie aan, dan met volle overtuiging des harten, en waar die stap, ten koste van eer of voordeel gedaan, even hachelijk als beslissend mocht heeten, kon men veilig vooronderstellen, dat wie hem waagde, in waarheid met het harte geloofde. Thans wordt gij door den doop onwetend opgenomen in den schoot der gemeente; het is geen schande den Heer te belijden, maar het wordt integendeel schande geacht, die belijdenis na te laten; in één woord, thans is de wereld in de kerk, gelijk toen de kerk in de wereld vergaderd en opgebouwd werd. Zou het dan zoo willekeurig en liefdeloos zijn, het Apostolisch woord: »het geloof is niet aller," op een christelijke vergadering over te brengen, en in uw midden te herhalen, wat de Heer tot de Joden te Kapernaüm sprak: „daar zijn sommigen van u, die niet gelooven?" Wij oordeelen niemand, Gel., onze wensch is alleen u tot een, evenmin te streng als te gunstig, oordeel over u zelve te leiden. En daartoe hebben wij niet anders te doen, dan u het beeld van sommige belijders des Evangelies te schetsen, zooals zij alom en ten allen tijde gevonden worden, van wie het heet in eigen en andererschatting, dat ook zij in CHRISTUS gelooven. Dan zult gij het, naar wij vertrouwen, best beseffen, hoe natuurlijk de tekstvraag mag heeten.

Hier is een man, die na langdurig en grondig onderwijs in de waarheid genoten te hebben, is aangeschreven onder de belijders van CHRISTUS. Hij heeft niet slechts nagesproken, wat anderen hem van den CHRISTUS getuigden, maar het zelf onderzocht en ten volle waarheid bevonden. Hij kon dan ook, niet slechts van den inhoud, maar zelfs van de gronden zijns geloofs voldoende rekenschap geven, en is bereid om aan ieder, die haar vraagt, verantwoording te doen van de hope, die in hem is. Voor elke eigenschap van het goddelijk Wezen weet Hij meer dan ééne bewijspplaats; de hooge waardigheid des Verlossers zal hij stelselmatig staven door een beroep op de namen, de eigenschappen, de werken, de eere, Hem toegekend, en van den heiligen Geest belijdt hij, wat de rechtzinnige kerk door alle eeuwen beleden heeft. Neen, zegt hij, de mensch is niet slechts zwak, maar ook machteloos; de zondaar wordt niet door zijne verdiensten, maar enkel uit genade behouden; de dood van CHRISTUS is

niet maar een onderpand, maar de oorzaak van de vergeving der zonden, en de Schrift, die van Hem getuigt, bevat niet enkel, maar is het woord des levenden Gods. Aan die zuivere begrippen moet men vasthouden, beweert hij, en beklaagt het diep, dat daarvan in onzen tijd ter rechter- of ter slinkerzijde wordt afgeweken, en waarschuwt u met SALOMO, dat gij de oude palen vooral niet terugzet, die eens de vaderen maakten. Zeg hem, dat ook hij een groot zondaar is, hij zal het dadelijk toestemmen; dat JESUS ook voor hem is gestorven, hij denkt niet aan tegenspreken; dat de H. Geest ook aan hem is beloofd, hij dacht er juist even zoo over, en zal er zelfs, indien zich er niet voor laten verbranden, althans met vurigen ijver voor strijden. Hij ijvert vóór de waarheid, hij staat in de waarheid, beweert hij — helaas, de waarheid leeft niet in hem. In het algemeen heeft hij al het beledene toegestemd, maar de hartelijke toepassing op zich zelven vergeten; alle gronden voor zijn geloof kan hij optellen, maar de getuigenis in zich zelven heeft hij nog nimmer vernomen; hij heeft een helder begrip van het leven in de gemeenschap met CHRISTUS, maar het genot zélf dezer gemeenschap, neen, vraagt hem niet, of hij het immer voor zich zelven gesmaakt heeft — wat dunkt u, Gel., gelooft hij?

Daar is eene vrouw, die een fijn gevoel voor het schoone, het aandoenlijke, het verhevene heeft. Hoe zou zij het Evangelie kunnen opslaan, en den schoonsten der menschenkinderen, die daar spreekt en handelt, zonder innige belangstelling aanstaren? De liefde Gods in CHRISTUS kan zij niet indenken, of zij wordt aangegrepen in het diepst harer ziele. Wat heeft haar vochtig oog dikwijls aan de lippen des leeraars gehangen, als hij haar verplaatste bij Bethlehem's kribbe en Golgotha's kruis, of haar uitleidde naar Bethaniën en den stillen Olijfberg! Zij kán het maar niet begrijpen, dat de menschen zoo verblind en zoo verhard konden wezen, om de duisternis boven het licht te beminnen. O, als zij in die dagen geleefd had, hoe zou zij de plaats der zondares aan JESUS' voeten benijd en bekleed hebben! Aan het Avondmaal inzonderheid vallen hare aandoeningen elk in de oogen; bij den blik op maan en sterren kan zij vol opgetogenheid spreken van de vele woningen, waar JESUS plaatse bereidt; los van de aarde in enkele oogenblikken, kan zij zelfs met smachtend heimwee naar sterven en weerzien verlangen. Die rijke, met een hart zoo vol gloed; die arme, die zichzelf jammerlijk beliegt en bedriegt, omdat zij gevoel en geloof voor woorden van ééne beteekenis houdt! De aandoeningen, heden opgewekt door een Evangelisch tafereel, worden

morgen door een verdicht verhaal in beweging gezet, en de tranen, aan den voet des kruises ontsprongen, worden afgewischt in de armen van ijdele verstrooiing der wereld. Het gevoel voor Godsdienst bezit zij, maar het ware gevoel eener liefde tot den Heer, die zich zelve gaarne verloochent, zij kent het niet dan bij naam. Hem zou zij de voeten met tranen besproeien en met haar hoofdhaar die afdrogen kunnen, maar uit gehoorzaamheid den armen de voeten te wasschen, en het kruis op de schouders te nemen, dat zij pas hartstochtelijk met de armen omklemde, die eisch is in hare schatting te zwaar. De grond harer hoop voor de eeuwigheid, zoo zij die koestert, is dan ook slechts een zeker inwendig gevoel, heden ontvlamd en morgen verdoofd, en waar gij haar pas tot hooge verrukking vindt opgevoerd, vindt gij haar straks aan volslagen' moedeloosheid ten prooi. De deerniswaarde, die geen rotsgrond, maar slechts wegzinkend zand onder de voeten gevoelt, wat dunkt u, Gel., gelooft zij?

Elders is een huisgezin, dat in de schatting van honderden een model van een christelijk huisgezin heeten mag. En geen wonder, de strenge eisch van orde en zedelijkheid staat als aan de wanden geschreven, en men heeft een innerlijken afkeer van al wat laag en verachtelijk is. De huisvader is een man, op wiens gegeven woord men kan bouwen; die ieder het zijne geeft, en aan de armen het hunne; die elke instelling van weldadigheid ondersteunt, en op wiens goeden naam de laster zelfs geen enkelen vlek weet te werpen. De moeder ziet met bedachtzaamheid toe, dat ieder onkruid, zoodra het zich vertoont, wordt uitgewied op den akker van het harte der kinderen; de dag des Heeren wordt door oud en jong in eere gehouden; de minste afwijking van het spoor der betamelijkheid bestraft en tegen gegaan. De lessen en het voorbeeld van den Heer komen daarbij uitnemend te stade; zijn naam en woord wordt van tijd tot tijd zelfs met zichtbaren eerbied genoemd: wat zou ons verhinderen te vertrouwen, dat wij hier althans in een' kring van oprecht geloovigen zijn? Wat, maar wat anders dan de opmerking, dat die zedelijkheid de vrucht kan zijn, deels van een uitnemende opvoeding; deels van welbestuurd overleg; deels van lofwaardige gewoonten, vroegtijdig reeds aangenomen; deels zelfs van een kwalijk verborgen zucht om zich te onderscheiden, te verheffen, indien maar niet te bevoordeelen; van alles, in één woord, behalve van waarachtige bekeering en ongeveinsde Godzaligheid. O, verre zij het van ons, een enkele deugd te verachten,

die een sieraad en zegen voor maatschappij en huisgezin heeten mag. Maar indien nu die hooggeroemde plant, niet uit den wortel des geloofs ontsproten, maar aan den stengel der zelfzucht gegroeid is; indien de liefde tot CHRISTUS niet is uitgestort in het hart van die huisgenooten; indien in den grond der zaak niets van al dat goede om Zijnent wil wordt gedaan; indien men in één woord leeft voor zichzelf, voor elkaar, voor zijn plicht, gelijk het heet, maar niet in, en door, en ter eere van God en den Heer — wat dunkt u van dezulken, Gel., in alle oprechtheid, gelooven zij?

Ik heb u slechts een drietal beelden geschetst, niet van hen, die het verst, maar van die in zeker opzicht het dichtst in de nabijheid van den geloovigen Christen staan. Christelijke kennis zonder levend geloof; hooggestemd gevoel zonder levend geloof; strenge zedelijkheid zonder levend geloof. En nu sprak ik nog tot niemand: „gij zijt die man;” nu gewaagde ik nog niet van den geheel oppervlakkigen naam-christen; van den misdadigen huichelaar; van den geloovige voor een tijd, of op een enkel punt, of op een’ ijdel en grond. Helaas, helaas, wat al onkruid, dat zich op den akker vertoont, als ware het veelbelovend gewas, maar dat bij nadere beschouwing ons blijkt, niets dan looze tarwe te wezen! Gel., in de ure, dat het woord van den Heer des oogstes gehoord wordt: »vergadert het onkruid, en bindt het in busselen,” zegt, hoedanig zullen de maaiers ú aantreffen? En de Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook bij u geloove vinden op aarde?

II. Gij denkt er niet langer aan, de vraag onnatuurlijk of onwillekeurig te noemen. „Neen,” spreekt gij, „het is ook in onze dagen noodzakelijk, het hemelsbreed verschil tusschen schijn en wezen scherp in het oog te vatten, en het kan zijne groote nuttigheid hebben, vooral voor eene groote en gemengde schare, de grenslijn nauwkeurig te trekken tusschen wie in het licht of in de duisternis zijn. Maar voor den kleineren kring van wie zich tot het Nachmaal bereiden, is het toch wezenlijk een ander geval. Van deze gebiedt de liefde, die gaarne het beste hoopt, te veronderstellen, zoolang niet het tegendeel blijkt, dat zij waarlijk reeds den Heer hebben aangenomen, en niets vuriger wenschen, dan het verbond der ziele met Hem bij brood en wijn te versterken.” In der waarheid, Gel., en alzoo zou de Zoon des menschen in iedere gemeente juist zoovele geloovigen tellen, als er van tijd tot tijd dischgenooten rondom zijne tafel

geschaard zijn? Neen, gij begint het reeds te gevoelen, ook in deze ure is de tekstvraag, wel verre van overbodig te wezen, integendeel uiterst gepast. Wenscht gij het klaar te beseffen? Laat mij een drietal wenken u geven. Juist aan het Avondmaal is de zaak, waarvan wij spreken, zoo noodig; het zelfbedrog zoo gemakkelijk; de onzekerheid te dezen aanzien zoo onbeschrijfelijk treurig.

Men heeft dikwijls aanstoot aan de woorden van het formulier des Nachtsmaals genomen, „dat de Heer dezen maaltijd alleen voor zijne geloovigen heeft verordend,” maar, welbeschouwd, wat dunkt u, bevatten zij geen heilige waarheid? Voorzeker, indien gij daarbij uitsluitend aan vergevorderde, vastverzekerde geloovigen denkt, dat woord zou een banvonnis zijn, wel geschikt om het verslagen hart van menigen zwakken broeder, dien de Heer niet zou afwijzen, zonder reden kleinmoedig te maken. Maar zoudt gij dan liever vernemen, dat de Heer dien disch „gelijkelijk voor geloovigen en ongeloovigen” aanrichtte, en gevoelt gij niet terstond, dat zulk eene vrijgevigheid de onzinnigheid zelve zou wezen? Maar ik bidde u, wat is, juist bij het verkondigen van zijn sterven, ons zoo noodig als een ongeveinsd, ootmoedig, heilbegeerig, levend geloof? Ziet, wij aanschouwen het daar, dat God in CHRISTUS de wereld met zichzelve verzoende, en dat de Heer is gekomen, niet om gediend te worden, maar om te dienen, en zijne ziel tot een rantsoen voor velen te geven. Maar dat Evangelie, is het voor ons wel meer dan een ijdele klank, wanneer wij niet met geheel ons hart Amen zeggen op de getuigenis, die God van zijnen Zoon heeft getuigd? Wij ontvangen daar in eigen hand de verzekering, dat God ook óns in genade aanneemt en vrijspreekt, zoo waarlijk dit brood voor onze oogen gebroken, en deze beker ons toegereikt wordt. Maar hoe zal de troost der volle schuldvergifenis ons het bang gemoed kunnen opbeuren, zoo het daarbinnen niet, hoorbaar voor den Alwetende klinkt: „verbroken ook voor mijne zonden; vergoten ook voor mijne zonden”? Wij beloven daar, dat wij niet meer voor ons zelven zullen leven, maar voor Hem, die aan het kruis voor ons stierf; dat wij de heiligmaking najagen; dat wij bovenal de broeders liefhebben zullen. Maar, zegt het zelve, hoe zullen wij er of den lust, of den moed, of de kracht toe hebben, zoo het beginsel althans des geloofs te vergeefs in ons harte gezocht wordt? De broeders, hoe zullen wij ze liefhebben, indien wij CHRISTUS niet aanhangen; den Heer, hoe zullen wij Hem aanhangen, zoo wij ons niet aan Hem verplicht en verbonden

gevoelen; hoe kunnen wij dat, zoo wij niet weten, dat Hij ook óns van den toekomenden toorn heeft verlost; en die wetenschap wederom, hoe wordt zij de onze zonder geloof? Ik moet sterker spreken, Gel. Het Avondmaal is niet slechts eene gedachtenis van JEZUS' lijden en sterven, maar ook eene persoonlijke gemeenschapsoefening met den voor ons gestorvenen Heer. In de teekenen, die Hij ons toereikt, geeft Hij zich zelven aan ons met al zijne schatten en gaven; maar wat baat het rijkst geschenk, zoo er geen hand wordt uitgestrekt, die het aangrijpen en vasthouden wil, en die uitgestrekte hand wederom, wat is zij dan een levend geloof? Een avondmaalganger zonder geloof is óf een geveinsde, die God en mensch misleiden wil door een onbeduidende plichtpleging, óf in het beste geval een jammerlijk dwalende, die zichzelven met ijdele droomen gerust stelt. In ieder geval is hij een rijke in eigen oog, die ledig wordt heengezonden, terwijl de arme door JEZUS met goederen des heils wordt vervuld; een EZAÛ, die den gehoopten zegen verbeurt, terwijl de geloovige JACOB'S niet vruchteloos roepen: „Ik zal u niet laten gaan, Heere JEZUS, tenzij dan dat gij mij zegent!” Waartoe meer, Gel., waar de zaak zoo zonneklaar blijkt! Gelooft gij niet in den Zoon Gods, gij hebt geene vrijmoedigheid om tot zijne tafel te naderen; gevallen' PETRUSSEN kan Hij dulden, maar 'schijnheilige JUDASSEN niet. Gij hebt geen genot aan zijne tafel te wachten; in het hart moet Hij zijn binnengekomen, zal men in waarheid met Hem een verkwikkend Avondmaal houden. Gij hebt geen zegen van zulk een Nachtmal te hopen: gij kunt er evenmin vertroost worden, als in waarheid gesterkt en geheiligd, omdat de groote voorwaarde van dien zegen, en met dat ééne u álles ontbreekt. Wat meer is, het staat te vreezen, dat gij u zelven een oordeel zult eten en drinken, want gij weet immers, wat lot den bruiloftsgast wacht, die zonder feestkleed het waagde aan den disch zich neder te zetten? Nog eens dan, niemand bedriege zich zelven! Niet, die van dit brood eet en uit den drinkbeker des Heeren drinkt, maar die het geloovig zal doen, gaat straks gerechtvaardigd heen naar zijn huis. Gel., kunnen wij op iets onmisbaarders aandringen?

Neen, niemand bedriege zich zelven! Wél mogen wij heden met dubbelen nadruk zoo spreken, immers, is het niet even waarachtig als treurig, het zelfbedrog is zoo gemakkelijk, zelfs waar wij naderen aan de tafel des Heeren. Ja, arglistig is het hart, meer dan eenig ding, ook waar het bevel des Heeren volvoerd wordt: „doet dat tot mijner

gedachtenis," en zelfs daar, waar men in het kleed des ootmoeds moest komen, heeft men niet zelden een dichten blinddoek voor oogen. Twee menschen gaan te zamen op tot het Avondmaal. De een heeft na langdurige verstrooiing zich onttrokken aan het aardsche gewoel; hij is ernstiger en plechtiger, dan immer te voren gestemd. Zijn geweten heeft in de ure der voorbereiding getuigd, dat hij wat goeds voor den naasten gedaan heeft, en zijn gemoed is op het oogenblik levendig geschokt en bewogen. Hij behaagt zichzelven bij de gevoelens en gewaarwordingen, die hem aan de tafel doorstroomen; hij voelt, dat hij beter is, dan zoo menig een, die noch koud noch heet is voor CHRISTUS; hij zou in de overspanning van het oogenblik tot een groot, wellicht tot een zeldzaam offer in staat zijn; wat dunkt u, loopt juist hij geen gevaar te gunstig over zijne betrekking tot CHRISTUS te denken; is hij niet op weg om de overprikkeling eener verfijnde zinnelijkheid te houden voor het werk des H. Geestes, zou hij niet zeer licht kunnen vergeten, dat het iets anders is getroffen, iets anders verteederd, iets anders gewonnen te worden? — De ander daarentegen zal op een' andere klip wellicht verloopen en stranden. Zijn geweten is krachtig ontwaakt, en heeft hem het breede schuldregister dreigend voor oogen gehouden. Waar hij schoorvoetend toetreedt, is de bede van DAVID de zijne: „verwerp mij niet van uw aangezicht," en waar de Heer hem bezoekt, de handen overvloeïend van zegen, is PETRUS' woord in zijn harte: „Heer, ga uit van mij, want ik ben een zondig mensch." Voortreffelijk gemoedsbestaan, tot zekere hoogte M. H., och of het bij niemand onzer gemist werd! Maar ook deze, loopt hij geen gevaar om wankelmoedig van verre té staan, meer op zijne armoede, dan op den onnaspeurlijken rijkdom van CHRISTUS te staren, en het beginsel van geloof en vernieuwing voorbij te zien, dat de Heer toch aanvankelijk zelf in zijn hart heeft gewerkt? Is iets gemakkelijker, in één woord, dan ook aan het Avondmaal ons zelve met andere oogen aan te zien, dan waarmede de Heer ons beschouwt, en zouden er niet vele gevonden worden; die zichzelve zonder goede gronden voor rijk houden, terwijl zij arm zijn en naakt, en niet anderen wederom, die hunne zaligheid hopeloos achten, en in wier hart toch de Heer aanvankelijk een goed werk heeft begonnen? Maar wat is dan noodiger, dan dat zelfbedrog in beginsel te keeren, en juist heden ons zelve op den man af deze ééne vraag voor te houden, die honderd andere vooronderstelt, en wederom honderd andere noodeloos maakt: geloovig of ongeloovig?

Of zou het antwoord veilig tot gelegener tijd kunnen uitgesteld blijven? Gij bedriegt u, Gel., ten allen tijde, maar vooral aan het Avondmaal is de onzekerheid te dezen aanzien zoo onbeschrijfelijk treurig. Hierover zijn wij het nu reeds te zamen eens, zoo wij hopen: aan het Avondmaal inzonderheid komt de goede Herder alles schenken, wat zijne schapen behoeven, opdat zij leven en overvloed hebben, alles, maar aan zijne schapen alleen. Het is dus voor mij de groote vraag, of ik tot die schapen behoor, m. a. w., of ook ik den Zoon Gods geloovig heb aangenomen. Voorondersteld voor een oogenblik, dat ik het niet met zekerheid weet, kunt gij treuriger toestand dan den mijnen u denken? Welk éene voorstelling! Ik juich mede aan dien disch; »ja, Hallelujah, 't is volbracht,” en ik weet niet, of het volbracht is voor mij. Ik steek de handen uit naar het kinderdeel, dat de Vader heeft toebereid voor jammerlijk verloren zonen, en ik ben in het onzekere, of ik mij zelve reeds als een aangenomen kind mag beschouwen. Ik roem ook, zoo hoog als anderen, in de hoop der heerlijkheid Gods, en God weet, of ik nog niet voor zijne geduchte straf heb te vreezen, want het blijft toch maar zoo: „die niet gelooft, die is alreede veroordeeld.” — Of omgekeerd, en een beter geval ons gedacht! Misschien is ook voor mij, op het stil gebed des geloofs, de kwijtbrief der genade geteekend, en — ik sidder nog altijd bij den blik op het handschrift, dat tégen mij is. Misschien geldt ook mij het woord: „gij zijt afgewasschen, gij zijt geheiligd, gij zijt gerechtvaardigd,” en — ik ken de volle vreugd der gerechtvaardigden, en de kracht der geheiligden, en de heerlijkheid der afgewasschenen niet. Misschien mocht ik wel juichend opstaan van het Avondmaal, omdat ook mij barmhartigheid in CHRISTUS geschied is, en — ik ga in stilte treurende heen, gelijk ik weenende kwam, enkel en alleen, omdat ik geen klare bewustheid heb van wat ik ben voor den Heer, en de Heer voor mij is geworden. O jammerlijke onzekerheid, in zeker opzicht nog erger dan de valsche gerustheid des zondaars, en altijd doodelijk, beide voor de vreugd en voor de vrucht van het Avondmaal! Hoe wil ik met zulk eene stemming der ziel daar, en daarna, en daarboven in den Gekruisigde als mijn Middelaar roemen; hoe zelfs iets ontvangen van den Heer, ik dubbelhartige, mij zelve raadselachtige mensch, geslingerd als de baren der zee? Voorwaar, de kranke, die dobbert tusschen hoop op levensverlenging en vrees voor levensverlies; de schuldige, die bij het kraken van de kerkerpoort nog niet weet, of hem genade dan wel recht zal geboodschapt worden; de

handelaar, die in den verwarden staat zijner zaken nog onzeker bleef, of hij een Croesus, dan een bedelaar is — zij allen zijn niet meer te beklagen, dan de zondaar, die dit ééne weet: »geen zaligheid zonder geloof,” maar dit tweede nog niet weet, of hij zélf al of niet een geloovige is. Aan dien toestand — spreke menig hart — moet, tot élken prijs, moet nog heden een einde komen. Ik moet het weten, nog vóór den dag van morgen het weten: »geloof ook ik in Gods Zoon?”

III. Spreekt het alzoo ook in uw harte, Gel.? Of murmureert gij wellicht bij u zelve: »dat is, voorwaar, geen zaak, om zoo kort en goed nog heden voor mij zelf te beslissen?” Ik moet ook uit die laatste ver-schansing u drijven. De tekstvraag, zij is voor niemand onzer zwaar te beantwoorden. En het bewijs? Wij gaan het u geven, door u het wezen en het werk van dat geloof met breede trekken te schetsen. Tot nog toe wekten wij u nog slechts tot dat zelfonderzoek op. Zonder uitstel gaan wij u in dat zelfonderzoek voor.

Waar geloof in Gods Zoon is, daar is sinds korter of langer tijd eene diepgevoelde behoefte aan CHRISTUS. De natuurlijke mensch wil die behoefte zich zelf niet bekennen, en waar zij ontwaakt, hij zoekt bij zich zelve of de wereld bevrediging. Anders is het met dien, wien CHRISTUS door het geloof aanvankelijk is dierbaar geworden. Het gevoel van schuld en ellende is met kracht daar binnen ontwaakt, en de hoop heeft hij opgegeven om die schuld uit eigen schat te betalen, die ellende met aard-schen troost te genezen. Hij ontveinst het zich zelve niet langer: hij heeft slechts ééne groote behoefte, herstelling in Gods gunst en ge-meenschap; heeft hij deze, hij heeft alles; blijft hij deze vruchteloos zoeken, hij gevoelt, het ware hem beter niet te zijn geboren geweest. Hij weet het tevens, in de gansche mateloze schepping is er slechts één, die de klove kan dempen, tusschen hem en zijn Maker door de hand der zonde gegraven, en die ééne moet hier zijn rots en zijn deel zijn, of op den doodslaap, waaruit hij reeds begon te ontwaken, volgt straks een eeuwige dood. Immers, hij neemt het alles onvoorwaardelijk aan, wat het Evangelie hem van de onmisbaarheid en dierbaarheid van CHRISTUS voor verloren zondaars verkondigt. Hij neemt het aan, niet omdat en in zoover hij het zélf doorziet en begrijpt, maar omdat God het getuigd heeft, en omdat het onmogelijk is, dat de Waarachtige liegt. Maar zoo houdt Hij dan ook den Heer voor wat Hij zich zelve verklaarde te wezen,

en kan het met PETRUS uit het diepst zijner ziele verklaren : „Heer, tot wien zou ik heengaan?” Nergens behoud, of indien ergens, dan bij JEZUS alleen — dát staat bij hem stilzwijgend en onherroepelijk vast, en niets zaligers kan hij nu zich denken, dan in Hem gevonden te worden, niet hebbende zijne rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar de rechtvaardigheid voor God, die uit het geloof in CHRISTUS is. „Zone DAVIDS, erbarm u mijner; Heer, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen,” zoo klonk sinds korter of langer tijd niet een enkele, niet een flauwe, maar de luide, de doorgaande toon zijner ziele — M. H., gelooft gij óók in den Zoon Gods?

Ik noemde slechts den aanvang, thans verder. Waar geloof in Gods Zoon is, daar is onbepaalde overgave aan CHRISTUS. De ongeloovige staat van verre, waar de Heer tot naderen roept; de geloovige werpt als BARTIMEUS den mantel neder, die hem verhinderen zou zijn' Redder tegen te snellen, en klimt, als ZACHEUS, haastelijk van zijn vijgeboom af, waar hem wordt aangezegd, dat de Heer nog heden tot hem inkomen wil. Waarom zou hij ook aarzelen, een enkel oogenblik zelfs? Omdat hij een zondig mensch is, niet waardig den Heilige in hart en huis te ontvangen? Maar JEZUS komt immers tot hem, niet omdat hij waardig, maar juist omdat hij alles onwaardig is, en worden kranken geroepen, om zich onder de genezende handen des trouwen Heilands te stellen, welnu, onder dien naam durft hij nog wel mede zich opmaken, want och, hij was zoo lang reeds, hij voelt zich zoo doodelijk krank. Hij vertrouwt zich aan den Zielenarts zonder eenige voorwaarde toe, niets aangaande de wijze der genezing Hem voorschrijvende, maar de volkomen genezing zelve van Hem op het stelligst verwachtende. Al wat hij immer dacht te bezitten, eigen wijsheid, eigen deugd, eigen kracht, hij legt het met eigen handen aan de voeten van JEZUS ter neder, om in Hem alleen zijne wijsheid, zijne rechtvaardigheid, zijne heiligmaking en verlossing te vinden. Eenvoudig, oprecht, vrijmoedig spreekt hij tot JEZUS: »ik ben de Uwe, behoud mij,” niets minder, niets anders. En wat hij zóó smeekt, dat ontvangt hij: en wat hem wordt toegereikt als een aalmoes, hij is evenmin te trotsch als te wantrouwend, om ook als een aalmoes het aan te nemen. Zalig dien arme van geest, die zoo gadeloos rijk staat te worden — M. H., gelooft ook gij in den Zoon Gods?

Ik ga altijd voort met beschrijven, van wat slechts ten volle door zalige ervaring gekend wordt. Waar geloof in Gods Zoon is, daar is verborgen gemeenschap met CHRISTUS. Het Evangelie bevat uitspraken van den

Heer zelfen, die ons deze hoogheerlijke gemeenschap des geestes voorstellen onder de treffendste beelden. De geloovige is, naar zijne beschrijving, niet slechts een kranke, die onder zijne handen zich buigt, of een schaap, dat achter den herder vooruitreedt, maar meer dan dat, een rank, die in den wijnstok wortelt en wast; een hongerige, die zich met Hem zelfen even nauw vereenigt, als met de spijs en drank, die hij nuttigt; een lichaamslid, dat rechtstreeks kracht en leven uit het geestelijk hoofd zich voelt toestroomen. Dat verstaat de wereld niet, al is het zoo klaar als de zon, en waar het met nadruk geëischt wordt, daar fronselt haar dienaar het voorhoofd, en riekt reeds van ver Mysticisme. Maar de discipel des Heeren — de geloofsvereeniging met Hem is de zenuw zijner kracht, het leven van zijn leven, de hemel van zijn hemel geworden. Wel is zijne bewustheid van den nauwen band, die tusschen hem en den Heer voor leven en sterven geknoopt is, niet altijd even helder en krachtig, maar in het diepst zijner ziele weet en voelt hij toch, dat niets meer hem van CHRISTUS kan scheiden, en de gemeenschapsoefening met dien onzichtbaren Vriend is de ademtocht van zijn geestelijk leven. Zoet is het hem, van CHRISTUS te peinzen, en aan den kruispaal neergezeten, niets dan genade ga te slaan; zoet tot Hem te spreken in den gebede, en in zijn naam tot den Vader; zoet zelfs voor Hem te lijden, omdat de gemeenschap des lijdens van CHRISTUS het hart zooveel te inniger aan dien grooten Lijder zelfen verbindt. Geen grooter smart, dan zoo het daarbinnen koud en dor voor den Heer is; geen zaliger vreugd, dan als het liefdevuur begint op te gloren op den altaar des dankbaren harten; geen schrikkelijker toestand in zijne schatting dan buiten, geen zaliger dan in CHRISTUS te zijn — M. H., al wederom, gelooft gij ook in den Zoon Gods?

Is hier de beschrijving van dat geloof, zelfs in de hoofdzaak voltooid? Gij weet, vertrouw ik, beter, Gel., waargeloof in Gods Zoon is, daar is aanvankelijke gelijkvormigheid aan CHRISTUS te zien. De eerste mensch is uit de aarde aardsch, de tweede mensch is de Heer uit den hemel, en die nu in CHRISTUS is, hij begint het beeld van dien Hemelschen reeds hier in zijne mate te dragen. Daar komt een andere lust en keus in zijn hart, dan voordat hij tot den Opziener en Herder der zielen bekeerd werd. Toen leidde hem de zelfzucht, thans beweegt en dringt hem de liefde; toen werd hij door dwazen hoogmoed bestuurd, thans is het zijn vurige wensch om nederig van harte te wezen; toen was het oog op de

zienlijke, thans is het bovenal op de onzienlijke en eeuwige dingen gericht. Voor de vraag: „wat zullen de menschen wel 'zeggen,” begint de wichtiger vraag: „wat wil de Heer, dat ik doen zal,” van lieverlede meer in de plaats te treden, en tot offers van zelfverloochening, waartoe hij vroeger geen lust had, gevoelt hij nu reeds de kracht, in gemeenschap met CHRISTUS geboren. Het leven verkrijgt gedurig hooger richting, en daarom ook hooger beteekenis, en hooger ontwikkeling tevens. 't Is hem geen lust meer alleen, geen last meer alleen, maar een taak, die hij steeds beter zoekt af te werken, beide met de trouw van een dienstknecht en met de vreugd van een kind, en naarmate de bloesems van jong geloof en eerste liefde meer afvallen, beginnen de vruchten van gerechtigheid, liefde en hemelzin zich gedurig beter te zetten, en hoe kwijnend vaak en achterlijk in de koude lucht dezer aarde, zich al meer en meer te ontsluiten. Het geloof wordt, in één woord, de zuurdeesem, die met stille, maar machtige kracht geheel het innerlijk, het huiselijk, het openlijk leven doortrekt, herschept en volmaakt, zoodat hij, als de blindgeboorne na zijne genezing, dezelfde, en toch een geheel andere dan ooit voorheen zich vertoont. — M. H., gelooft gij óók, gelooft gij alzoo in Gods Zoon?

Meent echter allermint, dat het geloofsleven niets dan een leven van strijd en arbeid zou zijn. De arbeidsweek van het christelijk leven, met een Sabbath van geestelijke opstanding en herkegen ruste begonnen, loopt in een vóorsabbath uit, waarop de voorsmaak der hemelsche vreugd reeds hier in het harte gevoeld wordt. Waar geloof in Gods Zoon is, daar is, om niet meer te noemen, ook roem der hope op CHRISTUS. Wel moeten ook hier soms de bruiloftskinderen vasten, omdat het is voor hun gevoel, alsof de Bruidegom van hen ware heengegaan, maar het geloof is verzekerd, dat Hij met de zijnen blijft alle de dagen, en gelijk het reeds hier de zaligheid van het treuren gekend heeft, zoo geniet het aan deze zijde des grafs de aanvankelijke vervulling der toezegging: „uw hart zal zich verblijden, en niemand zal uwe blijdschap van u wegnemen.” Het is een eeuwige waarheid, Gel., dat het leven op aarde óf steeds treuriger, óf steeds vroolijker worden moet. Het eerste is het lot van den man, die hier zijn deel heeft ontrangen, het ander van wie in den hemel een schat heeft gezocht en gevonden. De vrede Gods wordt, bij de bewustheid van oprechtheid voor Hem, steeds overvloediger het deel des verlostten. Eerst kan hij zich verblijden niet tegenstaande, later zelfs in de verdrukking, en de stille verwachting der toekomstige erfenis, in de gemeenschap met CHRISTUS

geboren, groeit tot een vaste verzekerdheid aan, dat de Heer het pand, bij Hem weggelegd, tot op zijnen dag zal bewaren. Wat vroeger den Apostel werd nagezegd, wordt straks met den Apostel ervaren: in hope zalig geworden; ja, zoo hoog kan die hoop zich verheffen, als ware zij reeds aanschouwen, en het aanschouwen reeds genieten geworden. Met den roem dier hoop in het hart, drinkt de geloovige den beker der beproevingen dankende, en strijdt den levensstrijd biddende, en verbeidt den doodsengel wakende, ja soms niets vuriger verlangende, dan bij CHRISTUS te wezen, neen, bovenal om Hem, dien Hij gelooft en lief heeft, te eeren, hetzij in dit, hetzij dan in een hooger gewest van zijn onmetelijk rijksgebied. — M. H., ik vraag niet, of deze dingen alle, of zij reeds in hooge mate, of zij gedurig meer bij u zijn. Maar of zij althans in beginsel bij u gevonden worden, neen, iets minder mág ik niet vragen, of ik zou mij tegen den Heer en tegen uwe zielen bezondigen. En daarom nog eens, als in de tegenwoordigheid van Hem, wiens oogen als vuurvlammen zijn: gelooft gij alzoo in den Zoon Gods?

Hier mogen wij onze taak bijna afgedaan noemen en verklaren, dat de uwe begint. Gij kunt toch niet verwachten, dat wij úwe rekening opmaken, en de plaats ter rechter- of linkerzijde des Heeren u wijzen zullen. Niet om u geheel en al voor te bereiden hebben wij te dezer ure gesproken — dat konden wij met ééne leerrede niet — maar om uwe eigene stille voorbereiding voor het Avondmaal van den Heer te bevorderen en te leiden, boden wij u gelegenheid aan. Genoeg, als wij zooveel stof van denken u gaven, dat gij verlangt om alleen met u zelven te zijn. Verwacht niet, dat de Heer u iets anders zal vragen, en ziet toe, wat gij Hém antwoorden zult. Mag ik iets van de verschillende antwoorden gissen, en er nog een enkel woord van terechtwijzing bijvoegen?

„Ik weet het niet” — zoo verbeeld ik mij nog altijd van sommige zijden te hooren. „Nu zou ik zeggen van ja, en dan weder vermoeden van neen. Ik had altijd gemeend, dat het wel van zelf sprak, dat ik geloofde, maar behoort er zooveel toe, als ik heden gehoord heb, dan durf ik het waarlijk niet denken, en weet nauwelijks wat van mijzelven te oordeelen.” Laat ons, mijn hoorder, al aanstonds wel onderscheiden. De vraag is niet, of gij een volkomen, maar of gij een oprecht geloof in den Heer hebt; niet of het mosterdzaadje een boom, maar of het werkelijk op uwen

akker geworteld is; niet of gij u al of niet onder de sterk geloovende, maar of gij u al of niet onder de niet geloovende scharen moet. De vraag is voorts, of gij het niet weet, omdat gij dit niet kúnt, of omdat gij dit niet wilt van u zelven. In het laatste geval hebben wij niet anders te zeggen dan dit: gij wijst ons niet af, maar den Heer, die zich niet eeuwig afwijzen laat. In het eerste moeten wij toch ernstig u vragen: hoe, gij zoudt het niet kúnnen weten, of het reeds tot een beslissende keus voor tijd en eeuwigheid kwam? Gij denkt er niet aan, den Middelaar Gods te verwerpen, maar gij weet u toch niet te herinneren, dat er ooit tussehen Hem en uw hart iets gebeurd is, waardig om nog in den hemel herdacht te worden? Mijn medezondaar, o, dán is gewis het leven des geloofs u nog vreemd, en tijd wordt het, voorwaar, dat gij een zoo lossen band eens aanstrengt, alsof die nog nooit was geknoopt. Of zijt gij niet geheel onverschillig, maar ziet gij in waarheid niet in, aan wat zijde u zelven te plaatsen, wij moeten u raden: let niet slechts op de uitgangen, maar op de roerselen van uw innerlijk leven. Vraag niet naar een oogenblikkelijke, maar naar de doorgaande gesteldheid uws harten; toets u, niet aan dit of dat, maar aan al de kenteekenen van een levend geloof, die het Evangelie u aanwijst; vergeet allen blaam en lofspraak der menschen, en bid den Heer, dat Hij-zelf u aan u zelven ontdekke! Zijn woord zou geen waarheid moeten zijn, indien er dan geen lichtstraal in uwen nevel verrees. O houd aan in het vragen en zoeken, zoolang tot gij zekerheid hebt: er staat meer op het spel, dan één Avondmaal zonder zegen alleen!

Gel., als bij het toetreden tot die tafel houdt de Gastheer u nog een oogenblik stil met de vraag: hébt gij geloof? Neen, ik wil aan de gedachte niet toegeven, dat wellicht iemand zou antwoorden: „ik geloof niet meer. Vroeger heb ik den Heer als mijn Verlosser erkend, maar ik ben wijzer geworden, en reeds lang het Evangelie ontwassen.” Ach, op zulk een taal zou het wederwoord slechts dit kunnen zijn: „gij die niet meer gelooft, gij hebt nimmer in waarheid geloofd; gij, die de belijdenis uwer kindsheid verscheurt, om alleen in u zelf te gelooven, o, zie toe, dat in uwe grijsheid aan u het woord van den Heer niet vervuld worde: „gij zult Mij zoeken, maar gij zult Mij niet vinden! Indien gij niet wordt als de kinderkens, gij gaat het Godsrijk niet in.” Liever vermoed ik, dat deze of gene tot het ontrustend besef is gekomen: ik geloof nog niet, zoodat ik zalig kan worden. Wat zullen wij u antwoorden, M. H.? U met de gedachte gerust stellen, dat gij licht u zelven vergist en al te ongunstig

beschouwt? 't Ware mogelijk, evenzeer als het tegendeel, maar in ieder geval ware dit een onbeduidende troost, want het is de Heer, die u oordeelt, en hebben wij onder zijnen zegen u wakker geschud, 't was niet om u dadelijk weder in zachten sluimer te wiegen. Slechts uwe openhartigheid prijzen wij: uwen toestand moeten wij ten diepste betreuren, en vrijmoedigheid hebben wij niet, om ú tegen morgen te nooden. Maar wij moeten u tevens de ernstige herinnering brengen: onvoorbereide voor het Avondmaal, gij zijt tevens onbereid voor het sterven; want het ongeloof sluit niet slechts den weg tot dien disch, maar tot de bruiloft des Lams! Uw gemis, het is door niets te vergoeden: och, werd het u in waarheid een gemis, dat boven álles u kwelt! Wordt het u dat nooit, neen, meen niet, dat uwe duizende zonden u veroordeelen zullen voor God: uw ongeloof, zietdaar de ééne, groote zonde, waarom gij verloren zult gaan. Verloren, verstaat gij dat woord? O, wij bidden u, onderzoek zonder uitstel, wat het was, dat u van CHRISTUS terughield; lees ernstiger dan te voren de Schrift, die van CHRISTUS getuigt; strijd in den gebede, tot daarbinnen de noodlottige tegenstand zwicht. En als zoo het ongeloof wijkt, en gij door den Heiligen Geest JESUS als uwen Heer leert belijden, dan zal het wellicht een volgend Avondmaal met u anders zijn, dan noodigen wij u over drie maanden..., over drie maanden, wat zeg ik, Gel.? Alsof gij van drie dagen levens verzekerd waart; alsof de Heer u drie uren zou doen wachten, zoo slechts een vonkje van waarachtig verlangen naar Hem in uwe ziele ontgloeid is! Neen, ontwaakten er in dezen stillen avond stemmen in uw hart, die maar al te lang verstomden; begint gij te verlangen om een frissche teug van het levend water te proeven, en wilt gij, uitgedreven van u zelve, die enkel zoeken bij CHRISTUS, ook u gaan wij met het woord niet voorbij: „o alle gij dorstigen, komt tot de wateren.” Wij wachten u, neen, JESUS wacht u, aan zijne voeten nog heden, aan zijne tafel op morgen. Gewis, ook hier zijn laatsten, die Hij tot de eersten wil maken. En wie dan ook verwondert u aanstaart, en vraagt: „hoe, durft ook déze te komen” neen, de Heer zal u niet terugstooten, al kunt gij ook niet belijden: „ik geloof, Heer”, zonder uit het diepst van een verbrijzeld harte er bij te voegen: „kom mijn ongeloof genadig te hulp”!

Ik geloof, Heer! Kunt gij het den blindgeborene nazeggen, Christenen, niet roemende in u zelf, maar in God? O, dan is het gewis, gelijk zijne, zoo ook uwe eerste behoefte de knieën te omvatten van Hem, die zich zoo diep tot u neerboog, om niet slechts de vraag u te doen, maar ook

het antwoord in uw harte te leggen. Ja, aan JEZUS' voet moet het offer van dank Hem gebracht worden, die zelf zijne woning bereidde in het hart, dat Hij zoo dringend heeft opgeëischt, en aan JEZUS' hart moet de ruste herkreken worden, die u in den strijd des levens of bij den blik op u zelven gedurig weder ontvlieft. Laat het u echter niet genoeg zijn, omtrent het bestaan van dat geloof in uw gemoed verzekerd te wezen: hebt het niet minder op den wasdom en het leven gezet, en laat het u bij den vollen troost des geloofs tevens om zijne volle kracht ter heiligmaking te doen zijn. De zaligheid moet u van tijd tot tijd nader komen, en CHRISTUS u diebaarder worden, dan toen gij eerst gelooft hebt. Moediger dan te voren hebt gij in de wereld van Hem te getuigen; dringender dan toen hebt gij anderen de vraag te herhalen, of ook zij discipelen van uwen Heer willen worden; trouwer dan ooit hebt gij door uwen wandel in de liefde u zijn discipel te toonen. Maar wat doe ik, Gel.? Ik prijs u het leven der nieuwe gehoorzaamheid aan, en gij ontdekt het op dezen zelfden oogenblik, dat gij zooveel oude schuld te beweenen, zooveel dagelijks vermeederde afwijking voor uwen Heer te belijden hebt. Mogelijk zijt gij zelfs van zijne genade verachterd, en voelt gij een kouden herfstwind daarbinnen, na vroeger' lente en zomer. Zeker voelt gij te meer droefheid over u zelven, naarmate gij u te meer in Hem moogt verblijden, en hebt reeds de zielzucht der Apostelen: „vermeerder ons het geloof” op de lippen. Smeekt gij dat waarlijk, Gel.? Ziet, de Heer is genadig over u; Hij zal u op morgen een teeken geven zijner oneindige genade en trouw. Reeds wacht Hij u, om u met kracht te versterken naar den inwendigen mensch. Komt, want alle dingen zijn nu gereed! Hebt goeden moed, staat op, Hij roept u!

A M E N.

XIV.

DE CHRISTELIJKE LOOPBAAN.

NÁ HET AVONDMAAL.

Gez. 408: 1, 3. Ps. 119: 49. Gez. 106

HEBREËN XII: 1—3.

»DAAROM DAN OOK, ALZOO WIJ ZOO GROOT EENE WOLK DER GETUIGEN RONDOM ONS HEBBEN LIGGENDE, LAAT ONS AFLEGGEN ALLEN LAST, EN DE ZONDE DIE ONS LICHTELIJK OMRINGT, EN LAAT ONS MET LIJDZAAMHEID LOOPEN DE LOOPBAAN, DIE ONS VOORGESTELD IS;

»ZIENDE OP DEN OVERSTEN LEIDSMAN EN VOLEINDER DES GELOOFS, JEZUS, DIE VOOR DE VREUGDE DIE HEM VOORGESTELD WAS, HET KRUIS HEEFT VERDRAGEN EN SCHANDE VERACHT. EN IS GEZETEN AAN DE RECHTERHAND DES TROONS VAN GOD;

»WANT AANMERKT DEZEN, DIE ZOODANIG EEN TEGENSPREKEN VAN DE ZONDAREN TEGEN ZICH HEEFT VERDRAGEN, OPDAT GIJ NIET VERPLAUNT EN BEZWIJKT IN UWE ZIELEN.”

„Wat roept gij tot Mij, zeg den kinderen Israëls, dat zij voorttrekken!” Zoo luidde eenmaal in een beslissend oogenblik het bevel des Heeren tot MOZES op een toon, die geen wederspraak duldde. Zou er wel ooit, M. H., een Goddelijk bevel in iemands ooren geklonken hebben, zoo schijnbaar ongerijmd en onuitvoerlijk als dit? Voorttrekken, Heer? Maar om voort te trekken moet er ten minste een weg zijn, en hier is geen baan, dan midden door de onstuimige golven; ter wederzijde staan onbestijgbare bergen, en daar achter rukt de vijand vast nader; waarheen zullen wij de

schreden dan wenden? „Zeg den kinderen Israëls, dat zij voorttrekken,” zoo blijft de last van boven gebieden, en alleen op Gods woord moet Israël gaan, langs een pad, dat ontoegankelijk schijnt; door een streek, waar bij iedere schrede hen nieuwe gevaren omringen; naar een land, waarvan zij veel gehoord, maar nog nooit iets gezien hebben. »Voorttrekken” — zelden herlees ik dat woord uit de jaarboeken der oude geschiedenis, of het is mij, als heb ik de roepstem vernomen, die nog gedurig tot ieder Christen herhaald wordt. Stilstaan is niets dan teruggaan; zoo dat woord waarheid is in het dagelijksch verkeer, het geldt in nog veel hoogere mate van het geestelijk leven, Gel. Inderdaad, hij heeft den geest van het Evangelie miskend, die meent, dat de discipel van CHRISTUS immer zou mogen voldaan zijn met wat hij aanvankelijk werd, zonder te streven naar wat hij nog in de toekomst moet worden. Nergens in de natuurlijke en zedelijke wereld heeft de Schepper en Herschepper de wet van stilstand, overal die van vooruitgang gegeven. De bloemknop dringt zich het licht te gemoet; de zon streeft steeds voorwaarts op hare onafzienbare baan, en de menschelijke geest, veerkrachtiger dan de bloemknop en onvermoeid als de zon, kent evenmin perken als palen op de baan eener eindelooze ontwikkeling. Voorwaarts is de leus van den jongeling, bij zijn rusteloos werken en pogen, tot het lang gewenschte doel is bereikt. Voorwaarts is het wachtwoord der eeuw, van schemering tot licht, van verwarring tot orde, mocht het zijn, van strijd tot overwinning en vrede. En de Christen alleen zou van die bestemming zijn uitgesloten, of zich heimelijk van de verplichting ontslagen achten om op te wassen in de kennis en de genade des Heeren? Neen, voorwaarts, mits langs de ééne rechte lijn, door God hem geteekend, is de zinspreuk ook van het Christelijk leven. Niet te winnen voor den hemel, en te verliezen, zijn woorden van ééne beteekenis, en in te sluimeren, waar God tot waken en arbeiden roept, het is de zekere weg om den naam van boozen en luïen dienst-knecht te dragen. Geen gezonde boom zonder groei-kracht, geen gezond christelijk leven, zonder den vurigen wensch om van licht tot licht, van kracht tot kracht voort te streven in levende gemeenschap met CHRISTUS. Ja, indien iemand, de ware Christen, ziet daar den man van vooruitgang, een naam, zoo duizende malen misbruikt, en toch in veler oog zoo begeerlijk. De oudheid gewaagt van een voortreffelijk Heiden, die immer beweerde, dat hij nog niets had gedaan, zoo lang hem namelijk nog iets te doen was overgebleven. Wilt gij weten, Gel., wie de beste Christen

mag heeten? Die de leuze van dezen heiden toepast op geheel zijn in- en uiterlijk leven; neen, laat mij Christelijk spreken: hij, die met PAULUS, na eerst van CHRISTUS gegrepen te zijn, nu ook vrijmoedig kan zeggen: „één ding doe ik, vergetende wat áchter is, strek ik mij uit naar hetgeen vóór is, en jaag naar den prijs, naar het wit der roeping Gods.” Dat wij ons dien prijs niet te schoon, maar ook die roeping niet te hoog kunnen denken, 't is een verzekering, die wij met vrijmoedigheid wagen, waar wij het begin van het twaalfde Hoofdstuk uit den brief aan de Hebreëen herlezen.

Het begin van Hebreëen twaalf; ik weet, wat ik waag, waar ik een der verhevenste hoofdstukken uit de apostolische Schrift voor u open. Nevens het achtste Hoofdstuk van den brief aan de Romeinen, en het dertiende van den eersten brief aan de Korinthers, is dit en het voorafgaande uit dien aan de Hebreëuwsche Christenen het schoonst gedenkstuk van den geest van het oorspronkelijk Christendom. En wederom is van dit hoofdstuk juist de aanhef zoo heerlijk en schoon, dat die bij elke vernieuwde lezing ons onwillekeurig aantrekt en boeit. Slechts een kort woord van verklaring vooraf, om ons op de hoogte der beschouwing te plaatsen. De tekst is één van die, tot wier recht verstand te gelijk eenige kennis van de heidensche oudheid, den joodschen toestand, en de christelijke waarheid van noode is. De vermaning wordt tot lezers gericht, in Palestina woonachtig, waar weinige jaren voor Jeruzalems verwoesting nog de Mozaische godsdienst in al zijne praal werd gevierd, en de band met vroeger' geloofsgenooten meer uit- dan inwendig verbroken was. Nog altijd had de aloude tempelpracht voor hun hart, of liever voor hunne verbeelding hare bekoorlijke zijde, en reeds liepen zij gevaar om „zich te onttrekken ten verderve” aan de belijdenis van hun felbestreden geloof. Om hen daartegen te wapenen heeft de schrijver hun pas de geschiedrol van het voorleden ontsloten, en met schitterende trekken voor hun oog den naam der helden vereeuwigd, die door hun geloof getuigenis hadden, dat zij Gode behaagden. En om hen nu tot navolging van zoo doorluchtige voorgangers op te wekken, kleedt hij zijne vermaning in den vorm eener beeldspraak, aan de kampspelen der Grieken ontleend; te gepaster voor Joden van afkomst, omdat door de Herodianen dezelfde kampspelen in de laatste jaren ook te Jeruzalem en elders ingevoerd waren, en veler oogen getrokken hadden. Het was namelijk reeds eeuwen vóór CHRISTUS gebruikelijk, dat in vier verschillende oorden van Grie-

kenland op gezette tijden een wedstrijd geopend werd, waarbij ieder geboren Griek in de gelegenheid was, om voor duizender oog van zijne vlugheid en kracht te doen blijken. Wij besparen u breeder' beschrijving van al wat dien wedstrijd voorafging, vergezelde en volgde, ook omdat wij in den loop onzer rede daarop van zelve terugkomen. Genoeg, dat onder de verschillende soorten van kampspelen hier bepaaldelijk de wedloop gekozen wordt, om tot aanschouwelijk beeld van het christelijk leven te strekken, en dat bijna elke uitdrukking van wat daarbij plaats had ontleend is. Gelijk de wedlooper langs het afgebakend renperk door dichte drommen aanschouwers omgeven werd, die met woord en blik hem bemoedigden, zoo hadden ook de Christenen „eene groote wolke van getuigen rondom zich.” Hij bedoelt getuigen door hun voorbeeld van de zegevierende kracht des geloofs, maar die thans op hunne beurt aanschouwers geworden waren; eene menigte, zoo dicht als een wolk, uit den hemel nederziende op hun strijdend geestelijk nakroost. Gelijk verder de wedlooper zich van alles onttreed, wat hem in het voortsnellen hinderlijk was, zoo moesten zij »a fleggen allen last”, die hen belemmeren kon, nevens en behalve wat hier bijzonder genoemd wordt, „de zonde (onbepaald welke), die hen lichtelijk omringde”, die — zoo meenen wij het oorspronkelijk woord, dat slechts eenmaal in het N. T. wordt gevonden, het best te verklaren, die hen zoo spoedig omgaf als een strik, door een verraderlijke hand met sluw beleid over den wedlooper heen geworpen, om zijn voortgang te stuiten. En gelijk het eindelijk dezen niet weinig bemoedigde, wanneer hij zag op edele voorgangers, en op de blinkende kroon, die aan het einde der baan de wettige kamprechter uitreikte, zoo moesten zij onafgebroken op den »oversten Leidsman en Voleinder des geloofs” hun blik slaan. Overste Leidsman, eigenlijk Stichter, Voorganger, Aanvoerder des geloofs heet de Heer, omdat Hij zelf boven alle anderen de zijnen daarin op de volmaaktste wijze is voorgegaan; Voleinder, omdat Hij daarin, gedurende de dagen zijns vleesches, zulk een geheel éénigen trap had bereikt, dat na Hem van iets hoogers op dit gebied onmogelijk sprake kon zijn. „Om de vreugd, die Hem voorgesteld was”, met het oog op haar, had Hij »het kruis verdragen” — ’tishier, reeds tegen het einde van den Brief, de eerste en éénige maal, dat de schrijver dit voor zijne lezers zoo aanstootelijk woord in de pen neemt — »de schande, daaraan verbonden, verachtende.” Ook waterger was dan de smart van het kruis had Hij niet medegesteld, maar nu

was Hij dan ook, als uitrustende in heerlijkheid van strijd en zegepraal beide, »gezet en aan de rechterhand der kracht Gods'. Gelijk gewoonlijk in dezen Brief, zoo wordt ook hier minder de opstanding, dan de verheerlijking van den Heer op den voorgrond gesteld, en de heenwijzing op Hem als drangrede aangewend om de van God aangewezen en voorgestelde loopbaan met lijdzaamheid, liever, met volharding te loopen. „Aanmerkt Dezen,” zoo wordt er nog bijgevoegd, terwijl ook hier de beeldspraak nog volhoudt, „die zoodanig een tegenspreken van de zondaren tegen zich heeft verdragen,” een zoodanig namelijk, waarvan kruis en schande de vrucht was, „opdat gij,” altijd in de loopbaan, „niet verflauwt en bezwijkt in uwe zielen.” Het eerste toch zou het noodzakelijk gevolg van het laatste zijn; bezweek inwendig de moed, ook de voet zou weldra vertragen. Opzettelijk drukt hij zich minder sterk uit, dan hij kon, en gewaagt alleen van de tegenspraak, die de Heer op aarde moest hooren, wellicht om Hem alzoo nog nader te brengen aan hen, die (vs. 4) „nog niet ten bloede toe hadden tegengestaan, strijdende tegen de zonde.” Doch genoeg; reeds verstaan wij, waarom zulke herinneringen juist in zulk een vorm voor de Hebreuwsche Christenen bij uitnemendheid gepast mochten heeten. Heeft de schrijver wellicht zijne eigene trouw aan den Heer, na korter of langer tijd, met het offer van zijn leven bezegeld? Dan is met hem zelven de wolk der getuigen weer aangegroeid, waarop hij anderen wees, en waarop hij dan ongetwijfeld mede van brandstapel of moordschavot staarde. In ieder geval roept zijn woord en voorbeeld nog na zooveel eeuwen ons toe: „weet gij niet, dat zij, die in de loopbaan loopen, allen wel loopen, maar dat één slechts den prijs ontvangt? Loopt alzoo, dat gij dien moogt verkrijgen!”

„Loopt alzoo, dat gij dien moogt verkrijgen!” Geen oogenblik zien wij het onderscheid tusschen het Toen en het Heden voorbij, maar toch meenen wij, Gel., dat naast het verschil de overeenstemming groot genoeg is, om ons de zinrijke vermaning van den tekst met volle vrijmoedigheid tot u en ons zelf te doen richten. Ten allen tijde belangrijk, boeide zij heden inzonderheid onze aandacht, waar wij pas aan het Nachtmal des Heeren met nieuwe kracht bij wijn en brood zijn gevoed. De tekst plaatst ons als in het middelpunt van dat christelijk leven, dat aan den gewijden disch werd versterkt, en richt tevens ons oog nog eenmaal op het kruis van den Heer, dat daar ons in den geest vereenigd zag met

allen, die Hem in onverderfelijkheid lief hebben. Komt, schenkt ons uwe onverdeelde belangstelling, waar wij u heden de loopbaan des geloofs gaan beschrijven, en in des Heeren naam den eisch u doen hooren, waarmede wij onze rede begonnen, den eisch van voortgang in het christelijk leven. Is daar iemand, die nog de eigenlijke roeping van den discipel des Heeren miskent, wij willen hem die opzettelijk aanwijzen. Is daar een ander, die deze roeping eene kleine zaak acht, wij willen zijn vooroordeel bestrijden. Is daar een derde, die wanhoopt, of hij wel immer het voorgestelde doel zal bereiken, wij wenschen hem moed en kracht in het neergebogen harte te storten. De loopbaan des geloofs, in al hare moeilijkheid, maar ook in al hare heerlijkheid voorgesteld, ziet daar de dubbele inhoud onzer tegenwoordige rede. Hebben wij beiden in het licht van den tekst voor uwe oogen geplaatst, wij scheiden niet, zonder ten slotte een vragenden blik van de loopbaan op ons zelve te richten. Maar voor alle dingen heffen wij de oogen omhoog tot U, die roept, maar ook getrouw en onzichtbaar nabij zijt! God van alle genade, maak Gij-zelf onze wankelende schreden vast op den weg, dien Gij ons laat wijzen, en gord alzoo ons aan met moed en kracht uit den hooft, dat wij leeren loopen zonder mat, en wandelen zonder moede te worden, Amen.

I. „Laat ons met volharding loopen, de loopbaan, die ons voorgesteld is.” Zoo spreekt een stemme Gods, en niet eens menschen tot een iegelijk onzer, want in de groote hoofdzaak is de christelijke roeping door alle eeuwen dezelfde. Maar zegt mij, hoe beoordeelt gij den eisch, dien de tekst bij vernieuwing u brengt? „Een lichte eisch,” denkt de oppervlakkige, die torens bouwt, zonder dat hij kosten berekent. „Een zware, onuitvoerlijke eisch,” zucht de kleinmoedige, die alleen op eigen zwakheid ziet, en niet op de kracht van den Heer. Ik kan noch het een, noch het ander toegeven, Gel., en geheel onze rede wordt een strijd tegen beide die uiterste dwalingen, gevoerd met het wapen des Woords, een strijd, reeds terstond tegen de eerstgenoemde gericht. Gij acht het een vrij lichte zaak, kind der wereld, de christelijke loopbaan te loopen? Ik ontken het, het tekstwoord in handen. Immers, de baan is zoo uitgestrekt; de eisch is zo streng; het gevaar is zoo groot, waarvan wij hier hooren spreken.

Het was, voorwaar, geen korte afstand, dien de wedlooper in de Olympische spelen moest afleggen, een loopbaan van niet minder dan zeshonderd attische voeten. Maar toch, gemakkelijk liet die afstand zich meten, en het gescherpte oog zag van verre, bij of na den eersten tred op het pad, den eindpaal daarginds reeds verrijzen. Hoe geheel anders met die, welke den Christen voorgesteld is! Het is — reeds de vermelding van den Oversten Leidsman en Voleinder bewijst het — eene baan des geloofs, die juist even lang duurt als het leven, en wie drukt mij uit, hoe onafzienbaar de roeping is, die in dit ééne woord is vervat? Ik weet het, de wereld, die zich met klanken tevreden stelt, meent dat niets gemakkelijker, dan het christelijk geloofsleven is, en beweert ter goeder trouw, dat onze roeping vrij wat zwaarder zou wegen, indien er wat minder op gelooven, wat meer op doen werd gedrongen. Doch wat bewijst het anders, dan dat zij beoordeelt, wat zij niet bij ervaring verstaat, en wie onzer heeft waarlijk de zinspreuk van PAULUS gekozen: „wij wandelen door geloof, niet door aanschouwen,” zonder te gelijk te beseffen, dat die roeping eene zware, laat mij sterker spreken, eene onafzienbare is? Geloof — ik gebruik hier het woord in den ruimsten zin, waarin ook onze schrijver het bezigt, in den zin van onvoorwaardelijk vertrouwen op al wat een waarachtig God in CHRISTUS ons openbaart en belooft, en ik beweer, dat het eigenaardige van het christelijk leven juist in deze richting op de onzichtbare en eeuwige dingen bestaat. Ziet, terwijl het kind der wereld leeft bij en voor wat het vleeschelijk oog hier aanschouwt, heeft de Christen zijn aangezicht en zijn hart naar dingen gewend, die niet aanschouwd en niet getast kunnen worden, en toch in zijne schatting even zeker, neen oneindig wisselend bestaan dan dit eindige, dat heden blinkt en morgen als een schaduw verdwijnt, en sinds hij het hart aan CHRISTUS gegeven heeft, is zijn leven in al de kracht van dat woord een levenslange geloofsweg geworden. Hij aanschouwt rondom zich een wereld, in menig opzicht waard een bajert van verwarring te heeten, en toch hij gelooft in een God, die licht uit duisternis schept, en eeuwige wijsheid blijft, al schijnt zijn wereldbestuur de dwaasheid zelve te wezen. Hij aanschouwt in zich een afgrond van schuld en bederf, en toch, hij gelooft in een Zaligmaker, die alles voor hem volbracht, en ook het goede werk daarbinnen gewis voleindigen zal. Hij aanschouwt vóór zich den dood, het graf, de ontbinding, en toch, hij gelooft, dat aan de grens des tijds zich de poort der eeuwigheid opent, en dat het ware leven eerst

begint, waar de wereldling zegt dat alles geëindigd is. Wat dunkt u, Gel., dat alles, en zooveel meer, waarlijk op vasten grond met volle toestemming van verstand en hart te gelooven; dat te blijven doen, al roepen daarbinnen ook duizend stemmen: onmogelijk, en al herhaalt de stem daarbuiten: opzinnig; in dat geloof niet slechts pal te staan, maar te wassen, te wortelen, onophoudelijk toe te nemen, zou het een zoo geringe zaak zijn te achten? Men hoort dikwijls van omwenteling en overgang spreken, maar wat al omwenteling en overgang moet er al in een afkeerig menschenhart plaats hebben, eer het onder het oog des Alwetenden in waarheid getuigen kan: „Heer, ik geloof!” Ach, wij zijn zinnelijke menschen, en ons wordt afgeëischt, dat wij aan den Onzienlijke vasthouden. Wij zijn wantrouwende menschen, en ons wordt afgeëischt, dat wij iederen twijfel aan Gods Woord als een gifplant aan onzen akker ontrukken. Wij zijn zelfzuchtige menschen, en in de loopbaan, ons voorgesteld, moeten wij ophouden voor ons zelve te leven. Ja, wél versta ik het, dat gelooven en strijden woorden zijn van ééne beteekenis, en dat geen verzuchting zoo vaak en zoo vurig uit een christelijk hart wordt vernomen als deze: „kom mijn ongelooft te hulpe, o Heer!” Een geloofsweg, hoeveel is er reeds noodig, om dien waarlijk te kiezen, en dus innerlijk met onzen ouden mensch en met de zondige wereld te breken; hoe vaak zijn wij als de schepeling, die zich opmaakt om eene nieuwe wereld te zoeken, doch maar van de kust der oude niet scheiden kan! Maar wel aan, ik vooronderstel, het is tot de beslissende schrede gekomen; gij hebt tot den christelijken wedloop u nietslechts aangegeven, maar werkelijk aangegord, de slagboom is opgeheven, gelukkige, gij zijt in de baan: is dan nu met dit ééne reeds alles gewonnen? In zeker opzicht ja, M. H., en toch in een ander nog niets, want indien ergens, zoo is hier de spreuke waarachtig: »die zich aangordt, beroeme zich niet als die zich losmaakt”! Het goede begin is het halve werk ook op geestelijk grondgebied, maar het halve is het geheele nog niet, en dat geheele — ’t is nog bij lang niet voltooid. Onmisbaar is de wedergeboorte, maar de wedergeborene is aanvankelijk nog niets dan een kind; het kind moet tot jongeling, de jongeling tot man worden en vader in CHRISTUS. Onschatbaar is het beginsel des geloofs in het hart, en heilrijk de oprechte bekeering, maar de groote daad der ziel moet nu toestand, de geloofsovergave moet geloofsleven worden en de bekeering tot heiligmaking geleiden. Waartoe meer? De aanvang van ons persoonlijk geestelijk leven is de eerste tred in de loopbaan, maar

juist dit aanvangen, het sluit noodwendig den eisch van voortzetten in zich. Is uw geloof oprecht? Het moet zich nu ook levendig toonen. Is het levendig? Het moet welgegrond en standvastig zijn. Staat het vast? Het behoort ook vruchtbaar te worden. Is het vruchtbaar? De dertigvoudige vrucht moet een zestig-, de zestig-een honderdvoudige worden. Gij zijt waarlijk tot CHRISTUS gekomen? Nu dan ook zijn juk op de schouders. Gij hebt u dat juk laten opleggen? Nu dan ook onder zijn kruis u gebogen. Gij zijt reeds in de kruisschool tehuis? Nu dan ook niet gerust voor gij in onderwerping, in liefde, in moed het beeld van den grooten Kruisdrager toont. Ik kan slechts wenken geven, Gel., maar genoeg, om u op de uitgestrektheid eener loopbaan te wijzen, die niet minder dan geheel een leven omvat. Het geloof van den jongeling moet straks de kracht worden van den man, en wat de kracht was van den man, 't moet in verhoogde mate de steun van den grijsaard zijn, of het was vergeefs, dat wij immer de christelijke loopbaan verkozen. Zelfs het graf is geen eindpaal, maar rustpunt, en de baan der volmaking, hij wendt er zich slechts een oogenblik om, om door te loopen tot aan den troon des Heelals!

En hoe streng is, ten tweede, de eisch, die in deze loopbaan onvoorwaardelijk gehoorzaamd moet worden! Wij mogen het elkander toch niet verbergen, Gel., aan niemand worden zoo zware wetten gesteld, als aan wie dezen weg heeft gekozen. Ik heb niet anders te doen, dan u het een na het ander uit het woord van den tekst te herinneren. „Afleggen allen last” — reeds dát zegt niet weinig, omdat het hier juist lasten betreft, die ons min of meer tot lusten geworden zijn, en die wij ons niet gaarne laten ontnemen. En toch, het was noodig, dat de radde wedlooper zich van alles ontdoed, wat, misschien op zich zelf nuttig of aangenaam, hem nu het bereiken van het bovenal gewenschte doel kon beletten. Het is even noodig, dat de Christen, die op den geloofsweg wil gaan, zich van alles ontsla, wat voor zijn geestelijke volmaking en wasdom niet bevorderlijk of schadelijk is. „Afleggen allen last,” voorwaar, ik zou wenschen te weten, wat de gewijde schrijver al op die lange lijst zou te plaatsen hebben, indien hij in dit uur tot u sprak. Hier zoo menig ingeworteld vooroordeel, dat onze vordering op den weg des geloofs misschien reeds jaren lang in den weg staat. Daar zoo menige omgeving, waarin men zich vrijwillig beweegt, maar die de ervaring ons leert, dat oneindig rijker aan afleiding dan aan opleiding is. Ginds zoo menig aardsche zorg,

geoorloofd tot zekere hoogte, maar die, waar zij boven mate gekweekt wordt, ons onvermijdelijk in het bedenken der eeuwige dingen verhindert. Elders de traagheid des vleesch, die ons, wanneer wij slechts eenige schreden in de lange loopbaan gezet hebben, reeds influistert, dat het nu wel tijd is van rusten. Ach, hoe menigeen, die wis reeds oneindig verder gevorderd zou zijn, wanneer hij slechts had kunnen besluiten, om met een kloeken greep dat alles van de schouders te rukken, wat hij wel zou willen medenemen, maar wat zich nu onmogelijk meenemen laat! Geen Christen, of hij heeft licht een zeker overwicht van aardsche zorg, of vreugd, of verstrooiing, waarvan hij noodwendig moet scheiden, of hij deed beter de loopbaan te verlaten, waarin hij toch niet vorderen zal. Ja, hoeveel lichter zou de baan aan sommigen vallen, wanneer in plaats der gewone vraag bij zoo menig zingenot: »zou het ook dadelijk kwaad zijn,» liever deze andere vraag werd gesteld: „zou het wel bevorderlijk wezen aan de ontwikkeling van mijn geestelijk leven?“ Doch wat spreek ik van sommigen? Aan allen wordt één last herinnerd, die bovenal moet afgelegd worden: „afleggende de zonde, die ons lichtelijk omringt;” en dat zegt nog vrij wat meer dan het vorige. Ziet gij dien verrader wel, die den wedlooper nasluipt, en eer iemand het bemerkt, een strik om hem heen heeft geworpen, waarin zijn voet zich verwart? Gij hebt het beeld der zonde, úwer boezemzonde gezien, strijdgenoot in het hachelijk renperk: dien last bovenal van de schouders, of — de vijand krijgt u onder de knie. Zingenot trekt boven alles u aan? Leg af dien last, spreekt de Heer, of met iederen tred valt het zwaarder, te jagen naar een onzichtbare kroon. Gij kunt van het aardsche goed maar niet scheiden? Leg af dien last, of het gaat u, als de huisvrouw van LOTH, die reeds uit Sodom was uitgeleid, en toch in Zoër niet aankwam. Gij laat den hoogmoed daarbinnen regeeren? Leg af dien last, of deze vijand omstrikt onzichtbaar uw voet, juist terwijl gij het hoofd overmoedig omhoog heft, en gij valt, eer gij aan struikelen denkt. Gij hebt wel een hart voor den Heer, maar ziet toch ook nog menschen met zekeren angst naar de oogen? Leg af dien last, nog eens, of, zoo waarachtig God leeft, die menschenvrees wordt uw noodlottige valstrik, en morgen zinkt gij licht neder, omdat gij heden te veel ter zijde, te weinig vooruit hebt gestaard! Doch, wat doe ik, Gel., ik noem enkele zonden, en honderden ga ik stilzwijgend voorbij, die gij licht u zelven kunt opsommen. Alle zonden verzaakt — hoe streng die eisch moge klinken, uw eigen verstand en geweten stemt het onvoor-

waardelijk toe : zoolang het met dézen eisch ons geen ernst is, hebben wij bij iedere schrede in de loopbaan teleurstelling of schade te duchten. — En nog liet ik den zwaarsten eisch onvermeld, waarin niet slechts veel, zeer veel, maar eigenlijk alles ligt opgesloten : met volharding loopen, de loopbaan, die óns voorgesteld is. Wat baatte het den wakkeren Griek, of hij al drie vierde had afgeloopen, zoo hij dan schroomvallig terugtrad? Wat geeft het u, of gij al begint met achter CHRISTUS te gaan, wanneer gij de vrijheid u voorbehoudt, om u af te wenden, zoodra u de loopbaan te steil wordt? Volharding, twee denkebeelden liggen in dat ééne woord opgesloten, lijdzaamheid het eene, en standvastigheid het andere, maar wie verklaart ons, wat al voor u en voor mij in dien dubbelen eisch ligt begrepen! Volharding, zeg ik te veel, als ik beweer, dat in dit ééne woord de onmisbaarste, maar ook de zwaarste eisch van heel het christelijk leven is uitgesproken? Ja, zoo 't er slechts op aan kwam, den Heer ééne groote, schitterende proef van geloof en liefde te geven, 't ware wellicht zoo zwaar niet, in dezen strijd zich te wagen. Maar den goeden Meester te blijven volgen, om het even of men de Hosanna's, dan wel de kruiskreten hoort; maar rusteloos voorwaarts te streven, al zien wij ook hier een broeder, die met ons aanving, het opgeven; al vernemen wij ook daar de vraag: „zijt gij ook met JEZUS den Nazarener” op telkens schamperder toon; al komt al wat aan en in ons is heimelijk op tegen die loopbaan, die God óns in onderscheiding van anderen wees; te volharden, niet slechts in den strijdenden, maar ook in den lijdenden heldenmoed; niet maar in het doen van al wat gedaan, maar ook in het dragen van al wat gedragen moet worden — M. H., gij voelt u misschien sterker dan ik, maar anders, ik zou wel willen vragen: is het geen zware eisch, die in de loopbaan gehoorzaamd moet worden, en hebt gij wel moed om de volle diepte te peilen van het ééne woord: „verloochent u zelve?”

Maar tot wie komt dan ten slotte die eisch? Nauwelijks herhaal ik die vraag, of ik ontwaar ten volle, hoe groot het gevaar is, waaraan de christelijke wedlooper blootstaat. Op uit- en inwendig gevaar zinspeelt de tekst, en dat met het volkomenste recht. De baan was niet slechts lang, maar bezwaarlijk. Was het pad ook al genoegzaam geëffend, geen kamp-rechter had den gloed van de zon, de verdeeling van den wind in zijn macht. De minste onopmerkzaamheid opeen schijnbare beuzeling kon den aanvanger zijn doelwit doen missen, of liep hij verder dan het aangewezen

punt, hem dreigde de dood in den nabij gelegen voortgolvenden stroom, of in een heg van zwaarden, met de punten naar de strijders gekeerd. Geen mistred ter rechter- of linkerzijde, of de kans was aanstonds verminderd. En bovendien, had hij ook zélf geen menschelijk hart, waaraan licht de moed kon ontsinken, als hij de eerste sporen der vermoeiing gevoelde, of anderen zich voorbij had zien streven? O sprekend beeld van het uit- en inwendig gevaar, dat ook ons in de loopbaan van het christelijk leven omringt! Neen, de geloofsweg moge veilig wezen, hij is daarom niet effen en bloemrijk; hij wordt niet betreden, zonder dat er dagelijks opnieuw een ernstige strijd wordt gevoerd. De wereld, waarin wij leven, het is nu eenmaal niet anders, maakt ons het volgen van den Heer niet gemakkelijk, en al hebben wij een en andermaal getoond, dat wij zelfs hare bedreiging niet vreezen, daarom zijn wij nog in geenen deele voor hare verlokking beveiligd. Wie telt ook op dit gebied de gevolgen van één enkelen misstap voor de gezondheid van ons geestelijk leven? Onze verzoekingën zijn van een anderen aard, dan die der Hebreëusche Christenen, maar daarom niet minder veelvuldig. Zij liepen gevaar om van het Christendom tot het Jodendom terug te vallen, wij om aan de inblazingen van den geest eens nieuweren Heidendoms gehoor te verleenē, die ons onophoudelijk voorhoudt, dat het onzichtbare, waarvoor wij alles verzaken willen, alleen in onze verbeelding bestaat; dat de werkelijkheid der stof de éénige werkelijkheid is, en al het andere niets dan een vraagteeken, waarvan eigenlijk de een zoo min iets weet als de ander, en waarmede men dus zich zoo min mogelijk inlaten moet. Neen, voorwaar, de christelijke loopbaan, zij wordt bepaald in ónnen tijd niet breeder, effener, kalmer dan vroeger. Grove twijfelzucht ter eene, verfijnde zinnelijkheid ter andere zijde heeft haar met allerlei steenen desaanstoots bezaaid, en kunt gij, Godlof, de wedloopers bij duizenden tellen, de gevallen, helaas, gij treft ze bij tienduizenden aan. — En nu bij dat alles nog het inwendig bezwaar, van „bezwijken in de ziel,” noodzakelijk door „verflauwen” gevolgd! Wat Christen kent ze niet, die donkere dagen, waarin de zon des geloofs met een dichten nevel omtogen is, en ook de ISRAËL Gods als een kleinmoedige JACOB moet zuchten: „al deze dingen zijn tegen mij?” Ook in het geestelijk leven kan inspanning voor afnating wijken, en tallooze malen zinkt onze moed in het zand, waardoor onze voet zich moest reppen. Wij hebben reeds zoo lang en met zoo weinig uitkomst gestreden, dat de hoop op overwinning een dwaasheid

schijnt. Wij vorderen tóch niet in eigen oog, en blijven de ouden, al vermannen wij ons telkens opnieuw. Wij meenden reeds te naderen, en daar voelen wij ons door een onzichtbare hand teruggezet en nederge-
worpen. Wij zien een strijdgenoot bezwijken; wij zien als uit den grond gedurig nieuwe vijanden opkomen; heftiger wordt de kamp, en zwakker het geloof in ons hart. De eerste liefde verkoelt; de oude zonde herleeft; „wat baat het, of gij worstelt, gij wint het toch in eeuwigheid niet,” zoo fluistert ter kwader uur een booze daemon ons in, en wij — strijdgenooten, is het wonder, als in deze loopbaan van tijd tot tijd de zucht wordt gehoord: „o God, gij weet het, ik wilde wel, maar ik kán schier niet meer,” en kind der wereld, blijft gij er nog bij, dat de roeping des Christens zoo licht is?

II. »Neen, zij is zwaar, zij is onuitvoerlijk,” zoo antwoordt deze of gene, wien wij in het bezwijkend harte gelezen hebben. Geen woord meer, mijn broeder, die tweede dwaling ware tienmaal zoo erg als de eerste. Wij hebben niets te veel van de moeielijkheid uwer roeping gezegd: nu dan ook de bladzijde omgekeerd, en hare heerlijkheid gadegeslagen. De tekst heeft ons de christelijke loopbaan niet slechts van hare donkere, maar ook van hare heldere zijde geteekend. Wij nemen geen der drie vorige trekken terug, maar wij plaatsen er nog drie tegenover. Het hoofd omhoog, gij die het pas had nedergebogen! Gij hebt een wolke van getuigen rondom u. Gij hebt een oversten Leidsman en Voleinder boven u. Gij hebt een kroon der zegepraal voor u.

Wij kunnen het ons zoo gemakkelijk voorstellen, hoeveel prikkelends er voor den Griekschen wedlooper in gelegen moest zijn, dat van alle zijden tallooze blikken op ieder zijner schreden gericht waren. Die onafzienbare menschenmassa, amphitheatersgewijs hoog op elkander getast, sloeg als met ingehouden adem iedere vordering gade, en moedigde die straks met daverend gejuich van blijde goedkeuring aan. Gewis, hoe edeler de bloem was der natie, die zich nabij de renbaan verdrong, te meer moest hij op de voorstelling huijveren van zoo veler hoop te beschamen. Maar wat was die keur van Hellas' vorsten en volken, vergeleken bij »de wolk van getuigen,” die den Christen hier beneden omgeeft? Overziet zelve de lange lijst in het vorige Hoofdstuk; gij vindt er namen,

die niet slechts aan één land, maar aan heel de menscheid behooren, en — hoevelen konden nog, sinds het schrijven van dezen brief, daaraan uit later eeuw worden toegevoegd! Toonbeelden in hun tijd van de kracht des geloofs, zijn zij thans overgebracht uit de strijdende in de zegepralende kerk, maar ook daar blijft de hemel getuige van wat hier op aarde geschiedt, en naar PAULUS' eigen woord is de gemeente des Heeren als ten schouwspel geworden aan menschen en Engelen beide. Reeds de gedachte, dat wij in een strijdperk worden gadegeslagen door zulken, die boven ons staan, heeft op zich zelve een eigenaardige kracht. „Soldaten,” sprak de grootste veroveraar onzer eeuw zijne dapperen toe, en hij wist volkomen goed wat hij zeide, toen hij in de vlakte van Egypte dat pralend woord hun deed hooren: „Soldaten, van den top dezer pyramiden staren veertig eeuwen u aan.” Mogen wij niet met hooger recht u herinneren, dat uit de gewesten des lichts, meer dan wij dikwijls bedenken, een deelnemende blik op onze zwakheid geslagen is? Ik zie op naar den hooge, én ik ontdek naast de gedaanten van Aartsvaderen en Profeten, die den Hebreëen voorgesteld waren, de lichtgestalten van Apostelen, van Martelaars, van Kerkvaders, van Hervormers, van Leeraars, maar ook van nederige leden der kerk, een schare, die niemand kan tellen. Zijn er ook uwe zalig ontslapenen onder, wien gij in hun sterfuur beloofd hebt, dat gij trouw aan JEZUS zoudt houden? Zij zijn er nu uit beter gewesten onzichtbaar getuigen van, of gij uw duren eed vervult of lichtvaardig verzaakt. En hoeveel grooter is ook hier weder het voorrecht van den Christen boven dien heidenschen wedlooper! Immers, een wolke der getuigen mocht hém prijzen of laken, zij hadden grootendeels toch zelve den kamp niet bestaan, en konden over de bezwaren dus slechts gedeeltelijk medespreken: ónze getuigen, zij hebben eerst alles zelve gedaan en gedragen, waartoe hunne blikken ons wekken. Ja, hartverheffende voorstelling, Christenen, iedere voetstap, die gij zet in de loopbaan, drukt het edel spoor van een voorganger; iedere last, dien gij torscht, is reeds lange voor u getild. Wij meenen dikwijls, dat ónze moeite en strijd schier onvergelykelyk zijn, zoodat van ons redelijkerwijze ook geen volharding gevorderd kan worden: hoe ontvalt ons die uitvlucht bij een blik op de wolk der getuigen! Gij wordt door de wereld gehaat? ABEL werd door zijn eigen broeder benijd, en ABEL geloofde. Gij noemt al uw arbeid voor het Godsrijk vergeefs? NOACH heeft wel honderd twintig jaren voor doove ooren gepredikt, en NOACH geloofde. Gij zucht, dat u te zwaar een offer

wordt afgeëischt? ABRAHAM heeft wel het slachtmes tegen zijn eigen zoon moeten opheffen, en ABRAHAM geloofde. Gij zult er smaad voor moeten dragen, wanneer gij in de loopbaan volhardt? MOZES heeft wel al de schatten van Egypte moeten verzaken voor de smaadheid van CHRISTUS, en MOZES geloofde. Zet zelve de optelling voort, M. H., maar vergeet nimmer er bij te voegen: dat waren menschen van gelijke beweging als gij, blootgesteld aan grooter verzoeking dan gij, bestraald met minder heillicht dan gij! Ja, is het dit laatste vooral niet, dat ons een blik op de wolk der getuigen zoo beschamend, en juist daardoor zoo opwekkend doet worden? Ziet, in de schemering des O. V. hebben die allen vastgehouden aan God, alsof zij den Onzienlijke zagen, en wij, die de middagzon des Evangelies begroeten, wij zouden bij hare stralen schipbreuk lijden aan ons allerheiligst geloof? Wat onder de wet wel mogelijk was, zou te zwaar vallen onder de heerschappij der genade, en waar dienstknechten Gods bleven staan, zouden zij bezwijken, die zich in CHRISTUS zijne kinderen noemen? Bij die voorstelling alleen moest het ons zijn, als hoorden wij uit gindsche dichte geheimzinnige wolk van getuigen een stem van beklag en verwijt: „schande, driewerf schande over zooveel hooger gezegenden, en zooveel minder getrouwen dan wij!”

Maar wat vier ik den tengel aan de opgewekte verbeelding, daar ik u wijzen mag op de troostrijkste wezenlijkheid? Van den oversten Leidsman en Voleinder boven u gewaagt onze tekst, en verhoogt onzen moed bovenal, door op Hem onze blikken te richten. »Die het kruis heeft verdragen, de schande verachtende,» wat herinneringen wekken woorden niet op, die in twee regels de onuitputtelijke stof van het danklied des hemels bevatten! Ziet, toen Gods eigen Zoon, die heerlijkheid bij den Vader had, hier in het kleed van een dienstknecht verschenen was, was ook Hij — nauwelijks zouden wij het durven uitspreken, indien ons het Evangelie geen vrijheid gaf — geroepen, als de minste der heiligen, om in den geloove te wandelen. Was Hij niet door zijne komst in de wereld in een toestand geplaatst, dat alle waarheid ook voor Hem een voorwerp werd van geloof, niet van aanschouwen? Stond niet de ervaring van zijn leven lijnrecht over tegen dit zijn onbezweken geloof aan den Vader, aan Zich zelve, aan den eindelijken triomf van zijn Rijk? Was het iets anders dan dat geloof, dat den Satan bestreed en verwon, waardoor zijn wil met dien des Vaders volkomen eenstemmig

kon blijven, ja dat Hem nog eens „mijn God” kon doen uitroepen, toen het „mijn Vader” op de smachtende lippen bestierf? Zoo ten einde toe te volharden, en in het kruis de ladder tot den troon, in de doornenkroon het voorteken van de kroon des levens te vinden — voorwaar, dát mocht een geloof heeten, zooals nooit mensch of Engel geoeffend heeft, zooals God alleen kan waardeeren! En dat alles nu, — om wélke vreugde, die Hij zich voorgesteld zag? Maar om wat vreugde anders, dan om verlost zondaars rondom zijn troon te aanschouwen, en alle de zijnen als kinderen in het huis des Vaders te zien? Dát was voor Hem de alverzoetende droppe! die op den bodem van zijn wrangen kelk was verborgen; maar dat is ook voor den Christen een prikkel tot trouwe volharding, die bij geen anderen prikkel kan halen! »Ziende op den oversten Leidsman en Voleinder des geloofs” — ik bid u, wat zou ten laatste voor hem volstrekt onmogelijk zijn, die dát woord tot zijn levensleus maakt? Wat gedachte! Het geloof, waartoe ik word geroepen, is geen ander, dan mijn Heiland geoeffend heeft, en niets eischt de goede Meester, waarin Hij-zelf niet vlekkeloos voorgegaan is! Geen bitterheid, die mij om zijnentwil grieft, of Hij heeft eerst den alsem geproefd; geen pijn, die op mijne borst wordt gericht, of Hij heeft er de vlijm van gevoeld! Word ik gescholden, zij noemden wel den Heer des huizes Beëlzebul; lijd ik armoê, Hij heeft wel van dorst moeten smachten; heb ik een scherp doorn in het vleesch, ik voel toch nog geen kruisnagels branden. Gij gevoelt het, Gel., waar men dat ééne woord: „ziende” waarlijk inwendig heeft leeren verstaan, daar verandert rondom ons mogelijk niets, maar daarbinnen zeker te meer; nu zal men zoo licht niet meer „verflauwen en in zijne ziele bezwijken,” ’t wordt hier stil, en sterk te gelijk. Ja, ook sterk, want het zien op dezen oversten Leidsman geeft niet slechts moed, maar ook kracht, om ten einde toe te volharden. Immers, het zien op zijn kruis wordt te gelijk een zien op zijn kroon, en — wederom een onschatbaar voordeel der christelijke boven de heidensche loopbaan — Hij doet van zijne zijde, wat geen enkel schepsel vermag. Bij de Olympische spelen kon de voorganger zélf niets te weeg brengen, om wie hem op een afstand volgden te sterken. Maar ónze Voorganger, op wien wij zien, Hij ziet ook wederkeerig op ons; Hij buigt zich telkens meewarig tot onze zwakheid ter neder; Hij toont ons zijne heerlijkheid, maar in die heerlijkheid te gelijk een onbedrieglijk onderpand, dat wij in en met Hem zullen zegepralen!

Of zeg ik te veel? Maar wij zouden het hoogste verzwijgen, indien wij niet eindelijk wezen op de kroon der zegepraal voor u. Daarom was het trouwens den wedlooper boven alles te doen; ja, zoo begeerlijk werd die onderscheiding geacht, dat zelfs de beroemdste dichters der oudheid zich geen schooner lot konden denken, en dat enkele malen de overwinnaars of hunne aanverwanten het uit overmaat van vreugde bestierven. Maar op heerlijker krone wijst ons de tekst, als hij van een CHRISTUS gewaagt, die thans „aan de rechterhand des troons van God is gezeten.” Waar toch de Meester is, wij weten het, daar zal ook de discipel Hem volgen, en die hier met CHRISTUS verdragen, zij zullen daar met Hem heerschen. Meent niet, dat ik onedele loonzucht als drijfveer wensch te bezigen voor allen, die deze loopbaan zijn ingetreden; ik weet het, loonzucht behoort meer tehuis bij den slaaf, die uit zelfzucht, dan bij het kind, dat uit liefde gehoorzaamt. Maar toch, de overste Leidsman zelf heeft tot de zijnen gezegd: „uw loon is groot in de hemelen,” en wat geen beginsel mag zijn, ’t kan tot drangrede en spoorslag verstrekken. Heeft Hij óók niet gezien op de vreugd, die Hem voorgesteld was? Zoo sloeg reeds de Attische wedlooper op den krans der overwinning het oog, die hoog in het luchtruim hem tegenwuidde, en bij dien aanblik straalde nieuw vuur in het afgemat oog, en stroomde frissche veerkracht door de uitgeputte spieren en pezen. Wel mogen wij hier de vraag van PAULUS herhalen: „indien deze alzoo voor een verderfelijke kroon deden, hoeveel te meer wij voor een onverderfelijke?” Of wat wás toch het loon, daar bereid, waar men zich zooveel inspanning der edelste krachten getroostte? Een krans van eenvoudig olijvengroen; een plaats op de naamrol der overwinnaars, reeds lang met hunne assche verstoven; een standbeeld in het renperk; een loflied der dichters; een vrijdom van lasten, en op den ouden dag soms een dagelijksch onderhoud ten koste van den Staat. Voor ons — eene onverwelkelijke kroon, eene plaats in het boek des levens daarboven, en de hooge bestemming om ten genen dage als een pilaar te zijn van den hemelschen tempel. Voor ons het loflied der welkomst van blijde Engelenlippen; voor ons ontheffing van allen last en moeite der aarde; voor ons eeuwige verzadiging van den boom des levens daarboven! Voor hém, in één woord, de openlijke erkenning door menschen ten aanhoore van geheel zijne natie; voor óns eene openlijke belijdenis door den Heer, als de zijnen, voor den Vader en de Engelen Gods! O, ik besef het,

ik spreek in beelden, Gel., maar ik vermoed tevens, dat de waarheid oneindig heerlijker dan de schoonste beeldspraak zal zijn. Indien ik thans een oogenblik den sluier kon oplichten, ik ben verzekerd, dat uit aller hart zich slechts ééne stem zou verheffen: zulk een kroon is overwaard, moest het zijn met bloed en leven betaald te worden! En waar nu de Heer haar uit genade wil schenken aan wie tot den einde volharden, Christen, zult gij daar een oogenblik aarzelen? Maar weet dan toch, wát gij verzuimt, en staar nog eenmaal naar boven! Jonge mensch, daarvoor is het der moeite wel waard, met die o zoo kleine wereld te breken; 't zal u zwaren strijd kosten, maar die het hoogste wil winnen, hij moet er ook het liefste voor wagen. Moede wedlooper op het midden der baan, daar ginds, waar dat helder licht u tegenstroomt, daar hangt uwe kroon, o geloof het toch, ú te wachten, en geen enkele tred is vergeefs, en geen druppel zweet gaat te loor! Oude Christen, zoolang dient gij uw Heer, en nog nooit heeft Hij u kwaad gedaan, en straks wil Hij het beste u geven, zie toch tegen enkele zware stappen niet op! Maar waarom nog een oogenblik tot enkelen gesproken, Gel.? Dit is juist de hoogste heerlijkheid van de loopbaan des Christens boven die der heidensche oudheid. Daar kon slechts een enkele de overwinning behalen; vooraf was het onzeker, wie de gelukkige zijn zou, en aan vreemden, aan vrouwen, aan slaven werd de mededinging niet eenmaal vergund. Hier worden allen geroepen; hier is de kroon voor velen zonder beperking verkrijgbaar; hier is ieder, die waarlijk met JEZUS de loopbaan begint en voleindt, vooraf reeds van de overwinning verzekerd. Een kroon, verkrijgbaar ook voor u, arme, beproefde, verlatene; een kroon voor u, groote en rijke, die rijk in het geloof en groot in Gods koninkrijk wordt; een verbeurde kroon ook voor mij! O Heere JEZUS, laat geen recht, maar genade haar uitwijken, en — druk haar ook óns op den schedel!

Waar bijna geheel onze rede toepasselijk was, hebben wij geen breede toepassing noodig. Slechts enkele vragen nog, die gij grootendeels u zelf moogt beantwoorden, en waarbij wij u bidden, dat gij de hand, die zoo hoog werd heengestrekt, thans diep in den boezem moogt steken.

Ik vraag u dan vooreerst: hebt gij reeds die loopbaan gekozen? Van nature, wie weet het niet, betreden wij een andere baan, den breeden weg, dien vleesch en wereld ons wijst. Daar omringt ons óók een groote

wolk van getuigen, het zijn de vrienden der zonde; daar is óók een overste Leidsman, het is de God dezer eeuw; daar is ook eene vergelding te wachten, de bezolding der zonde, de dood. Waar wij op dien weg zoo-velen onbedachtzaam zien voorttreden, zouden wij daar niet dwaas zijn, Gel., zoo wij allen zonder onderscheid opwekten om altijd maar voorwaarts, naar christelijke volmaking te streven? Doch wat zouden wij aan voortbouwen denken, waar het geheele fundament nog ontbreekt, en niet liever elk, wien het geldt, een waarschuwend: »terug, om uws levens wil" laten hooren? Onderzoekt u zelven, M. H., of ú die roepstem niet raakt: »daar is een weg, die iemand recht schijnt, maar het einde van dien zijn wegen des doods." Gelijk het weleer niet allen echte wedloopers waren, die verklaarden, dat zij ook wel mede naar den prijs wilden dingen, zoo zijn het nog niet allen Christenen, die van hun Christendom spreken, en van tijd tot tijd aan het Nachmaal den dood des Heeren herdenken. Ik ben er verzekerd van, op dit oogenblik getuigt menig geweten: »die loopbaan, waarvan ik heden hoorde, is mijne loopbaan nog niet," en 't is zeker beter, dat gij dit u zelven belijdt, dan dat gij, gedachteloos voortgaande, eindelijk aankomt, zéér ver van de eeuwige kroon. — Doch dan wordt nu ook de tweede vraag: wilt gij voortaan die loopbaan betreden, en och of nu allen het wilden! Maar wat aandoenlijk onderscheid wederom tussehen de christelijke en de heidensche loopbaan, en dat, voorwaar, niet ten onzen voordeele pleit! Dáár wasde slagboom nauwelijks opgeheven, en de stem der herauten gehoord: »spoedt in de loopbaan, gij mannen, en wordt zegevierende helden," of als een éénig man snelden velen vooruit, hakend naar menschengunst en een handvol verdorrend gebladert. Hier, waar wij de christelijke loopbaan u wijzen en u dringen, haar zonder uitstel te kiezen, daar verzet híj geen enkele schrede, en slaakt zij een weemoedige zucht, en zegt déze dat het goed, of ook niet goed is gesproken, en géne, dat hij zich nog lang zal bedenken, en blijven voorts sehier allen dezelfde. O onverstandigen en tragen van harte, is dan waarlijk de heerlijkheid des hemels niet eenmaal zooveel waard, dat gij om haar te beërven uw hart van de wereld kunt losrukken? Want, gij weet het ook zelve wel, beiden te vereenigen is even onmogelijk, als met iederen voet afzonderlijk een tegenovergestelden weg te betreden. Gekozen moet er worden, niet onberaden, maar toch onverwijld, onverdeeld, onherroepelijk gekozen ook door u; bij uw eeuwigen vrede, wát kiest gij? Wat — onwillekeurig ontroert zich mijn

hart, waar ik mijn oog over deze schare laat weiden. Hoevelen, die déze loopbaan niet willen, en daaronder ook, die de Doodsengel misschien onverwacht zal stuiten op hun' zondigen weg, en dan voor eeuwig overvoeren naar hunne eigene plaats. En thans staat hier de overste Leidsman en Voleinder als met open armen, en roept ook u, om Hem gehoorzaam en geloovig te volgen, en eischt niet eenmaal dat gij »allen last afleggen'' zult, zonder dat Hij-zelf u die vriendelijk afnemen wil. Zoo stond Hij reeds zoo dikwijls, en wachtte, en wacht ook nu; zegt, weet gij, wanneer het u onmogelijk zal geworden zijn, het oor voor zijne roepstem te sluiten? Dan, wanneer uw oog in Hem úw Verlosser en úw Koning gezien heeft, om uwent wil met doornen gekroond, en thans in eere verhoogd. Die dat éénmaal zag, niet vluchtig, maar goed, maar met een blik, waarin de gansche ziel is gelegd, hij kan het nooit meer vergeten, hij heeft inwendig beslist, hij staat op, en zijn leven wordt nu één dagelijksch staren op JEZUS, één gehoorzaam volgen van Hem. O bidt, dat gij dit ééne moogt zien, met een oog, door den Geest der genade verhelderd, en vernieuwt in die kracht gedurig de keus, die in leven en sterven niet rouwt! — Of deedt gij dat reeds, en vraagt gij wellicht: waarom vorder ik in deze baan zoo gebrekkig? M. G., ongetwijfeld ook daarom, omdat uw zien op den oversten Leidsman nog niet helder en vast genoeg is. Een stofje in het oog kan het zintuig bederven; het geestelijk orgaan is niet minder teeder en fijn; daarom hebt acht op u zelve, dat gij de verborgenheid des geloofs in een rein geweten bewaart. Gij hebt zeker reeds ervaren, dat het vorderen moeilijker valt, naarmate gij meer terug en ter zijde, te gemakkelijker daarentegen, naarmate gij meer omhoog en vooruit ziet; doet uw voordeel met de eenvoudige opmerking. Er staat niet: „ziende op de wolke der getuigen,’’ die zien op ons, maar: „ziende op den oversten Leidsman,’’ en dit mag er wel bij: voorts afziende van veel, dat anders gevaarlijk zou kunnen worden voor den vrede en de kracht onzer ziel. Beschouwt uwe loopbaan vaak, als een loopbaan, die door God ú voorgesteld is, dat zal u met veel bitters verzoenen, en bedenkt voorts, zoo gij zwak zijt, dat ten laatste van u niets wordt gevorderd dan trouw; voor triomf en kroon zal later de Leidsman wel zorgen. Laat aan Hem loop, leiding, lengte uwer baan onvoorwaardelijk over. Bij de kampspelen bepaalde het lot, wie nevens elkaar zouden voortsnelen, en kon onedele naijver den wedstrijd moeilijk maken; hier is alles door de hoogste wijsheid bepaald, en onderlinge liefde en

trouw zal den strijdgenooten het voortgaan lichter doen vallen. Of — ik heb nog een laatste vraag op de lippen, en ik aarzel bijna haar uit te spreken; maar in een loopbaan zijnde, kán men even zoowel terug als vooruit: heeft iemand uwer ook berouw, en wil hij ook de loopbaan verlaten? Het is mij bij die vraag, als zie ik uit den hemel het sprekend oog van den oversten Leidsman op de schare gericht, die Hem volgt. Zoovelen gaan in onze dagen terug; waarom ook gij niet? De Heer heeft niemand uwer van noode, Hij laat u op dezen zelfden oogenblik vrij.... Maar wat vraag ik, Christenen, daar ik immers weet, wat gij antwoordt? „Neen, Heere JESUS, vooruitgaan moge nóg zoo moeielijk vallen, terugkeeren van achter U, het zou ons toch onmogelijk zijn. In de loopbaan is het ons vaak bang, maar wát is het in de wereld daarbuiten? Geeft Gij nog den moed op de behoudenis onzer zielen niet op, wij willen in het strijden volharden — alleen, mocht het zijn, beter dan thans!” Spreekt het alzoo in uw hart, Gel.? De Heer heeft dat woord gehoord, en zal het in gedachtenis houden. Komt, reiken wij in dien geest elkander de hand, als aan den voet van zijn kruis; maar houden wij bovenal vereend den geloofsblik op Ééner gericht. Veel kunnen deze onze oogen nog zien, of — ook niet zien, indien zij Hém slechts blijven aanschouwen, en in Hem den hemel geopend. Daar is slechts ééne schande, de zonde; daar is slechts ééne eer, die wij ons door niemand zullen laten betwisten, de eer van dicht, zoo dicht mogelijk achter dezen JESUS te gaan. En nu: voorttrekken, zoo klinkt zijn laatste woord, als zijn eerste? Zie hier zijn wij, overste Leidsman, wij komen, wij blijven, wij volgen!

A M E N.

XV.

G E L O O F S T R I O M F.

HERVORMINGSFEEST.

Ps. 105: 1, 2. Gez. 77: 1. Gez. 156: 1. Ps. 21: 13.

1 JOH. V: 4.

»WANT AL WAT UIT GOD GEBOREN IS OVERWINT DE WERELD; EN DIT IS DE OVERWINNING DIE DE WERELD OVERWINT, NAMELIJK ONS GELOOF.»

»In de tenten der rechtvaardigen is een stem des gejuichs en des heils; de rechterhand des Heeren is verhoogd, de rechterhand des Heeren doet krachtige daden. Ik zal niet sterven, maar leven, en ik zal de werken des Heeren vertellen.» 't Is immers geen wanklank in uw oor, M. H., wanneer heden reeds het eerste woord onzer rede zulk een psalmtoon van vreugd u doet hooren? Maar 't zij wij acht geven op wat deze dag, op wat deze maand, of op wat geheel dit jaar ons herinnert, alles vereenigt zich om ons een Hallelujah der verheerlijking Gods van de dankbare lippen te lokken 1). Achttienhonderd drie en zestig! Wie onzer kon dat jaar tot dusver doorleven, zonder te gedenken, hoe juist een halve eeuwkring zich sloot, sinds de groote wereldgebeurtenissen, die voor het zuchtend

1) Uitgesproken 1 Nov. 1863.

Europa een nieuwen dag van heil en vreugd deden aanlichten? Voorwaar, moest ieder vijftigste jaar in Israël een jubeljaar zijn, dat alle slaven bij bazuïngeklank opriep om het feest hunner vrijheid te vieren, als jubeljaar mag ook dit voor ons en onzer kinderen oog in het gedenkboek der historie met gulden trekken vereeuwigd staan. November achttienhonderd drie en zestig! Zoo is de feestmaand dan aangebroken, die het hoogbevoorrecht Nederland oproept om zich dankend te buigen voor Hem, die den staf des drijvers verbrak, en wanneer de laatste rustdag van Slachtaand is aangelicht, dan zal ook de grijze Bisschopsstad zich in feestgewaad tooien, en Gods weldadigheid in het midden zijns tempels herdenken, die op eeuwig gedenkwaardige wijze des morgens gejuich heeft gegeven, waar des avonds nog het geween overnachtte. En nu de eerste dag, de eerste rustdag dier maand, wat tonen verneemt heden mijn oor, schier uit alle oorden der Evangelische kerk? »De rechterhand des Heeren is verhoogd; ik zal niet sterven, maar leven, en de werken des Heeren vertellen." In waarheid, wel verdient die lievelingspsalm van LUTHER op ons aller lippen te wezen, want het is heden de driehonderd zes en veertigste jaardag der Kerkhervorming, door zijn' geloofsmoed begonnen. Het feest der Hervorming; gij voelt voor dien gedenkdag aan het begin dezer maand toch niet minder, Gel., dan voor de feestdagen, die u aan haar einde verbeiden? O, ik weet het, aan niets minder dan aan reden tot klagen ontbreekt het, wanneer wij op de groote belangen van Evangelie en Hervorming het oog slaan, en wij zijn wis de éénigen niet, die het voelen, dat zoo daar heden rijke stof is tot danken, er, indien mogelijk, nog overvloediger aanleiding is om uit een bekommerd harte te bidden: »laat niet varen het werk uwer handen!" Maar toch, zoo wij om al die schaduwzijden het licht gering konden schatten, dat nog altijd voor ons en onze kinderen schijnt, of om hetgeen wij in menschen betreuren van de groote daden Gods konden zwijgen, ik vreeze, dat wij ons jammerlijk ondankbaar betoonen zouden ten aanzien onzer dierbaarste voorrechten. Juist in donkere dagen voor de kerk des Heeren is het dubbel goed voor het hart, te gedenken aan wat God heeft gedaan, die eenmaal gezegd heeft, dat het licht in de duisternis schijnen zou, en hoe onrustwekkender het heden zich toont, te grooter behoefte hebben wij om te staren in een schooner voorleden, ten einde ons juist door die rijke herinneringen tegen een dreigende toekomst te sterken. Of zou wellicht de Hervorming het minder dan Nederlands verlossing verdienen

met vernieuwde vreugde herdacht te worden? M. H., onsterfelijke eer aan de dapperen, die op de velden van Leipzig of Waterloo voor de vrijheid hun bloed lieten stroomen, maar daar is nog een hooger goed, dan nationale vrijheid alleen; daar is nog een edeler strijd, dan die met stoffelijke wapens gevoerd wordt; daar is nog een schooner zegepraal, dan die een trotschen dwingeland zwichten doet: zij heet de overwinning der Wereld. Van zulk eene overwinning vieren wij heden gedachtenis, en op de lijst harer helden geven wij met eene goede conscientie eene eereplaats aan de Hervormers der kerk. Immers, waar wij op dit haar jaarfeest de Hervorming, als met ontrolde banier, voor onze oogen zien treden, daar is het, alsof wij in de banen dier banier de Apostolische leuze geschreven zien: »dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof.”

„De overwinning der wereld”, zoo wordt het geloof genoemd door den Apostel der liefde, en welk geloof hij bedoelt, hij geeft het duidelijk aan, in wat hij aanstonds laat volgen: „wie is het, die de wereld overwint, dan die gelooft, dat JEZUS is de Zoon van God?” Geheel verkeerd zouden wij JOHANNES verstaan, zoo wij meenden, dat hij de overwinning der wereld van het geloof in een afgetrokken leerstuk afhankelijk maakt. Gelooven, dat JEZUS is de Zoon van God, is niet slechts met verstand en hart zijne waardigheid als zoodanig erkennen; 't is Hem zelve aannemen en aangrijpen in al zijne onmisbaarheid, algenoegzaamheid, dierbaarheid. 't Is het geloof in den Zone Gods, als die waarlijk in het vleesch is gekomen, (zie het begin van het vierde Hoofdstuk) in den vollen historischen CHRISTUS der Schriften alzo, den Zone Gods en des menschen, die door zijne wondervolle verschijning en zegenrijke werkzaamheid, door zijn verzoenend lijden en sterven, door zijne opstanding en heerlijkheid in den hemel het licht is en het leven der wereld. Het is het geloof, dat (vs. 12) den Zoon heeft, en in den Zoon den Vader, en in beider gemeenschap een eeuwig levensbeginsel. En van wie nu alzo, in CHRISTUS geloovende, waarlijk uit God is geboren, zegt JOHANNES, dat hij „de wereld verwint.” Door wereld verstaat hij, naar zijn eigen woord wederom (H. II: 16), al wat niet uit den Vader is, maar in het booze ligt, de begeerlijkheid der oogen, en de begeerlijkheid des vleesches, en de grootschheid des levens. Hij denkt m. a. w. aan die van God afkeerige macht, die zich met onverzoenlijken haat tegen het woord der waarheid verzet, en waarvan ieder Christen op zijne beurt den noodlottigen invloed

ervaart. Maar wel verre van daarvoor te beven, roemt hij, niet enkel in eigen naam, maar ook in dien van al zijne medeverlosten: „dit is de overwinning, die,” zoo staater letterlijk, „de wereld overwonnen heeft, ons geloof.” Is de gissing al te gewaagd, dat hem hier het woord uit de onvergetelijke afscheidsure van den Heer voor den geest zweefde: „hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen?” In óns oor althans klinkt hier nog iets na van dien hooggestemden triomftoon, en vruchteloos tracht ik u al de schoonheid en kracht van dit woord juist in JOHANNES' mond te doen voelen. Daar zit hij neder, de BENJAMIN der Apostelen, die reeds ten Patriarch is geworden, in zijn stil verblijf te Ephese. Nauwelijks kan hij een voetbreedte gronds op aarde zijn eigendom noemen; zijn lichaam draagt nog de sporen der geeselschelden, weleer voor de zaak van CHRISTUS ontvangen; zijn leven was één rusteloos strijden, en waar hij nog altijd met onverzwakte kracht van den CHRISTUS getuigt, ziet hij van verre den Antichrist reeds voor zijne oogen verschenen. En toch durft die oude visschersgezel, als slotsom zijner levenservaring, het woord in de pen nemen, dat geen der Romeinsche Caesars, die hij zag heerschen en sterven, van zich zelve had durven ter neerschrijven: „Onze overwinning, die de wereld overwonnen heeft?” Voorwaar, dát is groot, gij grijze krijgsknecht van CHRISTUS, maar — hoe groot moet dan de Meester niet zijn, die zúlke discipelen vormt!

Dit is de overwinning, die de wereld overwonnen heeft, ons geloof. Waar zouden wij het einde vinden, Gel., zoo wij uit de geschiedenis van het Godsrijk u ook maar de voornaamsten van hen wilden aanwijzen, die ons als een wolke van getuigen dier heerlijke waarheid omgeven? Gij gevoelt het zelve reeds, door de eigenaardige bestemming van dezen dag wordt ons gebruik van het zinrijk tekstwoord bepaald. De zegevierende kracht van ons Evangelisch geloof gaan wij u heden uitsluitend voorstellen, in betrekking tot het gezegend feit der Hervorming. Wij achten het daartoe noodeloos, u hare geschiedenis in breede trekken te schetsen; zij is u, naar wij vertrouwen, bekend, of anders in de keurigste vormen gemakkelijk onder ieders bereik. Veeleer wenschen wij in dien rijken schat slechts enkele grepen te doen, en alzoo u en ons zelve op een standpunt te plaatsen, waarop wij tot juiste beoordeeling en vruchtbare waardeering van de weldaad der Hervorming geleid worden, bepaaldelijk naar de behoeften der tegenwoordige dagen.

Het tekstwoord geeft ons als het ware een sleutel tot haar heiligdom in onze eigene handen, en wijst ons achtereenvolgens op

het recht en de macht;
de heerlijkheid en de schande;
de worsteling en den eindtriomf

van het groote werk der Hervorming. Na de beknopte ontvouwing van dat dubbel drietal bijzonderheden, zal wellicht nog een en andere vraag ons behoefte zijn, maar ook niet moeielijk beantwoording vinden. Heer der gemeente, die eenmaal krachtiglijk in uwe getuigen tot het Apostelschap der Hervorming gewrocht hebt, zend den Geest des geloofs met milde stroomen uit in ons midden! En geef, dat niemand heenga van hier, zonder de biddende keuze om in uwe kracht te strijden ten einde toe, opdat ook wij de wereld verwinnen mogen, en de kroon des levens ontvangen, Amen.

I. Dit is de overwinning, die de wereld overwonnen heeft, ons geloof. Wordt niet door dat woord allereerst het recht der Hervorming gestaaft, door zoovelen ook nog in onze dagen betwist? Wij zullen wel niet beweren, dat het geloof in den levenden CHRISTUS vóór de heldeneeuw der Hervorming zoo goed als van de aarde verdwenen was. Die bewering zou eene treurige miskennis zijn der hooge CHRISTUSregeering; zij zou daarbij de geschiedenis zelve in het aangezicht tegenspreken. Ten allen tijde is er, gelijk PAULUS zegt, een overblijfsel naar de verkiezing der genade geweest, en de christelijke waarheid was gelijk aan de vrouw, waarvan het Openbaringsboek spreekt, aan wie vleugelen gegeven werden om in de woestijn voor hare vervolgers te vluchten. Waar zij op de zeven bergen van Rome geen schuilplaats meer vond, vond zij die nog in de dalen der getrouwe Waldenzen, en hier uit trotsche paleizen verbannen, heeft zij zich daar achter stille kloostermuren verborgen. Schitterende sterren hebben geblonken aan den donkeren hemel der middeleeuwen; onschatbare waarheden, later door een ongeloovig Protestantisme tot zijn eigen schade verworpen, zijn in Rome's kerk bewaard en gehandhaafd geworden. Wij denken er dan ook niet aan, haar den naam van christelijke kerk te betwisten, al aarzelt zij ons die te geven; wij meenen zelfs, dat er goeds in haar schoot is te vinden, dat welbeschouwd en gebruikt,

ongetwijfeld tot volmaking onzer eigen kerk zou kunnen aangewend worden. Maar toch, wie kan ontkennen dat wat JOHANNES „de wereld” noemt zich juist daar tot een ontzettende macht had ontwikkeld, en dat die wereld eene doodelijke vijandschap toonde tegen wie weigerden te knielen voor het reuzenbeeld der hierarchie, met zijn hoofd van goud, en de voeten van ijzer en leem? Maar verplaatst u dan zelve een vier- of vijftal eeuwen terug, en zegt, of gij het woord: »mijn koninkrijk is niet van *déze* wereld” niet overal als uit het Evangelie gescheurd vindt. Daar zit de dusgenaamde stedehouder van CHRISTUS in het trotsch Vaticaan, versierd met de driedubbele kroon, en bliksemt zijnen ban tegen al wie ontkent dat de Kerk van Rome de zon is, en de Staat als de maan, die haar licht van deze zon moet ontvangen. Ginds rijst onder zijn oog de nog onvoltooide Sint Pieterskerk, maar ook slechts ten halve voltooid, geeft zij u reeds het sprekend beeld eener gansch verwereldlijkte kerk te aanschouwen. Uitwendige praal heeft de aanbidding in geest en waarheid vervangen; de herders der kudde zijn priestervorsten, vele priestervorsten tyrannen geworden, en op de vraag: „hoe word ik zalig” doet eene troostelooze eigengerechtigheid de blijmare der vrije genade verstommen. De kwijtbrief van Golgotha werd vergeten voor den aflat der Pausen; een sleutel van goud schijnt genoeg om de hemelpoort te ontsluiten; de Mozaïsche eeredienst scheen herleefd, neen, een geest des nieuwen heidendoms uitgegoten. Wat was zij anders geworden dan wereld, de jammerlijk ontheiligde kerk, waarin machtige prelaten niet schroomden het Evangelie een fabel te noemen, die haar vertellers heel wat voordeel had opgebracht, of straks MOZES, CHRISTUS en MAHOMED — wij sidderen bij het uitspreken — op ééne lijn als de drie grootste bedrivers te brandmerken? Werd, om bij JOHANNES te blijven, de grootscheit des levens niet gehuldigd door dien mensch der zonde, die in den tempel des Heeren geplaatst, zich begroet zag als een anderen God; de begeerlijkheid des vleesch niet gevierd door wie zich als ’t ware hadden overgegeven om allerlei ongerechtigheid gieriglijk te bedrijven; de begeerlijkheid der oogen niet vrijgelaten aan wie slechts zorgde, dat hij geen kerkelijke verordening schond? En wat baatte dan eindelijk al, wat er nog van goud des geloofs was gebleven, waar het onder klatergoud van allerlei bijgeloof begraven, en daarmee tot onkenbaar wordens toe vermengd was geworden? Van tweeën één; of men moest persoonlijk niets hebben van dat levend geloof, door JOHANNES geroemd, of men

moest zich ook in gemoede verplicht achten eene kerk te bestrijden, die den Zone Gods zijne hoogste eerkroon ontrukte, om die op het hoofd van heiligen of zondaars te plaatsen. Zoo schaamteloze schepselvergoding, als waaraan Rome zich schuldig maakte, kon en mocht niet geduld worden, of — de christelijke waarheid en gerechtigheid waren reddeloos verloren geweest. Geen wonder dan ook, dat de uitstekendste mannen behoefte gevoelden om de kerk in de kerk te hervormen; dat beroemde kerkvergaderingen die Hervorming in het hoofd en de leden beproefden. Wie nog geloofde en beleed wat de Apostelen predikten, had reeds daarin bevoegdheid en recht om zijne stem tegen het grenzenbos verderf te verheffen; wat zeg ik, hij zou als Christen zijne roeping verzaakt hebben, zoo hij althans geene poging beproefd had om een dam te leggen tegen den nog immer wassenden stroom. Maar wie zal de wereld verwin-
nen, die in het hart van Rome genesteld, van daar beide de machtige armen heeft uitgestrekt naar al de gekerstende volken? Zult gij het zijn, machtige Vorst, die drie dagen en drie nachten achtereen onder den blooten winterhemel staat te sidderen voor den toorn van den onbuig-
zamen HILDEBRAND; of gij, trotsche LODEWIJK, die een penning met het opschrift liet slaan: „ik zal Babel vernielen?” Helaas, Babylon bleef nog staan, en Sion lag nog altijd in puin; niet vele machtigen, niet vele wijzen, niet vele edelen heeft God tot zijne herbouwing verkoren. Dit is de overwinning, die de wereld in de kerk overwint, niet de verbitterde staatkunde, niet de herlevende vrijheidszucht, niet de ontlukende wetenschap zelfs — zij alleen zouden het geen van allen gedaan hebben — maar dit eeuwen oud en eeuwen jong Apostolisch-Evangelisch geloof!

Of zou het noodig zijn met vele trekken te staven, hoe niets anders dan juist dit de groote kracht is geweest, die de Hervorming heeft doen ontstaan, en waar zij werd gebracht, heeft doen aannemen? De Hervorming, een vrucht van persoonlijken geloofsdrangen hoogen geloofsmoed — waar zou ik het einde vinden, wilde ik voor die stelling ook slechts de voornaamste bewijzen vermelden? O, ziet daar LUTHER, worstelende in zijne eenzame cel, tot hij het artikel verstaat: „ik geloof de vergeving der zonden!” Ziet hem in wanhoop aan zich zelven, tot driemaal toe zich vastklemmen als een drenkeling aan dat woord: „de rechtvaardige zal uit den geloove leven!” Volgt hem op zijne reize naar Worms, in de ballingschap van den Wartburg, in al de aanvechtingen, die hij van de

wereld, den duivel, zijn eigen vleesch moet verduren, en zegt zelve, wat dien gewezen monnik bewogen kán hebben om alzoo voor de waarheid te staan en te strijden, indien niet de drang van een geloof, dat nu eenmaal niet rusten kon, zonder van den Heer te getuigen? Meermalen heeft men dien hervormingsijver willen verklaren uit onedele drijfveeren, nauwelijks waardig dat wij die bij name vermelden. Maar wij vragen eenvoudig: sinds wanneer was hij, die voor zich zelve iets van de wereld begeerde, gewoon tégen de wereld te strijden, en wat had deze getuigen kunnen verplichten om vrijwillig hunne stem met zooveel macht te verheffen, tenzij dan dat persoonlijk geloof, dat hen zedelijk noodzaakte om met dezen zelfden JOHANNES in een vroeger tijdperk te zeggen: »wij kunnen niet nalaten te spreken van wat wij gezien en gehoord hebben?" O ware eer- of win- of genotzucht de machtige hefboom van hun strijden en streven geweest, LUTHER had niet arm behoeven te leven en te sterven; KALVYN niet levenslang behoeven te kampen, tegen de zonden der hervormden niet minder, dan tegen de leugens van Rome; ZWINGLI zijn bloed niet te hebben laten stroomen op het slagveld bij Kappel. De Overste dezer wereld heeft wel waarlijk, al is 't niet in zichtbare gestalte, voor het oog dezer mannen gestaan, en hun toegefluisterd: »dat alles zal ik u geven, indien gij nedervallende mij zult aanbidden." Maar verlokking of zelfs bedreiging, wat baatte zij, waar het geloof nu eenmaal was begonnen aan te merken, niet de dingen die men ziet, en die tijdelijk, maar de dingen die men niet ziet, en die eeuwig zijn? Wij zouden al de gedenkstukken, de confessiën, de strijdschriften der Hervorming moeten doorbladeren, indien wij voldingend bewijzen wilden, dat waarlijk het levend geloof in den historischen CHRISTUS, den Zoon van God, den Zaligmaker der wereld, de grond was, waarop hier alles rustte; de spil, waarom zich alles bewoog. Ziet, dat geloof, waarvan JOHANNES spreekt, in de Roomsche kerk is het niet meer dan een zeker voor waar houden, een verstandelijk toestemmen der waarheid, dat althans ten deele ook buiten hart en leven kan omgaan, en daarom als 't ware eerst door de werken moet aangevuld worden, zal het de weg der zaligheid zijn. Maar voor de Hervormers, zonder onderscheid, wat was het geloof anders dan een persoonlijk aannemen van het in CHRISTUS der wereld geschonken' heil; dan een persoonlijk aansluiten aan Hem, waarbij zijn geest en leven het onze worden; dan een persoonlijk aangrijpen van zijn woord, zijn hand, zijn kruis, waarbij men voorts allen roem in zich zelve liet varen?

In Hem hadden zij, na lange worsteling, gerechtigheid en sterkte, een iegelijk voor zich zelve gevonden; tot Hem moesten zij anderen brengen, of de steenen der instortende kerk hadden haast om wrake geroepen. Hem zagen zij miskend, die hun lief was meer dan het leven; hoe konden zij rusten, eer de steen, door de bouwlieden verworpen, weer tot een hoofd des hoeks was verheven? Neen, het verwondert ons niet, dat de Hervorming binnen zoo luttel jaren eene macht is geworden, die de overmacht der wereld deed zwichten; 't geloof is nu eenmaal niets, of — het is eene Kracht, zoo als geen vleesch en bloed openbaart. „Wij gelooven, daarom spreken wij,” met dat woord zijn de hervormers in het strijdperk getreden, en het moest wel weerklank vinden, want het kwam uit het hart, en zocht zijn weg tot het binnenste heiligdom van hart en geweten. 't Was niet enkel de zucht voor vrijheid, voorwaar, 't was bovenal de dorst naar waarheid en leven uit God, die de bewoners ook van déze landen bewoog, om het juk van zich af te schudden, en liever den dood der schande te sterven, dan weder als boetvaardige kinderen tot den onreinen moederschoot van Rome terug te keeren. Wilt gij den sleutel tot het geheim van de kracht der Hervorming in Nederland, verplaatst u dan nabij een vaderlandsch dorp in Noord-Holland, bijna driehonderd jaren geleden. Daar stroomden van alle zijden met levensgevaar de duizenden heen naar de plek, waar onder Gods vrijen hemel de eerste hagepreek gehouden zal worden; daar hebben velen den nacht reeds doorwaakt, hunkerende naar het zoo zeldzame zielevoedsel; daar hangt alles vier uren achtereen aan de lippen van een kleinen, onaanzienlijken man, die niet in uitnemendheid van woorden, maar in betooning van geest en kracht het eenvoudig Evangelie verkondigt, en bidt, tot de schare tot tranen bewogen werd. Zijn tekst? De tekst der eerste hagepreek in Nederland was de leus der geheele Hervorming: „uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, 't is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme; want wij zijn zijn maaksel, geschapen in CHRISTUS JEZUS tot goede werken, welke God voorbereid heeft, opdat wij in dezelve wandelen zouden.” Dát trok, dát trof, dát boeide, dát bande de wereld uit tallooze geopende harten, en schiep die om tot tempelen des H. Geestes. Het woord des geloofs, neemt het weg, en een raadsel blijft heel de Hervorming; neemt het aan, en hare macht is verklaard. Voorwaar, wel mag onder het beeld harer helden het woord van dezen zelfden JOHANNES uit het boek zijner Openbaring geschreven staan: „deze

hebben overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord hunner getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad tot den dood toe 1)!"

II. Het geloof, de overwinning der wereld! Dat woord heeft ons aan de eene zijde het recht, aan de andere de macht der Hervorming verklaard. Mogen wij in datzelfde woord geene aanduiding vinden, zoowel van hare heerlijkheid, als van hare schande, Gel., van hare schoone en hare treurige zijden? Over beiden meenen wij hier inderdaad een verrassend licht te zien opgaan; verdubbelt uwe aandacht, en hoort!

Ja, wel is 't een heerlijke tijd, waartoe heden onze verbeelding terugkeert, en goed kan het zijn voor ons oog, van het rusten op zooveel dwergengestalten van dit geslachte vermoeid, op die reuzen uit den voortijd te staren, die daar in den geest en de kracht van een ELIA en JOHANNES zijn opgestaan, om den Heer als bij vernieuwing zijn weg te bereiden. Wat worsteling van de meest ongelijke krachten en de meest onvoordeelige kansen, die zich aan mijne blikken vertoont! Of wat zijn de wapenen, die de wereld tegen deze hare aanvallers aangordt? Verdrukking, benauwdheid, honger, gevaar en zwaard; om CHRISTUS' wil worden zij den ganschen dag gedood, en geacht als schapen der slachting. Wat is de macht, die zij daartegenover te plaatsen hebben? Neen, de wapenen huns krijgs zijn niet vleeschelijk, maar krachtig in God tot nederwerping der sterkten. „Tot de Wet en tot de Getuigenis," zoo luidt hun ééne wapenkreet, en de andere: „waar is dan de roem? Hij is uitgesloten." Op dat bazuingeschal des Woords beginnen de muren van het Jericho der dwaling te dreunen, maar niet zonder het dreigend gevaar van de bazuinblazers zelve onder het nederstortend puin te begraven. Wat had het tégen zich, dit Evangelisch geloof, toen het zich opnieuw een baan door de wereld moest breken? Tegen zich — alles, wat in den dienst, hetzij der ongerechtigheid, hetzij der eigengerechtigheid stond; vóór zich — niets dan den tijd en de waarheid alleen, door een handvol strijders verdedigd, zwak, verdeeld, machteloos in zich zelve. En wat hebben zij eindelijk ten offer gebracht om dat woord des geloofs zijn vrijen loop te doen hernemen op aarde, en wat gewonnen, waar zij alles op het

1) Openb. XII: 11.

spel zetten voor de zaak van een onbeweeglijk koninkrijk? Opgeofferd — alles, waarom de wereld zich het zwaarste getroost; gewonnen niets, dat winst in haar woordenboek heet. En toch, alleen sterk door hun allerheiligst geloof, hebben zij verdragen, gestreden, gearheid, en zijn niet moede geworden, en wij, wij durven nauwelijks bedenken, wat zij zich onderwonden te doen. M. H., wij zijn niet bijeen, om een eerkroon voor menschen te vlechten, maar toch, een heilige verrukking grijpt ons aan, wanneer wij de bladen opslaan van het boek der Hervorming, waarboven het schijnt, als of hooger hand het woord uit het elfde Hoofdstuk van den brief aan de Hebreëen heeft neergeschreven: „door het geloof, door het geloof, door het geloof.” Door het geloof heeft KALVYN zijn vaderland verlaten, niet wetende waar hij komen zou, en is geroepen zijnde gehoorzaam geweest in de onafzienbare taak, om de Hervorming in Zwitserland voort te zetten, die alles in ZWINGLI verloren had. Door het geloof hebben ESCH en VOES, uwe eerste martelaars, Nederland, een beter offer dan dat van ABEL, het offer van hun leven geofferd, en te Brussel den brandstapel opgestegen, van de vlammen voor hunne voeten gesproken: „dit schijnen wel rozen, die men onder ons strooit.” Door het geloof heeft een WILLEM van Oranje, nu groot geworden, geweigerd een vriend van den zoon des keizers genoemd te worden, verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan een tijd lang de geniëting der zonde te hebben, achtende de versmaadheid van CHRISTUS grooter rijkdom te zijn, dan al de schatten van Peru, want hij zag op de vergelding des loons. Door het geloof heeft hij Spanje bestreden, niet vreezende den toorn des konings, want hij hield zich vast, als ziende den Onzienlijke. Door het geloof — maar wat zal ik nog meer zeggen, want de tijd zou mij ontbreken, indien ik (om alleen te blijven bij Nederland!) zou verhalen van een GUIDO DE BRES, een VAN ZUTHEN, een MARNIX, een MAURITS en zooveel anderen, die door het geloof koninkrijken hebben overwonnen, de kracht des vuurs hebben uitgebluscht, uit zwakheid krachten hebben gekregen: in den krijg sterk geworden zijn; verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld zijnde, (welker de wereld niet waardig was!) doch die allen door hun geloof getuigenis hadden, dat zij Gode behaagden. Geheel de geschiedenis der Hervorming, met al wat haar zondigs en treurigs bezoedelt, mag in haar geheel beschouwd [een doorlopend tafereel van geloofsvolharding en geloofsbekroning genoemd worden, dat wij nog na eeuwen niet aanstaren kunnen, of wij tintelen van hooger gloed. 't Is ook zoo heerlijk, in een

wereld, waarin zinnelijkheid en zelfzucht regeert, een keurbende van strijders te zien, die alles over hebben voor wat onzichtbaar, geestelijk, eeuwig is, en voorts die wereld toeroepen kunnen: „ik vrees u niet, omdat ik niets van u hoop.” ’t Is zoo hartverheffend, te zien wat God, wiens arm niet verkort is, van menschen kan maken, in zich zelven ijdelder dan de ijdelheid zelve, maar door Hem gesterkt tot een strijd, en gekroond na een triomf, dien zijne Engelen bewonderend aanstaren. Maar wat bovenal de heerlijkheid is en de roem der Hervorming, het is, dat zij dit wereldverwinnend geloof weer voor allen toegankelijk maakt, op vasten grondslag gebouwd, en in tallooze harten als bij vernieuwing ingeplant heeft. Of zegt mij, behoeft gij iets minder dan dat geloof, ik zal niet eenmaal zeggen tot uwen eeuwigen vrede, maar zelfs om hier de wereld te verwinnen in en rondom u; de wereld, die u bedriegt, die u bedreigt, die u beheerscht, die u eindelijk uit Gods gemeenschap verbant? Neen, er is slechts ééne macht, die dát kan; de stille, maar onweerstaanbare macht des geloofs in CHRISTUS, dat ons van de liefde tot de wereld geneest, dat de vrees voor de wereld verbant, dat ons niet langer haar slaaf, maar haar licht, haar zout, haar verwinnaar in één woord in de mogendheid des Heeren doet worden. En nu, tot dat wereldoverwinnend geloof heeft de Hervorming hare echte zonen teruggeleid. Zij hergaf ons het woord des geloofs in onze eigene handen; zij hief alle menschelijke tusschenkomst tusschen den zondaar en zijn Middelaar op; zij plaatste voor het beginsel der loonzucht het beginsel der dankbare liefde, waardoor het zwaarste licht, het onmogelijke mogelijk wordt; zij heeft den geest der dienstbaarheid voor den geest der vrijheid, der waarheid, der kracht en des levens doen wijken. O, M. II., ik vraag het ú niet, die in de wereld uw hoogste heil hebt gevonden, maar u, die het eenigszins weet, wat het zegt, in gemeenschap met CHRISTUS de wereld, ik zeg niet geheel, maar slechts op één punt te verwinnen. Wordt het u niet helder, waarom nog altijd zoovelen den Hervormingsdag niet kunnen begroeten, zonder God voor zijne onuitsprekelijke gave te danken, en blinkt de heerlijkheid der Hervorming niet in hooger glans voor uw oog? »Ga heen in déze uwe kracht,” zoo zouden wij haar op dit haar jaarfeest wel willen toeroepen, als eens des Heeren Engel aan GIDEON. Het geloof in JEZUS CHRISTUS, Gods Zoon, onzen éénigen Zaligmaker, in dát teeken hebt gij tot dusver de wereld verwonnen; in dat teeken kunt gij verder verwinnen!

Maar van waar dan, dat onze vreugd op dezen dag, hoe rechtmatig ook, zoo weinig onbelemmerd kan zijn? Doch gij hebt het reeds in stilte bedacht; op dezelfde plek, waar de zenuw ligt van de kracht der Hervorming, schuilt ook het geheim harer zwakheid, en het woord, dat hare heerlijkheid uitroept, verkondigt te gelijk hare schande. Of laat het zich betwijfelen, dat de Hervorming hare grootsche bestemming om de wereld te verwinnen reeds veel dichter bereikt hebben zou, indien niet juist het geloof, waardoor zij ontstond, in haren boezem op de jammerlijkste wijze bestreden en verzaakt was geworden? Maar helaas, met slechts al te veel recht kan het tekstwoord ook omgekeerd, en op déze wijze gelezen worden: „dit is de overwinning, die de wereld over de kerk heeft behaald, namelijk hare ontrouw aan hare eigen' belijdenis". Of is niet op de wonder eeuw van het frisch ontwakend geloof, het tijdperk gevolgd van de heerschappij eener doode rechtzinnigheid, die versteende in hare eigene vormen, en op deze wederom een tijd van schaamteloos ongeloof? Ach, toen de geloofskracht der Apostelen en der Hervormers was gekortwiekt en geketend geworden, toen begon het onvoltooid gebouw der Hervorming te gelijken op dien onvoltooiden toren, waarvan men spottende zeide: „deze mensch is begonnen te bouwen, en heeft niet kunnen voleinden." Toen werd men voldaan met het rustig bezit van wat men voorloopig gewonnen had, en, men verloor ook datgene, wat men uitwendig van de vaderen had geërfd, zonder het innerlijk voor zich zelf te veroveren. Toen begon de wereld, die men in de kerk van Rome bestreden had, ook in die der Hervorming hare half verloren plaats te hernemen; één verdreven booze geest kwam met zeven anderen weder, en de dood drong overal door in het lichaam, waarin God door den adem der hervormers een geest des levens gewekt had. Van waar, dat de Hervorming op menige plek is blijven stilstaan, verachtend, teruggedrongen? Gebrek aan geloof was in de meeste gevallen de oorzaak. Van waar, dat de zendingsgeest, eerst nu, twee eeuwen na de Hervorming ontwaakt, pas in het eerste tijdperk zijner trage ontwikkeling is? Al wederom, gebrek aan geloof. Van waar, dat meer dan ééne kerk der Hervorming, die vroeger een tempel des H. Geestes mocht heeten, thans in een bouwval verkeerd is, waarover een JEREMIA's klaglied weerklinkt? Ten derden male, gebrek aan geloof. Want het is nu eenmaal niet anders, Gel., hervorming en geloof, zij hangen in het Godsrijk juist even onafscheidelijk samen, als geloof en overwinning der wereld. Gelooft gij, Evangelische kerk, gij wordt gewis niet

verwoest; gelooft gij niet, gij wordt gewis niet bevestigd; wat zeg ik, gij verdient dan telkens meer op menige plek het dreigend vonnis van Sardis: „gij hebt den naam dat gij leeft, maar gij zijt dood.” Of, is dat verwijt geheel onverdiend en misplaatst? Maar waar is dan, Gel., ik vraag het, als in de tegenwoordigheid Gods, waar leeft dan dat geloof, dat toen bergen verzette, gelijk het thans over molshooopen struikelt; waar zijn de overwinningen, die het herboren geloof der zestiende eeuw nog behaalt in de negentiende, op het gebied van den staat, van de kerk, van de maatschappij, van het huis, van het hart? Waar is althans de strijd tegen de wereld in allerlei vormen, tegen het ongeloof, dat alles doordringt, en de ongerechtigheid, die alles verwoest? Ik durf niet verder vragen, Gel., ik geloof gaarne, dat er oneindig meer goeds, dan wij weten, zoo hier als elders gevonden wordt. Maar onmogelijk kunnen wij toch ook, als Hervormden, de klacht van de lippen bannen: »hoe is het goud zoo verdonkerd, het goede fijne goud zoo veranderd. De kroon is ons van het hoofd gevallen, wee onzer, dat wij alzoo gezondigd hebben!” Diezelfde Apostolische taal, die ons de hoogste lofspraak op de Hervorming deed hooren, heeft ons tevens op een zware aanklacht gewezen. En waar wij op dezen haren gedenkdag de Evangelische kerk als onder het oog van haren Heer zien verschenen, neen, zij staat niet voor ons als de trotsche SALOMÉ, die voor hare zonen de hoogste plaats aan de rechterhand van CHRISTUS komt vragen, maar als de onreine MAGDALENA, de groote zondares, die met ontsnoerde vlechten aan de voeten van haren Heiland gezonken, slechts één woord van zijne lippen mag hopen: „Uwe zonden zijn u vergeven, uw geloof heeft u behouden, ga henen in vrede!”

III. „Uw geloof heeft u behouden.” Zal dat woord ten laatste ook nog vervuld worden aan onze dierbare Evangelische kerk? Wellicht vinden wij het antwoord op die vraag, Gel., wanneer wij nog eenmaal het tekstwoord als sleutel in handen nemen. De tegenwoordige worsteling der Hervorming wordt ons door het tekstwoord verklaard, maar ook haar eindtriomf ten volle gewaarborgd.

Of heeft het nog aanwijzing noodig, dat de kerk der Hervorming in onze dagen een tijdperk van worsteling, van innerlijken overgang, van velerlei ontbinding ter eene, en ontkieming ter anderer zijde doorleeft? Wederom zie ik het raadsel verklaard in het zinrijk woord van den tekst;

't is andermaal de vraag, of het geloof in den Apostolischen CHRISTUS de wereld verwinnen zal, of integendeel van haar overwonnen zal worden. Twee kinderen draagt onze tijd in den zwangeren schoot, van nature tegen elkander vijandig: ontluikend geloof wordt het één, vermetel ongehoof het ander genaamd. Een blik slechts, niet enkel op het kleine land onzer woning, maar ook op Duitschland, Frankrijk, Zwitserland, Engeland: overal neemt gij in andere vormen denzelfden strijd van beginselen waar. Aan de ééne zijde, en wij danken er God voor, ontwaakt een nieuw geloof in de harten, en verheft gedurig luider de stem, en zoekt de wereld voet voor voet voor den Heer te veroveren. Zou de wereld dat kunnen gedooogen, zoolang zij wereld, dat is hoogmoedig en onheilig wil blijven? Neen, zegt de wereld, ik zal koningin zijn in eeuwigheid, en roept hare beide bondgenooten, het ongeloof ter ééne, de lichtzinnigheid ter anderzijde, den één om de waarheid te bestrijden, den ander om den ernst uit de harten te bannen. De CHRISTUS staat in hare schatting veel te hoog, Hij moet tot elken prijs wat lager geplaatst worden; de mensch zal zich zelve genoeg zijn, en de zinspreuk van den Dooper moet omgekeerd: „wij moeten wassen, en Hij moet wat minder worden.” Het Christendom heet niet meer geschikt voor de tegenwoordige eeuw, en daarom moet het verdrongen worden, zoodra het zich wil doen gelden met de kracht van een levend beginsel, en bespot of belasterd, waar het zich op niets anders beroept dan op het eigen woord van den Heer. Het godsdienstig vraagstuk, het moge voor het uitwendige stelselmatig worden te zijde geschoven, het beheerscht in den grond der zaak alles, en alle vragen op dit gebied laten zich eindelijk tot deze ééne terugbrengen: »is CHRISTUS waarlijk de Zoon van God, de éénige Zaligmaker,” of: »hebben wij eigenlijk geen Zaligmaker van verlorenen noodig, en is deze JESUS slechts een produkt der menschheid, die in Hem haar ideaal, dat is zich zelve aanbidt? M. a. w., is het geloof in het Apostolisch Evangelie een hersenschim, of — een macht, die op een feit is gegrond?” Tusschen deze twee zaken, gij voelt het zelve, gaapt een kloof, waarover op den duur geen houdbare brug blijkt te slaan, en geen denkende geest, die zich van de keuse eener plaats aan deze of gene zijde ontslaan kan. Hier een Evangelie, dat den zondaar allen roem in zich zelve ontnemt, daar een eeuw, die met al hare geblankette ellende nog hoog staat in eigene schatting; bevreemdt het u, dat er worsteling plaats grijpt, en noodzakelijk plaats grijpen moet? Dit moet men althans zeggen, dat hetgeen waarover nu in

de vierde eeuw na de Hervorming gestreden wordt, de moeite van het strijden verdient; van hetgeen, waarover tweehonderd jaren vroeger gekampt werd, zou ik hetzelfde niet zoo stellig durven beweren. 't Wordt de vraag van te zijn of niet te zijn voor het Evangelie der Hervorming zoowel, als voor de daartegen vijandige wereld; wij durven niet eenmaal verwachten, dat aan dien tweestrijd vooreerst een einde zal komen. Integendeel, hoe meer CHRISTUS komt, te meer openbaart zich de geest van den Antichrist; neemt gij het ernstig op voor den Heer, de wereld zal toonen, dat het óók ernst met hare vijandschap is. Er zullen voor een jonger geslacht wellicht dagen komen, waarbij die van thans nog wel tijden van betrekkelijke rust kunnen heeten; de wereld is vooreerst nog niet van plan om zich door CHRISTUS te laten onttroonen: liever zijne kroon in het stof, dan de háre. Nooit woedt de Satan feller, dan wanneer hij zich een kleinen tijd ziet gesteld. De ongerechtigheid moet wellicht nog meer vermenigvuldigd worden; de liefde van nog velen verkouden, maar — Godlof, die volharden zal tot den einde toe, die zal zalig worden!

Of — zouden wij voor den strijd terug beven, die in onze dagen meer dan ooit aan het geloof in CHRISTUS verbonden is? Maar immers, ten slotte, ook de eindtriomf der Hervorming, hij werd ons hier reeds voor achttien eeuwen gewaarborgd. De eindtriomf — o, ik versta het, hoe menigeen, die den Heer lief heeft, vaak door een gevoel van weedom en moedeloosheid wordt aangegrepen, dat hij vruchteloos poogt te verwin-
nen. Wij zelven behoeven vaak bij den blik op menig teeken der tijden niet minder bemoediging, dan de zwakstgeloovige onder u, en geen bede rijst ons heden zoo licht op de lippen als deze: »blijf bij ons, want het is bij den avond." Hervorming, hoe wij haar toejuichen, gij hebt het heden gehoord, maar hervorming is nog geen omwenteling, en — omkeering van al het bestaande, zietdaar waarop de geest dezer eeuw het ook op het gebied van kerk en wetenschap toelegt. Wat oud is wordt verouderd, wat onbegrijpelijk is voor ongeloofwaardig, wat Goddelijk is voor bloot menschelijk en onvolkomen verklaard, en konden de Hervormers uit hunne graven verrijzen, hoe zouden zij schrikken van velen, die, altijd natuurlijk in naam der vrijheid, de waarheid, door hen ten bloede toe verdedigd, met ruwe hand in het aangezicht slaan! Hebben wij het niet op hoogen toon ook door zulken, die geacht willen worden pilaren te zijn, hooren uitspreken, dat binnen weinig jaren het geloof aan al wat Bovennatuurlijk

is voor goed verdwenen zal zijn, en dat wij voortaan eigenlijk niet anders te doen hebben, dan alleen in ons zelf te gelooven? Hooren wij niet even luide tegen het gezag van Gods Woord, als weleer tegen dat der Roomsche kerk protesteeren, en is het bijgeloof, dat MARIA aanbidt, zooveel treuriger dan het ongeloof, dat de godin der Rede voor aller oog op den troon plaatst? Is de CHRISTUS der Reformatie nog herkenbaar in den CHRISTUS van het Naturalisme, en zijt gij alleen zoo kortzichtig, dat gij achter den afgrond van het Antichristendom, nog niet een anderen afgrond, dien der practische Godverzaking, al dichter en dichter ziet dreigen? O gij verlossers onzer eeuw, wie zal ons verlossen van ú, van uwe ingebeelde wijsheid, van uw ongeneeslijke twijfelzucht, van uw' grenzenloozen hoogmoed vooral? En dan tegenover dat alles, in de kerk, bij wie op één fundament willen bouwen, die lauwheid, die liefdeloosheid, die bekrompen sectegeest, die geesteloze rechtzinnigheid, die enkel zweert bij ijle begrippen, en de weegschaal draagt, nooit om zich zelve, maar altijd om den broeder te wegen, of aan het goud van zijn geloof wellicht één aasje ontbreekt! Voorwaar, Gel., daar is geloof noodig, om op dezen dag van overwinning te spreken, en toch, wij dúrven, wij mogen, wij moeten het, of wij waren den dubbelen eernaam van Christenen en Hervormden onwaard. »Heb ik u niet gezegd,» spreekt de Heer, »dat, indien gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zult aanschouwen?» Neen, dat geloof, dat de wereld verwint, het kán niet reddeloos ondergaan, want het is de diepste behoefte van den mensch, de éénige troost van den zondaar, het leven van den verlost des Heeren. Vormen mogen wegvallen, waarin dat geloof zich vroeger heeft uitgesproken: verouderde vormen, wat zijn zij, dan het dorrend gebladert daarbuiten, dat op de vleugelen van den najaarsstorm in den opgestoken vloed wordt gedragen en medegevoerd? Terwijl de boom door den storm wordt ontbladerd, beginnen zich in stilte weer nieuwe knoppen en vruchten te zetten; wordt ook voor de gemeente des Heeren de uitwendige mensch zichtbaar verdorven, de inwendige wordt wellicht juist langs dézen weg van dage tot dage vernieuwd. Maar 't is ons groote gebrek, wij zijn wel eens wat al te spoedig bezorgd, en meenen, dat de goede zaak het verloren heeft, alleen omdat zij fel wordt bestreden. Of — is CHRISTUS dan de Zoon niet meer des levenden Gods in den zin, waarin Hem JOHANNES zoo noemde, alleen omdat deze en gene in zijn hoogen raad heeft besloten, dat Hij niets mag zijn dan „de grootste zoon der Natuur?” Is dan de overwinning der wereld reeds voltooid,

waarvan de tekst profeteert, en zoo niet — is God dan niet getrouw en waarachtig? Wat zeg ik, zien wij hier en daar voor de Hervorming geen nieuwe banen geopend; zien wij het groote beginsel der Godsdienstvrijheid niet in steeds wijder kringen gehuldigd; hooren wij de waarheid alleen bestrijden, en niet tevens krachtig verdedigen, ja aanschouwen wij ook op het gebied der Roomsche kerk geene levensteekenen, die toonen dat de geest des geloofs nog van haar in geenen deele geweken is? Men noemt onze eeuw een eeuw van Materialisme, doodend voor godsdienstig en christelijk leven; maar mag men vergeten, dat ook de eeuw der Hervorming door een eeuw van groote materiële krachtsbe- tooning voorafgegaan is, en laat zich reeds nu niet verwachten, dat de mensch, verzadigd van het wroeten in het stof, zich weldra met verhoogde behoefte zal wenden tot het gebied van den geest? Kán twijfel en ontkenning op den duur de menschheid bevredigen, en gaat de Heer niet in stilte voort, altijd langs zijne eigene wonderwegen, de wereld te veroveren, die Hem andermaal den dood heeft gezworen? Neen, zoo JOHANNES tot u sprak, hij zou nog zijn woord niet terugnemen: „die met ons is, is meer dan die in de wereld is!” De wereld heeft nog de macht, maar wij, wij hebben het recht; de wereld heeft de meerderheid, maar wij hebben de waarheid op zijde; de wereld behaalt voordeelen, maar wij vierten eenmaal den eindtriomf, omdat onze Heer overwon. Het is bij den avond, maar de avond juist voert ons den morgen, de morgen een nieuwen, straks den laatsten Hervormingsdag te gemoet. Dan spreekt Hij, die op den troon zit, nog eenmaal het woord: »ziet, Ik maak álle dingen nieuw,” en zijne kerk is niet slechts gereinigd, maar voltooid, maar gekroond, maar verheerlijkt. En op de vraag, hoe de laatste vijandschap gezwicht en de eeuwige kroon is gewonnen, zal het juichend antwoord der gezaligden en verheerlijkten zijn: „dit is de overwinning, die de wereld overwonnen heeft, ons geloof!”

En nu, Gel., van die toekomstige zegepraal keert ons oog nog eenmaal naar het strijdperk van het heden terug. LUTHER heeft onzen tekst ergens „een rechten toetssteen” genoemd. Wilt dan niet heengaan van hier, zonder dien op u zelven allereerst toe te passen, en beantwoordt als in de tegenwoordigheid van God, den Kenner der harten, in stilte nog twee wichtige vragen!

De eerste: wat leeft er daar binnen van dat geloof, dat alleen de wereld verwint? Wat leeft er van, vraag ik, en leid uwen blik, die zich heden in zoo ruimen omtrek bewoog, tot uw persoonlijk, tot uw innerlijkst leven terug. Gij hebt immers reeds opgemerkt, dat er niet staat in het algemeen: het geloof, maar: óns geloof, dat wel waarlijk het ónze, ons persoonlijk bezit, ons onvervreemdbaar eigendom is? Ons — daarop komt het aan, Gel., want bij eens anders geloof kan toch op den duur uwe ziele niet leven; wat gij bloot van anderen hebt overgenomen of nagesproken, is daarom het uwe nog niet; niet aan u, niet van u slechts, maar in u moet het zijn, dat geloof dat de wereld verwint. Uitnemend zijn de dagen van wrijving en spanning, die wij beleven, geschikt om ons tot het opzettelijk onderzoek op te leiden, of wij alleen van het geloof, of van ons geloof kunnen spreken, en om ons zeer bepaalde rekenschap te doen geven van de persoonlijke, rechtstreeksche betrekking, waarin wij al of niet geplaatst zijn tot Hem, die het Licht is en het Leven der wereld. Ach, Gel., zal ik de slotsom van dat onderzoek voorspellen, en uitwijzen, hoevelen er zijn, wien het woord van JOHANNES mag gelden: „die den Zoon niet heeft, die heeft het Leven niet?” Zal ik den jammerlijken toestand u schetsen van wie, bij gemis van dat persoonlijk geloof, nu ook de wereld niet kan verwinnen, maar integendeel door haar wordt verwonnen, wordt misleid, wordt verlaten, tot hij eindelijk mede zijn deel van dat ontzachelijk vonnis ontvangt: „de wereld gaat voorbij met al hare begeerlijkheid?” Zal ik u nog met vele woorden herinneren, hoe ons Hervormingsfeest zelfs niet het minste beteekent, zoo wij niet uit dat beginsel des levenden geloofs veranderd worden door de vernieuwing onzes gemoeds, in de kracht des H. Geestes? Liever roep ik in den naam des Heeren u op, om biddend en strijdend te staan naar wat gij op dezen zelfden oogenblik voelt, dat, indien ook niet geheel, zeker nog maar al te zeer u ontbreekt, en niet te rusten voor gij, bij alle andere wetenschap, ook deze ééne bezit, die u op goeden grond kan doen zeggen: „ik weet, in wien ik geloof.” Onderzoek daartoe de Schriften, die u van CHRISTUS getuigen, en maakt van uw onschatbaar voorrecht als Hervormde belijders gebruik! Raadpleegt de diepste behoeften, óók van uw verstand, maar bovenal van uw hart en geweten, en hoort het woord des geloofs, niet met het oor van een rechter, die vonnis zal vellen, maar van een schuldige, die vrijspraak verlangt! Daartoe moet het komen, zoo spoedig mogelijk komen: en wanneer op dien weg de eerste schrede

althans zal gezet zijn? Laat de geschiedenis uwer eigene Hervorming, gemeente dézer stad, het u zeggen! Weet gij, onder welk psalmgezang voor bijna driehonderd jaren de jeugdige Hervorming, bij de begrafenis van den laatsten Aartsbisschop, haren intocht in ditzelfde bedehuis hield? Met den honderd dertigsten Psalm, door de saamgevloeide schare gezongen: „uit de diepten roep ik tot u, o Heer,” doch gij kent het vervolg. Door den honderd dertigsten Psalm tot den honderd derden; door het De profundis der boete tot het Hallelujah der verlossing: „loof den Heer, mijne ziel!” Gij kúnt nog niet gelooven, zoolang gij zoo hoog staat, gij moet beginnen met wat dieper te bukken; gij kúnt niet strijden voor CHRISTUS, zoo gij u niet eerst hebt laten verlossen door CHRISTUS. O verhardt niet langer het hart tegen Hem, die zoo vriendelijk de reddende armen u toestrekt: wendt u naar Hem heen, en wordt behouden, alle gij einden der aarde!

En nu ten slotte nog ééne vraag. Wat zult gij nu doen, om de overwinning der wereld in en rondom u door de kracht des geloofs te verhaasten? Want dát moet, dat zult gij toch wenschen, zoo CHRISTUS waarlijk leeft in uw hart. Allereerst in u, dat is het voornaamste, doch tevens het zwaarste, Gel. Och, hoe is ook het aanvankelijk geloovige hart nog met duizend draden aan de wereld verbonden; hoe arbeiden en strijden wij vaak met onvermoeide krachten naar buiten, zonder allereerst naar binnen te zien! En toch, de hervormde gemeente moet tevens eene geheiligde zijn, en de wereld lacht met onze woorden, zoo zij eindelijk niet eens daden aanschouwt. O Christenen, doen wij aan de geheele wapenrusting Gods, en ontzien wij in Gods naam en kracht onze boezemzonde niet langer: dáár is het punt, waar ónze overwinning der wereld moet aanvangen. Niet gewanhoopt, al gaan strijd en zegepraal daarbinnen ook niet bij voet- maar bij duimbreedte voort; Hij, die u roept is getrouw, en gij, gij hebt geen erger vijand dan u zelven, geen trouwer vriend dan den Heer. Maar toont het dan ook aan de wereld, dat gij waarlijk de zijnen zijt, en verzaakt allen valschen vrede, zoo het hare overwinning, dat is haar behoud kan verhaasten. Doet, wat gij kunt, om Evangelisch licht te verspreiden, om behoeftige huisgenooten des geloofs te verblijden, om de groote beginselen der Hervorming met mannenmoed voor te staan! Tijd wordt het, en meer dan tijd, dat ieder rond en uiterlijk voor zijne meeningen niet slechts, maar voor zijne beginselen uitkome: vóór

CHRISTUS of tegen Hem, voor het Evangelie der Hervorming, of voor een ander Evangelie, waarin geen Hervormer zijn eigen geloof zou terugvinden. Ontwaak, ontwaak, trek sterkte aan, gij gemeente des Heeren, als in de dagen van ouds: zijt gij het niet, die de wereld verwinnen moet, en heeft niet ieder van u zijne taak en plaats in dien kamp? Ons geloof, zegt JOHANNES, niet het mijne, niet het uwe alleen overwint: slechts door den veréenden kamp van álle geloovigen is de overwinning der wereld te wachten. Reeds hoor ik weder haar strijdgewoel; maar verneem ik ook van verre geen psalm der verlossing? Ja waarlijk, „de rechterhand des Heeren is verhoogd, de rechterhand des Heeren doet krachtige daden;” zoo, gelijk wij begonnen, zingt de hemel eindeloos voort. Hervormers, Profeten, Apostelen, Martelaars heffen aan, maar nog is er plaats in het koor, en zij wenken ons vriendelijk toe. Wij volgen u, gekroonde schaar, hier tot den strijd, dáar tot de zegepraal!

A M E N.

XVI.

ONZE TOEKOMST.

(GEDENKDAG VAN NEDERLANDS VERLOSSING.)

Ps. 146: 1, 3, 8. Gez. 169: 7, 8. Gez. 78: 10, 11.

JESAJA VII: 9^b.

»INDIEN GIJ LIEDEN NIET GELOOFT, ZEKERLIJK, GIJ ZULT NIET BEVESTIGD WORDEN.»

Daar is in ieder menschelijk hart eene wondere begeerte geplant, om verder dan het heden te zien, en in de dingen der toekomst te leven. Wezens, die van gister zijn, om ternauwernood tot morgen te duren, schijnt het ons bijna, als zou de spanne onzer dagen verlengd worden, wanneer het ons althans nu en dan mocht gebeuren, de hand aan den sluier te slaan, die den dag van morgen bedekt. Het is ons niet genoeg met onze gedachten terug te keeren naar wat reeds in den nacht der eeuwen begraven werd; onophoudelijk snelt onze verbeelding de schemering van den dag te gemoet, die nog niet is, en mogelijk nimmer zal dagen. Het is te vergeefs, dat men ons op het vruchteloze en vermetelee van zulke pogingen wijst: wij stemmen het toe, zonder daarom toch de vraag: „wat zal het ook nu zijn?” zorgvuldig van de lippen te bannen, en al zijn reeds honderd luchtkasteelen in puinhoopen nedergezonken, nog de puinhoop biedt bouwstof tot schooner luchtkasteel aan. Geen

wonder, dat reeds bij heidensche volken de vertrouweling der Goden, dien men in de geheimen der toekomst ingewijd achtte, als een wezen van hooger' rang werd begroet. Onsterfelijke glorie omstraalt het hoofd der profeten van Israël, die als op een verheven wachtpost geplaatst, de verschijnselen aan den gezichteinder waarnamen. En gij zelve, Gel., indien op een dag als dezen, waarop de kinderen Gods komen om zich voor den Heer te stellen, een Ziener in uw midden verscheen, een andere ELIZA bijv., die het aan één van u, als aan een anderen HAZAËL toeriep: »de Heer heeft mij getoond, dat gij koning (of iets anders) zult zijn 1)» — wie uwer, die den afgezant eener hoogere wereld niet bestormen zou met vragen op vragen?

Wij maken zelfs in de verte geen aanspraak op het geheimzinnig vermogen, om dat verlangen naar eisch te voldoen. De profetenmantel is even weinig op de schouders van den eenvoudigen Evangeliedienaar gevallen, als de martelkroon voor zijne slapen bestemd. En toch, M. H., schoon ook wij van gisteren zijn en niets weten, heeft God de Heer ons verlangen om iets van het morgen te raden, niet volstrekt onbevredigd gelaten. Ook de christelijke profetie is een gave des H. Geestes, en blijft het onmogelijk, in bijzonderheden te spellen, wat zelfs over ééne ure te wachten staat, over het algemeen laat het echter met onbedrieglijke juistheid zich aanwijzen, wat de toekomst beide voor hem, die God dient en Hem niet dient, in haren zwangeren schoot houdt besloten. De denkende geest, voorgelicht door de wijsheid der eeuwen, maar bovenal door de fakkel van Gods onbedrieglijk Woord, is zoowel bekwaam als bevoegd om over de teekenen der tijden een meer dan oppervlakkig oordeel te vellen. Het Boek der boeken stelt zijne tolken in staat, om het u in den naam des Heeren te zeggen, wien uwer een beneveld, wien integendeel een helder uitzicht verbeidt. En waar gij ook heden met de vraag ons ontmoet: „Wachter, wat is er van den nacht,” daar is aanstonds het antwoord gereed: „de morgenstond is gekomen, en nog is het nacht, wilt gijlieden vragen, vraagt, keert weder, komt! Alleenlijk weet dit: indien gijlieden niet gelooft, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden.”

Het verwondert u immers niet, M. H., dat wij alzoo op min gewonen toon tot u spreken? Het eigenaardige van den rustdag, dien wij heden

1) 2 Kon. VIII: 13^a.

samen beleven, heeft het aanslaan van dien toon reeds verklaard. Geheel ons volk en vaderland viert dezer dagen dankbaar gedachtenis van de eeuwig onvergetelijke verlossing uit het diensthuis der vreemde dwingelandij, voor de helft eener eeuw ons geschonken 1). Van dag tot dag vervullen, meer dan anders, vaderlandsche herinneringen, gedachten en wenschen ons hart, en luide klinken door onze heilighdommen de dankbare tonen: „onze ziel is ontkomen, als een vogel uit den strik des vogelvangers; uwe rechterhand, o Heer, heeft den vijand verbroken.” Mij dunkt, gij zoudt u min of meer te leur gesteld voelen, zoo wij op dezen dag geheel konden zwijgen over wat van den morgen tot den avond zoo veel hoofden en harten vervult. Wij behoeven dat te minder, omdat met de herinnering van een glansrijk voorleden de gedachte aan de toekomst voor volk en vaderland zich als van zelve verbindt. Ziet, daar ginds in de hofstad werd dezer dagen de Eerste steen van een Gedenkteeken vastgehecht, dat te gelijk een wensch, een leus, een belofte voor die toekomst vertegenwoordigen moet. Zal waarlijk het verbond, daar gesloten, bevestigd, en de rijke bronwel van zegen voor ons en onze kinderen worden? Wat verschiet gaat ons volk te gemoet; is er grond van vrees of van hope, en wat zal het zijn, eer en als het halve Eeuwfeest tot een heel geworden zal zijn? Wat in die vragen behoort tot de volstrekt verborgen dingen, wij laten het over aan den Heer onzen God, maar zoover wij meenen het te kunnen en te mogen geven, wenschen wij het antwoord u in ditzelfde uur te doen hooren. Den grootsten eisch van Gods Woord aan iederen mensch en zondaar wenschen wij ook tot Nederland als natie te richten, zoover onze stem dien kan dragen. Aan een tijd, die al meer en meer zich dreigt te verliezen in verfijnde zinnelijkheid, en zich te verlagen tot vergoding van den mensch en de stof, willen wij het Ééne en Éénigé voorhouden, dat een mensch, een volk, eene eeuw op den duur alleen gelukkig en waarachtig groot kan doen worden. In één woord, wij trachten te profeteeren van Nederlands toekomst door de verkondiging eener waarheid, die waardig is op de daken gepredikt, maar tevens hier en daar op weg om op de treurigste wijze vergeten te worden. Die waarheid is in de tekstwoorden uitgedrukt: »geen volksbehoud zonder geloof.” Komt, verleent ons al uwe aandacht, vrienden des vaderlands,

1) Uitgesproken 22 Nov. 1863.

die tevens vrienden van God en CHRISTUS wilt wezen. Gij acht de genoemde waarheid betwijfelbaar? Wij trachten haar op vaste gronden te staven. Gij acht die stelling onvruchtbaar? Wij gaan hare toepassing op allerlei grondgebied wagen. Gij acht de herinnering noodeloos? Wij willen er lessen uit afleiden, die wij wenschen, dat onvergetelijk blijven. Met korte woorden, de profetische uitspraak van den tekst gaan wij als

de slotsom van het voorleden,
den spiegel der toekomst,
de leerschool van het heden

u voorstellen. En God Almachtig zegene ons te zamen met dien Geest des geloofs en der liefde, die beloofd is op het ootmoedig gebed, en ons de toekomst aan deze en gene zijde des grafs leert verbeiden in zalige hope, Amen.

I. Er zijn donkere dagen voor het rijk van JUDA en BENJAMIN aangebroken op het tijdstip, waarin de tekst ons verplaatst. Na den dood van JOTHAM heeft de snoode ACHAZ den troon beklommen, een koning, tot wiens schande geschreven staat: „naarmate hij te meer benauwd werd, overtrad hij te meer tegen den Heer; zulk een koning was ACHAZ 1).” Geen wonder, dat onder de bijzondere Godsregeering zich dreigende wolken tegen het huis van DAVID verheffen. De Syrische koning REZIN te Damascus en PEKAH te Samaria, de koning van Israël, hebben als bondgenooten elkander de hand gereikt om tegen het kleine Juda te strijden. Zoo zeker meenen zij van hunne zaak te zijn, dat zij besloten hebben (vs. 6) den zoon van zekeren TABEAL op den troon van ACHAZ te plaatsen. De schrik slaat zelfs den moedigste bij die noodlottige maër om het hart, en, volgens het schilderachtig tekstverhaal (vs. 2) worden de harten van koning en volk „bewogen als de toppen van de boomen des wouds,” wanneer een felle storm zich doet hooren. Reeds denkt ACHAZ er aan om het uiterste tot verdediging zijner hoofdstad te wagen, en besluit, om zich aan den koning van Assyrië, TIGLATH-PILEZER, cijsbaar te stellen, ten einde in die vriendschap een steun tegen den dubbelen vijand te vinden.

1) 2 Chron. XXIII: 22.

Dat is de eerste, noodlottige schrede, waardoor het rijk van Juda in aanraking komt met den bondgenoot, die het later als tegenstander zoo diep vernederen zal. Niet om ACHAZ, maar om zijns naams en verbonds wil treedt de Heer tusschenbeiden, om die noodlottige poging te stuiten. Wie is het, die daar aan de waterleiding buiten de stadspoort zich voor het aangezicht des konings komt stellen, een kleinen knaap aan de hand, een hooger vuur in het oog, en aangeblazen door een anderen geest, dan die ACHAZ bescherming leert zoeken aan de altaren van heidensche Goden? Het is JESAJA, die den hemelschen last heeft ontvangen om alzoo in het openbaar het woord tot den koning te richten. Hij moet dezen de bepaalde verzekering brengen, dat binnen betrekkelijk korten tijd de beide vorsten, die hem thans zoo verschrikkelijk schijnen, zullen opgehouden hebben gevaarlijk te zijn, en hem ernstig het bondgenootschap met Assur ont-raden, waardoor hij later zou blijken den grootsten ondienst aan zijne onderdanen bewezen te hebben. Maar daarbij moet hij hem tevens herinneren, dat, zoo hij op het spoor van ongelooft en zonde volhardt, zijn eigen uitzicht niets beter dan dat zijner vijanden is. „Indien gijlieden — zoo wordt het woord gericht te gelijk tot koning en volk — indien gijlieden niet gelooft, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden.” Of, gelijk het nog korter en krachtiger in LUTHERS vertaling is uitgedrukt: „geloofst gij niet, zoo blijft gij ook niet. Keert gij u af van den Heer, gij hebt te duchten dat Hij zich van u afwenden zal. God ondersteunt slechts dien, die onwankelbaar blijft steunen op Hem; maar die den Heer verlaat, hij blijkt straks ten eenenmale verlaten.”

Een treffelijk woord, M. H., waarvan een Godgeleerde onzer eeuw niet zonder reden verklaarde, „dat de hoogste grondstelling beide des O. en des N. V. daarin op indrukwekkende wijs wordt vernomen.” Door geloof bedoelt JESAJA natuurlijk niet slechts het geloof in dat merkwaardig orakel, dat hij zoo even had uitgesproken, maar het geloof aan Gods woord en openbaring in het algemeen, waarmede zijn volk was bevoorrecht, en hij geeft ons in zoover vrijheid om, waar die uitspraak in een Christelijk land wordt herhaald, haar in den ruimsten zin te doen gelden van dat zaligmakend geloof, waarvan CHRISTUS het middelpunt, de Schrift het fundament, vertrouwen de ziel, heiligmaking de vrucht, en behoudenis voor meer dan ééne wereld de kroon is. En verklaart hij nu, dat zonder geloof onmogelijk een volk wordt bevestigd, hij ontkent natuurlijk evenmin, dat een geloovig volk daarom tijden van zwaren

druk kan doorleven, als dat een Godvergeten natie een tijdlang zich kan verblijden in zeldzamen voorspoed en roem. Maar dit beweert hij m. a. w., dat de voortdurende vastheid van volksbestaan en geluk slechts dan geheel is gewaarborgd, wanneer beiden in den bodem van een levend geloof zijn geworteld, en dat, waar deze grondslag ontbreekt, de eindelijke ondergang niet slechts mogelijk, maar volstrekt onvermijdelijk is. Wij achten het overbodig, u thans te herinneren, hoe God om ACHAZ tot dat standpunt des geloofs te verheffen, de keus van een teeken hem vrijliet; hoe de vijandige vorst onder een nietig voorwendsel dat aanbod terugwees; en hoe eindelijk daarop, met afzien van zijn persoon, aan het huis van DAVID het groote teeken zijner duurzame instandhouding in IMMANUEL's geboorte wordt toegezegd. Maar wanneer wij onder de korte regeering van dezen ondeugenden vorst het verbasterd Juda eene reuzenschrede zien naderen aan den noodlottigen ondergang; wanneer wij hem zelven binnen weinig jaren met schande ten grave zien dalen; wanneer wij eindelijk, nog bij den leeftijd van dezen zelfden profet, het koninkrijk door datzelfde Assur geteisterd zien, dat ACHAZ als bondgenoot inriep: wien onzer wordt het dan niet, als leest hij boven het vergeten graf van JUDA's koning het woord: »deze heeft niet geloofd, hij is niet bevestigd geworden!»

Maar waartoe langer bij dien onwaardige stilgestaan? Immers wordt de waarheid, hier verkondigd, door de geschiedenis van alle eeuwen op de treffendste wijze gestaafd. Zelfs die van heidensche volken geeft daarvan op eigenaardige wijze getuigenis. Doorwandelt in uwen geest de volkshistorie der oude Egyptenaren, der Persen, der Grieken, der Romeinen, en in tallooze vormen ontmoet gij hetzelfde verschijnsel. Zoolang de Goden, waarvoor deze volken in hunne blindheid zich buigen, worden in eere gehouden door koningen onderdanen; zoolang de orakelen hunner heilige boeken worden geraadpleegd, geloofd, geërbiedigd; zoolang de nationale Godsdienst in één woord als het hoogste goed van den staat wordt erkend, zoolang is zelfs op die Heidenen in hunne mate het woord van Israëls wijze van toepassing, dat door gerechtigheid een volk wordt verhoogd. En wanneer integendeel wordt JESAJA's bedreiging vervuld, zelfs aan wie nooit van JESAJA gehoord hebben? Waar de weelde in de plaats der matigheid dringt; waar de ernst voor lichtzinnigheid wijkt; waar de vaderlandsche goden, of nevens vreemden gediend worden,

of geheel der vergetelheid prijs gegeven. Opmerkelijk; zelfs bij afgoderij kon de heiden nog eenig volksgeluk smaken, maar waar eenmaal het ongeloof binnendrong, daar ondermijnde het de machtigste tronen, ter zelfder ure, dat het tempelen en altaren deed vallen. — Hoe is i. zonderheid geheel het Israëlietische volk één eeuwenheugend bewijs, dat de koning der profeten hier niets te veel heeft gezegd! Wel had MOZES recht, toen hij vóór zijn uitgang een plechtigen zegen over het getrouw, een vreeselijken vloek over het ongehoorzaam Israël uitsprak. Waarom was het volk nog niet rustig in Kanaän gevestigd, jaren nadat het land reeds veroverd en verdeeld was geworden? Ongeloof aan Gods woord, dat de gespaarde Kanaänieten hun tot een strik zouden worden, deed Israël te vroeg de wapenen nederleggen, en onvermijdelijk zou het in den afgrond zijn neergestort, had God geen Rechters verwekt. Waarom wordt het schoone rijk van DAVID van één gescheurd, en staan broederen tegen elkander gewapend? Ongeloof aan de bedreiging, waarmede God zijne belofte aan SALOMO paarde, heeft den wijzen koning verdwaaard; vreemde vrouwen hebben zijn hart tot vreemde goden geneigd, en God wil nu eenmaal zijne eer aan geene anderen geven. Wat doet ACHAB vallen, en de Syriërs zegepralen, al heeft de koning zich onken- en onkwetsbaar geacht? Ongeloof aan de Godspraak van MICHA, den zoon van JIMLA, heeft hem tot dolzinnige vermetelheid aangespoord; de leugengeest, in den mond der valsche profeten gelegd, heeft den verblinde belezen, en ster-ven zult gij, o koning, al ware het ook slechts door een pijl, in den blinde daarhenen geschoten! Wat doet Jeruzalem onvermijdelijk in de handen der Babyloniërs vallen? Ongeloof spoort aan tot een dolzinnigen kamp, terwijl JEREMIA vruchteloos tot onderwerping vermaant, en straks staat het zelfs voor der vijanden oogen te lezen bij de vlammen van tempel en stad, dat God geen man is, die liegt. Ja, wanneer wij thans die ballingschap van zeventig jaren vervangen zien door een ballingschap van meer dan zeventien eeuwen; en wij vragen, waarom tegen ABRAHAMS zaad de gloed van Gods gramschap ontstoken is, en het daar neerzit »zonder koning, zonder vorst, zonder offer, zonder Efdod en 'Terafim" — Israël, Israël, zoo geen blinddoek uw aangezicht dekte, hoe zoudt gij het moeten erkennen: ongeloof aan den Ééne, die het einde is der wet en des gezichts, heeft onzen eenmaal zoo roemrijken naam uit de rei der natiën uitgewischt! — En meent allerminst, dat het anders zou wezen, Gel., met volken, waarover de naam van CHRISTUS is aangeroepen. Moge de bijzondere vorm

der oude Godsregeering zijn opgeheven, haar grondwet is voor geene wijziging vatbaar: „Die Mij eeren zal Ik eeren, maar die Mij versmaden zullen licht geacht worden.” Hebt gij niet reeds bedacht, hoe juist die natie van Europa, waar, niettegenstaande alle gruwzame zonden der staatkunde, nog betrekkelijk de meeste eerbied voor Gods woord en dag en dienst wordt betoond, ook op de meeste vastheid van instellingen en den meesten rijkdom van hulpbronnen bogen mag, en hoe integendeel juist de meeste tronen gevallen, de diepste omwentelings-schokken gevoeld zijn in en door dat land van ons werelddeel, dat vooral sinds de laatste honderd jaren het brandpunt van ongelooft en het broeinest van zedeloosheid geweest is? En Nederland eindelijk, dat land, waarin dezer dagen zoo menige vreugdetoon opgaat: wanneer, waardoor, voor hoe lang is het groot en machtig geworden? Toen de geest des geloofs, de schoone vrucht der pas gevierde hervorming, was neergedaald in duizende harten, toen scheen, naar het profetisch woord, de kleinste tot duizend geworden. Het geloof, overal beleden, gehandhaafd, en Godlof door velen beleefd, maakt kinderen tot helden, vrouwen tot heldinnen; waar de krijgskans te kort schiet, daar brengt de bededag hulp, en waar onze waterwimpel de zeeën bedekt en onze wapenroem de volken doet beven, daar blijkt het, wat de vruchten zijn van een Verbond, door den grondvester onzer vrijheid met den Potentaat aller potentaten gesloten. En integendeel — wanneer, waardoor, voor hoelang wordt Nederland nietig en klein? Waar, inzonderheid op het einde der vorige eeuw, uit Frankrijk de geest des ongeloofs overwaait, daar is de weg voor Frankrijks overheersching gebaad, en in zekeren zin kan men zeggen, dat niet de ijsvloer op de stroomen alleen, maar de ijtsdam des ongeloofs in de harten den vijand heeft binnengedragen. Een ijdele waan van vrijheid buiten God benevelt de geesten, en zij omhelzen een blinkende wolk als Godin; het schepsel wordt vergood, en de Schepper vergeten; de fakkel der valsche wetenschap aangestoken, en het licht van Gods Woord als een bedrieglijk dwaallicht begroet. Bedestonden, die immers, »geen Engelschman dooden” kunnen, worden met bespotting bejegend; vreugdezangen ter eere der bandeloosheid gedicht; arme slaven, bij het geklank uwer ketenen onder den staf des drijvers hebt gij twintig jaren tijd om uit den schoonen droom te ontwaken! En toen nu — wij herdachten het dezer dagen — Gods Almacht redding gebod, en het zieltogend Neerland herleven deed, wat was het anders, dan een Amen van Boven op het

gebed des geloofs, door vorsten en volken in de binnenkamer, ja tot op het slagveld ontboezemd!

Wartoe meer? Wat door den tekst gepredikt, en bovendien door de geschiedenis van alle eeuwen gestaafd wordt, het wordt eindelijk door den aard der zake zelve verklaard, en boven allen twijfel verheven. Of ligt het niet in het wezen des geloofs, dat het volkomen in staat is het geluk des volks te bevestigen, en laat het van God zich anders verwachten, dan dat Hij naar dezen regel de natiën oordeelen zal? Welaan, denkt u een volk, waarin, bij duizendvoudig gebrek, de geest des geloofs de toongevende en heerschende is: hoe kan het anders, of daar zal ook het liefelijkst licht paleizen en hutten bestralen? Daar voelt de koning zich dienaar eener hoogere macht, en buigt dagelijks in den geest zijne knieën voor het waarachtig heil zijner onderdanen. Daar vragen de overheden niet allereerst wat de meerderheid, maar bovenal wat recht en waarheid gebiedt, en Gods Woord wordt door de priesters der wetenschap als de hoogste wijsheid erkend. Daar gehoorzaamt de onderdaan, niet slechts om der straf, maar om der conscientie wil, en geeft in des Heeren naam schatting wien hij schatting, tol wien hij tol, eer wien hij eere verschuldigd is. Daar draagt de kleinste en de aanzienlijkste steenen aan om naar vermogen het Staatsgebouw op den onwankelbaren grondslag des rechts te stichten, op te trekken, tegen elken aanval te beveiligen. Daar wordt volle vrijheid genoten, omdat men zich Gode ten dienste stelt, en ongestoorde orde bewaard, omdat een iegelijk blijft in de roeping, waarin hij van den Heer is geroepen. Daar ontsluit de vlijt hare hulpbronnen, want het geloof laat geen enkelen geloovige toe, het brood der luiheid te eten. Daar wordt stipte eerlijkheid leus, maar winzucht, die zoo velen ten ondergang brengt, en weelde, die anderen boven hunne krachten doet stijgen, en bedrog, dat den kuil voor anderen graaft en met bedrieglijke bloemen bedekt, zij worden door den Geest des Heeren veroordeeld. Daar strengelt de liefde de leden van één gezin, van één geslacht, van ééne maatschappij aan elkander, en liefde, is zij geen hechter cement voor het staatsgebouw, dan de fijnste zelfzucht der staatkunde? Ja daar, hoe kán het anders, daar wordt de samenwerking van zooveel natuurlijke oorzaken om den bloei des volks te verhoogen, door den zegen van Boven gekroond. Met welgevallen rust het oog van den Koning der koningen op een vorst, die er zijne grootheid in

vindt om zich klein voor Hem te gevoelen, en op een volk, dat nog aan zijnen Gezalfde de gehoorzaamheid niet opgezegd heeft. Immers (deze zelfde Novemberraand predikt het!) „een koning wordt niet behouden door een groot heir; een held wordt niet gered door groote kracht; het paard feilt ter overwinning, en bevrijdt niet door zijne groote sterkte. Ziet, des Heeren oog is over degenen, die Hem vreezen; op degenen, die op zijne goedertierenheid hopen.” Maar Hem vreezen, en op zijne goedertierenheid hopen, wat is het anders, dan datzelfde geloof, waarvan JESAJA gewaagt? Nederland, land onzer liefde, zal voor ú dat liefelijk uitzicht iets anders, dan een ijdel droomgezicht zijn?

II. Die vraag, Gel., brengt ons van zelve tot het tweede deel onzer rede, waarin wij verder te bouwen hebben op de grondslagen, in het eerste gelegd. Wij hebben daarin de toepassing te beproeven van het groote beginsel, hier uitgesproken, en wat wij als slotsom van het voorleden u voorspelden, ten spiegel der toekomst te maken. Met dit woord in handen valthet ons niet moeielijk te profeteeren van de dingen, die komen zullen, en waar gij ons ongetwijfeld vrijheid verleend om voortaan het woord: geloof uitsluitend in den zin van christelijk geloof te gebruiken, daar vernieuwt gij te gelijk uwe aandacht, nu wij in een viertal tafereelen u de hoofdsom onzer verwachtingen voorhouden. Die ooren heeft, hoore wat de Geest tot de gemeente zal spreken!

Het eerste tafereel draagt ten opschrift: het christelijk geloof en de staat. Er zijn, vooral in de laatste eeuw onophoudelijk stemmen vernomen, die niet moede worden ons toe te roepen, dat Christendom en staatkunde met elkander ook niet het minste te maken heeft. De staat, zoo wordt van die zijde beweerd, heeft geen anderen grondslag dan belang of onderling goedvinden, en geen hooger doel dan zijne burgers gelukkig voor de aarde te maken. Met de christelijke belijdenis, opvoeding, ontwikkeling dezer burgers heeft hij zich van verre niet in te laten; de Godsdienst blijve streng binnen het haar aangewezen gebied, en niemand verbeelde zich, dat de Bijbel één woord heeft mede te spreken, waar de vraag beantwoording eischt, hoe de vorsten regeeren moeten, en de volken geregeerd moeten worden. Godsdienst is een uitnemende zaak voor de binnenkamer, voor de lijdensschool, voor het

sterfbed, voor het individu in één woord, maar geene zaak voor eene natie als zoodanig, waaromtrent zelfs de wetgever niet eenmaal heeft te vragen, of zij al of niet eene der Christennatiën is. Vermenging van Godsdienst en staatkunde, zegt men, zietdaar een bron van tallooze feilen en gruwelen, maar zietdaar te gelijk de treurigste miskennis van JEZUS' eigen woord, dat Hij kwam om een koninkrijk, niet van déze wereld te stichten. In waarheid? En omdat zijn koninkrijk niet ván deze wereld is, zou het ook niet óp deze wereld gezien, en in een christelijken staat moeten uitgebreid en verwezenlijkt worden? Omdat de Bijbel (wie beweert het ook!) geen handboek van wetgeving of staatkunde is, zouden daarin voor alle eeuwen niet de groote beginselen zijn nedergelegd, waarnaar de staatshulk gestierd worden moet om in veilige haven te komen? Omdat Kerk en Staat zijn gescheiden, zou het voor het volksgeluk onverschillig zijn, of het al of niet door een christelijken Vorst geregeerd wordt, en voor de vastheid van den troon onbeteekenend, of de natie al of niet met een christelijken geest is doortrokken? Omdat Nederland aan Israël gastvrijheid verleent — (eere over die herbergzaamheid, en zegen over ABRAHAM'S zaad!) — zou de hooggelooft Naam des Heilands om Israëls wil in het openbaar verzwegen of miskend moeten worden? Omdat onze maatschappij in stoffelijke ontwikkeling zoo krachtig vooruitstreeft, zou zij daarom in geestelijk opzicht aan het oude Evangelie ontwassen zijn, en de staat als zoodanig het oor mogen sluiten voor de stem der opperste Wijsheid: »door Mij regeëren de koningen, en stellen de vorsten gerechtigheid?» Als ik dan maar weten mag, wijzen der eeuw, hoe gij één onderdaan tot trouwe gehoorzaamheid aan zijn aardschen koning verplichten zult, zoo het Woord van God van zijn gezag wordt beroofd: „Alle ziel zij den machten over haar gesteld onderworpen, want daar is geen macht dan van God.” Als gij mij dan maar zeggen wilt, hoe er sprake kan zijn van recht, zonder levendige overtuiging van plicht; en van plichtbesef, zonder gehoorzaamheid; en van waarachtige gehoorzaamheid, zonder geloof; en van kinderlijk geloof in den Vader, zonder gemeenschap met den Zoon zijner liefde. Neen, voorwaar, dan alleen als CHRISTUS door het geloof in de harten woont, zullen rijken en armen, ouden en jongen, eenvoudigen en geleerden doordrongen worden van die groote beginselen van eerbied, gehoorzaamheid, liefde, rechtvaardigheid, matigheid, Godzaligheid, zonder welke op den duur geen volksgeluk mogelijk is. Maar laat integendeel het geloof

bij het staatsbeleid worden buitengesloten, het groote lichaam zal van de ziel zijn beroofd, en in een raderwerktuig verkeeren, dat slechts door kunst wordt bewogen. Van lieverlede wordt in den staat zonder Godsdiens dienst het woord van PAULUS vervuld: „omdat het hun niet goed heeft gedacht, God in erkentenis te houden, daarom heeft God hen overgegeven in een verkeerden zin, om te doen dingen, die niet betamen.” Onder de leus van vooruitgang wordt dan het diep ontzag voor zijn’ heiligen naam als verouderd vooroordeel ter zijde geschoven; het volk begint niet meer te vreezen voor de zonde, maar slechts voor het vergriep, en dit voor zoover het de wereldlijke overheid straft, en naarmate het zedelijk zinkt, daalt het ook maatschappelijk dieper. De staatkunde, die in theorie onverschillig voor het Christendom heet, wordt in de praktijk tegen het Evangelie vijandig; de wijzen worden in hunne arglistigheid gevat en gevonnisd: waartoe den jammerketen van schakel tot schakel gevolgd? Geen volksbehoud — zoo klinkt de stem der christelijke profetie — zonder levend geloof! Waar God wordt gediend, daar worden kleine natiën groot, maar waar God wordt vergeten? Voorwaar, voorwaar, al baaddet gij u in weelde, de stroom van zonde en ellende zou eindelijk uwen grond overstelpen. Al leeftet gij met alle vorsten en volken in vrede, éénen Vorst hebt gij tegen u, van wien niet te vergeefs staat geschreven: „het aangezicht des Heeren is tegen degenen, die kwaad doen.” Wat uw land, uit wier en dras geweld, is geworden, het heeft het minder te danken aan de wijsheid van menschen, dan aan den afgebeden zegen van God en aan het onvervalscht Evangelie van CHRISTUS. Gij zult staan, o mijn volk, zoolang gij geloovig staat onder Hem, maar — indien gijlieden niet gelooft, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden!

En is het anders met het tweede gebied, waarop zich onze opmerkzaamheid vestigt, het christelijk geloof en de kerk, die met den staat in zoo menig opzicht verbonden is? Maar zegt mij dan, waarop eene kerk, die in waarheid christelijk heeten zal, ten allen tijde vast kan gebouwd staan, dan op den grondslag alleen van het eenmaal beleden en nog altijd levend geloof? Er is eene kerk, die zich de alleen zaligmakende noemt, en die in hare hoofdstad door vreemde legioenen geschoord wordt, met dienstvaardigen ijver gereed om elken overtreder te straffen, die Rome’s kerkvoogd beledigt. Wilt gij een zegevierend bewijs voor de waarheid van JESAJA’s woord ook op kerkelijk grondgebied,

gaat derwaarts henen en vraagt, wat er van den pauselijken zetel zal worden, zoodra de Fransche bajonet uit den omtrek van het Vatikaan is verdwenen. En zou het wel anders zijn met de Evangelische, met de Hervormde kerk in ons midden, Gel.? Door niet weinigen hooren wij in onzen tijd volhouden, dat onze kerk als zoodanig geen belijdenis heeft, maar met voorschriften van orde volstaan kan; dat men zeer hervormd kan zijn, al denkt men over alle hoofdzaken der belijdenis anders, dan de Apostelen en Hervormers der kerk; zeer christelijk, al ruikt men CHRISTUS de kroon van het hoofd; zeer goed vereenigd, al staat men in beginsel en overtuiging ook lijnrecht tegenover elkander. In waarheid, en aan zulk eene kerk durft gij als zoodanig eene toekomst voorspellen? Indien ik dan maar weten mag, hoe een gebouw zonder fundament het geloei der stormen weêrstaan kan, en een prediking, waarin CHRISTUS niet hooger wordt geplaatst, dan ook bijv. de vrijzinnige Israëliet onzer dagen gedooft, één ziel ter wereld kan winnen! Neen, willen wij u voorspellen, wat, verhoedt God het niet, het lot eener kerk dreigt te worden, die met het geloof der Christenheid van alle eeuwen en natiën breekt? Zij wordt van lieverlede christelijk alleen nog in naam, maar louter humanistisch in wezen. Terwijl de geleerden twisten, weten de eenvoudigen steeds minder waaraan zich te houden, en de lichtzinnige, die het één betwijfelen hoort, maakt voor zich zelve de gevolgtrekking, dat dan ook het ander wel niet al te zeker zal zijn, en gebruikt ongevraagd het verlof om alles ter zijde te stellen, wat hem eenigszins aanstootelijk is. Waar het gezag van Gods woord wordt versmaad, daar wordt men de slaaf der wisselende meening van menschen, en in plaats van aan het Sion des vredes wordt aan een Babel van verwarring gebouwd. Straks komen oppervlakkige ongeloovigen met armzalige bedenkingen aan, die in een kleed van diepzinnigheid uitgedoscht en door geestige spotzucht gekruid, de menigte al meer en meer losrukken van het fundament, waarop zij opgebouwd was. De heerschappij der twijfelzucht voert tot onverschilligheid, tot verwildering, tot onvermijdelijke ontbinding der kerk. En middelerwijl zendt het bijgeloof zijne keurbenden uit, en reikt aan het ongeloof de hand der broederschap toe, wel wetende dat beiden één vijand gemeen hebben, het geloof, dat zich aan Gods getuigenis houdt, daarvoor onvoorwaardelijk buigt, en er zijne hoogste wijsheid uit put. Och of de geest van zulk een levend geloof alle leeraars en leden onzer kerk steeds nauwer met elkander en met den Heiland verbond! Maar heeft het

tegendeel plaats, en wordt CHRISTUS bij toeneming in zijne eigene gemeente verloochend — Kerk der martelaren, al werdt gij door alle aardse machten gesteund, dát alleen waarborgt nog uwe instandhouding niet: indien gij niet geloofst, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden!

Enger begint de kring onzer beschouwing te worden. De staat omvat de kerk; de kerk en staat zijn uit huisgezinnen samengesteld. Het christelijk geloof en het huisgezin, ziet daar het opschrift der derde schets. Moest het niet bijna ongelooflijk klinken, dat onder christenbelijders nog een andere grondslag van huiselijk geluk kan gezocht worden, dan oprechte godsdienst des harten? Toch is er slechts een enkele blik in het ronde van noode om u te overtuigen, in hoe menige woning juist het hoogste het laagst geschat, en het eerste het laatst wordt bedacht. Vraagt het maar eens aan zooveel hoofden van huisgezinnen, wat het is, waarvan zij eene schoone toekomst voor zich zelve en de hunnen verwachten. Ziet maar eens, bij hoe weinig echtverbintenissen, nevens de vraag naar den aardse schat, dien ieder aanbrengen zal, ook de gedachte is opgerezen, of men waarlijk ook te zamen een schat in den hemel wil zoeken. Telt, zoo gij kunt, die woningen, waar juist de rustdag in den regel de dag van afleidend zingenot is; waar de Bijbel van den disch is verdrongen door de modelectuur van den dag; waar de troost van den godsdienst alleen wordt begeerd aan ziek- of sterfbed of graf, indien ook dán nog begeerd! Kan het u nog verwonderen, dat van zoo menig huiselijk leven de geschiedenis in het woord is begrepen: „zoo de Heer het huis niet bouwt, vergeefs arbeiden de bouwlieden er aan?” Vraagt gij nog, van waar zooveel ondernemingen, fijn gesponnen, noodwendig te leur gesteld worden, nu men Eenen niet heeft medegerekend, wiens zegen zich nu eenmaal niet wegcijferen laat als eene onbeduidende grootheid? Weet gij het nóg niet, waarom zoo menig huis, door een hemel van voorspoed beschenen, een hel wordt van haat en van leed? Maar, oordeelt zelve, hoe kán het anders, waar het geloof het gezin niet geheiligd heeft, en CHRISTUS, de beste huisvriend, als een vreemde wordt buitengesloten! Hoe wilt gij eischen, vader, dat uw kind aan uw gezag onderworpen zal zijn, als gij zelf in onderwerping aan hooger macht het niet voorgaat? Hoe wilt gij wachten, moeder, dat uwe dochter een engel van liefde zal zijn, als gij zelve den engel des geloofs van hare zijde verwijderd houdt? Hoe kan iemand onzer nog hopen, dat eene woning,

waarin de wereld op den troon zit, iets anders dan een bajert van verwarring zal worden, en staat het ons niet meer in het hart, wat nog hier en daar in ons land in menigen gevel gebeiteld staat: „niets buiten God,” wat waarborgt ons, dat de geschiedenis van óns huis niet in den jammertoon eindigen zal: „het is gevallen, en zijn val was groot”? O zalig gezin, waar het geloof in CHRISTUS het middelpunt der vereeniging van man en vrouw, van ouders en kinderen, van vrijen en dienstbaren is! Daar is de vrede verzekerd, daar valt de gehoorzaamheid licht, daar wordt de voorspoed verdubbeld, de lijdenskelk verzoet, de dood zelfs een bode des levens. Een gelukkige toekomst, hoe zou zij uw huis kunnen ontgaan, Nederlandsche mannen en vrouwen, zoo gij de vastigheid uwer woonstede zoekt, waar die uwe vrome vaderen vonden? Maar indien niet, wij oordeelen u niet; wij bidden zooveel voorspoed u toe, als hooger wijsheid gehengt, maar in haren naam zeggen wij tevens u aan: zelfs de vervulling uwer schoonste wenschen zal een vloek voor u worden, indien Hij in uwe woning niet woont, die alleen uwen voorspoed tot waarachtig geluk kan verheffen. Al trokt gij het gebouw van uw huiselijk heil tot nabij den starrentrans op, aan de hoogste hoogten op aarde grenzen de diepste afgronden dichtst, en nog eens — de stem der christelijke profetie is waarachtig: indien gij niet gelooft, zekerlijk, gij zult niet bevestigd worden!

En nu de laatste schets — maar daarvan hebt gij reeds zelve het opschrift geraden: het christelijk geloof en ons hart. Immers, ons volk, uit wie bestaat het ten laatste, dan uit u, en mij, en zooveel bijzondere personen, die in het burgerrecht van het aardsche vaderland deelen? En wat zou het ons baten, ofschoon voor het volk in zijn geheel het beste te hopen viel, zoolang voor iemand onzer afzonderlijk het ergste te duchten stond? Neen, geen volledige vertolking van JESAJA's onbedrieglijk woord, zoolang het woord van een anderen Godsman verzwegen wordt: „die den naam des Heeren aanroept, zal zalig worden.” Zalig worden, wie onzer, die het op zich zelf niet bovenal wenschelijk keurt, maar wie moet te gelijk niet betreuren, dat zoo menigeen beide zijne aardsche vreugd en zijne eeuwige behoudenis zoekt langs een geheel anderen weg, dan den éénigen, dien het Evangelie ons wijst? „O alle gij dorstigen, komt tot de wateren,” zoo mogen wij in den naam des Heeren u toeroepen, maar zou er ooit een tijd zijn geweest, waarin de weemoedige vraag

er luider moest bijgevoegd worden: „waarom weegt gijlieden geld uit voor wat geen brood is, en uwen arbeid voor hetgeen niet verzadigen kan?” Bevestiging van zijn persoonlijk geluk, de mensch zoekt haar al meer en meer hier beneden, en de teleurstelling zelfs spoort hem aan, helaas niet om vuriger ten hemel te staren, maar om dieper in de aarde te graven. Hier vergeet, daar verlaagt, ginds verdooft men en wiegt zich zelve in slaap, en droomt dat men gegeten heeft, en ontwaakt telkens op nieuw met een onverzadijken honger naar ander, naar voedzamer brood. Kent gij dien honger, Gel., dat mateloos ledig daarbinnen, dat rusteloos om verzadiging, verzadiging roept, maar — zonder dat het wordt gestild en voldaan? O hoort dan de stem der christelijke profetie aangaande uwe persoonlijke toekomst! Ja, de Geest des Heeren is op ons, om een blijde boodschap te brengen den zachtmoedigen, en den gevangenen vrijheid uit te roepen, en genezing voor die gebroken van harte zijn. Al de stemmen van uw arme hart, door leed en lust nu herdan derwaarts geslingerd, zij zijn niet anders dan echo's der ééne, sinds lang reeds bekende: „kom tot Mij, gij die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u rust geven.” En nu, zoodra gij aan die stem waarlijk gehoor geeft, zal het beginnen te lichten in uw gemoed, te lichten voor uw verstand, te lichten op uwen weg, te lichten over uw graf. Maar wijst gij de hand terug, die JESUS u toereikt, arme mensch dan, die gij zult zijn, en u maar al te spoedig zult voelen! Mij dunkt, ik zie reeds de donkere wolken te zaam trekken over uwen van vreugdenolie blinkenden schedel. Dat geloof, lichtzinnige jongeling, waarmede gij roekeloos spot, gij zult den troost er van eens met goud willen betalen, maar zonder dien troost te genieten. Die wereld, eierzuchtige man, waarbij gij het rusteloos zoekt, zal u teleurstellen, juist op den stond, dat gij het eindelijk meent gewonnen te hebben. Dat hart, ijdele vrouw, zal van tijd tot tijd al meer begeeren, en telkens minder verkrijgen; de afgrond daarbinnen laat zich niet vullen met een handvol welkende bloemen. Uw aanzijn zal van tijd tot tijd somberder, eenzamer, onbeduidender worden, want de mensch, die geen Christen wordt, hij blijft aardplant, en de aardplant zinkt neer in het stof. Zoo wordt uw leven een levenslang droomen en dartelen, zoeken en zuchten, kwijnen en sterven, en uw dood — och of wij een ander gordijn, dat der geestenwereld oplichten konden! Wat al klaagstemmen, die wij vernemen zouden van zoovelen, wier oogen eindelijk opengingen, maar in een ontzettend Te Laat, en die het nu getuigen,

ach, tot hunne eeuwige schade: „Indien gij nietgelooft, mensch, zondaar, sterveling, zekerlijk, gij kúnt, gij zúlt niet bevestigd worden!”

III. Ware het alleen om het teweeg brengen van een oogenblikkelijken indruk te doen, wij mochten hier wellicht eindigen. Wij weten, zoo waarlijk wij u Gods Woord deden hooren, dat het gesprokene hier en daar weerklink vond in hart en geweten. Maar voor den gewenschten invloed van het gehoorde zal het noodig zijn, dat wij de slotsom van 't voorleden en den spiegel der toekomst tot een leerschool voor het heden verheffen. Al wat wij u nog op het hart wilden leggen, wij vatten het in twee woorden te zamen. Ook zij zijn niet van ons, maar van God.

Ootmoed, mag dat niet de eerste les zijn, die ons het overwogene predikt, die stemming, die weleer geheel bij ACHAZ gemist werd? Het zij verre van ons de dagen, die wij beleven, met die van JESAJA of ACHAZ gelijk te stellen, en de lichtzijde van het heden voorbij te zien. Wat ergens in de Chronieken geschreven staat 1): „ook waren er in Juda nog goede dingen,” wij laten het gaarne ook van Nederland gelden. Neen, het valt niet te ontkennen, dat wij in sommige opzichten hooger (of moest ik zeggen: minder laag?) dan sommige andere natiën staan; dat er onder ons niet weinigen zijn, die voor zich zelve en wie hun dierbaar zijn, hunne veiligheid en vastigheid zoeken op den weg, die ook heden gewezen werd; dat er zelfs meer belangstelling in godsdienst en Christendom, juist door den strijd onzer dagen is opgewekt, dan voor het vierde eener eeuw zich vertoonde. Ook de laatste dagen hebben levens- teekenen onder onze natie te voorschijn doen treden, die wij met dankzegging opmerken; het is gebleken, dat waar Nederland zijn verlossingsfeest viert, het zich waarlijk niet buiten, maar in den Heer kan verblijden. Maar toch, die oogenblikkelijke gunstige stemming mag ons het oog niet doen afwenden van menig zorgwekkend teeken der tijden, en wel oppervlakkig zou de blik moeten zijn, die voorbijzag, dat de stof van bidden en schuldbelijden indien mogelijk nog die van danken te boven gaat. Als wij in 1863 op 1813 terugzien, laat het zich dan volhouden, dat wij in zedelijk en godsdienstig, even zichtbaar als in staatkundig en

1) 2 Chron. XII: 42.

maatschappelijk opzicht vooruitgegaan zijn, of — is de stroom van het geloofsleven veeleer op menig punt aan het ebben, indien maar niet geheel aan het opdrogen? Wordt nergens op het gebied der staatkunde met nadruk bestreden, wat ons de hoogste voorrechten eener christelijke natie kan waarborgen? Wordt nergens eene wijsbegeerte gehuldigd, die in hare wettige ontwikkeling alle christelijk geloof ondermijnt, ja onvermijdelijk tot Godverzaking geleiden moet? Neemt nergens de kerkelijkheid, de ingetogenheid, de huiselijkheid kennelijk af, die weleer bij velen de schoone vrucht van den godsdienst was? Wordt niet hier en daar alles gedaan om maar af te breken, en met schitterende oppervlakkigheid, in stede van het geloof aan eene eeuwige Waarheid, de twijfelzucht als de éénige wijsheid verkondigd? Van dezen ACHAZ lees ik ergens, dat hij nauwelijks een schoonen afgodsaltaar te Damaskus gezien had, of hij had geen rust vóór die altaar ook te Jeruzalem nagemaakt, en in de plaats van den verschoven altaar des Heeren gesteld was 1). Is er ook onder ons geene zucht om het uitheemsche te volgen, bij voorkeur het ongeloof en de onzedelijkheid van het buitenland; en geeft het niets te denken, dat in hetzelfde Nederland, waar de verlossing der dwingelandij van Frankrijk herdacht wordt, ditzelfde jaar de lasteringen van het Fransche ongeloof door duizenden toegejuicht worden 2)? Zij danken, dat de handboei verbroken is, en drinken terwijl het vergif met gretige lippen; ik wist waarlijk niet, dat het laatste zooveel minder dan het eerste te vreezen was! Zou men niet nu en dan zeggen, dat in onzen tijd de slechtste wapenen goed genoeg worden gekeurd om een Christendom te bestrijden, waarvan het schijnt, alsof men zich nu eenmaal tot élken prijs wil ontslaan, en zien wij niet in kerk en maatschappij steeds meer juist die zelfde beginselen doordringen, die aan het einde der achttiende eeuw ons land naar den afgrond gesleept hebben, en zullen dan gelijke oorzaken niet vroeg of laat moeten leiden tot gelijke gevolgen? En nu daartegenover, is niet veler dusgenoemd geloof een geesteloos behouden van wat men eenmaal heeft aangenomen, en nu gemakshalve onveranderd wil laten, zonder dat het voorts eene levende kracht werd ten leven? Kent gij geen personen, gezinnen, gemeenten, wier geloof eene dorre rechtzinnigheid is; een stilstaand moeras; een dommelen op de

1) 2 Kon. XVI: 10. 2) RENAN.

rots, in plaats van bouwen en strijden? Is er ook onder u geen reden om op het woord des Heeren te wijzen: „gij hebt den naam dat gij leeft, en gij zijt dood; zijt wakende, en versterk het overige, dat sterven zou?” En indien JESAJA eens onder ons optrad om een volk te zien, niet minder wonderdadig verlost, dan in zijne dagen Juda van SANHERIB, wat zou hij zeggen, indien hij ook in Nederland zoo menig spoor van Godvergetelheid vond, en — het woord is niet te sterk — van stelselmatige CHRISTUS-verwerping? Maar waartoe alzoo voorgegaan, M. H. neen, geen JESAJA zal onder ons optreden, maar Hij, van wien JESAJA getuigde, is verhoogd aan de rechterhand Gods om als koning ook over ons volk te regeeren, en zijne oogen, zij zijn dóórdringend als vuurvlammen. Wat al overtreding en afval aanschouwen zij ook op deze rijkgezegende plek, ook in uw hart en het mijne, en hoe weinig beteekent hetgeen wij als Christennatie nog zijn, bij wat wij konden en moesten wezen! Het aangezicht in het stof, afkeerige kinderen, en waar wij dezer dagen het feestgewaad aantrekken, allermint het boetgewaad vergeten voor God! Bij Hem is de gerechtigheid, maar bij ons de beschaamdheid der aangezichten, en hadden wij geen voorspraak bij den Vader, die ook voor schuldige natiën pleit, wij hadden te duchten, dat onze feestdagen werden veranderd in rouwgeklag. Och of onder de vele stemmen van onzen tijd ook eindelijk déze verstaan werd: „alleenlijk, ken úwe ongerechtigheid, waarmede gij overtreden hebt tegen den Heer uwen God!”

Maar dat »uw God” blijft de blijmare voor het verslagen hart, en moest ootmoed de eerste vrucht van het overwogene zijn, dan mag moed de andere wezen; moed om te werken, maar dan ook moed om te hopen. Wat het ééne noodige voor ons volk in 't algemeen, en voor ieder onzer bijzonder is, gij hebt het heden gehoord. „Welgelukzalig is het volk, welks God de Heer is; het volk, dat Hij zich ten erfdeel verkoren heeft.” Maar zulk een volk zijn en worden wij niet, wanneer wij niet het werk des geloofs in CHRISTUS, die zijne hoogste openbaring is, bij ons zelven en anderen voorstaan met al ons vermogen. Daarom vóór alle dingen gebeden, Gel., „Heer, bekeer ons tot u, zoo zullen wij bekeerd zijn,” maar dan ook in de mogendheid Gods alle beginselen tegengestaan, waardoor de rust van ons hart, van ons huis, van ons land op een wankel spel wordt gezet. Dieper dan de meesten vermoeden is de kanker des ongeloofs in Nederland doorgedrongen: ziet toe, dat gij niet van het

kwaad overwonnen wordt, maar overwint het kwaad door het goed! Wie uw geld of leven bedreigt, zoudt gij ten bloede toe tegenstaan: laat dan toch uw allerheiligst geloof, dat meer is dan beide, tot geenen prijs u ontrooven, en is daar waarlijk zonder volksgeloof geen behoud, weet het wèl, dat verwerping van het Evangelie eene misdaad van gekwetste majesteit tegen den Koning der koningen is, waarvan ook het aardsche vaderland vroeg of laat de wrange vruchten moet plukken. Wie de zaden van ongeloof en ongodsdienstigheid uitstrooien, voorwaar, zij zijn de vrienden niet, maar veeleer de verleiders en verdervers des volks. Daarom, nog eens, begint bij u zelve, maar doet dan ook rondom u, wat gij slechts kunt, om het gebouw des geloofs, waar het wankelt, te schoren, waar het verscheurd is, te herstellen, waar het oprijst, der voltooiing nader te voeren. Laat uw geloofsleven, Christenen, als een zuurdeesem zijn, die eerst uw hart, dan uw huis, voorts de gemeente, eindelijk de maatschappij in uwe omgeving doortrekt. Laat u even weinig door allerlei tegenstand ontmoedigen, als JESAJA door het hardnekkig ongeloof van ACHAZ ontmoedigd werd; houdt vol met door woord en daad van uwen Heer te getuigen, en hebt acht, dat het zout niet smakeloos worde! Huisvaders, wordt priesters in uwe eigene woning, en ziet, bij de ontwikkeling van den geest uwer kinderen, vooral de diepste behoeften van hun hart aan God en den Heer niet voorbij! Onderwijzers der jeugd, ziet toe, dat gij niet wijs zijt buiten en boven hetgeen in de oorkonde der Openbaring geschreven staat, en dat gij het kostbaar pand onzer nationale geschiedenis, inzonderheid ook van de zestiende eeuw, onvervalscht doet overgaan in de handen der nakomelingschap! Dienaren van den godsdienst, tegenwoordige en aanstaande, dragen wij de banier des geloofs hoog en vrij en vast in de handen, naarmate de Tijdgeest ons die meer met driest geweld wil ontrukken! Hoofden der maatschappij en des huisgezins, vergeet niet, dat onchristelijkheid niet alleen de Kerk, maar ook den Staat met wissen ondergang dreigt, en doet in Gods naam, wat gij vermoogt, om den wassenden stortvloed te stelpen! Hebt gij waarlijk eene overtuiging der waarheid, hebt dan ook den moed, er voor uit te komen: eerst bij biddend werken en strijden is er grond om blijmoedig te hopen. Ja, te hopen; immers is het ook het omgekeerde van het tekstwoord voor volken en menschen waarachtig: „indien gijlieden gelooft, gij zult zeker bevestigd worden?” Wèl is de toekomst beneveld, en wij hebben geen last om aan koning en volk te herhalen,

wat JESAJA tot ACHAZ en Juda zeide: „wacht u, en wees gerust, vrees niet, en uw hart worde niet week.” Maar wat God in vroeger jaren deed is teeken en pand van wat Hij nog vermag, als selder onweer mocht dreigen, en een volk, dat zijn geloof blijft behouden, heeft gewis een zegen te wachten. Bedrieg ik mij, of zie ik in het verschiet den boozen geest van ongeloof en afval bezworen? Zie ik Nederland, door schade wijs geworden, nauwer dan ooit verbonden aan den God zijner vaderen, en nu groot, wel niet door omvang of macht, maar groot door de eereplaats, die het in Gods koninkrijk inneemt? Zie ik, na andere vijftig jaren, ons nakroost gereed om te juichen: „Hij is onze God, en wij zijn het volk zijner weide?” Helaas, wij kunnen niet verder profeteeren; Godlof, wij mogen bidden en hopen. Wie zegt ons, tot wat groots dit stipje op de wereldkaart nog door God is bestemd, wanneer het slechts hardnekkig blijft weigeren, voor andere goden te knielen? En wat schaadt het, Christenen, of onze oogen hier beneden die betere toekomst niet zien? „Het jaar der vrijlating nadert,” ons jubeljaar blijft wel geen vijftig jaren meer uit. Het is ons genoeg, te strijden zoolang God er toe roept, mits wij slechts het geloove behouden. Dan breekt eenmaal voor ons een beter verlossingsfeest aan, en aan den ingang van het hemelsch vaderland roept Gods engel ons vriendelijk toe: „gij hebt geloofd; gij zult Gods heerlijkheid zien!”

A M E N.



